

BERNAT, Silverio

Iuris responsum pro S.C. et R.M... Philippi III Hispaniarum et Indiarum regis... super iurepatronatus ecclesiarum villae Ceruariae... et villarum de Xiuert et de couis de Vinromano... / autore Siluerio Bernardi.... -- Barcinonae : Ex typographia Sebastiani Mathevat, 1613

[8], 159, [14] h., [1] en bl., +-2+4, A-Z4, 2A-2V4, 2X2 ; 4º

Port. con esc. real. -- Marca de imp. en 2+4

1. Jurisdicción eclesiástica-Aragón (Reino) 2. Eliz eskumena-Aragoi (Erresuma) I. Título

R-5163 Ejemp. falta de port., de 3 h. del cuaderno de [8] h. y de 1 h. del de 159 h. -- Datos tomados del Catálogo colectivo del Patrimonio bibliográfico español : siglo XVII. -- Ejemp. deteriorado. -- Enc. perg.

*tronazgo de las Reçtorias de la orden, que yo tengo como Admi-
nistrador perpetuo della: encargãdole profiga lo que acerca dello ha
començado á escriuir, que por ser tan de mi seruicio, le recibire en
ello muy accepto. Dat. en Valladolid à quinze de Deziembre de
M. D. C. I I I I.*

Y O E L R E Y.

Vt. Couarruias Vic. & Assessor

Vt. Don Montserrat Guardiola R.

Vt. Don Ioãnes Sabaier R.

Vt. Don Philippus Tallada R.

Vt. Don Iosephus Banyalos R.

Agreda Secretarius.

Cum autem Rex maxime, veritatis, & iustitiæ custos, tuam in me
prestantem beneficentiam, insignem liberalitatem, insiram, vel
potius ingeneratam, à natura, vsque vario confirmatam, perspexis-
sem, vt susceptum hunc laborem prosequi, scriptisque, meis vigi-
lijs, & lucubrationibus, commentata oratione, Montesiæ Religioni
consulere nō desisterem, vt ex litteris tuis planè constat. Itaque duc-
tus auctoritate huius immortalis beneficij, rebus in omnibus, labo-
riosis illis quidera, & ponderosis, ad eundem ordinem pertinenti-
bus, vsque ad presentem diem, studium meum, & officium, deside-
rauit nullus: qua propter Rex optime, Regali tuo priuilegio, aduo-
cationis prædicti ordinis, anno 1607. post alios quinque, quos in e-
adem aduocatione versatus fueram, condecoratus fui. Laboranque,
omnibus mei ingenij viribus, patrocinijs titulum, tantæ Religionis
sustinere. Quo tempore; studio, opera, & industria mea, consequi-
tum, vt ad parrochiales viginti duas, diocesis Dertusē. fratres
capitani, ordinis Montesiæ admittentur, in casu vacationum euan-
gesim; tam vigore rescripti suprædicti, cuius diligentem executio-
nem adeptus fui; quàm etiam, in vim tituli iurispatronatus: quatum
annui redditus, singulis annis, octo numerum aut eorum milia; pa-
rum plus pariunt, & lites, ac etiam sumptus grauissimi, quæ oriebantur
Religioni, cessarunt redactis iam in pristinum statum, rebus, &
iuribus eiusdem, quæ iam ducentos ferè annos, amissa, ac tenebris
obliuionis conspecta, credebamur, & his gloriosis laboribus, me-
moriam sempiternam consequutura spero: quod mihi gratissimum
longè, & honestissimum vultum est omni tempore, in obsequio

tuæ inclitæ Maieſtatis, non ſolum in huiusmodi negotijs, verum in alijs omnibus, in quibus occasio ſe, ſe obtulit dicâdo omnia mea ſtudia tuæ laudi, gloriæque. Quæ omnia Rex Chriſtianiffime, ne longius mea prouehatur oratio, & moleſtiæ tibi, plusquam voluptatis at rulerim; ſi tua Maieſtate celſiſſima digna non ſint, at merentur, vt animo tuo ſuauiſſimo quo inter omnes flores, ac viges, Regiæque virtute, ac poteſtate, quæ iacentes, ac fortunæ viciffitudine proſtratos confirmare ſolet, ſoueas, & complectaris. Attamen vellem credas Rex potentiſſime me Regiæ vtilitati, ac religionis Montefiæ commodo, non deſuiſſe; cuiusque fratres in ſpem emolumenti maioris, exploratam induxiſſe, inductosque, perpetua rerum ac nominis proſperitate confirmari. Cum igitur (vt proſperó ſtatu, ad exitus optatos prouehar) Regum conſuetudine, tuæque maximè, qui omnium maximus, omniumque inuictiſſimus haberis, receptum ſit, vt nouè incipientes, ad maiora conſectanda, inflammato ſtudio ſucitentur; te humiliter ſupplico, ac deſiſſè præcor, vt me iam tantum pelagus ingredientem, in tuam fidem, portumque, quem diligenter quero, ſuſcipias, (ne in altum prouear imprudens) vt me ab imperita, vulgi, pauca ex veritate probantis, multitudine, cuius teſtimonium, ſi graue, conſtanſque non ſit, tamen, vt infinita pertimeſcenda eſt, ſartum, & tectum, (vt dicitur) tanto præſidio, nullis machinis oppugnando, vel ſis conſeruare. Vale Rex maxime, ac te, tuamquam prolem hæliciſſimam, plurimos, ac pulcherrimos annos, Deus Optimus Maximus, cuſtodiat, ac tueatur.

CLARISSIMO, ET
ORNATISSIMO VIRO, DOMI-
NO DOMNO IOSEPHO PEREZ A
Banyatos, Ordinis Immaculatæ, & semper Virginis Ma-
riæ Montesiæ, & Sancti Georgij de Alfama æquiti me-
ritissimo, Consiliario Regio, Sacri Supremi Aragonum
Consilij Regenti sapientissimo, Principatus Ca-
thalonix, & Comitatum Rossilionis,
& Ceritanix visitatori
æquissimo.
(* *)

SILVERIUS BERNARDI LEGVM DOCTOR,
S. P. D.

N tanta multò nobis aptiorum ad hæc
munera lectissimorum hominum copia,
rebus grauissimis, & vel Regi serijs, nos-
tra quòd opera non sis dedignatus uti-
tum quod virtutum (quæ primæ à flore
iuuentutis, præclara in vobis ingenij specimina multa Ca-
tholicæ Maiestati passim, & patulam exhibuerunt,) se-
mita per aura vaganti demonstrans, ad altiora quasi
m. iu duxisti, & tot tantorum beneficiorum memo-
riam ad rogam quàm vsque colam, anceps quàm aucu-
por aniam, benignitatis vestræ aras sinceræ voluntatis,
& gratiarum actionis immola imbuendi, haud se qua-
quàm huc vsque dedit: detur vtinam, & ille michi dies
auspicato iuxerit, quò quotcumque viuunt, viuentque
homines, non immo grati animi habeam

ca
rebus

testes. Vt nouerint omnes, arcto, arctiora vincula, & perpetuum immensi debiti iugum (vestræ cum beneficentiæ remunerandæ, centuplo maior potentia nō sufficiat) lubens me, libensque subire. Hoc vnum verè dixerim collectos primos nostro de ortulo flores, in Catholica pietatis sinceritate, singulari prudentia, eximia doctrina, & heroycis dominationis vestræ virtutibus, vbique terrarum, & hinc vsque ad sydera notis, altius iecisse radices; quique ab eo vsque tempore, quo vestra consuetudine vii sum meritis, vegetius in nobis accreti, fecundius (propitio numine) dabunt cum sænore fructus. Hoc interim opus sub elypei tutela Regij propter atrocius (de more) insurgentium linguarum virus, in lucem ædimus; & vt facilius quò collimaui pertingam, eruditissimæ vestræ censuræ (vt latrabundi canis guttur, hoc veluti saxo occludam) nisi fortè graueris, rem totam subijcio, huic quos tractatui alacres impedi labores, si non ingenij nostri propter acumen, (quod quàm sit exiguum satis scio) at saltem quod operis materia tota, cum Regis, tum Reipublicæ interest, optimos quosque, & eruditos boni consulturos confido. Vale.

AD LECTOREM.

QVOD ab anno 1604.

S. C. & R. Maiestas

(cuius mihi velle lex est)

iurispatronatus particu-

lam, multò quàm opus

esset rariori sulco elabora-

tam, impensius excolendi munus mihi per

literas imposuit; libentissimè, cui me natura

abstrinxit, Principi obediens, dum alacri su-

prà quam dici potest, ipsius obsequia ani-

mo perficio hoc iam opus, (cādide Lector)

futuris fortè maioribus præuium, typis man-

dañus. Tu interim si hæc pauciora pauculis

di habere visa, beneuolè queso animi aciem

animi intende, vt præreliquis non aspernan-

dis, vtique, sinceri affectus, & rem certè in ves-

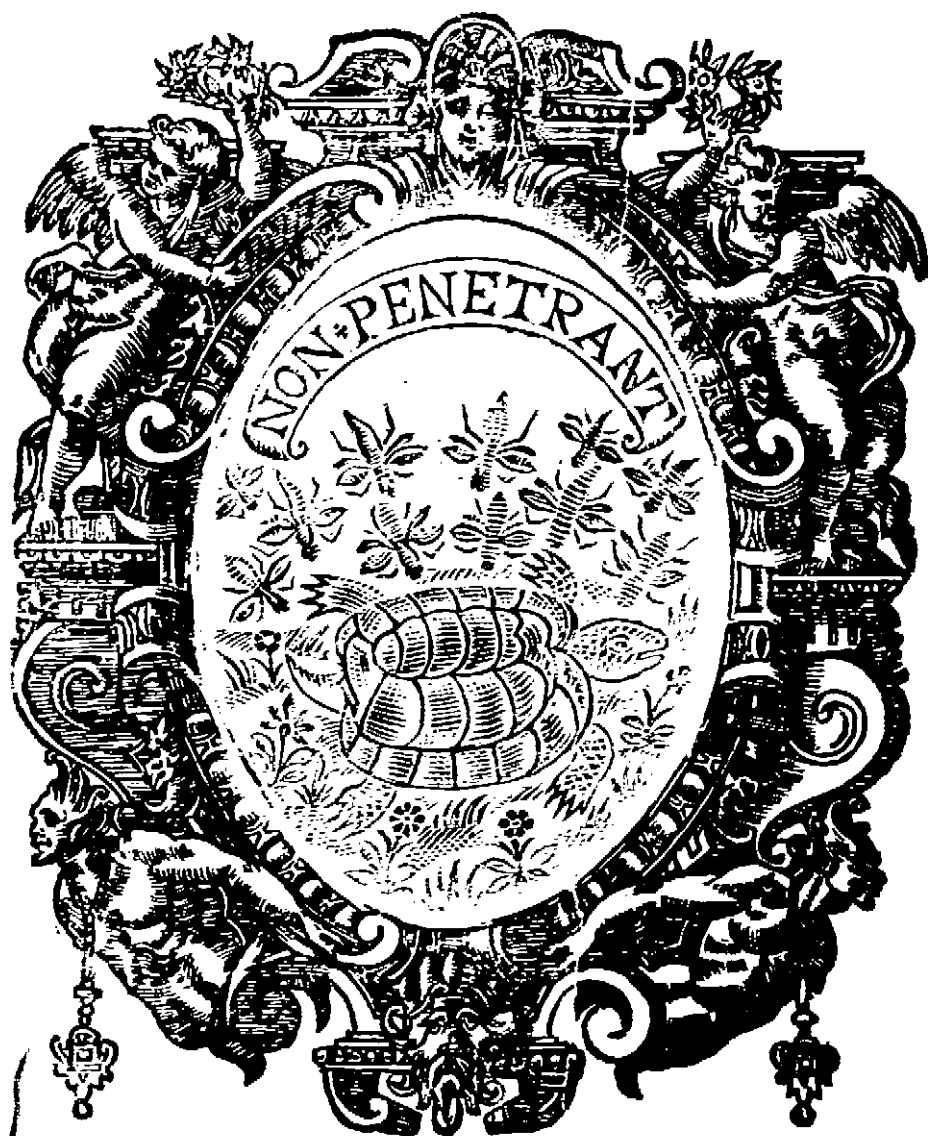
tram propensioris animi vires ne queso con-

temnas, sic spero inuidas alterius pallet qui.

rebus opimis. (licet effrenis linguæ toxica

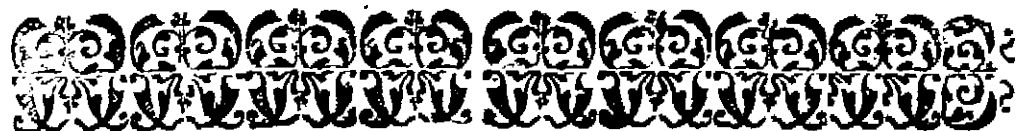
noli

nullus valeat euitare) doctiorum tamen labores nostri patrocínio retrusus, de excelsu liuioris tabifici monte, in rabiei murmuris mare non se laxatis habenis audebit præcipitare. Inuidia Siculi non inuenere Tirani maius tormentum, omnium quos terra alit infimorum pectore colens ; en igitur boni queso consule, tueri licebit, sed quem tuæ fidei commissum offendere caue: vulcanica illa flamiuoma malitiæ arma virtutis viam incedentes obsedere solita, in benignioris animi monumenta refellas. Vale.

Lactantius lib. 6. cap. 5.

*Fulgura non metuo, pellunt ea germina lauri:
fortuna insultus despicit integritas.*

IVRIS RESPONSVM,
 PRO S. C. ETR. MAIESTATAE
 INVICTISSIMI D. N. PHILIPPI. III.
 Hispaniarum, & Indiarum Regis potentissimi, vti ad-
 ministratoris perpetui, ordinis militaris Virginis Mariæ
 Montefiæ, & sancti Georgij de Alfama; super iure pa-
 tronatus Ecclesiarum villæ Ceruariæ, Villarum,
 & locorum termini eiusdem. Et villarum de
 Xiuert, & de Cois de Vinromano, Vil-
 larum, & locorum terminorum ea-
 rundem, Diocesis
 Dertusen.

AVTORE SILVERIO BERNARDI,
 legum Doctore, Aduocato Fiscali Regiæ Visitæ generalis
 Principatus Cathalonie, & Comitatum Rosilio-
 nis, & Ceritanie; Regioq; Aduocato ge-
 nerali ordinis supradicti.

S. I.

1. **A**MIERVS fuit primus Rex Aragonum.

2. **C**oncessio decimarum, & curiarum patronatus, facta per
 Alexandrum 2. in fauorem Sancti Regis.

3. **G**regorius septimus concedit distributionem Ecclesiarum Reg-
 ni Aragonum Sancto Regi.

A

Dis

- 4 *Disponit predictus Rex Sancius, de Ecclesijs & decimis, virtute dictarum concessionum.*
- 5 *Obijt presatus Rex Sancius, anno 1094.*
- 6 *Petrus dicti Sancij filius successit in Regno Aragonum.*
- 7 *Abbas Aymericus, fuit orator missus per Aragonum Regem, ad Sedem apostolicam; circa observationem, concessionum Alexandri. 2. & Gregorij-7.*
- 8 *Concessio decimarum, & iurium patronatus, facta per Urbanum. 2. in fauorem Regis Petri, & procerū Regni, & successorum eorundem.*

POST QVAM tempore Roderici, vltimi Gotthorū Regis antè Hispaniæ cladem, omnes ferè prouinciæ eiusdem, per Sarracenos vltamarinos occupatæ fuerunt; magna ædita strage, in christianos in eadem commorantes: diuino afflante auxilio paulatim, cum paruis militum copijs, fuit erepta è manibus Sarracenorum, per Christianos è genere Gotthorum descendentes, bona pars Regni legionis, & comitatus Castellæ, & Regni Nauarræ, & comitatus Aragonum. Et ità aucta eorum potètia, successit in prædictis regnis, & comitatibus post alios per multos Reges, & Comites, qui sæliciter gubernarunt) Sancius Imperator; qui genuit Ramirum vltimum Aragonum Regem nuncupatum; ex quo comitatum Aragonum, in Regnum erigi voluit dictus imperator; & dominum eiusdem Regia dignitate frui decreuit, ac statuit, interueniente consensu Eluiræ vxoris eiusdem. Itaque defuncto Sancio Imperatore, anno 1015. prout refert Archiepiscopus Toletanus in sua historia, cap. 122. siuè anno. 1020. prout testatur Beuther, in chronicis de España lib. 2. cap. 7. seu etiam in annis.

annis relatis à çurita, in annalibus coronæ Aragonum, lib. 1. cap. 13. (quorum diuersæ opiniones non nocent huic nostro tractatui) successit in regno Aragonum, prædictus Ramirus. Prout referunt Carbonell, in chronicis de España, lib. 1. cap. de la particio de les terres, ço es de Nauarra, è de Arago, è del Rey Don Ramiro. Illescas in pontific. lib. 4. cap. 81. §. vlti. çurita in dictis annali. lib. 1. c. 14. Beuther in dict. chroni. lib. 2. cap. 8. Et post dicti Ramiri obitum, successit in dicto Regno, Sancius Ramirez, alter ex duobus filijs legitimis, & naturalibus eiusdem. Qui cum pluries cum impijs Sarracenis dimicauerit, ob exaltationem fidei, & religionis christianæ, & eos fæliciter vicerit, quia ad maiora aspiraret; concessit eidem, Alexander Pontifex maximus, huius nominis secundus, eò tunc cathedram sancti Petri fæliciter gubernans, cum bulla speciali Romæ expedita, omnes decimas, & iura patronatus ecclesiarum, oppidorum, quæ in proprio Regno, & terris dominio illius subiectis, de nouo construere, & ædificare iussisset; vel in prouincijs, seu oppidis, à Sarracenis per eundem captis. Sic testatur cum alijs Beuther, in chroni. lib. 2. cap. 8. Cum autem eo tempore administraret Episcopatum Iaccensem Garcia Episcopus, non solum præfatae concessioni apostolicæ non paruit, verum etiam contradixit eidem, quapropter prædictus Sancius Ramirez, misit Romam Abbatem Aquilinum, quia Romano Pontifici supplicaret, quatenus de remedio oportuno, circa dictæ contradictionis negotium, prouidere dignaretur. Qui obiit Romæ, & præuia de causa iterum eò missus fuit, Sancius Abbas, qui mediâre solertia, & præcibus Galindi Abbatis Alqueçatensis, obtinuit de nouo, à Summo Pontifice Gregorio huius nominis. 7. dictam gratiâ, & concessionem, in fauorem

dicti Sancij, & successorum eiusdem de quibus omnibus plenè constat, in annali. de çurita lib. 1. cap. 25. & in chronicis de Beuther, lib. 2. cap. 8. & in chronic. de Carbonell, lib. 1. cap. del Rey en Pere. è de les sues gestes, scilicet antè vnionem Regni Aragonum, cum Comitatu Barcinonæ (quæ omnes historiar, & annales, in fidem præmissorum deducuntur, cum latè tractent de eisdem. & fidem faciant de iure, prout infrà patebit) in quo capite dictam bullam fideliter descripsit; cui transumpto, fidem integram dandam fore refert, vti notarius publicus, & archiuarius regij archiui ciuitatis Barcinonæ, ex quo cum bulla originali, in dicto archiuo recondita illud comprobauit; quod etiam concordat. cum alio transumpto, adducto per Beuther in dict. chroni. lib. 2. cap. 9. cuius Bullae, et concessionis series talis est, vt sequitur.

GR E G O R I V S Episcopus, seruus seruorum Dei, Sanctio charissimo suo in Christo filio, Regi excellentissimo: eiusq. successoribus, tunc substituendis in perpetuum. Propter egregiam, & specialem probitatem, quam prædecessores tui, quibus tu non dissimilis inueniris. semper habuerunt, cetera gentem in credulam: & deuotionem feruentem, quam habes in Christum, & eius Ecclesiam: tibi & successoribus tuis committimus: sequentes prædecessorem nostrum Alexandrum videlicet secundum, vt Ecclesie villarum, tam earum, quas ipsi in Sarracenorum terris capere poteris, quàm earum, quas ipsi in Regno vestro edificare feceritis, vel per capellas, vel per volueritis monasteria: sedibus dumtaxat Episcopalibus exceptis, distribuere liceat vobis. Sed quum sicut in eorum litterarum series demonstrat; & Galindus Abbas Alqueçarensis Ecclesie, nobis viva voce exposuit; quidam antistites, regni tui concessionem super hac re factam, tuis prædecessoribus infirmare

mate nituntur, & huius fortassis præsumunt obloqui. Per hanc
cartam eis silentium imponimus: promulgantes excommunica-
tionis sententiam, auctoritate Dei omnipotentis, & sanctæ
Mariæ Virginis, & Apostolorum Petri, & Pauli, in eos, qui
citra hoc privilegium tibi concessum venire tentauerint. Mit-
timus autem tux sublimitati scriptum huius concessionis, per
Galindum dilectum filium nostrum, Alqueçarensem Abba-
tem. Dat. Laterani, tertio decimo Kalend. Martij per ma-
num Dionisi Cardinalis, sanctæ Romanæ Ecclesiæ: anno Do-
minicæ Incarnationis, millesimo, septuagesimo tertio, in dis-
tione tertio.

Sanctus Sanctus
Petrus. Paulus.

Gregorius PP. Septimus.

Et ideò, vigore dictarum concessionum Alexandri
4 2. & Gregorij septimi, præfatus Rex Sancius dispo-
suit de Ecclesijs, & monasterijs. Namque monasterio di-
ui Poncij de Tomeras, fratrum ordinis diui Bene-
dicti, constituto prope Narbonam, in Regno Gallix,
vniuit, & concessit alia monasteria, Ecclesias, & capel-
las Regni Aragonum. Sic tenet çurita in annalib. lib. 1.
cap. 31. quod aliter ei permissum non erat, prout in-
frapatebit. Deinde verò cum ictu cuiusdam sagittæ
profectæ à Sarracenis in obsidione ciuitatis Osæ,
Regni Aragonum, vulneratus extitisset: obiit eaprop-
ter in dicta obsidione. die 4. mensis Iunij anno 1094.
constat per deducta à Carbonell, in chroni. lib. 1. cap.
6. et Don Sancho, è de sos fets que feu, segons se amo-
stra: & à Beuther in chronic. lib. 2. cap. 8. in fin. &
à çurita, in annal. lib. 1. cap. 31. Et successit eidem, in
dicto Regno Aragonum, Petrus eius filius, natu maior,
qui cum eisdem præerogatiuis, & priuilegijs apostoli-
cis, concessis in fauorem Regis Sancij eius patris,

successorum eiusdem, frui, ac vti voluisset: non dubitarunt aliqui ex Episcopis dicti Regni, eum perturbare.

- 7 Quamobrem, missit Romam, Aymericum Abbatem primatensis monasterij. Et habita plena, & legitima informatione, per Urbanum 2. Romanum Pontificem, mediante dicto Abbate, nuncio, & oratore de contradictione per antistites praefatos facta dicto Regi Petro: cum sua apostolica Bulla, confirmavit concessionem Alexandri. 2. & de nouò concessit ecclesias, decimas, et primitias, ecclesiarum, villarum, et locorum, quæ in Regno proprio aedificare iussissent, vel in regnis et terris, quæ à Sarracenorum dominio eriperent, dicto Regi Petro, et successoribus eiusdem in perpetuum, cuius apostolicae Bullae tenor sequens est.

8 **V**RBANVS Episcopus, seruus, seruorum Dei, Petro charissimo sibi in Christo filio Hispaniarum Regi excellentissimo, eiusq. successoribus ritè substituendis in perpetuum; tua dilectissime fili deuotionis affectu, per venerabilem fratrem nostrum, Aymericum, primatensis monasterij Abbatem acceptis literis, circa Sacrosanctam Romanam Ecclesiam agnito lætitia haud modica, mentis exhilaratus est animus. Sed ut verum fatear, eisdem perlectis, iræ perturbationis nimia commotione immutatus nec immerito. Ex earum initio dilectionis, & reuerentiæ, quam erga Sanctam Romanam Ecclesiam semper habuisti, & habes, magnitudinem cogitasti: quantumq. in ea confidas, quā deuotè, & fideliter, animæ tuæ, salutem eius orationi committas, aduerti ex fine verò earundem, tantam rerum coniecti abusione, quam menti meæ longè à fluctu suo dimota, maiorem quàm credi posset immitteret stupor. Te scilicet pro bonorum numerositate. malorū multipliciter perferre, & perturbata prosperaret, tribulationem, in innocentiam tuam cateruas (vnde auxilia, & consilia præcipuè procedere deberent,) irruere. Siquidem, quam inter modernos regno-

rum rectores, quorum plerosq. animarum suarum negligentes, vel penitus oblitos, et pote ab omni equitatis itinere devios, planam viam ad mortem ducentem sequi ingemiscimus, te fere, solum diuino afflatus spiritu, angustias ad vitam ducentes elegisse videamus cum iustitiæ rigore constanter insistere, Ecclesiarum tranquillitati, & paci studiose inuigilare, pupillorum, & orfanorum defensionem iugem operam dare, paganæ genti deprecationi, & coarctationi, christianæ verò exaltationi, & amplificationi, cum summa incessanter strenuitate insudare. Et ut breuiter concludam, cum totius mali propulsioni, totiusq. boni exercitijs, efficaciter incumbere gaudeamus, ipsi tum preciosorū fructuum agnoscenses arborem, officiosius venerari, ac extollere deberent, cui scilicet regni antistites, quibus pro assidua experientia tantorum meritorum tuæ specialius venerationi, tuisq. obsequijs esse insistendū; in te prætaxatarum literarum pandit series, insurgunt. Et quidā humili Christo conformatum patientiæ clypeum nolle obijcere vident tanquā erectis contra te calcaneis deprimere, & contumdere mansuetudinem non erubescunt. Verum ne illorum temeritati, solum tibi tantarum iniuriarū dedecus arbitreris inferre; advertere tuæ potest prudentia, eos non minus in apostolicam auctoritatem peccare, dum ea quæ prædecessor meus, Alexander videlicet secundus, & mea post illum paruitas, tui patris celebris memorie regis Sarraceni rationabiliter concessit petitioni, friuolis suis rationibus in irritum conantur reducere: cæbo mites labore, nihil in cirpo inuenire. Sed ne verbis diutius immoremur; ad eorum causas demonstrandas quæ constituturi sumus, premissis, ad rem veniamus. Quoniam igitur prædictorū episcoporum tantā videmus in discretionem, & iam nullā dispensationis recogitationem, quæ iam pridem ut superius diximus, concessa sunt. Modo præsentis priuilegij munimine firmantes, ex auctoritate omnipotentis Dei, Patris, & Filij, & Spiritus sancti, & B. Mariæ sæpè Virginis, Beatorumq. Apostolorum, Petri, & Pauli, necnō, et Sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ, & ad ultimū nostræ diuinitus cōcessa paruitati, statuim⁹, tui, chari

*sime fili Petre, tuiq. Regni successorū ex genere tuo ritē substituen-
dorum iuris esse; ut Ecclesias villarum, tam earum quas
in Sarracenorum terris capere potueritis, quam earum, quas
ipsi in Regno vestro edificare feceritis, vel per quæ volueritis
monasteria (sedibus dumtaxat episcopalibus exceptis) distri-
buere liceat vobis. Et ne apud matrem cuius voluptatibus, &
preceptis exequēdis semper promptissimus extitisti, repulsam
in parte aliqua patitur petitio, tui quoq. regni proceribus can-
dem licentiam concedentes, eodemq. illam privilegio, & eadē
auctoritate corroborantes, sancimus; ut Ecclesias quas in Sar-
racenorum terris iure belli acquisierint, vel in proprijs here-
ditatibus, fundauerint, sibi, suisq. heredibus, cum primitiis, &
decimis propriarum dumtaxat hereditatum, (dummodo cum
necessariorum administratione, diuina in eis monasteria, ritē
a convenientibus personis, celebrari faciant) eis liceat retine-
re; vel quarumlibet capellarum, vel monasteriorum ditioni
subder. Tu aut. m. serenissime Rex, tuiq. posteri & super ni
patris, & eius quæ tanquam specialibus filiis tantæ præro-
gatiuæ dona vobis confert, semper memores matris, tales fieri
laborate ut ipsis in nullo abutentes, sed iam memorati Regis
Sancij, per omnia conuersationem sequentes, post momentanei
regni gubernacula, feliciter ad regis regum perpetuo congre-
gati, peruenireq. mereamini consortium. Hanc ergo nostram
constitutionem perpetua cupientes stabilitate teneri; omnibus
notum esse volumus, quod quisquis contra eam temerē & ini-
re voluerit, totius christianitatis expulsus consortio, anthe-
matis iudicio subiacebit, qui autem pia illam veneratiōe
seruauerit, & apostolicæ benedictionis gratiam, & æterna re-
tributionis consequatur abundantiam amen. Datum Romæ
decimo sexto Kalend. Maij, per manus Ioannis Sanctæ Ro-
mæ Ecclesie Diaconi Cardinalis, & presignatoris Domini Vr-
bani Papæ 2. anno dominice Incarnationis. 1095. in dictio te
tertia, anno Pontificatus eiusd. m. Domini octavo.*

Sanctus Sanctus
Petrus. Paulus.
Urbanus Papa.

Huic.

Huiusmodi priuilegij apostolici transumptum, ad-
ducant Carbonell in chronic. in locis supra citatis
nempè lib. 1. cap. del Rey en Pere, e de les sues gestes
&c. & Beuther in chron. lib. 2. cap. 9. & in archiuo re-
gio Barcinonæ reconditum est, prout ipse vidi, & aliud
transumptum, in pergamenea charta scriptum, ab anti-
quissimo tempore & signis notariorum munitum, custo-
ditum & reconditum inueni, in archiuo capituli almæ
Sedis Dertusē. cuius copia authentica mihi tradidit
Petrus Puiguert notarius, & scribe ac archiuarius dicti
capituli: quam apud me habeo. Ex cuius dispositione
cōstat plenè decimas, & primitias, simul cum ecclesijs,
villarum, & locorum, quæ dictus Rex Petrus, & pro-
ceres regni eiusdem, ac eorum omnium successores in
perpetuum è manibus, & dominio Sarracenorum eri-
puerint, vel in proprijs hæreditatibus ædificare iussis-
sent, ad eos pleno iure spectare; & de eisdem dispo-
nere potuisse, & posse, & cuicunq. ecclesiæ vel mona-
sterij ditioni subdere. Et ita ommissis alijs priuilegijs
Alexandri. 2. & Gregorij. 7. de huiusmodi priuilegio
Vrbani. 2. tractabimus; & erit fundamentum, & basis
iuris de quo agimus in præsentî responso.

§. 1 I.

VIDAM temere asserunt, priuilegia apostolica su-
pra adducta, Regibus Aragonum concessa non fuisse.
2 Breuis Hispaniæ descriptio.
3 Anno 1095. ab Incarnatione Domini, regnabant in reg-
Aragonum, & Nauarræ, Rex Petrus, primus huius no-
minis, in regnis Castelle, Legionis, & Gallicie, Rex Alfo-

§. II.

sus sextus, & in Principatu Cathalonie, comes Raymundus Berengarius.

4 *Chronica, Annales, seu libri historiales, fidem faciunt, & eis est credendum.*

5 *Ius quod est, de toto, est de parte.*

6 *Narrativa privilegij Papæ fidem facit, & plenè probat, maxime, si Papa fundet intentionem concessionis in narrativa, licet sit de facto alieno.*

7 *Instrumentum præsumitur verum, validum, & solenne maxime si ad sit in eo, dies annus, & facti substantia.*

8 *Instrumentum licet non sit authenticum, probat, si est antiquum, & inter authenticas scripturas reconditum in archivo.*

9 *Tempus centum annorum, antiquissimum dicitur.*

I

T quia nonnulli temerè quidem, ac insipienter dixerunt, privilegia Alexandri. 2. Gregori. 7. & Urbani. 2. de quibus in præcedenti. §. tractauimus, non fuisse concessa in fauorem regum Aragonum; offendentes cū eorum falsa assertione, veritatem ipsam, & regum Aragonum antiquam, & excellentem prærogatiuam, cum eisdem concessam. iuxta relata per Belug. in Specul. princip. §. sed occurrit. n. 4. rub. 16. adducam rationes infallibiles, & necessario concludentes, quibus concludenter probatum dimittam; prædicta privilegia, prædictis regibus concessa fuisse, & non alijs. In primis Hispania, (ommissis omnibus circumstantijs, latissimè per auctores adductis, ad describendum situm eiusdem) attentis his, quæ per Ptholomeum, Pliniam, Solinum, Iustinum in calce chronicorum, Orosium, Pomponium Mella, & Strabonem, ac alios antiquos modernos, scripta, & tradita fuerunt, & nouissimè per

per Hieronymum Pujades I. V. D. in chronicis Cathalonix à cap. 4. vsq. ad cap. 8. inclusiuè lib. 1. cingitur versus Septentrionem Oceano sinu qui illam à Gallia determinat, præsertim à prouincia Aquitanix, & Britanix, in quo Hispanix littore adest Cantabria: & ibidem successiue eodem Oceano mari terminatur, in quo etiam littore est Gallecia. Deinde idem Oceanus ab Occidente cingit aliam Galleciæ partem, quæ Portugalia dicitur, & deinde in eisdem littoribus est Lusitania; & post eam Bætica, in quibus, angustus Oceani frætus accedit; ex quo Oceanus versus meridiem defluit, veluti torrens orbem rigans, quod mare Mediterraneum vocant, qui frætus paruo spatio Hispaniã ab Africa diuidit; & ibi, ad littora Mediterranei maris, Bætica protenditur: & rursus habet Hispania, in dictis mediterranei littoribus, nouam Carthaginem, Regnũ Valentix, & Principatum Cathalonix, qui vsq; ad castrum de Salses protenditur. Diuiditur deinde Hispania, à Gallia, Pyrineis montibus, qui diuino quodam mylterio, angustas portas, difficilemq. aditum, Hispanix naturaliter præbent, & originem trahunt, à littoribus mediterranei maris, prope castrum Leocaræ, in confinibus Principatus Cathalonix, & finiunt, apud Cantabriam propè castrum de Fuenterrabia, in littoribus Oceani. ita Beuther refert, in chron. lib. 1. cap. 6. in quo omnes communiter. Itaque Hispaniam terminant, & claudunt mare oceanum, & mediterraneum, ac Pyrinei montes; intra quos limites includuntur: regna Aragonum, & Valentix, ac Principatus Cathalonix. Quod latè Pujades, in dictis chroni. Cathalonix à cap. 4. vsq. ad cap. 8. inclusiuè lib. 1. Quo vt infallibilis præsupposito, cū omnes Chronistæ, & scriptores omnino concordent in prædicta situs Hispanix descriptio

3 ne. Sciendum est Summum Pontificem Urbanum. 2. concessisse priuilegium, in præcedenti. §. descriptum, anno ab Incarnatione Domini. 1095. prout ex dat. eiusdem apparet, infauorem regis Petri, quo tempore solum in Hispania hoc nomine fungebatur, rex Aragonum & Nauarræ. Et quod eò tunc regnās in dictis regnis, dicto nomine Petri, fungeretur, constat ex deductis per Beuther in chroni. lib. 2. cap. 9. & per Carbonell, in chroni. lib. 1. cap. del Rey en Pere, e de les sues gestes, scilicet ante vnionem regni Aragonum, cum comitatu Barcinonæ: & per omnes alios chronistas, & auctores. Sciendum tamen est, dictum Nauarræ regnum vnitum fuisse patrimonio regis Aragonum ab anno 1076. vsq. ad annum. 1131. quo dicta vnio fuit soluta, iuxta relata per çuritam in annali. Aragonum lib. 1. cap. 23. & 49. & communiter per omnes. Et Principatum Cathalonix feliciter gubernabat, & possidebat, Raymundus Berēgarius Comes Barcinonæ, huius nominis tertius, ac vndecimus in successionē dominij prædicti comitatus, qui anno 1083. successit in dicto Principatu: & obiit anno 1131. iuxta adducta per Carbonell in chron. lib. 1. tit. dels Comptes de Barcelona, y llurs gestes. cap. del Compte Don Ramon Berenguer, al qual perrenque lo Comptat de Proença. & per Beuther in chron. lib. 2. cap. 17. & per omnes indistinctè. In regnis vero Castellæ, Legionis, & Galleciæ, regnabat dicto anno Incarnationis. 1095. Alfonsus huius nominis in dictis regnis sextus, filius regis Ferdinandi, huius nominis in dictis regnis primi, & frater regis Sancij huius nominis secundi, proditoriè occisi per Vellido Dolfos, in obsidione ciuitatis çamoræ. Sic refert Illescas in histor. pontifi. lib. 5. cap. vlti. §. de Don Hernando primero de Castilla, cum duobus. §§. immediatè sequentibus, à qua

4 qua assertione nullus ex chronistis, & auctoribus recedit. Et quia iam pluries ad verificationē earum rerum, quæ ad factum huius responsi attinent, allegantur chronica, annales, & libri historiales seu historiæ, videndum est, utrum probent, & eis fides tribuenda sit. Et succintè dicendum est: de iure chronica, & libros historiales probare, & fidem facere: ex eo quòd sunt scripturæ enunciatiuæ, aliàs recitatiuæ, quibus à modernis, & antiquis creditum videmus, iux. text. in cap. cum causam. de probatio. glos. in cap. venerabilem, verbo, transtulit, de electio. sic docet Bart. in l. 1. n. 22. ff. si cert. petat. & ibi las. nu. 25. & DD. Garcia de Hispano. nobilit. glos. 18. num. 10. Gigas conf. 70. nu. 62. & 63. unde, cum videamus apud modernos, & antiquos, historias, chronica, & annales de Carbonell, de Beuther, de curita, de Illescas, & aliorum similium, quæ allegatæ fuerunt, & deinde allegabuntur, fidem facere plenam, eis credendum, & standum est: itaque in regnis Castellæ, legionis, & Galleciæ, regnabat dicto anno Incarnationis 1095. Alfonso sextus, in regnis vero Aragonum, & Nauarræ, regnabat Petrus huius nominis primus, & in Principatu Cathalonix Raymundus Berengarius, huius nominis tertius, Barcinonæ comes. Cætera autem regna, & prouinciæ Hispaniæ, occupatæ adhuc erant, per sarracenos, & eorum reges, seu duces. Quo ut euidenti supposito, cum tempore concessionis dicti priuilegij ab Urbano 2. cōcessi, solum in Hispania inueniretur inter Reges & Principes Christianos, rex Aragonum, & Nauarræ, qui nomen Petri Regis obtineret: necessario dicendum est in eius. & non alterius fauorem, concessum & expeditum fuisse. Nec mirum est, quòd cum dictus Petrus, solum foret Rex Aragonum, & Nauarræ, si in dicto priuilegio Urbani. 2. Hispaniarum

Rex nominetur, namq. aliquando sumitur pars pro toto, & ita Pontifex assumpsit regna, Nauarræ, & Aragonum, quæ partes Hispaniæ sunt, pro tota Hispania. Et cum de iure cautum inueniamus, quod ius competens in tota aliqua re, competat etiam parti dictæ rei. iux. rex. in l. quæ de tota. ff. de reiuend. ideo dicendum est, quod ius competens ad vniuersam Hispaniam ex dicto priuilegio, pertinebit ad partem Hispaniæ, nempe ad regna Nauarræ, & Aragonum. Et præter hæc omnia, dubium omnimodò tollit quod sequitur, nempe quod reges Castellæ, Legionis, & Galleciæ, licet partem Hispaniæ, & non vniuersam Hispaniam possidebāt, reges Hispaniarum appellabantur, prout patet ex eorum chronicis, & signanter in exordijs plurium priuilegiorum, quæ ab eisdem concessa antiquitus fuere, & non solum reges prædicti, verum & comites, ac principes alicuius priuatæ partis Hispaniæ, Hispaniarum domini nuncupabantur. De quo plenè constat, cum instrumento quodam donationis factæ in fauorem Oldegarij Episcopi Barcinon. per supradictum comitem Raymundum Berengarium, huius nominis tertium, de ciuitate Tarraconensi, acto dictis temporibus, quibus possidebat Cathalonix Principatum dictus Berengarius; quod re-cōditum est in regio archiuo Barcinonæ, & illud adducunt Beuther, in chroni. lib. 2. cap. 13. & Carbone, in chroni. lib. 1. tit. dels Compres de Barcelona, e de gestes. cap. del compte don Ramon Berenguer, al qual peruengue lo comptat de Proença; cuius instrumenti donationis exordium & eius series est tenoris sequentis.

Raymundus Dei gratia Barcinonæ & Hispaniarum Marchiæ, Bisulduni, & Prouincia Comes, vener. Barcinonen. Episcopo Oldegario, tuisq. successoribus in perpetuum &c. Quibus omnibus

bus attentis, aueritur dubium quodcumq. si forsan aliquod oriri poterat, ex verbis dicti priuilegij apostolici ibi *Hispaniarum Regi*. Præterea autem, constat dicto regi Petro Aragonum & Nauarræ, concessum fuisse priuilegium adductum, ex eo quia, in præcedenti §. probatum manet, dictum regem Petrum, filium, ac successorem fuisse, Sancij regis Aragonum: ergo si Sancij regis filius fuit, gratia dicti priuilegij Urbani. 2. in specialem fauorem præfati regis Petri, concessa fuit: namque Summus Pontifex in eodem refert, ac asserit, dictum regem Petrum, filium fuisse regis Sancij; quod constat ex sequentibus verbis dicti priuilegij, *Aduertere tua potest prudentia, eos non minus in apostolicam auctoritatem peccare, dum ea quæ predecessor meus Alexander scilicet secundus. & mea post illum paruitas tui patris celebris memoria regis Sancij, rationabiliter concessit petitioni &c.* Ex quibus omnibus plenè probata remanet, identitas personæ dicti regis Petri: & priuilegium de quo agimus, in eius fauorem cōcessum fuisse. Ex quibus etiam verbis apparet, priuilegium Alexandri. 2. de quo tractauimus, in fauorem Sancij regis Aragonum patris, & prædecessoris regis Petri, cui concessum fuit priuilegium Urbani. 2. expeditum fuisse. Quibus verbis narratiuæ, seu assertionis, prælibati priuilegij est credendum, & standum, iux. adductæ per Moheda. decis. 260. n. 3. & per DD. in cap. cum a nobis. de testib. maximè cum Papa Urbanus, fundet mentionem suam, in assertionem dicti priuilegij. hæc est doctrina recepta glos. in clement. vni. de probatio. & plenam fidem facit dicta narratiua, licet sit de facto alieno, iux. eiusdem glos. doctrinam. et Feli. in d. cap. cum a nobis. nu. 2. vers. sed aduerte, de testib. Nec dubitandum est, de fide instrumenti, siue scripturæ publicæ dicti priuilegij: ideo quia regulariter, & verè instru-

strumentum præsumitur verum, validum, & solenne ita docent Bald. in l. cum præcibus. C. de probatio. & in cap. illud. in fin. de præsumpt. Decius conf. 101. n. 1. Card. Paris. conf. 60. n. 6. vol. 1. Socinus iun. conf. 95. n. 2. vol. 3. Grat. conf. 11. n. 3. vol. 2. & signanter, quia in dicti priuilegij apostolici instrumento, adsunt dies, annus, et persona concedens; et in cuius fauorem concessum extitit, et substantia factis iux. deducta per Abbat. et Felin. in capit. 1. de fide instrument. et eò magis probat plenè dictum priuilegium, quia in archiuis regio Barcinonæ, et capituli almæ Sedis Dertusens. et in pluribus alijs reconditum, et custoditū est; et sub custodia. prout probat tex. in authen. ad hæc. C. de fide instru. et docet

8 Corneus conf. 171. nu. 10. vol. 1. nec requiritur quòd instrumentum dicti priuilegij authenticum sit, ad plenè probandum; sed sufficit quod sit antiquum, et reconditum inter authenticas scripturas, et in archiuo publico sub custode. iux. Cornei doctrinā in d. conf. 171. et Feli. in cap. ad audientiam. à n. 11. vsq. ad n. 15. de

9 præscriptio. Vndè, cum tempus centum annorum, antiquissimum dicatur, quemadmodum docent Crauer. conf. 141. n. 3. vol. 1. Decius conf. 13. 42. et 321. Cephal. infinitos allegans conf. 250. n. 18. vol. 2. Iustus Dueñas, conclus. 299. fallen. 7. et dictum priuilegium vt ex eius data anni. 1095. infertur, nedum centum, verum et quingentum annorum, antiquitatem habere reconditum sit in archiuis publicis desuper relatiue inter authenticas scripturas, et sub custodia; ideo concludendum est, illud fidem plenam facere, et existandum fore, et eò præcipuè, quia in archiuo regio Barcinonæ, in sua originali forma reperitur reconditum priuilegium Urbani. 2. de quo tractamus, literis Longobardis scriptum, cum bulla plumbea pendede, cū

funiculo sirici viridi coloris, et impressis in eadem effigibus, sanctorum Petri, et Pauli Apostolorum, ita refert Carbonell notarius publicus Barcinonæ, et archiui regij eiusdem ciuitatis archiuarius, et de eisdem fidem facit in chroni. Hispaniæ per eundem æditis, lib. 1. cap. del Rey en Pere. cognomenat Catholic fill del Rey Ildefonso, ibi sub his verbis: *E no solament los predits originals se troban transcrits en los registres, mes encara en llur propria figura: specialment aquell de Papa Vrba, qui es escrit de lletres Longobardes: ab bulla de plom, en seda verda penjant, hon son impressas les imatges de sant Pere, e sant Pau, &c.* Qua propter, dicto priuilegio, et eius dispositioni standum est de iure, non obstantibus quibuscunque in contrarium temerè prætensis. Constat deinde, ex dicti priuilegij narratiua: priuilegium concessum per Gregorium. 7. desuper adductum, in fauorem Sancij regis Aragonum, patris regis Petri, expeditum fuisse: ex quo Urban. 2. in dicto priuilegio per eum concessio regi Petro, confirmat priuilegium, in fauorem dicti regis Sancij concessum per Alexan. 2. eius prædecessorem; et similiter præfatus Gregorius. 7. in eius priuilegio tractat, et loquitur de prædicto priuilegio Alexan. 2. prædecessoris etiam eiusdem, in fauorem dicti regis Sancij concessio. Et cum de priuilegio Urbani, et de concessio cum eodem in presenti responso solum tractandum sit: eius validitatem tantum de iure probaui. Cuius priuilegij Urbani. 2. dispositio continet dictum regem Petrum, ac eius successores in perpetuum, dominos fuisse, ac esse ecclesiarum, villarum, et locorum, quæ à dominio Sarracenorum, ac infidelium eripere possent: vel in proprijs hæreditatibus de nouo fundarent, cum facultate vniendi eas, quibuscunq. monasterijs, et capellis, ac etiam decimas dictorum locorū,

C. et villa-

§. III.

et villarum ad eosdem pertinere. Quid autem importet, in iure concessio dictarum ecclesiarum : seu dominium in eisdem dictis regibus, seu proceribus spectas, ex dictæ concessionis apostolicæ vigore, successivè tractabimus.

§. III.

- 1 **D**ECIMAE ante legem Evangelicam, debebantur de præcepto legis, in veteri testamento.
- 2 Præceptum de decimis soluendis, iudiciale erat, in veteri testamento partim, & ceremoniale certo modo, ac eti. in partim morale.
- 3 Decimæ post legem evangelicam, debentur, & originem trahunt, de iuribus divini præcepto; & de iure naturali.
- 4 Decimæ non solum prædiales, verum & personales debentur de præcepto divino, & iure naturali.
- 5 Decimæ personales redduntur ecclesiæ in qua homines percipiunt sacramenta, prædiales vero, ecclesiæ in cuius districtu colunt.
- 6 Decimæ personales, de consuetudine observata non redduntur, & ea propter non soluentes eas excusantur.
- 7 Decimæ debentur, de præcepto divino, & iure naturali, non quoad quotam, sed tantum quoad cōgruam ministrorum sustentationem, quod est dispensabile per Papam.
- 8 Decimæ sunt res spirituales, & diuinæ.
- 9 Laici incapaces sunt rerum spiritualium, & diuinarum.
- 10 Decimæ fieri possunt profanè de privilegio Pape, & laicis concedi per eundem, & non per prælatam inferiorem.
- 11 Decimæ in perpetuum concedi possunt à sede apostolica laicis, rationabili causa exposcente.
- 12 Expressio rationabilis causæ, licet sit necessaria de iure, nõ requiritur in concessionis apostolicæ privilegio, nam præsumitur cum ea expeditum fuisse.

- 13 *Decimæ, si a laicis possidentur non possunt de uno ad alium transferri de iure, absq; Episcopi consensu.*
- 14 *Decimæ in regnis Aragonum, & Valentie, & in Principatu Cathalonie, ac in vniuersa Hispania, postquam factæ fuerunt profane transferuntur de uno laico, ad alium, absq; Episcopi consensu, de consuetudine obseruata.*
- 15 *Imperatores, & Reges, laici dicuntur, & sub iure tractante de laicis comprehenduntur.*

T licet in præsentî responso, de iure patronatus agendum, & tractandum sit, cum basis & fundamentum eiusdem existat priuilegium Urbani. 2. supra adductum; & cum eodem decimæ regibus, & proceribus regni Aragonû concedantur, simul cum iure patronatus ecclesiarum: ideo quasi per tranſenam, nonnulla de decimis adducam. Itaque decimæ ante legem euangelicam, debebantur, in veteri testamento de præcepto legis. Legimus enim Leuitici circa finem; ibi sub his verbis. *Omnes decimæ terra, siue de fructibus, siue de pomis arborum Domini sunt: oues, boves, & capra, quæ sub virga pastoris sunt &c.* Et numeri 18. circa finem sub his verbis, *Filijs Leui, dedi omnes decimas Israel in possessionem, pro ministerio quo seruietis mihi &c.* Et Deuteronomi. 12. cap. ibi. *Offeretis victimas decimas, & primitias manuum vestrarum &c.* & Thobiz 1. cap. ibi. *Thobias fideliter offerebat decimas & primitias.* idem Malachiz 3. cap. & in alijs pluribus locis. Quod præceptum videndum est, vtrum morale, an vero ceremoniale, seu potius iudiciale esset: namq; præcepta veteris testamenti, in has tres species diuidebantur, iux. relata per Couar. lib. 1. cap. 17. num. 1. varia. résolut. & iuxta deducta per Bellug. in Specul. princip. rub. 13. §. tractemus. n. 14. in fin. cum duobus sequen-

C 2 ribus.

- 2 tibus. & per Hojedam in tractat. de benef. incomp. cap. 23. n. 91. p. 1. Dicimus præceptum decimarum, partim morale, & partim cæremoniale, & partim iudiciale fuisse. morale, in quantum attinebat ad sustentationem ministrorum, nam iuxta dictamen naturalis rationis, populus tenebatur ministrare sustentationem eis, qui diuina ministrabant; iudiciale, quia Dominus mandauit Leuitis decimas dari, ut honorabilius viuerent, & ideo ad iustitiam pertinebat, reddendo Leuitis decimas iuxta dictum præceptum: cæremoniale vero, in quantum præstatio decimarum, respiciebat illa, quæ ad cultum, & honorem diuinum exhibebantur; talis enim naturæ erant dicta præcepta, iuxta relata per Couar. lib. 1. c. 17. n. 1. varia. resolut. hæc autem præcepta, prout de lege veteris testamenti statuta erant, cessarunt omnino. lege euangelica lata, & præceptorum vim ammisserunt. ita D. Paul. scribit ad Galatas. c. 4. *Sed quid dicit scriptura? ecce ancillam, & filium eius, non erit hæres filius ancille, cum filio libera; itaque fratres, non sumus ancilla filij, sed libera, qua libertate Christus nos liberauit.* Ex quibus verbis constat, Diuum Paulum testari manifestissime eijciendam esse legem veterem, quæ tanquam ancilla fuit legis Euangelicæ. Et hæreticum esset contrarium asserere. Ita Couar. lib. 1. cap. 17. n. 1. variar. resolut. Nunc verò post legem Euangelicam latam, quo iure decimæ debeantur, videndum est. Et iuxta communem canonistarum sententiam dico, decimas deberi de iure naturali, & de præcepto diuino, patet ex D. Lucæ Euangelio. c. 18. ibi. *Do decimas, omnium quæ possideo.* & Matthæi. 23. c. *Ve vobis, qui decimatis mentham, & anethum, & cætera, & relinquitis quæ grauiora sunt, legem, misericordiam, iudiciū, & fidem, hæc oportuit facere, & illa non ommittere.* Ex quibus autoritatibus apparet, in nouo testamento decimas soluere esse de præcepto. Alias plures
- 3

plures autoritates adducit. Hostien. in summa. tit. de decim. c. vtrum presbiteri. §. 8. vers. magistri vero canonum; & præter illum Innocen. in rub. de decim. ex quibus infertur, quòd de iure diuino est solutio decimarum, seu præceptum de decimis, quam opinionem defendit Innocen. in dicta rub. de decimis repræhendens Theologos contrarium tenentes. Et quòd sint de præcepto diuino decimæ, patet autoritatibus diui Hieronymi. in ca. reuerrimini. 16. q. 1. & diui Augustini. in c. decimæ. eadem causa, & q. & diui Ambrosij. in c. quicunq. dicta causa 16. q. 7. & diui Gregorij. in c. quadragessima. in fi. de consecrat. distinc. 5. pariter etiam, præter dictas sanctorum autoritates constat, ex text. communiter allegato ad hoc propositum; in c. parrochianos, de decimis, ibi sub his virbis, *Cum decima non ab homine, sed ab ipso domino sint instituta.* Et ex tex. in c. tua nobis. eod. tit. ibi. *Profecto videtur iniquum, si decima, quas Deus insignum vniuersalis dominij sibi readdi præcepit &c.* & tex. in c. cum apostoli. de his quæ fiunt à præl. & in cura. de iure patronat. & fere ex toto tit. de decimis in docent Ioan. And. in rubr. de decimis. & in c. à nobis, eod. tit. Alexan. cons. 60. vol. 4. Abbas in cap. in in a quibus, in fin. de decimis in 6. vbi communem dici esse Francus opinionem eorum qui defendunt, decimas esse sub præcepto legis diuinæ. Et etiam de iure naturali esse debitas constat ideo, quia ratio naturalis dicat, quòd mercenarius sit dignus mercede sua: ergo cum ministri nobis diuina ministrent, digni erunt mercede sua, nempè sustentatione, pro qua decimæ designatæ sunt, veluti bene operantes. Ita legitur apud Diuum Matthæum c. 10. & est text. in cap. cum secundum. de præben. in quo habetur, seruientem altari, de altari viuere debere: quemadmodum in c. ex his 12.

q. 1. & in alijs per multis locis in iure, quam opinionem tenent, & defendunt Archidiano. in cap. decimæ. 16. q. 1. & cum eo alij plures. Cum autem decimæ, aliæ sint prædiales, nempe quæ dantur ex fructibus terræ, & pomis arborum; & aliæ personales quæ sunt illæ quæ præstantur de negotiatione, artificio, aut aliâ de quacûq. opera hominum: etiam dicendum est, licet huc vsq. de decimis prædialibus tractauimus, deberi decimas personales de præcepto diuino, ac de iure naturali. *Æquissimum*, enim videtur, & ratio etiam naturalis dicitur; quòd si Deus de præcepto diuino honorandus venit cum decimis fructuum quos terra producit: multo fortius honorandus sit, cum his quæ procedunt, ab industria, & opera hominum: nempe à negotiatione, artificio, & ab alijs similibus. Est tex. expressus in cap. decimæ. 16. q. 1. ibi, sub his verbis, *De militia, de negotio, & artificio redde decimas*: Quam opinionem tenet Ioan. And. in rubr. de decimis. & in c. à nobis eod. tit. Alex. conf. 60. lib. 4. Abbas in c. in aliquibus. in fin. de decimis. in 6. Archidia. Anchar. & alij in c. 1. de decimis, in 6. quæ communis est, inter Canonistas: licet contrarium asserant Hostien. in summa tit. de decimis. §. utrū. q. 7. Henrri. in c. peruenit, de decimis. & Feli. in cap. causam, de præscriptio. itaq. eodem iure debentur decimæ personales, quo prædiales. Differunt tamē in modo solutionis, ex quo personales reddendæ veniunt ecclesiæ, in qua percipiunt sacramenta: prædiales vero ecclesiæ in cuius districtu collunt: licet in alia parrochia habitent, nisi ex ter consuetudo in contrarium, cui standum est. talis est dispositio tex. in c. ad apostolicæ de decimis. & glos. eiusdem, cōmuniter receptæ. ita resoluit Nauar. conf. 1. n. 1. de deci. to. 1. Aduertendū tamē est, quòd cū in toto mundo ferè vigeat consuetudo non

non præstandi decimas personales, quod illi qui non soluerint eas, in locis, seu prouincijs, in quibus talis viget consuetudo, excusantur à peccato. Sic docet Belluga in Specul. princip. rubr. 13. §. tractemus. num. 25. iuxt. doctrinam Ioan. And. in c. tuas dudum. de spons. duorum. Est etiam aduertendum, quòd licet decimæ prædiales, & personales, sint de iure naturali, & de præcepto diuino debitæ, non est quoad quotam, ita quod decima pars omnium fructuum, reddenda sit ministris ecclesiæ, sed tantum quoad sustentationem. scilicet, quod clericis, & ministris reddatur pars fructuum, ad eorum alimenta, congruam, & honestam sustentationem: quotta enim decimarum, saltim prædialium, iuris humani est, & per consequens à laicis induci potest consuetudine, & præscribi. docent Nauar. in consil. 2. n. 5. de decimis. tom. 1. nempe à laicis præscribi posse decimam reddi, ad vicissimam partem, aliamuè minorem, vel maiorem portionem. Guido Papa decis. 284. Abbas in cap. in aliquibus n. 7. & 8. de decimis. Iacob. Cár. in variar. resolutio. 1. p. c. 23. n. 11. de decimis. & alij per eundem citati, quam communem dicit. Deinde etiam, licet regulariter probatum sit, decimas esse de præcepto diuino, huiusmodi præceptum, non est prorsus morale, neque de præceptis decalogi, quæ præcepta indispensabilia sunt: ex quo neque in totum, neque in partem remitti possunt absq. Dei offensa: nãq. præceptum decimarum, dispensabile est. & remissibile ad Sedem Apostolicam: causis & rationibus, adductis per Bellug. in Specul. prin. rub. 13. §. tractemus. n. 19. in fin. & 20. Quæ quidem decimæ res spirituales, & diuinæ sunt, iux. doctrinam glos. in c. quamuis. in verbo concesserit. de decimis. & glos. in cap. causam quæ: super verbo, detinere, de præscriptio. distin. 8. docentium.

S. III.

- centium : decimas spirituales esse, iux. dispositionem dictorum textuum. ita etiam docet Abbas in c. ad hęc. n. 2. de decimis. Et ideo, cum laici incapaces sint, rerum spiritualium, iuxta deducta, per Flam. Paris. in tractat. de resign. benefic. lib. 13. quęstio. 5. num. 125. & Mohedanum decis. 250. n. 2. & Abba. in d. c. ad hęc. n. 2. & 3. de decimis; sequitur necessario à laicis possideri non posse decimas; cum res spirituales sint. tex. est expressus, in c. causam quę, de pręscriptio. & in c. 1. 16. q. 7. & in c. quamvis. de decimis. cum multis alijs, qui statuunt laicos incapaces esse decimarum. Quas legitime exigere, & possidere possunt, & earum fieri capaces; cum priuilegio apostolico, & non priuilegio alterius pręlati inferioris: quia nullus citra Papam potest laicum capacem reddere iuris spiritualis. Ita docet Abb. in c. ad hęc. n. 3. de decimis, & Nauar. in Apolog. lib. de redditib. ecclesiast. q. 1. monit. 64. per totum
- 11** ubi docet, decimas in totū alienari, & laicis in perpetuum concedi posse à Sede apostolica, vt de eisdem, tanquam de patrimonialibus bonis disponere possint, & hoc quia summus Pontifex dū viuit, dominus dicitur, & potest adquare quadrata rotundis, & omnia disponere; salua violentia fidei. docent Abbas in c. cum venissent. num. 8. de iudicijs. & Cęsar Lamberti. in tit. 12. de iure patro. 2. art. 10. q. prin. 1. p. 1. lib. num. 9. Nonne autem perpetuam alienationem, & concessionem decimarum in fauorem laicorum fieri debere de iure Papam rationabili causa exposcente: docent Nauar. loco allegato apologię, & Abb. in c. à nobis. n. 4. de decimis. Neque necessarium est, causam rationabilem in similibus indultis, & priuilegijs exprimere: quia in dubio pręsumendum est, Papam similia priuilegia concessisse, rationabili causa exposcente, doctrina est expressa.

præssa, Abb. in c. cum venissent. n. 8. de iudicijs. vbi adducit glos. in c. non est voti. de voto. & alios text. & Doctores, cuius decissionis ratio est: quia Princeps in dubio, semper præsumitur morus ex causa rationabili, etiam si ab eo non exprimatur. ita tenent Rojas, in epitome successio. c. 23. num. 13. & 14. & Abb. in cap. cū olim. n. 7. de re iudic. Bald. Imol & alij per dictum Rojas citati. Et licet de iure canonico, laici possidentes decimas vigore priuilegij apostolici, eas in alium transferre non possint, nempe de laico, ad laicum, nisi de licentia, & consensu Episcopi. iux. glos. in c. prohibemus. super verbo laicos de deci. & doctrinā Cácer. in varia. resol. 1. p. c. 23. n. 14. 15. & 16. & Doctorum, per eum ibi allegatorum: licet Abb. & alij in c. prohibemus. contrarium defendant, scilicet, quòd etiam cum licentia, & consensu Episcopi, non potest laicus in alium laicū transferre decimas. At vero in Cathalonia, & similiter, in regnis Aragonum, & Valentix, postquam decimæ ex pontificalibus priuilegijs ad laicos pertinuerunt, viget consuetudo in concussè & inuiolabiter obseruata transferendi eas, de vno laico, ad alium, & disponendi de eisdem, ac de bonis proprijs patrimonialibus, & profanis. Ita resoluit Cácer. in d. c. 23. n. 16. p. 1. variar. resc. de qua consuetudine à notario constat, in dictis Principatu, & Regnis, & nedum in illis, verū in vniuersa Hispania, iux. relata per Mencha. lib. 2. controuer. illustri. c. 89. num. 2. vers. deniq. pro hac parte: quem allegat in dicto loco Cácer. & ideo in alienationibus, & translationibus decimarum inter laicos, non est necessaria licentia Episcopi in Hispania: imo absq. ea valent, et semper admissæ fuerunt. Nota autem, quòd Papa potest decimas, & ius earum, in laicos transferre, cū causa, et sine causa, particulariter tantum, nempe in

aliquo regno, vel prouincia, aut in fauorem alicuius Regis, Principis, seu Comitis, aut alterius privati: non autem vniuersaliter; cōcedendo laicis, omnes decimas totius mundi: eò quia tali concessione puerteretur vniuersus status ecclesiarum; quod non cadit in Papæ potestate. Et etiam quia esset in totum tollere mādātum Dei, decimas soluendi. docet Belluga, in speculo princip. rub. 13. §. tractemus. n. 38. vers. scias tamen, ex quibus omnibus constat, concessionem Urbani. 2. in fauorem Petri regis Aragonum, de decimis, procedere & de iure valere: maxime cum concessæ fuerint eidem, & proceribus dicti regni, ac eorum successoribus in perpetuum, cum causā rationabili, indicto priuilegio expressā; sub his verbis. *Pagana genti depraessione & coarctationi; christiane verò exaltationi, & amplificationi, cum summa incessanter strenuitate insudare &c.* & etiam, cum alia causa, & motiuo rationabili, nēpè, quia nouas ecclesias construerent, & è manibus Sarracenorum regna eriperent, seu à dominio aliorum hostium christianæ fidei; & illa defenderet sub apostolica obedientia. Ita refert de huiusmodi concessione loquendo, Belluga, in specul. princip. rub. 13. §. tractemus. n. 26. similis est doctrinā Nauarri in apolog. lib. de redditib. ecclesiast. q. 1. monit. 6. n. 2. & ideo dicendum est, dictum priuilegium valuisse, & valere de iure. Et quia pluriès in præsentī §. tractauimus de rebus ad laicos spectantibus, sciendum est, sub nomine laicorum, iura comprehendere, Reges, & Imperatores; quia licet ipsi inungantur, vt in c. vnico. §. vnde, de sacra vñctio. at vero, non ideo recipiunt ordinem ecclesiasticum, neq; potestatem disponendi de rebus ecclesiasticis, nec minus capaces redduntur ideo rerum spiritualium, ita docet Abb. in c. tua. n. 2. de decimis, & primitijs.

§. III.

- 1 **E**CCLESIA, in iure, pro iure, patronatus, & pro beneficio sumitur.
- 2 In privilegiorum interpretationibus, communis loquendi usus attenditur.
- 3 Patronus præsentando ad ecclesias diuersas, dicitur ecclesias distribuere.
- 4 Patronus cum præsentat, donare dicitur certo modo, & præsentatio dicitur donatio.
- 5 Inuestitura, & collationes beneficiorum, ex privilegio apostolico, ad laicos pertinere possunt.
- 6 Consuetudo, est optima legum interpres, & omnis dispositio, ab ea recipit interpretationem.
- 7 Privilegia, quandoque a propria significatione verborum, & quandoque à consuetudine, interpretationem sumunt.
- 8 Iuris patronatus diffinitio.
- 9 Ius patronatus, in ecclesiasticum, seculare, & mixtum diuiditur.
- 10 Ius patronatus deducitur in esse, dotatione, fundatione, vel constructione.
- 11 Episcopi consensus requiritur, ut ius patronatus, in esse deducatur, aliqua ex tribus precedentibus causis.
- 12 Ius patronatus, acquiritur, dotatione, fundatione, vel constructione, nempe aliqua ex tribus causis.
- 13 Dictio, vel, aduersatur componitur inter diuersa.
- 14 Ius patronatus, etiam præscriptione acquiritur.
- 15 Ius patronatus privilegio Romani Pontificis acquiritur.
- 16 Ius patronatus competens laico ex privilegio, laicale est.
- 17 Derogationes iuris patronatus, laicorum, sunt maximopere odiosæ in regnis, Hispaniæ, & Galliæ; & ideo Summus Pontifex non solet eas concedere nisi causis urgentissimis.

18 *Ius variandi, permissum patronis laicis, non cadit in regibus,
& principibus, licet patroni laici sint.*

DISCEPTATA itaq. in præcedenti. §. validitate concessionis apostolicæ, de decimis: breuissimo quodam compendio, ac succintè, quarum materia in iure amplissima est. Deuenio ad disputandam principalem, & genuinam materiam, huius responsi iuris; quæ est de iure patronatus, ecclesiarum inferius designa. Scias igitur Urbanum. 2. cum supra adducto priuilegio concessisse Petro Aragonum regi; et eorum successoribus in perpetuum, ius patronatus omnium ecclesiarum, villarum, et locorum, quas in terris, iure belli acquisierint; vel in proprijs regnis, et terris de nouò ædificare fecissent. Prout clarius apparet, ex verbis dicti priuilegij, sequentibus. *Statuimus, tui charissime fili Petre, tuiq. regni successorum, ex genere tuo ritè substituendorum, iuris esse: ut ecclesias villarum, tam earum, quas in Sacracenorum terris capere potueritis, quàm earum, quas ipsi in Regno vestro ædificare feceritis: vel per quæ volueritis monasteria (sedibus dumtaxat episcopalibus exceptis) distribuere liceat vobis.* Ad quorum verborum explanationem aduertendū est: ecclesiam de iure sumi pro iure patronatus, esse expressus in c. si plures. 16. quæst. 7. & ita resoluit C. Lambert. in tractat. de iure patronatus. in 9. art. 1. quod princip. 2. p. 1. lib. n. 1. et donata laico ecclesia, censetur ius patronatus donatum iux. doctrinam Rechi de Curte. in tracta. de iure patro. in verb. ipse, vel is. n. 1. 38 Nec non etiam, ecclesiam sumi pro beneficio sepius in iure, docent Mandos. in regul. cancella. in reg. 26. quæst. 3. num. 4. et Rebuff. in practi. benefi. 1. p. ii.

p. tit. quare instituta sint beneficia. n. 9. Sumitur deinde ecclesia, pro alijs significationibus quas ommittimus. Vndè cum ex verbis dicti priuilegij appareat, Papam non concessisse ecclesias dicto Aragonum Regi, sed distributionem ecclesiarum, ecclesiæ, in eodem pro beneficijs sumuntur: cum talem significationem etiam habeat de iure. iux. doctrin. Rebuff. & Mandos. in locis supra citatis: et eiusdem Rebuffi præcipuè in prædicti. benefi. 1. p. tit. seculare beneficium quoruplex, et tex. in c. cum non ignores. de præben. et cap. 3. de concess. præben. et sub beneficij significatione, verbum, distribuere, adaptari possit, verbo, ecclesias, in dicto priuilegio: distribuere enim in iuresidem significat quod, diuisim pluribus tribuere, seu donare: in quo sensu adducitur per Imol. in clement. abusibus. de pœnit. et remis. nu. 15. et per Feli. in c. cum sit. n. 6. et 7. de Iudejs et Sarrace. vbi tractando de restitutione rerum ablatarum, diuersis personis facienda, hoc verbo, distribuere, vtuntur, idem per Bart. in l. alio herede. §. 6. de aliment. et cibarij. legat. de quo etiã apparet iux. Placitum in epistola. 249. sub his verbis: *Distribuimus illic, in ea ministeria. que non longe à pena sint &c.* Et Terent. in Adolph. *Argentum annuerat illico. dedi præterea in sumptu. ætmidium minet: id distributū est sancti ex sententia.* Itaq. cur interpretatio priuilegiorum, sumi possit secundum propriam significationem verborum: iux. Innoc. doctrinam in c. olim. n. 2. de verb. significat. attendita proprietate verbi distribuere, regulariter, et propriè adaptatur verbo, ecclesias, si sumatur pro beneficijs, quæ significatio etiam est propria dicti verbi, ecclesia, iux. desuper adducta, si autem verbum ecclesia, sumatur pro loco parietibus circumdato, consecrato, vbi conueuerunt veniam peccatorum Deum timentes:

exorare, aut pro congregatione seu collectione omnium
 fidelium, vel pro corpore diuersorum, seu plurium per
 sonarum, quæ ad deseruiendum Deo destinatae sunt: quæ
 omnes significationes, & alia referuntur in glos. c. cum
 clerici, in verbo, ecclesia, de verbor. significat. & in glos.
 si. c. si. ne prælati vices suas. distribuere ecclesias, in d. pri
 uilegio legitima & iuri consona interpretatione care
 bit, quam habet iux. proprietatem verbi, distribuere, ver
 bo, ecclesias, pro beneficio sumpto: & hoc modo conclu
 dendum est; quia in huiusmodi interpretationibus comu
 nis loquendi usus attendendus venit. iux. tex. in c. quam
 quam 2. q. 7. & c. quamuis. de verb. significat. & ibi Abb.
 nu. 3. & in l. cum delanionis. §. a finam molendinariam.
 vers. optimum ergo esse. ff. de fund. instructo. & in l. la
 beo. ff. de suppellect. legat. quo attento, distribuere ec
 clesias, solum accomodari potest in significatione pro
 pria verbi, distribuere, si ecclesia pro beneficio sumatur:
 patronus enim, præsentando ad ecclesias vacantes; iux.
 communem loquendi usum, dicitur, distribuere eas: idest plu
 ribus tribuere, seu donare, quia etiam certo modo de i
 re, patronus, ecclesiam donare dicitur, cum præsentat, &
 præsentatio dicitur donatio. ita docet Cæsar Læbert. de
 iure patronat. 3. ar. 1. q. prin. 1. p. 2. lib. & Roch. de Curte.
 in tract. de iur. patro. in rub. n. 9. dicens ibi, non vituperari li
 bellum ubi dicit patronus, ius donandi ecclesiam ad eum com
 petere, & non solum per verba hæc, distribuere ecclesias,
 ius patronatus induci potest de iure, verum etiam collatio
 investitura & institutio beneficij. Et constat ex his, quia
 prælatus cum cõfert ecclesias diuersis ministris, & sacerdoti
 bus, iux. communem loquendi usum, dicitur ecclesias
 distribuere, habito respectu, ad diuersas collationes, in
 uestituras seu institutiones plurium ecclesiarum, in fauorem
 diuersorum factas: & quauis regibus, & proceribus regni
 Aragonum,

Aragonū, ac eorū successoribus, de iure cōmuni, quia laici sunt, permissum nō est beneficia cōferre, & inuestitura, collatio, & institutio illorū, ad eos nō pertineant.

- 5 At uero per priuilegium apostolicum, illud obtinere potuerunt, iux. glos. super verbo, ecclesias. 16. q. 7. in suma. in fin. & doctrinam Anchar. in clement. per literas n. 3. de præben. & eo modo, reges Franciæ, Vngariæ, & Angliæ, ac etiam Apuliæ, habent ius conferendi beneficia, & conferunt ea, ac inuestituras de eisdē prouident. iux. relata per Cēsar. Lambert. in tractat. de iure patro. in 7. art. 1. q. princip. 1. p. 2. lib. n. 4. & per Feli. in c. dilecto. n. 1. de testib. & per Rebuff. in practi. benefi. 1. p. tit. de collatione n. 9. & ea propter, cum distribuere ecclesias, permissum sit dictis regibus, & proceribus, vi gore dicti priuilegij Urbani 2. & illa verba sub se comprehendere possint collationem, inuestituram, ac institutionē beneficiorum: iux. cōmunem loquendi vsum, non errare videbitur, dicens collationem, inuestiturā, & institutionem beneficiorum, seu ecclesiarum prædicatorum, ad dictos reges, & proceres pertinere vigore dicti priuilegij. Nihilominus tū his nō obstantibus, verba, distribuere ecclesias, licet adaptari possent ad collationē, & inuestiturā, solū in dicto priuilegio inducūt, ius patronatus, quia nunquā alio iure vti fuerunt reges, & dicti proceres. Et cū cōsuetudo sit optima legū interpret.
- 6 iux. lex. in c. cū dilectus de consuetud. & l. si de interpretatione. ff. de legib. Et omnis dispositio, & signanter ius cōmune, & priuilegia sumāt interpretationē à cōsuetudine, iux. doctri. Innoc. in c. olim. n. 2. de verb. signi. quē refert, & sequitur Abb. in c. certificari. num. 1. & 2. de sepult. dicendum & concludendum est, verba, distribuere ecclesias, solum ius patronatus iuduxisse, in dicto priuilegio: cum iux. consuetudinem incōcus et ab antiquitate, alio iure vigore dicti priuilegij, dicti reges & proceres
- 7

res Aragonum, ac eorum successores vñ non fuerint: aduertendum tamen est, idem ius distribuendi ecclesias, cum eodem priuilegio, concessum fuisse prout dictum est. proceribus Aragonum, & eorum successoribus. Constat ex verbis dicti priuilegij sequentibus. *Tui quoq; regni proceribus eandem licentiam concedentes, eodemq; illam priuilegio, & eadem auctoritate corroborantes, sancimus: ut ecclesias, quas in Sarracenorum terris, iure belli acquisierint, vel in proprij hereditatibus fundauerint, sibi, suisq; heredibus, cum primicijs, & decimis propriarum dumtaxat hereditatum (dummodo cum necessariorum administratione diuina in eis ministeria ritè, à cōuenientibus, personis celebrari faciāt) eis liceat retinere &c.* Namq. verbū, licentiā, descendit à verbo licet; & ideo, ille dicitur habere licentiā aliquid peragēdi, cui licitum est illud peragere iuxt. exposita per Bart. in l. alio herede. n. 8. vers. nam nomen. ff. de aliment. et ciba. legat. et verbum, eandem, est pronomem demonstratiuum, et præcedentium repetitiuum, iux. tex. in l. nemo. ff. de duob. reis, docet Peregr. de fideicom. in art. 16. n. 25. talem esse naturam pronominum demonstratiuorum, et dictum verbum, eādem, pronomem demonstratiuum esse constat, ex glos. in clement. 2. super verbo per idem tempus. §. si vero. de vita et honestat. cleri. docent Oldra. conf. 232. nu. 1. Grat. co. l. 21. n. 26. Archidia. in c. pen. antè finem. in verb. eiusdem, de officio ord. lib. 6. Et deniq. verbum, cōcedente, idē significat quod donantes. iux. adducta per Bart. in vxori. §. cum leui. n. 4. ff. de leg. et fideicom. 3. Itaque cum Pontifex concesserit cum dicto priuilegio, ius distribuendi ecclesias prædictas regibus Aragonum, et cum eodem priuilegio, ac immediatè post dicta verba, de distribuendi ecclesias, dicat, eam licentiam concedere dicti regni proceribus, ac eorum successoribus; iuxta expositionem

sitiones desuper adductas, super verbis, eandem licentiam concedentes, certum & indubitatum est, dictis proceribus idem ius distribuendi ecclesias concessum fuisse: quod concessum extit, cum eodem priuilegio, regibus Aragonum. Et nota, quòd iuxta verba prædicti priuilegij vltimo relata, & signanter ex eis, hæc quæ sequentur, *Sancimus, vt ecclesias &c. eis liceat retinere &c.* etiam ius patronatus dictarum ecclesiarum, concessum videtur dictis proceribus. Ecclesia enim pro iure patronatus sumitur: prout supra extitit probatum. Quia idē sonant, ac si dixissent, *Sancimus, vt ius patronatus ecclesiarum prædictarum, eis liceat retinere.* Vnde concludimus, tam regibus, quàm proceribus regni Aragonum, ac eorum successoribus, concessum fuisse ab Urbano, 2. ius patronatus ecclesiarum, omnium villarum, & locorum, tam earum, quæ in regno dictorum regum ædificare fecissent, quam in locis, & regnis, quæ à manibus in fidelium Sarracenorum, & hostium fidei christianæ, & dominio eorum eripere potuissent (exceptis sedibus episcopalibus dumtaxat) quibus omnibus præmissis, videndum est de iure, quid sit ius patronatus, sumptum pro iure competenti in ecclesijs quoad præsentationem rectorū (alijs significationibus omissis) & licet omnis diffinitio in iure periculosa sit. iux. tex. in l. omnis diffinitio. ff. de reg. iur. non quia errent qui eas adducunt, sed quia aliquando exceptionem patiuntur: ex quo rei diffinitæ non explicant naturam, itaque diffinitio æquipollens naturæ rei diffinitæ, admodum utilis erit de iure. prout constat ex glos. dictæ l. omnis diffinitio. ff. de reg. iur. & nihil aliud sit diffinitio; quàm explanatio naturæ essentia rei diffinitæ, prout docet Bal. in l. cum quis. n. 4. in fi. de iur. & facti ignorant. vbi dicit diffinitionem esse, demonstrationem substantiæ rei &

iux. relata per Aristotelem in 2. lib. Periherm. Insequen-
 do Cæsar. Lamberti. & Rochum de Curte, qui in prin-
 cipio tractatus de iure patronatus, illius diffinitionem
 adducunt; sic illud, definitio. Ius patronatus, est ius quod-
 dam spiritualitati annexum, alicui competens in eccle-
 sijs, honorificum, onerosum, & utile, pro eo quod cum
 diœcesani consensu, ecclesiam construxit, fundauit, vel
 datauit, ipse, vel is, à quo causam habuit. Quæ diffini-
 tio partim est Ioan. Andr. & Ant. de Butrio. in rubr. de
 iure patronat. qui addit dictæ diffinitioni verba hæc,
 spiritualitati annexum, nam ius patronatus, est ius spi-
 ritualibus annexum, & non merè spirituale, sic docent
 Flami. Paris. de cons. prohib. benef. q. 1. nu. 136. Gigas
 cons. 145. n. 11. Dida. Spino. in specul. testamen. glos. 4.
 n. 5. & Doctores in c. quanto, per illum tex. ext. de iudi-
 cijs, quam diffinitionem cōmunis schola sequitur: iuxta
 relata per Cæsa. Lambert. in tracta. de iure patron. in 1.
 art. 1. q. princip. 1. p. 1. lib. n. 16. propè finem; & vt com-
 munis amplectenda est; nō obstantibus alijs per aliquos
 Doctores adductos à Cæsa. Lamber. & Roc. de Curte i-
 dictis tracta. de iure patronat. relatis; licet non laici
 tatis: nec approbatis. Qua diffinitione, essentiam, & natu-
 ram iuris patronatus legitimè explanante præmissa.
 Cum diuisio animum incitet, mentem præparet, me-
 moriam reformet, & illustret, ac perspicuam libram
 reddat rationem. vt inquit glos. in §. igitur. in veris. eas-
 dem. in additio. Syluest. in procem. instit. et ea pro-
 ter dicatur, quod ea quæ diuissim traduntur, commo-
 dius, & facilius percipiuntur. glos. in l. 1. ff. de soli ma-
 exceptio. Diuidimus ius patronatus, in duas species:
 scilicet in ecclesiasticum, et seculare, seu laicale: ius
 patronatus ecclesiasticum dicitur; quando pertinet
 ad Episcopum, Abbatem, seu ad alium quemcumq.
 cleri-

clericum, seu religiosum, ratione dignitatis, seu beneficii ecclesiastici, seu ad clerum, seu capitulum ecclesiæ, quia ecclesia ex bonis ecclesiasticis construxit, fundauit, vel dotauit. docent Couar. in practi. quæst. c. 36. n. 2. vers. distinguitur. Abbas. in c. eam te. n. 4. Flam. Paris. de confid. prohibita benef. q. 28. n. 177. Cæsar Lambert. in tracta. de iure patro. §. art. 1. q. prin. 1. p. 1. lib. Ius vero patronatus laicorum est, quando aliquis laicus, vel etiã clericus, de proprijs patrimonijs ecclesias fundant, construunt, vel dotant. ita docent, & resoluunt Couar. Flam. Paris. & Cæsar Lambert. in locis vltimò citatis. Itaq. ius patronatus, in ecclesiasticum, et laicale diuiditur iuxta tex. in in c. vni. de iure patronat. in 6. Ex his autem duabus speciebus iuris patronatus, conficitur ius patronatus mixtum, pertinens simul, ad ecclesiasticum et secularem: quod in præsentatione naturam ecclesiastici habet. tenent glos. in dicto c. vni. super verbo, ecclesiasticus, de iure patronat. in 6. et Couar. latè in d. c. 36. n. 5. vers. tertio opportunè. in practi. quæstio. ac Rochus de Curte, in tractat. de iure patro. in verb. ius. num. 5. Nec obest quod refert Cæsar Lambert. in d. tracta. in §. art. 1. q. prin. 1. p. 1. lib. scilicet, quòd ius patronatus vnum est, et non esse diuersum. ius patronatus ecclesiasticum, et laicale: namq. licet verum sit, quod ius patronatus ecclesiasticum, et seculare, genericè idem sint, quia ambo comprehenduntur sub iuris patronatus nomine: atue sunt diuersæ species, et specificè differunt iuxta deper ad iusta, doctrina est Rochi de Curte, in verbo ius. 13. et 14. vers. septimo quæro. in tracta. de iure patronat. quæ sequenda est. Quod ius patronatus, genericè loquendo, deducitur in esse tribus modis, aut per aliquã ex his tribus causis: scilicet per dotationem, fundationem, aut constructionem: ita disponunt tex. in cap. pie

mentis, et in c. frigētius, et in c. filijs. 16. q. 7. docēt Igna. Lop. in addit. ad reg. Bernar. Diaz in verb. ius patronatus, Couar. lib. 2. variar. resol. c. 18. n. 8. Costa in c. si pater, in verb. Trebellianicæ, de testam. lib. 6. & est communis opinio secundum Cēsar Lambert. in tractat. de iure patrōn. in 2. art. 2. q. prin. 1. lib. & ita sancitum est, per œcumenicum Concil. Trident. in c. 9. sessio. 25. & cum dictis causis, per quas in esse deducitur ius patronatus; requiritur Episcopi consensus, et autoritas, aliter autem fundator non acquirit ius patronatus, nec illud creatum; aut in esse deductum erit. rex. in c. nobis. et ibi. DD. per illum tex. ext. de iure patrōn. Felin. in c. ex parte el 2. n. 2. de rescriptis. et Rebuf. de pacif. pos. n. 287. Paul. de Castro in conf. 358. vol. 1. et Abbas in cap. significatum. n. 5. de præben. Roc. de Curte, in tracta. de iure patro. in verb. pro eo quod. nu. 3. Vtrum autem dicta licentia seu consensus episcopi, debeant interuenire, ante dotationem, foundationem, vel cōstructionem, ad acquirendum ius patronatus, aut post: docent latè Cēsar Lamberti: in 2. art. 2. q. princip. 1. p. 1. lib. q. hic non explicamus, cum extra nostri materia sit, prædicti autem tres tituli, foundationis, dotationis, vel constructionis, concurrere non debent, ad acquirendum ius patronatus, imo eorum quilibet sufficit: et per quemlibet ex eis efficitur quis patronus. docent Cassador. decis. 6. n. 2. de iure patro. et Roc. de Curte in verb. ecclesiam fundauit. n. 2. in tract. de iure patrona. Abb. in conf. 59. incipien. quidam dñs Iacobus n. 2. 2. p. et Ioan. de Anan. conf. 24. et rex. in c. filijs 16. q. 7. et in c. nobis, in prin. de iure patro. idem disponit œcumenicum Concilium Tridentinum in supradicto capit. 9. sessio. 25. ibi sub his vis verbis: *Ut igitur debita in omnibus ratio obseruetur, decernit sancta Synodus ut titulus iuris patro-*

natus, sit ex fundatione, vel dotatione &c. Quam doctrinam veram esse, & à dicto cōcilio statutā patet, per dictionē illā, vel, positā, inter verba fundatione, et dotatione, quę similiter posita est in præallegato. c. filijs 16. q. 7. ibi construxit, vel dotauit, cuius dictionis, vel, natura est, quando ponitur inter duas species diuersas, quemadmodū ibi ponitur, inter dotationem, et fundationem, (quę diuersę species sunt) aduersari: vt sufficiat alteram partē verificari iux. tex. in l. si hæredi plures. ff. de condit. inst. et tex. in c. inter ceteras. de rescriptis. et docet Bart. in l. si is qui ducenta. §. vtrum. n. 2. ff. de reb. dubijs. & in l. generali. n. 2. C. de sacrosan. Eccles. & ita, cum fundare, idem sit, quod fundum dare, ad construendam ecclesiā. iux. doctrinam Abbat. in rub. de iure patronat. ext. & prout docet Cæsar Lambert. in dict. tracta. in 1. arr. 2. q. princ. 1. p. 1. lib. n. 1. & construere, ecclesiam ædificare, et dotare, ecclesię dotem dare. iux. eundem Lambert. ibi. artic. 4. & 5. 3. q. prin. 1. p. 1. lib. & ideo sint diuersę species, sufficiet altera ex eis ad acquirē. ius patro. namq. omnes tres, nempe fundatio, dotatio, & cōstructio, sunt causas creandi ius patronatus, & efficiendi aliquem patronum; & æqualem producunt effectum, idē Lambert. in. 22. arr. 5. q. princip. 1. p. 1. lib. Deinde etiam, ius patronatus acquiri potest præscriptione, scilicet, per multiplicatas præsentationes, excedentes memoriam hominum. docent Decius conf. 134. viso puncto. in 1. vol. cōmunem dicens, & Roc. de Curte. in verb. ipse vel is. n. 36. & statuit Concil. Trident. d. c. 9. sess. 25. & Flam. Peritiam tracta. de confiden. prohib. benef. q. 28. à n. 231. vers. secunda cōclusio. vsq. ad n. 261. qui latè docet iux. ias canonicum modernū Concil. Triden. obseruationē circa præscriptionem iuris patronatus in iudicando: & consulendo tenēdam: et à Romana rota canonizatam.

§. IIII.

de quo præscriptionis titulo non tractamus, cum fa-
 15 cti huius responsi, in ea nullatenus consistat. Denique
 autem, acquiritur ius patronatus priuilegio Summi Pō-
 tificis, et titulus priuilegij apostolici de iure valet. te-
 nent. Lambert. de iure patro. in 2. art. 10. q. prin. 1. p. 1.
 lib. n. 1. et 9. Card. in clement. plures. q. 5. de iure patro-
 nat. Gigas, conf. 48. n. 11. et conf. 49. n. 18. et 36. Abb.
 conf. 28 n. 1. in 2. p. qui dicit nullum dubium esse in iu-
 re, quin titulus priuilegij apostolici, sit legitimus ad ac-
 quisitionem iuris patronatus, et est cōmunis. Itaq; priui-
 legiū Urban. 2. de super adductū, in fauorem Regum, et
 16 procerum regni Aragonum, legitimus titulus erit ad
 acquirendum ius patronatus. Sed dubiū insurgit, inter
 doctores agitatum, an dictum ius patronatus compe-
 tens ex priuilegio, sit ecclesiasticum, an vero seculare.
 Ioan And. in nouell. in c. 2. de preben. lib. 6. et alij de-
 fendunt, et censent; ius patronatus ex priuilegio, eccle-
 siasticū censeri, quos refert Lamber. in 3. art. 10. q. prin.
 1. p. 1. lib. n. 1. et concludit in aliquibus prærogatiuis
 ius patronatus concessum laicis ex priuilegio, ecclesi-
 sticum censeri, et in aliquibus alijs laicale. ~~in quibus~~
 do ecclesiasticum, aliquando seculare esse, et attenden-
 do rationes ibidem per illum relatas, cum non conclu-
 dant circa opinionem Ioan. And. nec distinctionem per
 eum adductam fundatam dimittant ad destruendam
 Abb. opinionem, eam sequor; defendendo ius patrona-
 tus cōpetens laicis ex priuilegio apostolico, laicale, &
 non ecclesiasticum esse iux. doctrina Abb. d. conf. 28.
 incipien. in causa communis. per totum in 2. p. vbi
 denter probat, & docet, ius patronatus ecclesiæ casti
 plebis Trigandæ, concessum ex priuilegio apostolico,
 ex eò quia, patroni habebant tēpus quatuor mensiū ad
 præsentandum, quod non haberent, si laicale non foret
 prædictum

prædictum ius parronatus; cū solum patronis laicis dictum tempus quatuor mensium destinatum sit ad præsentandum, iux. tex. in c. vni. §. verū licet. de iure parronat. lib. 6. tum etiam, laicale censendū est, ex eò quia de iure patronus laicus, & nō ecclesiasticus variare potest, præsentationem, iux. tex. expressum in c. cum autem de iure patro, cumq. laicus obtinens ius patronatus ex priuilegio apostolico possit variare, iux. latè deducta per dictū Lābert. in. d. 3. art. 10. q. princip. 1. p. 1. lib. n. 2. & 3. necessariò dicendum est laicale, & non ecclesiasticum dictum ius patronatus esse, similiter etiā, ideo laicale esse dicendū est, quia eruditissimus D. Flam. Paris. Episco. Bitontinus, in tract. de resignatio. benef. lib. 2. q. 4. n. 43. ¹⁷ docet, derogationes iuris patro. laicorum, admodum odiosas esse, & in Gallia, & Hispania non admitti; & Sūmum Pontificem non concedere eas, nisi vrgentissimis de causis: & deducendo eas in d. q. 4. n. 51. vers. tertia causa, dicit derogationes prædictas tunc concedi per Papam quando ius patronatus est ex priuilegio. Ex quibus constat, Flam. Paris. ius patronatus ex priuilegio laici concessum, laicale, & non ecclesiasticū esse docere. Nec ideo dicendum est, ecclesiasticum esse, quia de eo derogationes conceduntur, & absq. derogatione receptū sit valere collationem, iux. notata per Federi. de Senis, conf. 65. Cardi. conf. 69. Gemi. conf. 45. Calde. conf. 19. de iure patro. & alios; namq. licet laicale sit, derogatio de eodem fieri potest, non solum proueniendo à priuilegio, verum etiam à fundatione, dotatione, vel constructione. Nos communiter recepta in clem. 2. verbo. apostolicis de præben. Archidia. in c. piz mentis. 16. q. 7. Imo. & alij. in. cap. cum dilectus de iure patro. Abb in cap. 3. nu. 2. de iure patro. Ioan And. Gemin. & Francus in cap. 2. de præben. in 6. Mandos. consil. 7. num. 6.

communem

§. III.

communē dicens, et ratio est, quia laici habent ius pat. ecclesiarum, et beneficiorū, ex mera gratia ipsius Papæ, vt probatur in ca. 3. de iure patro. ibi, potestate in qua eos ecclesia hucusq. sustinuit. Tum etiam quia, Summus Pontifex in beneficialibus, est dominus absolutus; ac beneficiorum supremus dispensator, & sic supra ius cap. cuncta per mundum. 9. q. 3. Archidia. in c. 1. in fi. 16. q. 7. vbi cōmuniter omnes: in hoc tamen differunt tantum; quod in derogationibus iuris patro. laicorum ex fundatione, dotatione, vel constructione, debet fieri in literis expressa mentio de iure patro. & in prouisione beneficii iuris patro. laicorum, ex præscriptione, consuetudine, vel priuilegio; licet non fiat mentio de eodem collatio, & prouisio valet; & censetur derogatum ius patro. per literas apostolicas, prouisionis eiusdem. Menti autem tenendū est; quod in Hispania, non admittitur derogatio iuris patro. seu præsentandi, competentis regi, ex priuilegio, aut legitima præscriptione, quamuis per Summum Pontificem facta sit de eo expressa mentio, nec Summi Pontifices consueverunt his derogationibus vti, propter regię dignitatis celsitudinem, quod procedit in iure patro. competenti alicui Duci, Marchioni, & Comiti, seu alijs similibus, ex vi priuilegij, vel præscriptionis: docet Covar. in pract. qq. c. 36. n. 6. vers. secundum, tum etiam est libandum, quod & si patroni laici variare possint, iux. tex. in d. cap. cum autem de iuris patro. & Reges, & Principes seculares, sint patroni laici; at vero variatio non cadit in Principē; ex eo quia, actus Principum, & Regum debent esse stabiles, & perpetuò mansuri, ita docent Cæsar Lambert. in 2. art. 7. q. principalis. 2. p. 2. lib. n. 3. & Felin. per eum allegatus in c. cum olim. n. 5. vers. & facit etiam cōclusio. de sent. & re iud. & si in præsentationibus

nibus à Regibus, & Principibus patronis factis, caderet variatio, sequeretur quod actus eorum inconstantes, & non stabiles forent: quod dicendum non est, contra celsitudinem Regum, et Principum; & ideo Doctores resoluunt, in presentationibus eorum, variationem præsumendam non esse.

§. V.

1 **I**US PATRONATUS *acquisitum ex privilegio, & qua si possessionem inde sequutam, abrogavit concilium Tridentinum.*

2 *Abrogatio Concilij Tridentini circa iura patro. ex privilegio edita, non comprehendit ius patronat. competens ex privilegio, Regibus, & supremis Principibus, iura Imperij in dominijs suis habentibus.*

3 *Prærogativa, cum aliquo privilegio concessa, potest competere mediatè, aut immediatè.*

4 *Patronus, ius patronatus transfert in alium, successionem, donationem, permutationem, & venditionem cum universitate bonorum.*

5 *Ius patronatus translatum a Regibus, in alias privatas personas, licet procedat ex privilegio dictis Regibus concessa, non censetur derogatum per dispositionem Concilij Tridentini c. 9. sessio. 25.*

6 *Derogatio iuris patro. ex privilegio statuta per Concilium Tridentinum comprehendit etiam iura patronatus Marchionum, Ducum, & Comitum iura Imperij in dominijs suis habentium.*

7 *Summus Pontifex, etiam Princeps dicitur.*

8 *Privilegia, alia realia, & alia personalia.*

9 *Privilegia personalia, quedam sunt gratiosa, procedentia ex mera liberalitate, & quedam remuneratoria.*

Privilegia

§. V.

- 10 *Privilegia remuneratoria, a Principe reuocari non possunt, quia transeunt in contractum.*
- 11 *Princeps reuocare potest privilegiū a se concessum sine causa.*
- 12 *Princeps reuocando privilegium concessum, ob commodum eidem lucratum, committit dolum.*
- 13 *Privilegium concessum ob aliquod factum, non potest reuocari, quia non pendet ex sola autoritate cōcedentis, sed etiam ex iure alteri acquisito.*
- 14 *Ideo privilegia sunt veri contractus, quia ob facti remunerationem concessa sunt.*
- 15 *Dominium ex vi contractus acquisitum, est inductum de iure naturali.*
- 16 *Summus Pontifex non reuocat sine iusta, & legitima causa, statutum militum Sancti Ioannis Hierosolymitanenſis, continens præceptoriam vacantem conferendam esse antiquiori, in præmium præteritorum laborum.*
- 17 *Donationes ob merita, non censentur derogatæ per generalem derogationem, nisi de eisdem nominatim fiat mentio.*
- 18 *Summus Pontifex habet liberam potestatem super beneficijs, & de illis ad libitū disponere potest, & est summum ius, & æquitas ipsa, & habet plenitudinē potestatis super iure potestativo, & ideo ea quæ iustitiæ consona sunt, cōcedit dispensatio.*
- 19 *Summus Pontifex potest derogare concilio, non tamen in rebus non disponentes de fide.*
- 20 *Summus Pontifex est supra concilium.*
- 21 *Derogationes sunt strictè interpretandæ, ex quæ sūt stricti iuris.*
- 22 *Non est præsumendum Papam voluisse per iudicare, privilegijs in fauorem vniuersalis ecclesiæ concessis.*
- 23 *Vnio beneficiorum ad Episcopum, & non ad prælatos inferiores pertinet de iure, & quid sit unio.*
- 24 *Dignius, minus digno vniri non potest. nempe ecclesiæ, & cathedralis, capelle.*
- 25 *Ecclesia edificari non potest absq. Episcopi licentia.*
- 26 *Reges Aragonum, & procures regni possunt vnire ecclesias, minus digno beneficio, & eas de nouo edificare, vel ditari suis*

*in suis monasterij subdere, absq. licentia Episco. & iure pri-
uilegij Urbani. 2. quod derogatū nō cēsetur iux. Conc. Trid.
dispositionem, in quantū ad ius patronatus ecclesiasticum.*

S A T I S euidenter constat, ex deductis in
S. præcedenti, concessionem Urbani. 2. de
omnibus iuribus patronatus, ecclesiarum
villarum, & locorum, iure belli acquisito-
rum, & acquirendorum post eius datam;

vel ædificatarum in proprijs terris regum Aragonum,
eisdem & proceribus regni factam, valere, & procede-
re iux. ius canonicum commune, & legitimum titulum
esse, circa dicta iura patronatus in fauorem dictorum
regum, & procerum, ac omnium successorum eiusdē.

I Nunc superest videre vtrum dictus titulus derogatus
sit, per Concilium Tridentinum, & reuerà licet verum
sit, quod ius patronatus de iure acquiri possit, per priui-
legium apostolicum; & iuridicè vigore dicti tituli possi-
deri, atuerò ius nouum œcumenici Concil. Tridenti.
dictum modum acquirendi ius patronatus in totum ab-
rogauit; & quasi possessio indè sequuta iux. dispositio-
nem Concilij. itaq. post dictam sanctionem, ius pa-
tronatus, & ius præsentandi competentia ex priuilegio,
in totum abrogata sunt, & si ius quæsitum adsit; quia
illud dicta generalis reuocatio tollit, sicut docent Barr.
in consil. 172. n. 2. Crauet. in cons. 135. n. 3. quos refert
Flam. Paris. de confid. prohib. benef. q. 28. n. 240. dicēs,
titulum iuris patro. ex priuilegio non admitti, & sic re-
solutum fuisse in congregatione concilij Cardinalium
die 5. Martij. 1573. quæ dispositio Concilij Tridentini,
non cōprehendit Reges Aragonum, & per consequens
titulus priuilegij Urbani. 2 manet fultus, & stabilis,
iux. ius canonicum antiquum, & modernum dicti con-
cilij. Et patet, ex verbis dicti. c. 9. sessio. 2. sequentibus.

Exceptis patronatibus, super cathedralibus ecclesijs competētibz,
& exceptis alijs, qua ad Imperatorem, & Reges, seu regna possi-
dentes, aliosq; sublimes, ac supremos principes, iura imperij in do-
minijs suis habentibus pertinent. Vnde dubiū nō est, quoad
 dictos reges, titulū procedentē ex vi dicti priuilegij, de
 rogatū non esse per dictū ius nouū Concil. Trident. su-
 perest differere, utrū titulus iuris patronatus procedēs
 a dicto priuilegio Urbani. 2. & vigore ipsius comperens
 proceribus regni Aragonū, derogatus sit per dicti Con-
 ciliij Triden. sanctionem; ad quorū enucleationem præ-
 mittendū est, prærogatiuā dicti iuris patronatus cōcessi
 proceribus, dupliciter ad eos pertinere posse, scilicet
 mediatē, aut immediatē, dicimus mediatē, quando ius
 patronatus ecclesiæ alicuius oppidi, primo loco perti-
 nuit ad Regem Aragonū, & deinde per donationē, per-
 mutationē, successionē, aut venditionem cū vniuersita-
 te; dictus Rex ad aliā personā priuatā illud trāstulit. His
 enim quatuor modis, et alijs, patroni possunt transfer-
 re ius patro. in alios. docent glos. in c. pia^{re} mentis. 16. q. 1
 7. Ioan. And. Card. Inno. et Imol. in rub. de iure patro. 8.
 est cōmunis, iux. Cæsar. Lambert. in 1. art. 2. p. 1. q. 1. p. 1. do.
 lib. n. 2. immediatē autē, tunc dicimus ad eos pertinere,
 quando è manibus infidelium ipsi eripuerint villam,
 aut oppidum, aut nouiter illud ædificari iussisse, in
 quibus ecclesiæ iuris patron. eorum essent. Qua distin-
 ctione præeunte, dubium non est, quod si mediatē
 ad ipsos proceres, seu ad alias priuatas personas spe-
 ctet ius patronat. eò quia à regibus quibus concessum
 erat in vim priuilegij Urbani. 2. fuit eis donatum, vel
 permutatum cum illis, derogatum non esse, per dictā im-
 sanctionem Conci. Trident. cum de iure antiquo statutū
 sit etiā in reservatione, & constitutione generali, sicuti
 est hæc Cōciliij Triden. non cōprehendi Reges, & Prin-
 cipes.

cipes, imo illos excipi. tex. in c. ne aliqui de priuileg. lib. 6. & in c. si. de officio deleg. eodem lib. 6. namq. titulus priuilegij, procedit tunc tēporis à regibus, etsi apud priuatas personas reperiatur, & ita, si ideo quia ad illas perueniret, licet à regibus originē traheret, irritus maneret; sequeretur inconueniens quòd dicti reges, patroni non forent legitimi, cum translationes per eos factæ in alios, essent nullius valoris si titulus translatus irritus, post translationem eo ipso maneret: cum patroni veri, & indubitati illum transferant in alios, & illi in cuius fauorem titulus, seu ius patro. transfertur, veri, & legitimi patroni remaneant. Et cum iux. ius antiquum; & modernum Concilij Tridentini, ius patro. pertinens ad reges ex priuilegio, maneat in suo robore, & validum sit, nō derogatum esse dicendum, & concludendum est; tantam & talem facultatem habere, quantam & qualē, patroni ex titulo dotationis, vel foundationis; & cum illi possint ius patronatus in alios transferre; similiter, & reges, & succedentes in iure patronatus, ex vi translationum per reges factarum, erunt ita indubitati, & veri patroni, ac ipsimet reges: iuxta desuper dicta, & per tex. in c. is qui in ius. de reg. iur. in 6. Quid autem de iure patron. competente proceribus regni Aragonum, ex vi priuilegij Urbani. 2. dicemus? Et regulariter quidem dispositionē d. c. 9. sessio. 25. Concil. Triden. censendum est comprehendere ius patro. Ducum, Comitum, Vicecomitum, & Baronum, & aliorum quorumcunq. procerum, procedens ex vi priuilegij apostolici; ideo quia, ipsi sunt supremi principes, & recognoscunt superiorem in temporalibus, nempe, regem Aragonum: & ea de causa, iura impetij in dominijs suis non habent, & cum dicta suprema potestate careant, necessario cēsendum venit, dictum ius patro. ex vi priuilegij præfa-

- ti ad eos pertinens, sub dicta derogatione, et abrogatione Concilij Tridenti. compræhendi, licet ad dictos proceres spectet. Nihilominus tamen, contrarium tenendum est, causis & rationibus sequentibus. Priuilegia à Papa, seu à principe concessa (Summus enim Pontifex etiam princeps dicitur vt constat in capit. corpora. de consecrat. distinct. 1.) alia sunt realia, et alia personalia, ex doctri. text. in cap. mandata de præsumptio. & glos. 1. in cap. priuilegium. vers. idem si esset. de reg. iur. in 6. cum similibus. & Natta. in consil. 163. num. 16. tom. 1. & communis omnium: realia dici, quæ cum ipsis rebus durant, & eis extinctis extinguuntur; personalia verò, quæ cum personis etiam durant, & eis extinctis, extinguuntur: quæ differentia in iure vulgata est, iuxt. dictam glos. super verb. priuilegium personale, et Garciam in tracta. de nobilita. Hispa. glos. 6. num. 38. vers. octauo facit, et comuniter Doctores. Quæ priuilegia personalia, quædam sunt omnino gratiosa, & absq. causa aliqua concessa, procedentia ex sola mera liberalitate concedentis; & quædam remuneratoria, quæ conceduntur ob mer^{ito} dationem, vel factum eius, in cuius fauorem conceduntur; modo sit præteritum, modo futurum, quæ non procedunt ex simplici liberalitate concedentis, quam diuisionem apertè colliges, ex consilio
- 9 Natta. 268. nume. 5. tomo secundo. Quæ priuilegia à principe concessa, in remunerationem dationis, vel facti præteriti, vel futuri adimplendi ex parte eius cui conceduntur, transeunt in ~~contractum~~ ^{contractum}: quia non est mera liberalitas, et ideo, nec per ingratitudinem reuocari possunt. docent Natta consilio, 122. nume. 14. tomo primo. et consil. 268. num. 5. et 7. tomo. 2. Felin. in cap. nouit. num. 12. vers. limita.

limita. 3. de iudi. et Bal. in l. qui se patris. vers. et scias.

- 11 C. vnde liberi. Et quãuis princeps priuilegium à se cō-
cessum possit reuocare sine causa; tamen illud non po-
test, vbi priuilegium habet datum, vel factum, quòd
- 12 cum eo habeat commensurationem, idque princeps
fuerit lucratus: quia tunc reuocando committeret
dolum. Ita latè resoluit Natta. dict. consil. 268. num. 5.
- 13 Itaque priuilegium concessum alicui, propter eius fa-
ctum non potest reuocari, quia non pender ex sola
auctoritate concedentis, sed ex iure alteri quæsito. Ita
docet Bald. in l. si cum mihi. ff. de dolo. Vnde cum pri-
uilegium Urbani Secundi concessum fuerit dictis pro-
ceribus Aragonum, in remunerationem laborum,
scilicet, quia à dominio infidelium loca, seu oppida
eriperent, et bello acquirerent, et obedientiæ sacro-
sanctæ Ecclesiæ Catholicæ Romanæ subderent, seu
quia nouas ecclesias ædificare facerent, in proprijs hæ-
reditatibus, cultum, et honorem diuinum augendo,
ad fidei catholicæ exaltationem; reuocatum non esse
dicendum est per dict. cap. 9. sessio. 25. Concilij Tri-
uentini abrogationem generalem; quia ideo dictum
priuilegium verus contractus est, quia ob facti remu-
nerationem concessum existit. iuxta doctri. dict. Nat-
tæ dict. consil. 268. num. 5. tomo. 2. Et quia verus con-
tractus est, Summus Pontifex illum abrogare de iure
nō potest ex quo dominium ex contractu acquisitum,
est de iure naturali, et licet princeps contrahat cum pri-
uato, et sit causa quod ille acquirat: et si contrahat mo-
do indotto à iure, tamen contractum reuocare ne-
quit; quia dominium ex vi contractus acquiritur
privato de iure naturali. doctrina est Felin. in capit.
quæ in ecclesiarnum num. 51. versic. tertio. confir-
matur, de constitu. tum etiam quia, remuneratio
benefi-

- beneficiorum receptorum, à natura ipsa instituta est; iux. tex. in c. cum in officijs. de testament. & ibi glos. super verbo, teneamur, cuius decē & octo effectus cumulat las. in l. ex hoc iure. à n. 53. ff. de iust. & iure.
- 16 Qua propter Natta resoluit in d. conf. 268. n. 5. & per totum tomo 2. constitutionem illam, à Sede Apostolica confirmatam, qua statutum est, in religione militum Sancti Ioannis Hierosolymitani, quod præceptorum vacans, conferatur antiquiori, in præmium præteritorum laborum; non potuisse Papam de plenitudine potestatis reuocare, sine iusta, & legitima causa, quia fuit facta in remunerationem laborum præteritorum, quos Papa lucratus fuit; cum dicti labores impensi fuerint in defensionem fidei christianę, ob quam dictus ordo institutus fuit; cuius Summus Pontifex caput est; iux. D. Thomam. in 2. p. q. 8. art. 1. & Turrecrem. in. c. 1. n. 2. distinct. 12. quod priuilegium si reuocandum esset, & alia similia priuilegia, iusta exposcente causa, prout de iure possunt reuocari à Principe eo modo; iux. adducta per d. Natta conf. 122. n. 14. tomo. 1. requirebatur quod in d. c. 9. sessio. 25. Concil. Tridenti. ^{do.} specialis expressa mentio fieret, de iure patronat. in vim priuilegij concessi ob remunerationem laborum, vel seruitij; impensi, obtenti, & acquisiti: ita latè resoluit Mohed. decis. 350. quæ derogatio, cum requisitis supradictis, deficit in. d. c. 9. & ea propter priuilegium de quo agimus,
- 17 derogatum censendum non est. Tum etiam quia donationes per Principem ob merita factæ, non censentur derogatæ per generalem derogationem, etiam causa subsistēte; nisi nominatim, & specialiter illæ donationes fuerint derogatæ: iux. not. per Paris. in tracta. de reintegra. feud. fol. 84. c. & quia multa diximus, & per Camil. Borrellum, in addit. ad specul. Prin. Petri Bellug. in addit.

addit. ad rub. 9. super verb. benemeritis donare. & ideo donatio iurispatro. facta per Urban. 2. in fauorem procerum, cum suprà adducto priuilegio; cum sit ob merita, reuocata non censenda est, per dictam generalem abrogationem Concilij Tridentini: maximè cum dictum priuilegium, prout iam exitit dictum, habeat vim contractus, & ideo de iure irreuocabile fit; quod præter iura allegata docet Franc. Mar. decis. 713. nu. 8. in 2. p. & decis. 206. num. 2. ead. p. & decis. 152. nu. 5. p. 1. cum multis ab eodem allegatis. Nec obest quòd Summus Pontifex sit dominus beneficiorum, & in illis habeat liberam, & omnimodam potestatem. iuxta Flam. Paris. de confiden. prohibet. benef. q. 3. num. 23. & alios omnes Doctores, & quòd habeat in illis omne ius, Cæsar. Lambert. de iurepatron in 4. art. 8. q. prin. 1. p. 1. lib. num. 6. in fin. & illorum dispensatio, & plenaria dispositio, ad eum spectet, nam hoc ita intelligitur, vt euitetur inconueniens, ne alicui fiat iniustitia. docet Card. cons. 141. incipien. sanctissimus dominus, noster, & Feli. in c. quæ in ecclesiis. veris sed. d. Card. num. 42. de g. 8. & ita intelligendum est quidem; ex quo Papa est summum ius, & æquitas. Flam. Paris. de relig. benef. lib. 13. q. 1. num. 167. & licet habeat plenitudinem potestatis super iure positiuo, & supra illud dispensare possit. iux. tex. in c. proposuit de concess. præben. at uerò. vt æquitas ipsa, solum ea quæ iustitiæ, & æquitati consona sunt, saltem absq. eo quòd alicui iniustitia fiat, concedit dispensando supra iuspositiuum. itaq. si abrogatio. d. 2. cap. 9. sessio. 25. Concil. Triden. adita foret, per Papam, priuilegium Urbani. 2. de quo agimur nulloatenus derogatum censendum foret: quoad iurapatro. procerum regni Aragonum: et à fortiori dicendum est, minus derogatum censendum fore, per dictam abrogationem

- 19 tionem Concilij Tridentini, quia Papa potest concilio-
rum constitutiones de fide non tractantes, & dispo-
nentes derogare. iuxt. text. in cap. innotuit, cap. sig-
nificasti, cum alijs. extr. de electio. & glos. in cap. vbi
periculum, super verb. consilium, de electio. lib. 6. &
Hostien. in summa de dispen. §. 1. latè Cardin. Pa-
ris. consil. 68. à num. 397. vsque ad num. 408. vol. 4.
Fran. Mar. decis. 455. num. 22. vers. veruntamen. p. 1.
Eneas de Falcon. in tracta. de reservat. Papa. in prælud.
1. num. 4. Hiero. Alban. in tracta. de potesta. Papæ, &
Concilij. in 2. p. num. 53. & in 1. p. nu. 78. & per Theo-
logos omnes, prout refert Feli. in cap. 1. num. 31. & 32.
- 20 de constit. et est supra concilium, sicut est supra ius, do-
cet Cassador. decis. 2. num. 4. de præben. ergo si per de-
rogationes generales æditas per Summum Pontificem,
dictum priuilegium Urbani. 2. derogatum non cense-
tur, causis, & rationibus supradictis; minus derogatum
censendum erit, per generalem abrogationem dict. c.
9. session. 25. Concilij Tridentini; cum maiorem vim
non habeant derogationes generales æditæ per Conci-
lium, quàm illæ quæ æditæ sunt per Papam: may.
cum possit super, & contra concilij statuta dispensare,
si illa non disponant circa fidem, & ideo maiorem po-
testatem habere videatur, cū sit supra illud. Qua prop-
ter, cum derogationes sint strictè interpretandæ, ex quo
stricti iuris sunt: prout docet Flamin. Paris. de resign.
benef. lib. 12. q. 14. num. 30. & non sit facta expressa
mentio, in dicta abrogatione Concilij Tridentini, de
priuilegijs, in remunerationem laborum concessis,
quod non comprehendit ea, sed priuilegia
gratiæ ex simplici liberalitate, & non cum cau-
sa conditi. & hoc quia constat ex supradictis, non
potestatem habere concilium, quàm Pa-
pa.

22 pa. Et cum derogationes Papæ illa non comprehenderent; pari modo, nec concilij derogationes. Itaq. cum de iure censendum non sit, Summum Pontificem voluisse in aliquo periudicium generare, priuilegijs in fauorem vniuersalis Ecclesiæ concessis. argumen. text. in cap. super eo. de offic. & pot. iudi. deleg. minus censendum est, Concilium Tridentinum voluisse derogare priuilegio Vrban. 2. in quantum ad concessionem ecclesiarum, siue iurispatrona. earum, in fauorem procerum Aragonum factam: cum concessa sit, in fauorem vniuersalis ecclesiæ, & in augmentum fidei christianæ; nempè ad expellendos hostes fidei, & eorum dominia destruenda, expugnando eorum regna, ac redigendo ea obedientiæ ecclesiæ Romanæ, & ædificando nouas ecclesias, cultum diuinum augendo. Deinde etiam, cum dicto priuilegio Urbani secundi fuit concessa regibus Aragonum, facultas vniendi ecclesias, quibuscunq. capellis, & monasterijs, iuxt. verba priuilegij sequentia, *Vel quarumlibet capellarum, vel monasteriorum* ~~subdere~~ *subdere* &c. verbum enim, ditio, idem quòd potestas significat, est text. expressus in l. 2. §. capta. ff. de orig. iur. & ibi glos. super verb. ditio, & verbum, subdere, idem significat quod subijcere: itaque idem significant, ac si dixisset Summus Pontifex ibi, vel quarumlibet capellarum vel monasteriorum potestati subijcere, videndum igitur est, vtrum verba hæc importent vnionem: et adhuc scire debes, vnionem nihil aliud esse, quàm annexionem beneficiorum, seu ecclesiarum, ab Episcopo, vel ab alio superiore factam. ita Rebus. in prax. benef. tit. de vnio. benef. num. 1. & Hojeda in tracta. de incompat. benef. cap. 3. nu. 1. p. 2. & ecclesia, seu beneficium quod vnitur

alteri beneficio, seu ecclesiæ, subditur potestati eius,
 cui vnitur, ita quòd illa ecclesiæ cui fit vnio, erit supe-
 rior, & principalis, vnita vero erit inferior, & accessio-
 ria. Rebu. in d. prax. benef. tit. de vnio. num. 12. quibus
 attentis, dicendum est ecclesias ditioni alterius mona-
 sterij, seu capellæ subdere, idem esse, ac si diceretur:
 ecclesias vnire capellis, seu monasterijs, cum iuxta de-
 ducta, ecclesiæ quæ vnitur alteri ecclesiæ, seu benefi-
 cio, subdatur, & subijciatur ditioni, seu potestati eccle-
 siæ cui vnitur. iuxt. tex. in cap. sicut vnire. de excessib.
 prælatus. & relata à Rebu. in loco supra citato; itaque cõ-
 cludendum est, Vrbanum. 2. facultatem vniendi eccle-
 sias capellis, & monasterijs, concessisse prædictis regi-
 bus, & proceribus Aragonum: quod absque apostoli-
 ca dispensatione eis licitum non erat, quia vnio eccle-
 siarum, & beneficiorum, pertinet, et spectat ad Episco-
 pos in quorû diocæsibus sunt, et non ad alios prælatos
 inferiores. iuxt. text. in dict. cap. sicut vnire. de excessi-
 bus prælat. Et quamuis beneficium dignius minus dig-
 no vniri non possit de iure; et per consequens, ecclesiæ
 sticû beneficium dignius sit, non possit ~~vniri~~ ^{vniri} illæ
 quæ minus digna est. iux. nota. per Rebu. in d. prax. be-
 nef. tit. de vnio. benef. n. 17. per tex. in c. super eo. de præ-
 ben. lib. 6. et ibi glos. in verb. non obuiet. atuerò cum
 dispensatione apostolica licitum, et permissum est. do-
 cet Rebu. loco vltimo citato: et ea propter reges, et
 proceres, beneficia digniora, nēpè ecclesias, minus dig-
 nis, scilicet capellis, vnire poterūt; absq. eorum, in quo-
 rû diocæsibus erunt consensu; quo non indigebat. cū di-
 rogatiua eis concessa sit, per dictum priuilegiū
 Urbani. 2. & pari modo, vigore dicti priuilegij, habent fa-
 cultatem ecclesias ædificandi, quod eis permissum non
 est absq. licentia & autoritate Episcopi, in cuius dioe-
 ces. eas

cel. eas ædificare fecissent. iux. rex. in c. quicumq. voluerit. 16. q. 1. et c. nemo de consecratio. dist. 1. & ratione dicti apostolici priuilegij ea nullatenus indigent; imò in quocunq. loco, scilicet dominij eorum, illas ad
 26 nutum, absq. Episcopi, licentia ædificare poterunt. Vnde concludimus, Reges, & procures regni Aragonum, ac eorum successores, potuisse, ac posse vigore priuilegij apostolici Urbani. 2. ecclesias in proprijs hæreditatibus, regnis, et terris dominij eorundem, de nouò ædificare absq. Episcoporum licentia; qua non indigent, et ecclesias ædificatas, et nouiter erectas, capellis, seu monasterijs quibuscunq. vnire, absq. autoritate, et decreto Episcoporum. Quod necessario interuenire non debet; in similibus vnionibus peragendis, quarum ecclesiarum, et earum quæ in terris bello captis erigere facient, et fecerunt iuspatro. legitimè spectauit, et spectat, ad eos vigore dicti priuilegij. quod derogatum non est, per generalem abrogationem. d. c. 9. sessio. 25. Concil. Tridentini circa iura patronat. vigore dictorum priuilegiorum obtenta, æditam.

§. VI.

FOE MINA de iure capax est iuri patronat.

Fœmina potest habere ius conferendi præbendas ex priuilegio apostolico.

Cum fœmina non sit capax conferendi præbendas, nisi ex priuilegio apostolico, ideo in hoc casu non valet argumentum, tantum operatur consuetudo antiquissima, quantum priuilegium.

§. VI.

- 4 *Masculinum, continet sub se foemininum; maxime in his quæ foeminis adaptari possunt.*
- 5 *Foeminae de genere dicuntur.*
- 6 *Verbum succedere plura significat.*
- 7 *Idem est, heredem esse, ac successorem esse,*
- 8 *Substituere significat in specie, secundo loco aliquem heredem instituire; in genere autem, in alterius locum subrogare aliquem.*
- 9 *Verba quæ in genere, & in specie possunt accipi, in dubio, in specie sumenda sunt, si materia subiecta aliud non suadeat.*
- 10 *Reges Hispaniæ, pluribus modis ad dignitatem regiam promoti fuerunt.*
- 11 *Regnum Hispaniæ, hodiè est individuum, & succeditur in eo iure hereditario.*
- 12 *Foemine de iure communi, in regnis succedere non possunt.*
- 13 *Foemine de consuetudine diutina, visitata in regnis coronæ Aragonum, & coronæ Castellæ, succedunt in regnis ac etiâ de iure.*
- 14 *Reginæ quæ successerunt in dictis regnis.*
- 15 *Foemine succedentes in regno Aragonum, gaudent prærogatiuis priuilegij Vrban. 2. concessi Regi Petro, huius nominis primo.*
- 16 *Foemine succedentes iure hereditario, in bonis, & præiudiciis, procerum regni Aragonum, eisdem prærogatiuis gaudent, quibus illi gaudere possunt vigore priuilegij Vrban. 2.*

ONSTITUTO igitur, quod reges, et proceres regni Aragonum, vigore priuilegij ab Urbano. 2. eisdem concessi, per quod vniuersæ ecclesias, de quibus tractauimus, capellis, et monasterijs eisdem beneuolis, et eas construere modis supradictis, ad nutum eorundem, et auctoritate, et licentia prælati; et quod sunt

veris

veri, et indubitati patroni ecclesiarum, de quibus agimus, in vim dicti priuilegij, quod derogatum esse censendum non est per d.c. 9. sessio. 25. Concil. Trident. de rogationem generalem. Super est videre, cum concessū extiterit regibus Aragonum, et eorum successoribus, de genere in regno, prout constat ex verbis dicti priuilegij sequentibus, *Statuimus, tui charissime fili Petre, tuiq. regni successorum, ex genere tuo ritè substituendorum, iuris esse, ut ecclesias &c.* vtrum comprehendat fœminas succedentes in dicto regno, ad cuius dubij intelligentiam præmitendū est; Fœminas de iure canonico capaces esse iurispatro. glos. in c. quoniam inuestituras. super verbo, vel fœminæ. 16. q. 7. et tex. in c. ex litteris de iure patro. idem tenet Ioan. And. Abb. et alij. in cap. nobis de iure patro. et Rochus de Curte, super verb. comperens. n. 1. in tract. de iure patro. Cæsar Lambert. in 2. art. 7. q. prin. 1. p. 1. lib. num. 30. vsq. ad finem. vbi communem dicit, et vt talis tenenda, non obstantibus tot per eum ibidē adductis, per quas intendit contrariari dictæ communi opinioni, asserendo fœminas, seu mulieres, ius patron. acquirere non posse; quia ab omnibus publicis officijs sunt remotæ; quia non possunt esse iudices, quia testamentorum executrices esse non possunt, quia esset inconueniens, et inhonestum, presbyteros, ius processionis tribuere fœminis; et quia fragiles sunt, ob fragilitatem sexus earum: quæ non solum ius patronat. acquirere, et obtinere possunt, verum etiam in vim priuilegij apostolici possunt habere ius conferendi præbendas. et inuestituras earum tribuendi. iux. Host. Ioan. And. Felin. et aliorum doctrinam, in capitul. dilecto, de testi. qui tex. hoc modo intelligendus venit, quod comitissa Flandren. de qua loquitur, ius conferendi dictas sex præbendas habebat ex priuilegio apostolico

- apostolico ; & hoc modo non contrariabitur text. in
 3 cap. si quis deinceps. 16. q. 7. cum concordantibus. Ad-
 uertendum tamen est iux. doctrinam Ioan. And. in c.
 2. de præben. in 6. quod non ideo in hoc casu proce-
 dit hoc argumentum ; tantum operatur consuetu-
 do , cuius initij memoria non extat , quantum priui-
 legium l. hoc iure. §. ductus aquæ. ff. de aqua quoti-
 dia. & esti. capit. super quibusdam. de verb. signif. er-
 go consuetudo potest inducere , quod fœminæ ha-
 beant ius conferendi præbendas , sicut inducitur
 priuilegio Papæ , quia dictum argumentum procedit,
 data capacitate : vnde cum fœmina non sit capax talis
 iuris nullatenus argumentum procedere potest. Deue-
 niendo igitur ad interpretationem verborum priuile-
 4 gij Urbani. 2. quæ iam in §. præsentis adduximus. Pon-
 derandum venit primo loco , verbum illud , *successorum* ,
 quod masculinum esse apparet , de iure etiam fœ-
 mininum compræhendit , maximè cum profertur à le-
 ge, vel à Papa. docet Cæsar Lamberti. in tracta. de iure
 patron in 2. artic. 7. q. princ. 1. p. 1. lib. num. 3 1. & iuxta
 notata latè per las. in l. si quis id quod. à num. 1. vñque
 ad num. 24. ff. de iurisdict. omn. iud. & præcipue com-
 præhendit masculinum, subse fœmininum, quando fœ-
 minis adaptari possunt ea quæ sub verbo masculino ex-
 ponuntur. docet latè Dida. Spino. in specul. testam. glos.
 19. n. 94. & 95. et las. in d. l. si quis. n. 12. vnde cum ha-
 bere ius patronat. adaptari possit fœminis, iux. iura et do-
 ctrinam in n. 1. præsentis §. adductam verbum, *Succeſſo-
 rum*, dicti priuilegij, tam masculos, quam fœminas com-
 præhendit; et signanter procedit hæc conclusio in quan-
 do dictum masculinū profertur in priuilegijs, et rescrip-
 tis iux. latè deducta per las. in d. l. si quis. n. 7. et 8. in fa-
 vorem fœminarum , et non in odium earum iux. glos.

in c. generali super verbo, vniuersos, de electio. lib. 6. Vtcrius autem videndum est, si foemina dicantur de genere, per verba illa dicti priuilegij. *Tuq; regni successorum ex genere tuo.* Et regulariter dicimus: foeminas esse de genere, & generis appellatione compræhendi, docent Bald. in l. 1. ff. de probatio. Corneus consil. 219. nu. 9. 10. & 11. vol. 2. & consil. 223. num. 3. in 4. vol. Curt. Iun. consil. 49. Craueta consil. 161. num. 3. Paul. de Castro l. 1. num. 4. & 5. C. de condit. insert. vbi dicit quod verum est, non compræhendere foeminas priuilegia dignitatum, quæ conceduntur propter honores alicui, & omnibus ex genere suo; sed illos solos, qui sunt descendentes ex masculis: & eodem modo in poenis legalibus impositis alicui, & descendantibus vsq. ad tertiam, & quartam generationem; in alijs verò ferè omnibus foemina de genere dicuntur. ita Hostien. in c. nouit. de iudi. super verbis dicti. tex. sequentibus. *De cuius genere Rex ipse dignoscitur descendisse &c.* dicit, quod dictus Rex nominatus in dict. text. erat descendens matris, itaque regulariter, & generaliter, sub appellatione generis, omnes vtriusq. sexus compræhenduntur, & descendentes ex foeminis dicuntur de genere: ita latè docet Decius in l. 2. num. 65. & 66. de regul. iur. & canonistæ in dict. c. nouit. de iudicijs. Et hoc præsupposito, quod masculinum compræhendit foeminum, in his quæ foeminis adaptari possunt, & ideo verbum illud, *successorum*, licet masculinum, compræhendere foeminas: & constito quod foemina dicuntur de genere. Scire oportet: quid significet verbum, *successorum*, & insequendo. I. C. Martianum, qui ad expositionem, significationem, & interpretationem verbi, *Cenotophium*, vsus fuit Virgilij autoritate, prout constat, in l. in tantum. in fin. ff. de rer. diuisio. ad dicti verbi interpretationem.

nem, & eius significationem eruendam, eiusdem Virgilij autoritaribus utar: & similiter egi, & agam in discursu huius responsi, adhærendo in simili casu autoribus, & poetis latinis. Verbum, *succedere*, significat subire locum, & introire. ita apud Virgilium lib. 7. *Æneid.*

Ingredere, & nostris succede. Penatibus hospes.

Et lib. 1. *Æneid.* idem Virgil.

Quare agite ô Iuvenes tectis succedite nostris.

Aliquando etiam significat, *succedere*, idē quod sub tecum aliquod ire; vel latere, idem Virgilius lib. 3. *Georgi.* in hunc modum.

Sape sub immotis præsepibus, aut mala tactu.

Vipera deliruit, calumq; exterrita fugit,

Aut tecto assuetus coluber succedere & umbra.

7 Et alias plures significationes habet, in iure verò apud iuriscōsultos, *succedere*, modo hæreditatis aditionem, modo adeundi hæreditatem ius significat. Vnde verbum, *successor*, pro hærede vsurpatur; quia idem est hæredem esse, ac successorem esse, iuxt. text. in l. item veniunt. §. licet autem. ff. de petit. hæred. vbi Bart. idem docet, & ita si forsân, in aliqua quæstione, vel dispositione loquatur absolutè de successore, & sit quæstio dubia, circa dicti verbi interpretationem, vniuersalis heres intelligendus erit, idq. secundum propriam interpretationem. docent Alex. in l. quædam. §. nihil. ff. de æden. Bal. in l. 2. C. de petit. hæredit. Paul. Castren. in d. l. quædam §. nihil interest. nu. 5. Deinde verbum, *substituendum*, descendit à verbo, *substituere*, quod in specie sumptum significat secundo loco hæredem instituere. *Substitutio* enim secundam hæredis institutionem significat, iuxt. glos. in l. non aliter. §. 1. verb. diffinitionem. ff. de leg. 3. Bart. in l. omnes populi. n. 59. ff. de iustit. & iure. & rex. in l. mulier. §. si. ff. de condit. instit. & ideo propriè, & strictè,

strictè, est hæredis institutio. iux. glo. in l. gallus, verb. posset. ff. d. lib. & post. & gl. in l. i. C. de edict. diui Adria. tollen. & Alciat. in d. l. Gallus. in prin. 2. lectura n. 30. cōmunem dicentem. In genere autem substitutio, significat, quamlibet subrogationem, vel præpositionem in alterius locum. l. arbores. l. inutilium. ff. de usufruct. l. penult. ff. iudi. solui. l. in fraudem. §. conductor. ff. de iure fisci l. si grege. ff. de leg. 1. & licet in dubio verbum, substitutio, debeat intelligi in specie, & non in genere: ex quo verbum quod potest accipi in genere, & in specie, in dubio in specie accipi debeat. docet Bar. in l. hoc legatum. ff. delegar. 3. & in l. 1. ff. de æden. quia significatio in specie, est potentior, & magis certa, & verba in dubio debēt accipi in potentiori significato. iux. tex. in c. si pater de testa. lib. 6. & Ias. in rub. ff. solut. matrim. et ideo dicendū foret. quod verbū, *substituendorum*, hīc deberemus sumere in specifica significatione: atuerō hęc doctrina, locū habet, si materia subiecta aliud non suadeat. Vnde, cum materia subiecta in dicto priuilegio aliud suadeat in genere, & non in specie, sumendum venit verbū, *substituere*, iux. doctrinam Dida. Spino. in speculo testa. glo. 2. i. nu. 3. & ideo substituere in generica significatione interpretādum venit, in dicto priuilegio; nempe pro eo quod est, in locum alterius subrogare. itaq. verbum, *substituendorum*, idem erit, quod, illi, qui in locum alterius subrogabūtur: et ideo verba illa præfati priuilegij: *Tuiq. regni successorum, ex genere tuo ritè substituendorum* &c. Idem important ac si dixissent: *tuiq. regni successorum ex genere tuo ritè in tui locum subrogandorum*. Itaq. successor regni, ex genere dicti regis Petri ritè substituendus, idem est, ac hæres regni, siue hæres in regno succedens, ex genere dicti regis Petri in eius locum subrogandus; vel reponendus. Superest

nunc dubium hoc sopiri, vtrum foeminæ descendentes ex genere dicti regis Petri (quæ iux. deducta etiam de genere dicuntur) succedere possint in dicto regno: & per consequens, ratione dictę successionis, frui p̄rogatiuis cōcessis cū dicto priuilegio Vrba. 2. Qua propter scire oportet, quòd antiquitus aliquando in Hispania, tempore Gotthorū, deferebatur regnum per electionem Episcoporum in vrbe Romana, vel in eo loco, in quo Rex vltimus possessor defunctus fuit, qui eligendi modus, fuit in vsu per spatium plurium annorum; tempore verò regis Pelagij, iure hæreditario statutum fuit succedendum fore in regno: & successiue post illū per plures reges iure hæreditario successerunt, & diuersis alijs modis in regno: & aliqui reges inter filios regnum diuiserunt. Hodiè autem, est regnum Hispanię indiuiduum, & succeditur in eo, iure hæreditario; prout latissimè terminant hunc articulum. Molin. de primogen. Hispano. lib. 1. c. 2. n. 15. & eleganter haec omnia supra adducta recenset, Io. Garcia. de expens. & melior. cap. 16. nu. 17. cum sequentibus: & illum resoluit Pala. Rubios. de retentio. regni Nauarræ. Quibus præmissis, & constituto, quod succedētes in regnis Hispanię, iure hæreditario successerunt, signanter in Aragonum regnis: antiquissimis ab hinc annis, licet aliqui teneāt, quòd foeminę de iure cōmuni in regnis succedere nō possint, iux. notata per Rojas in Epitome successio. c. 3. n. 35. & nobil. Ludo. à Peguera. decis. 117. n. 1. et per DD. per eosdem allegatos in dictis locis; qui prout refert dictus Peguera, nitūtur hoc fundamento: quia esse Reginam, est habere officium publicum. per text. in l. 1. §. ius publicum. ff. de iustit. & iur. cum autem officia publica exercere, foeminis interdictum sit, ob publicam honestatem. l. foeminæ. ff. de regul. iur. ideo

concl.

concludūt. foeminas in regia dignitate succedere non
 13 posse. Quibus rationibus, & alijs quibuscunq. quæ ad-
 duci possent non obstantibus, tenendum est, quod de
 consuetudine diutina, & vsitata in regnis coronę Arago-
 num, & coronę Castellæ, foeminæ succedere possunt
 in regno, ita docent dictus Rojas. in Epitome succes. d.
 c. 3. n. 36. et Peguera d. decis. 117. n. 3. et in repet. c. lité-
 ne super laudimio. vers. *Ajstantis que al vassall*, à n. 89. vsq.
 ad n. 98. vbi plura exempla refert foeminarum, quæ in
 14 regnis successerunt; & præsertim, ipse & Rojas in dictis
 locis referunt, Petronillā filiam Regis Ramiri, successis-
 se in regno Aragonum, & dignitate regia quæ nupsit
 Raymundo Berengario Comiti Barciconæ, et eidē reg-
 num in dotem assignauit. iux. relata per çuritā in An-
 naliibus Aragonum. lib. 2. c. 1. et Beuther, in Chronicis.
 lib. 2. c. 18. quemadmodum Vrraca, siue Blanca, vxor
 quæ fuit Garcielñiguez Regis Nauarrę, et filia Fortunij
 Ximenez, Comitis Aragonum (qui comitatus in regnū
 Aragonum erectum fuit, prout iam diximus in §. 1. n. 1.)
 de qua successione patet in Chronic. de España per
 Beuther lib. 2. c. 6. §. succedio en el Reyno. et in Annal.
 çuritæ. lib. 1. c. 7. in regnis verò legionis, et Castellæ, et
 antequā, comitatus Castellæ in regnum erigeretur: suc-
 cessit Ormisinda filia regis Pelagij, quę nupsit Alfonso
 primo, catholico nuncupato, et Odisinda soror de don
 Froyla, Sancia vxor Ferdinandi, magni nuncupati Elui-
 ra filia comitis Sancij Castellę, mater Ferdinādi primi,
 Vrraca vxor regis Alfonsi Aragonum, et Berengaria
 soror regis Henrici primi, et Isabella, vxor regis Ferdi-
 nandi Aragonum, Catholici nuncupati. Et tandem re-
 gina Ioanna filia distorum Isabelle, et Ferdinandi, ac
 mater inuictissimi Caroli quinti Imperatoris. ita refert
 Illescas. in Pontificali part. 2. lib. 6. c. 19. §. de don Her-

§. VI.

nando Quinto, y doña Ifabel, Reyes de Castilla, Leon, y Aragon &c. & de iure deficientibus masculis foemina primogenita succedit in dignitatibus Regijs. ita docent Alb. conf. 3. n. 4. p. 2. quam legitimam successionem, dicit ibi in vers. ex his infertur. Cels. Hugo. conf. 20. n. 3. vers. cui determinationi : pulchrè And. de Ifernia de eo, qui sibi & hæredibus suis. in prin. vbi corruptellam appellat, consuetudinem, si forsitan extaret, qua foemina ob masculos remotiores excludantur, imò deficiente masculo, foeminam primogenitam in eius locum fore subrogandam, quam refert, dictus nobilis de Peguera. d. decif. 117. n. 3. cum alijs per multis idem tenentibus. Vnde cum foeminae sint de genere, & succedere possint in regnis Aragonum, concludendum est, easdè frui potuisse, & posse prærogatiuis contentis in priuilegio Urbani. 2. concessio in fauorem Regis Petri; et successorum ex genere eiusdem, nempe vniendi ecclesias, capellis, et monasterijs, et obtinendi iura parro. omnium parrochialium prædictarum, et alia iura. maximè cum capaces sint in vim dicti priuilegij, earum. iux.

15 iura de super adducta. Idem etiam dicendum est, de foeminis hæredibus, quæ successerunt in dominijs, bonis, et patrimonijs procerum regni Aragonum, et regnorum coronæ eiusdem. iux. seriem dicti priuilegij apostolici, et signanter per verba eiusdem sequentia. *Tuiq. regni proceribus &c. Sancimus vt ecclesias quas in Sarra-*

16 *cenorum terris, iure belli acquisierint, vel in proprijs hereditatibus fundauerint, sibi suisq. hæredibus, cum primitijs, & decimis &c.* et de illis etiam, quæ in euentum succedent, per rationes, et iura de super circa foeminas adducta, et circa capacitatem earum, iuxta dicti priuilegij prærogatiuas.

§. VII.

- 1 **P**ETRVS Rex Aragonum, huius nominis primus cui Urbanus 2. concessit privilegium supra adductum, usus fuit prerogatiuis cum eodem concessis.
- 2 **A**lonsus Sanchez, frater regis Petri, huius nominis primi; dicto Petro defuncto successit in regno Aragonum; & ut successor in illo iux. prerogatiuas privilegij Urbani 2. de ecclesijs disposuit.
- 3 **R**amirus, frater dictorum, Petri, huius nominis primi; & Alfonsi Aragonum regum, licet, monachus, professus successit post obitum predicti regis Alfonsi in dicto regno; & continuavit possessionem predecessorum circa prerogatiuas privilegij Urbani 2.
- 4 **P**etronilla, filia legitima, & naturalis dicti Regis Ramiri, & Agnetis Regine successit in predicto Aragonum regno, ac etiam prout predecessores, fruebatur prerogatiuis dicti privilegij Urbani 2. quæ nupsit Raymundo Berengario, Comiti Barcinone: qui uti Aragonie Princeps, usus fuit dictis prerogatiuis.
- 5 **A**lonsus, filius Principis Raymundi Berengarii, & Petronille Regine Aragonum, successit in dicto regno, & in prerogatiuis dicti privilegij apostolici.
- 6 **P**etrus filius dicti Regis Alfonsi, & Sancie Regine, successit in regio Aragonum, & Comitatu Barcinone, qui cessit, & renuntiavit, iura sibi pertinentia vigore privilegij Urbani 2. in favorem Sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ, & Innocentij Pontificis huius nominis tertij, eam tunc feliciter gubernantis.

LICET

L I C E T verum sit, quod laici quantū-
uis reges, ecclesias, vel decimas, aut
aliquid de iure ecclesiastico donare nō
possunt; quia ea, nec quidquā spiritua-
le possidere possunt. iux. doctrinam
Abb. in c. dudum. n. 1. §. et 6. de deci-

- mis, et iux. ea quę diximus in §. 3. et vnionem ecclesia-
rum, et beneficiorum, ad Episcopum pertinere de iure,
vel ad eius superiorem. iux. Rebuffi doctrinam. in pract.
benef. tit. de vnio. benef. n. 1. prout iam diximus in §. 5.
- 1 His autem prerogatiuis vsi fuerunt reges Aragonum,
vigore predicti priuilegij apostolici, Vrba. 2. Namq. pe-
trus rex Aragonum, huius nominis primus; post lōgam
obsidionem, diuino afflāte auxilio, ciuitatē Oscę in Re-
gno Aragonum ē manibus, et dominio Sarracenorū bel-
lo eripuit: qua capta, post consecrationem ecclesię ca-
thedralis eiusdem; dotauit eandem, signanter de deci-
mis, et primitijs; et vniuit, et incorporauit monasterio
diui Poncij de Tomeras, fratrum ordinis diui Benedi-
cti iam constructo, & ædificato in regno Gallix, in
territorio Narbonensi, ecclesiam quandam antiquam,
numini diui Petri apostoli dicatam, et similiter mona-
sterio dicato nomini sacratissimi Iesu Christi Nazare-
ni, in regno Aragonum; in territorio de Montaragon,
vniuit, et incorporauit capellaniam quandam voca-
tam de la Açuda, seu domus regię prædictę ciuitatis
 - 2 Oscę. videte çuritam in Annal. Aragonum cap. 32. lib.
1. Post obitum vero prædicti regis Petri, huius nominis
primi, absq. filijs defuncti, successit in regno, et dominio
eiusdem, Alfonso Sanchez nuncupatus Imperator, fra-
ter dicti regis Petri, et vtendo prerogatiuis in dicto pri-
uilegio apostolico regibus Aragonum concessis, expug-
nato oppido, vulgariter dicto in Aragonū regno. Ex ea

de los caualleros ; et ad christianorum dominium redacta, in remunerationem laborum, quos sustinuerunt per multi milites, Prouinciæ Aquitanix, regni Gallix, et ad eorum supplicationē : vniuit, et incorporauit omnes ecclesias prædicti oppidi, monasterio de la Selua mayor, fratrum ordinis diui Benedicti, constituto in dicta Prouincia Aquitanix. sic refert Gurita in Annal. lib. 1. c. 38. Beuther. in Chron. lib. 2. c. 10. et Carbonell. in Chron. c. del Rey don Alfonso è de les sues gestes, scilicet antè vnionē regni Aragonum cum Comitatu Barcinonæ, ibi sub his verbis, *E perço com de Gascunya, è ultra los ports, auia alli nobles cauallers, qui prouaren molt : demanaren les Iglestes, que alli edificaren per lo monestir de la Selua mayor : lo Emperador axi com aquell qui sens lo Papa ho podia fer, per los dos preinsertats priuilegis apostolics ; atorgal ho, per lo dit monestir, lo qual es de monjes negres, è vuy lo posseheixen etc.* ex quibus verbis apparet, dictam vnionem, & aplicacionem factam fuisse à dicto Alfonso Imperatore, vigore priuilegij apostolici, de quo agimus. Deinde etiam capta, et expugnata villa de Tahuste, in prædicto regno Aragonum, eius ecclesiam vniuit, et incorporauit monasterio dñi iohannis de la Peña, in Regno prædicto constituto. ita referunt Carbonell. et Beuther. in locis ultimo ciuitatis. Deinde etiā, dicto Alfonso Imperatore defuncto, successit in regno Aragonum Ramirus eius frater, et monachus professus ordinis diui Benedicti præeunte dispensatione apostolica, eò tunc obtenta, à proceribus Regni, per Innocentium huius nominis secundum concessa, et duxit vxorem Agnerem, ex qua genuit Petronillam, quæ nupsit Raymundo Berengario Comiti Barcinonæ : cui in dotem adduxit prædictum Aragoniæ Regnum, donatione propter nuptias facta per Regem Ramirum in fauorem eius filię, reseruando apud se, do-

minium sibi competens super ecclesijs parrochialibus. quod aliud esse non poterat, nisi illud quod sibi, vti successori Regis Petri eius fratris pertinebat, vigore concessionum apostolicarum Gregorij, et Urbani Pontificum. de quibus agimus, cuius donationis tenor sequens est.

Yo Don Ramiro, hijo del Rey Don Sancho, Rey de los Aragoneses, doy à ti Don Ramon, Conde de Barcelona, con mi hija, mi Reyno de Aragon enteramente, todo assi como lo repartio el Rey Don Sancho el mayor, aguelo de mi padre: y assi como yo lo reparti con Don Ramirez, Rey de Nauarra en Pamplona, exceptando aquellas sentencias, que el sobredicho Rey Don Sancho el mayor, dio en Nauarra, al Rey Don Ramiro mi aguelo. De la parte de Castilla, te doy, desde Hariza hasta Ferrera: y de Ferrera, hasta Tarazona: y de Tarazona, hasta Tudela, todas las villas y castillos que estan entre ellas. A Tudela, conquisto y gano mi hermano el Rey Don Alfonso, y la dió al Conde de Alperche, por le hazer honra: empero, ella dió al Rey Don Garci Ramirez en casamiento con su hija: de esto, haras como mejor pudieres, o conciertate con el: Caragoça con todos sus terminos, pendencias, y derechos. Yo la di en verdad al Emperador de Castilla en su vida tan solamente, y el me presto pleyto homenaje por ella, para que me sea restituída à mi, o à mi successor despues de mi muerte: todo lo que auia de hazer conmigo, quiero y mando que lo haga contigo, esto de la parte de Castilla. De la parte de Nauarra, te doy de santa Engracia del puerto, la qual mi padre Don Sancho de buena memoria, dio à san Salvador su monasterio, hasta Biazal (o Brozal) con todo Roncal, que se dize la honra de Ruesta: de Biozal, assi como va el agua del rio Sarraçaso, y cabe en el rio de Ida: y de ay à la puente de san Martin, y de la puente de san Martin, assi como corre el rio de Ida: y parte à Nauarra, y Aragón: hasta que cabe en el rio Aragon: y de ay, por medio la puente à Vadoluengo, y de Vadoluengo, à Gallispierço, assi como corre el rio de Aragon, y se junta con Arga, y caben en el gran rio Ebro: y de ay como corre Ebro hasta Tudela (ya dicha) porque de Roncal, y Alasues, y Cadreyta, y Ualtierra, digote, que se las di al Rey de los Nauarros, Don Garci Ramirez, solamente en su vida, y bizome homenaje, que despues de su muerte serìa restituídas à mi, o mi successor: todo lo que se obligò de cumplir conmigo, quiero y mando que cumpla contigo. Esto te doy, y otorgo à los hijos de tus hijos, que fueren de mi generacion, y de mi hija, in secula seculorum: Tu te conciertas conmigo, en palabra de verdad, y pones tus manos entre las mias, que nunca ageneras, ni agenar consentiras, este Reyno que yo te doy, de la generacion de los hijos de

mi hija, ni despues de la muerte del Rey Don Garci Ramirez, deixes à su hijo, à Roncal, Alasues, Cadreyta, y Valtierra: y que en toda mi vida me ternas como padre y señor. Empero retengo para mi el señorio Real, sobre todas las Iglesias de mi Reyno, sobre el monasterio de san Saluador de Leyre, al qual doy graciosamente, aquella meytad de aquel mi olivar de Arasimes (ò Arasmas) por el spada que allistomè, que era de Lope Ioan, y sobre el monasterio de san Ioan de la Peña, y sobre el monasterio de san Victorian, y sobre todas las Iglesias parrochiales: y mas propriamente, sobre san Pedro de Ceresa, con sus pertinencias, de Pertusa, de san Vrbm, y de santa Cecilia. Y aunque te de el Reyno, empero no deixo mi dignidad. Hecha la carta en Iaca, en el mes de Noniembre, era M. CLXXXVI. reynando yo el dicho Dõ Ramiro en Aragon, en Sobarbre, y Ribagorça, y ço mi Imperio, mi yerno Ramon Berenguer, Conde de Barcelona, en todo mi Reyno.

Quod instrumentum reconditum est, in archiuo monasterij de monte Aragon iux. relata per Beuther in chron. lib. 2. cap. 11. & per çuritam, in annal. lib. 1. cap. 53. cuius serie attenta, apparet euidenter, Ramirum dispo fuisse de ecclesijs, sicuti eius prædecessores, vigore præfari priuilegij apostolici: continuando possessionem, in qua reges eius antecessores erant: fruendi gratijs & prærogatiuis cum dicto priuilegio, eis concessis. Qui uoluerit latè scire dispensationem obtentam per procures Aragonum, ad id ut posset rex Ramirus, non obstantibus professione, & votis cum eadem emissis, necnon etiam ordinibus sacris, quibus initiatus erat; uxorem ducere, prolemq. legitimam dimittere, legat Petrum de Palude, in q. 4. distin. 38. lib. 4. sententia. itaque contracto matrimonio inter dictos Petronillam, & Comitem Raymundum Berengarium, Ramirus rex, dimisso regno ad religionem, seu vitam monasticam reuersus fuit. iux. deducta per Carbonell in loco ultimo citato. & per çuritam in d. c. 53. Et successit eodefuncto in dicto Regno (quod iam in dotem assignatum habuit) Petronilla; & uti Regina habens prærogatiuas prædecessorum,

forum, continuauit possessionem fruendi priuilegijs apostolicis de quibus agimus, constat ex serie, & dispositione donationis sequentis.

Ego Petronilla Dei gratia Aragonensis Regina, & Barcinona Comitiſſa, uxor quaſui venerabilis Raymundi Berengarii Comitis Barcinonensis, & Principis Aragon. dono, & laudo, & concedo tibi dilecto filio meo, Idefonso Regi Aragonum, & Comiti Barcinona, qui in testamento eiusdem viri mei vocaris Raymundus, & omni posteritati tua omne Regnum Aragonum integrit, ciuitates quoq; & castra, villas, & ecclesias, & monasteria, terras &c. Actū Barcinona 14. Kalen. Iulij, anno Dominica Incarnationis. 1164.

1164. Quòd instrumentum adducit Carbonell, in chron. cap. De la donatio feta per doña Petronella Regina de Arago, è Compressa &c. et aduerte circa prædicta quòd Ecclesia i huiusmodi instrumētis, adductis in præſenti. §. sumitur pro iure pat. quia prout supra. in §. 4. deduxim⁹ in priuilegio Urbani de quo agimus, ecclesiæ pro iure pat. sumitur, & ponitur in eo; & ea propter donationē hanc Petronillæ & alia similia instrumenta, facta & firmata per prædecessores eiusdem, continentia in se, verbum, ecclesiarum, solum intelligere debemus, dispositionem iuris patronatus earum inducere, dictum verbum. Et Comes Raymundus Berengarius, dicto regno in dotem recepto, & ea propter cognominatus Aragoniæ Princeps; vtendo eisdem priuilegijs; cum mediante diuino auxilio, ciuitatem Dertusę expugnaret, & acerrimo bello Sarracenis deuictis eius supremum dominum acquireret. iux. deducta per çuritam. c. 7. lib. 2. Annal. Arago. & Beuther. in Chron. lib. 2. c. 18. §. el Conde, et prout continetur in libro consuetudinum scriptarum præfatæ ciuitatis, in prin. statim post rubricarunt eiusdē indicē: modò in anno. 1148. sicut in dict. lib. continetur & refertur per Beuther. & Carbonell. modo in anno. 1149. iux. deducta per çuritam. (quia huiusmod.

varietas nū nocet nostro progressui) vti religiosissimus in augmentum cultus Sanctæ Matris Ecclesiæ, & fidei Catholicæ, dotauit Ecclesiam Cathedralem Dertusen. dicatā numini immaculatę, & semper pię Virginis Dei genitricis Mariæ, de omnibus decimis, et primitijs totius Episcopatus Dertusen. iux. antiquos milites eiusdem cuius instrumenti series sequens est.

Quoniam ad celsitudinem Principum spectare videtur, de temporalibus bonis, quæ diuina clementia, temporaliter illis habenda concessu: ecclesiam Dei dotare, atq; honorificè dotare. Idcirco, ego Raymundus, Comes Barcinonensis, princeps Aragonensis. Dertose, & Ilerdę, Marchio, quem diuina bonitas exaltare dignata est, concedo domino Deo, & Ecclesiæ sanctæ Dei genitricis Mariæ, quæ quondam apud Dertosam celebris sedes Pontificalis fuit, & erit deinceps, diuina assistente clementia: & tibi venerab. Gausfrido Dertosen. Ecclesiæ, per Dei dispositionem Episcopo, & successoribus tuis omnibus in perpetuum, omnes decimas, & omnes primitias, omnium fructuum, & animalium, quos recipiunt, vel recepturi sunt, christiani in perpetuum: ita de laborationibus suis, quam redditibus vniuersis, quam de laborationibus Sarracenorum habuisti sunt &c. Ecclesijs vero, quæ sunt, vel erunt extra ciuitatem, & in vniuerso Episcopatu Dertosen. dono, & concedo, omnes decimas, omnium fructuum, & animalium, quæ Christiani habebant ex proprijs laborationibus suis, vel ex redditibus laborationum Sarracenorum: ita videlicet, quod sedes Episcopalis habeat quartam partem prædictarum decimarum, & ecclesiæ quæ erunt extra ciuitatem, habeant tres partes decimarum, & primitiarum &c. Consueuo etiam ad honorem Dei, & sanctæ Mariæ, vbi Episcopalis sedes Dertosa, habeat, & quietè possideat, omnes terminos sui Episcopatus, sicut melius unquam, aliquis Rex tempore, Sarracenorum: regnum Dertosa possedit, vel possidere debuit, & omnes ecclesias, & capellas, quæ in Episcopatu Dertosen. sunt, vel erunt &c. Actum est, apud Tarraconem, nonas Augusti, Anno Domini incarnationis. 1151. die scilicet quo, consecratus est, primus Episcopus prædicti: Gausfredus Abbas S. Rufi. 3. anno post liberationem Dertose à Sarracenis. Sig. & grum Raymundi Comitis, Sig. & nrm Bernar. Tarraconensis Archiepiscopi ac sanctæ Romanæ Ecclesiæ Legati, qui hanc donationem confirmo.

Cuius dotationis instrumentum, reconditum est in archiuo capituli almæ Sedis Dertusen. et in libro pergamenco

§. VII.

meneo registratum, quod authenticum vidi, et apud me abstractum, et signo scribæ dicti capituli munitum habui; et successiuè dicti Raymundus Berengarius Comes Barcinonæ et Aragoniæ Princeps, et Petronilla Regina eius vxor, de ecclesijs simul disposuerunt; namq. vti religiosissimi, continuò dicti coniuges insudabant, circa augmentum cultus diuini, et ea propter quia commodius expugnare possent ciuitates, et castra, quæ erant apud dominium Sarracenorum studuerunt, quòd fratres milites ordinum sancti Ioannis Hierosolymitanè. ac etiam templariorum. eius auxilium præstaret in conflictis bellicis, et ea propter in regnum Aragoniæ venerunt, et monasterijs, ac domibus ordinum prædictorū, in eo ædificatis, et sufficienter perdictos Principes dotatis; fortiter in omnibus bellis dimicarunt, opem ferendo dictis Principi Berengario et Reginæ Petronillæ, ita refert çurita in Annal. Arago. lib. 2. c. 4. et inter alia donarūt ordini sancti Ioannis Hierosolymitanè. quædam castra, et ecclesias, cuius donationis series sequens est.

In nomine Domini nostri Iesu Christi. Ego Raymundus Comes Barcinonè. Princeps regni Aragonensis, ac Tortosæ, & Illerde Marchiæ; ad honorem Dei, qui honorantes se, honorat, ad salutem animæ patris mei, & matris meæ: ad exaltandam Christi ecclesiã. &c. Dono, & laudo, firmiterq. concedo, hac indicante scriptura, omnipotenti Deo, & hospitali Hierosolymitano, ac Raymundo magistro hospitalis, & cunctis fratribus Hospitalis, iam presentibus, quàm futuris: illas Couas de Remolino, quæ sunt inter Pollam, & Pradellam, cum omnibus suis terminis, & pertinentijs, cultis, & incultis, cum pascuis, siluis, garrigijs, petris, fontibus, & aquis, & ecclesiam, cum omni iure suo &c. Dono eis castrum de Ceruera, aut castrum de Culleria, cum Deus mihi, vel successoribus meis dederit. Ita tamen, ut fratres hospitalis habeant potestatem eligendi vnum istorum, quòdcunq. voluerint, & alterum mihi remaneat, & illud castrum quod ipsi elegerint, habeant libere, cum omnibus suis pertinentijs, & pertinentijs, cultis, & incultis, cum pascuis, siluis, garrigijs, petris, aquis, piscationibus, salinis, molendinis, via ductibus, & redditibus, & ecclesijs, cum omni iure suo &c. Facta est, donatio, apud castrum de Scop-

no, in manu domini Raymundi magistri Hierosolymitani hospitalis &c. anno Dominica Incarnationis. 1157. Sig† num Guillelmi Ilerden. Episcopi. Sig† num Raymundi Comitis. Sig† num Petronilla Aragonensium regina, & Comitissa Barcinonensium &c.

Quod donationis instrumentum, reconditum est in archiuo castri Montesiæ, et authenticum apud me habeo, de quo fidem facit Beuther. in Chron. lib. 2. c. 18. propè finem, et ex eodem apparet. satis euidenter, Petronillā Reginam, et Raymundum Principem Aragoniæ eius virum; ambos simul de ecclesijs disposuisse, quia ambo dicti donationis instrumentum subscripserunt, vti donatores, quia de iure scripturam subscribentes videntur virtualiter concedere, et scribere contenta in scriptura subscripta. iux. tex. in l. pluribus. ff. de verb. oblig. et plures alios textus, quos cumulat. Ias. in. l. si ita stipulatus. §. Chrysogonus. ff. de verb. oblig. et idè ambos donasse, et concessisse contenta in dicta donatione, dicendum est. et iux. prædicta etiam concludendum venit, separatim, et de perse, de ecclesijs dictos Principes disposuisse. Quibus defunctis possedit Aragonum Regnū, et Comitatum Barcinonē, Alfonsus eorum filius legitimus, et naturalis, huius nominis in eodem regno secundus, et in Comitatu Barcinonē primus, et decimus tertius Comes in ordine iux. relata per Beuther in Chron. c. 19. lib. 2. & per omnes communiter, qui continuando possessionem antiquam suorum prædecessorum, fruendi prærogatiuis apostolicis desuper relatis, ecclesiā Dertusenē. die quo dedicata fuit donauit de decimis & primitijs, ecclesijs ac capellis eodē die, prout constat instrumento in archiuo capituli dictæ ecclesiæ Cathedralis recondito, & custodito, intitulo, donauit ecclesiæ, cuius tenor sequens est.

Benedictus Dominus Deus, pater misericordiarum, Deus magnus &c. in praesentia omnium istorum, dedicata est, Dertusen. Ecclesia, a predicto Tarracone. Archiepiscopo, in honorem Dominae nostra sanctae Dei genitricis virginis Mariae anno 1178. dominica Incarnationis, in diectione vndecima. 4. Kalead. Decembris, Ildefonsus vero Rex gloriosus, & Sancia Illustrissima regina, & Principes qui predictae dedicationi interfuerunt, largis & amplis muneribus ipsam ecclesiam dotauerunt, confirmarunt siquidem rex Ildefonsus, & regina Sancia, omnia donatiua quae Raymundus Berengarius comes Barcinonensis, pater suus, contulerat predictae Ecclesiae &c. Dederunt etiam, & concesserunt predictae Ecclesiae, & Episcopo, & omnibus successoribus suis, regalem capellam de Alcozer, cum omnibus possessionibus, & suffraganeis ecclesijs, & villis, dedimis & primitiis, quas modo Dertusen. Episcopus tenet, munificentia, & largitate regia, quatenus predictam capellam, cum predictis pertinentiis habeat, & possideat Pontius Episcopus praesens, & omnes successores sui, quousque diuina fauente clemencia, Dertusen. ecclesia recuperet, & obtineat plenarie in fide, & potestate Christianorum terminos sui Episcopatus &c. Ego Ildefonsus, Dei gratia Rex Aragonensis, comes Barcinonensis, & Marchio prouincia, & ego Sancia eadem gratia, Regina Aragonensis, & Comitissa Barcinonensis, & Marchionisa prouincia, in salutem animarum nostrarum, & omnium antecessorum, & successorum nostrorum, in praesentia Berengarii Dei gratia Tarracone. Archiepiscopi, & Petri Episcopi Ausonensis, Abbatum, clericorum, Raymundi de Montecateni, & baronum nostrorum, concedimus, damus, & deuota voluntate tradimus: & de nostro dominio, in ius & dominium, sanctae Mariae, Episcopi, & successorum eius, & totius conuentus transferimus: omnia quae superius enunciantur, sunt videlicet, decimae, primitiae &c. Deinde etiam, ante praedictam dotationem, dictus Ildefonsus Rex donauit ordini hospitalis diui Ioannis Hierosolymitane. castra de Cullera, & Ceruarie, sita in regno Valentiae, & eo tunc, adhuc sub dominio Sarracenorum: prout constat in instrumento donationis recondito, & custodito in archiuo castri Montefixae, authentico, & fidedigno, quod apud me habui: & est tenoris sequentis.

Quoniam ad maiorem sua dignitatis honorem, quoniamque virorum nobilium statuta firma decet esse, & stabilia, vt nec vetustate possint aboleri, nec machinantium proteruitate perturbari: consulta deliberatione sanctum est, ea scripto confirmari. Quare in Christi nomine ego Ildefonsus Dei

gratia, Rex Aragonum, comes Barcinonæ, marchio Prouinciæ: ad honorem
 & exaltationem nominis Christi, pro redemptione animæ meæ, & parentum
 meorum: do, & concedo, & presenticarta confirmo possidendam, iure here-
 ditario, & in perpetuum habendam: venerabili domui hospitalis Hieroso-
 lymitanæ, & fratribus eius, tam presentibus, quam futuris &c. Item,
 concedo supradictæ domui duo Castella in Hispania. Cernuariā scilicet, &
 Culleriam: si quando dominus ea dederit, in manibus christianorum, alterū
 quorum, pater meus Raymundus Berengarius dedit fratribus hospitalis,
 Ego vero, vtrumq; eis dono, & vt in perpetuum habeant cōcedo: cum om-
 nibus suis terminis, & tene domibus &c. Hanc autem donationem facio, in
 manu reuerendissimi Guidonis de Mahan, præfati hospitalis citra mare præ-
 ceptoris, Facta carta Gerundæ, mense Aprilis anno ab Incarnatione Domi-
 ni, millesimo, centesimo, septuagesimo primo. Sig. t. num. Ildesonsi regis
 Aragonensis &c.

Tandem migravit Ildesonsus Rex ab hoc seculo, in
 anno. 1196. iuxt. relata per çuritam in annal. Arago. c.
 46. & 47. lib. 2. & per omnes chronistas. Et successit in
 dictis Aragonum Regno, & comitatu Barcinonæ, Rex
 Petrus, filius legitimus, & naturalis, prædicti regis Al-
 fonsi, & Sanciæ Reginæ eius vxoris, natu maior, huius
 nominis secundus in dicto regno, & primus in comita-
 tu Barcinonæ: qui Romam petijt, causis, & rationibus
 expressis, à çurita in Annal. lib. 2. cap. 50. & à Beuther,
 in cap. 20. lib. 2. chroni. & postquam vnctus & corona
 insignitus fuit, à Summo Pontifice Innocen. 3. tunc ca-
 thedram sancti Petri fæliciter gubernante: in augmen-
 tum cultus sacro sanctæ Romanæ Ecclesiæ, cessit in fa-
 uorem eiusdem, & Summi Pontificis, iuri sibi compe-
 tenti, in ecclesijs totius regni Aragonum, & locorum
 dominij eiusdem, vigore desuper adducti priuilegij
 Urbani Papæ 2. concessi in fauorem regum, & procerū
 regni Aragonum; & aliorum priuilegiorum, quæ dictis
 regibus concessa fuerunt, per Alexan. 2. & Gregorium
 7. iuxt. deducta desuper. §. 1. necnon etiam, cessit simi-

liter, iuri sibi pertinenti, percipiendi decimas. constat ex verbis chron. Beuther cap. 20. lib. 2. sequentibus.

Hecha la coronacion, quiso el Rey mostrar señal de agradecimiento al Papa y renunció al patronazgo que tenía en las Iglesias de España, y á los derechos de los diezmos, de las tierras que sus antepasados ganaron de los moros, como se los concedieron tres Pontífices Romanos &c. & annalium curitæ, ibi. Y juntamente con esto, tambien afirma que el Rey cedió al Papa, el derecho que tenia del patronazgo de las Iglesias de su Reyno &c. Et pariter Carbonell lib. 1. chron. cap. del Rey en Pere, cognomenat Catholich, fill del Rey Ildefonso, sub his verbis. Ellavors lo predit Rey, à honory gloria de nostre Señor Deus de la sua santa Esglesia de Roma, donà á la Esglesia Romana lo jas patronat que auia en totes les Esglesies de la sua senyoria, com los Reys de de Arago fin: en aquest temps auia 124. anys auien usat de dquest privilegi. Idem affirmat frater Gaubertus Fabricio, ordinis diui Bernardi, in chroni. regni Aragonũ. cap. del 17. Rey de Sobarbre, y 8. rey de Aragon, don Pedro el segundo, dicho el Catholico: & omnes chronistæ, concordant cum illis. Cui cessionis y renuntiationi factæ in fauorem sanctæ Romanæ Ecclesiæ, per supra dictum regem Petrum, contradixerunt omnes proceres regni Aragonum, qui in curia Romana reperti fuerunt; protestando de saluetate iurium eisdem pertinētium, nec non regibus successoribus eiusdem, cum dicta cessione, in præiudicium illorum fieri non posset, quod latè referunt dicti curita, Beuther, Carbonell, & frater Guabertus, in locis vltimò citatis; quibus omnes chronistæ adherent.

§. VIII.

- 1 **V**ERBA, *cedere, renuntiare, & donare, de iure quid significant.*
- 2 *Verba, cedere, & renuntiare confunduntur, & unum pro alio sumitur.*
- 3 *Vocabulorum diuersitas, diuersum non semper significat.*
- 4 *Renuntiatio fieri potest per quemlibet de re sua.*
- 5 *Renuntians iuri sibi, & tertio competenti, si potest ius separari, præiudicat renuntiatio præsentis renuntianti, & non tertio absentis.*
- 6 *Nemo dat, quod non habet, nec cedere potest, iuri sibi non pertinenti.*
- 7 *Protestatio quoduplex sit.*
- 8 *Quid sit protestatio declaratoria voluntatis, & eius effectus.*
- 9 *Vbi, quando, & coram quibus fieri debeat protestatio declaratoria voluntatis.*
- 10 *Præiudicium concessum alicui, & omnibus, eius successoribus, sublata una persona ex eis de medio, ius immediate successoribus queritur ex propria eorum persona, & non per transmissionem de uno ad alium.*
- 11 *Si aliquis renuntiat præiudicio, sibi, & successoribus concessio, & ideo iure dicti præiudicii priuetur; attamen successoribus non præiudicat dicta renuntiatio, cum ex propria persona succedant.*
- 12 *Id quod regibus, & eius successoribus datur non transit cum hereditate, sed pro successoribus in regno conseruatur, & in quolibet eorum est ius.*
- 13 *Succesores rescindere possunt, alienationem factam de re prohibita alienari prædecessoribus.*
- 14 *Licet unica sit concessio vniuersalis pluribus facta, plures tamen concessiones factæ intelliguntur.*
- 15 *Filio primogenito, non debetur Regnum, & dignitas, ut filia, & heredi,*

§. VIII.

- & heredi, sed ut primogenito, & ea propter heredi antecessorum, quæ propter grauari non potest à prædecessore.
- 16 In his quæ competunt alicui aliunde quàm ab auo, & patre, culpa, & negligentia eorum nihil ei imputatur.
 - 17 Pater nocere non potest filio, in his quæ per eum non acquiruntur filio.
 - 18 Priuilegio Principis pluribus concessio, non priuantur omnes propter vitium & socordiam alterius eorū, quia unicuique competit priuilegium, ex ipsa concessione.
 - 19 Priuilegia concessa ob benemerita, & in remunerationem laborum, sunt perpetua.
 - 20 Priuilegium remuneratorium cedit in contractum, & est irreuocabile.
 - 21 Iura regalia, nec per contractum, nec aliquo modo, à Principe concedi possunt, in præiudicium successorum.
 - 22 Bona regalia, alia fiscalia, & alia patrimonialia.
 - 23 Ea quæ Princeps habet ex concessionibus Romanorum Pontificum, regalia appellantur.
 - 24 Concessio, seu donatio facta per Principem ex qua sequatur diminutio magna dominij, nulla est de iure, etiam si iurata esset.
 - 25 Bona patrimonialia Principis, nequeunt alienari per eum voluntarie, quia obstat ei iuramentum, ne diminuatur regium patrimonium.
 - 26 Contra donationem, seu concessionem, de bonis patrimonialibus per Principem factam, potest venire idem Princeps, & illam rescindere.
 - 27 Donationes ut valeant, requiritur quod cum eis regna enormiter non ledantur, & quod non sint contra uniuersum statum regium.
 - 28 Reges oportet beneficos, & liberales esse.
 - 29 In regnis Aragonum, & Valentie, ac Principatu Cathalonie, donatio ardua facta per Regem non valet, etiam si probetur per brachia in curijs generalibus, si est de bonis incorporatis corone.

- o Renuntiatio, cessio, seu donatio decimarum, & iurispatro. facta per Regem Petrum, in fauorem Romanæ Ecclesiæ, non præiudicauit successoribus eiusdem.
- 31 Privilegia Gregorij & Urbani. 2. super decimis, & primitijs, & iurispatro. patronatus, ut indubitati tituli recondita sunt in archiepiscopatu Parcinonæ, & in alijs archiuis.

N dict. cap. 50. lib. 2. Annal. Arago. refert curita, iuxta deducta in fine. §. præcedentis: Regem Petrum huius nominis secundum in dicto Aragonum regno, & primum in Principatu Cathalonix, cessis-

se iuri patronatus ecclesiarum, & decimarum, ac primitiarum sibi competenti, vigore concessionum apostolicarum Urbani. 2. & Gregorij. 7. quæ desuper adductæ fuerunt, in fauorem sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ. & Beuther in dict. cap. 20. lib. 2. chronic. proponit, dictum ius renuntiasse in fauorem Ecclesiæ Romanæ. Et Carbonell affirmat in dict. cap. del Rey en Pere, cognomenat Catholic &c. dictum ius donasse præfatæ Romanæ Ecclesiæ. Et quia, tam dicti chronistæ, quàm alij omnes, de huiusmodi negotio describentes, vtuntur confusè his verbis, cedere, renuntiare, & donare: venit ea propter explicandum, vtrum in occurrenti casu differant inter se, an verò sint concordantia, & synonyma, idem significantia. Qua propter in iure inuenies, verbum cedere, plura significare, quia est equiuocum, & sumitur multis modis iux. latè relata per Paris. Flam. de resignat. benef. lib. 1. quæst. 1. num. 67. præcipuè autem, & principaliter, sumitur de iure, pro eo quod est, discedere à iure, & illud alteri tradere: & ita, cedens vsum fructum, & possessionem, est alteri possessionem, vel vsum fructum tradere. iux. text. in l. 1. §. vir vxori, iuncto.

§. VIII.

§. per procuratorem. ff. de acqui. poss. cum notat. per Bart. in l. 1. num. 8. C. de actio. & obligat. renuntiare autem idem est quod dimittere, cedere, derelinquere, & donare ius suum, vide eundem ^{ist.} Paris. in di. quæst. 1. num. 34. lib. 1. iux. text. ^{reum} quis delegau. rit. ff. de nouat. & Bal. in l. venditric. ^{re} reb. alien. non alien. & Alex. conf. 22. n. 7. vol. 5. Deinde etiam, in iure renuntiatio appellatur donatio, quod docet Card. Paris. conf. 26. n. 58. & conf. 65. n. 57. vol. 3. & Menoch. cōl. 80. nu. 57. & conf. 1. nu. 211. & 214. vol. 1. Vnde cū verba, cedere, renuntiare, & donare, cōfundantur, et vnum pro alio sumantur, iux. adducta, & signanter iux. doctrinam communiter receptam Rebus. super concordant. rub. de reg. ad Prælat. nominat. facien. §. monasterijs. in vers. cessionem, & Mandosij. in tract. signat. grat. tit. regressus, & accessus. col. 2. vers. illa verba, & Alfonsi. Soto. super reg. 43. cancellariæ, Innocent. 8. vers. nam & doctorum, in cap. susceptum, per illum tex. de rescriptis. lib. 6. & omnia prædicta verba Chro-
nistarum, tendant ad narrandum, prædictum Regem Petrum abdicasse à se ius patris Ecclesiarum, & percipiendi decimas & primitias, & illud Sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ tradidisse: concludendum est, dicta verba, cedere, renuntiare, & donare, in occurrenti casu idem significasse, & inter se non differre: maximè, cum vocabulorum diuersitas, diuersum non semper significet in iure, prout docet Cinus Campanus, in l. contractus. n. 105. ff. de reg. iur. Quo tanquam certo, & indubitato præsupposito, eisdem verbis vtendo, tanquam vnum, & idem significantibus: scire oportet, vtrum renuntiare potuerit, dicta iura dominus Rex. Et de iure cautum inuenimus, renuntiationem fieri posse per quemlibet de re sua. iux. tex. in l. si quis in conscribendo. C. de pactis.

cad apostolicam, de regular. si verò renuntiatio iuris
 continet vtilitatem renuntiantis, & alicuius tertij, si ius
 potest separari, valet in quantum ad præiudiciũ renũtiã-
 tis, non autem ad tertio, vide tex. in l. 1. C. comu.
 re. aliena. ^{non referat} l. si quis. in conscribendo. num. 3.
 vers. secundum ^{de pactis}, itaq, iuxt. hanc cõmunẽ
 doctrinam, ^{respondit} sicut renuntiare potuit dictum ius in
 favorem ecclesiæ Romanæ, in quantum ad se pertine-
 bat, et eius renuntiatio præiudicare non potuit proce-
 ribus Aragonum, et iuri eis pertinenti, cum et separari
 posset ius Regi, et proceribus pertinens: maximè cum
 nemo plus iuris, in alium transferre possit, quam ipse
 habet. iuxt. vulgatam. l. nemo plus iuris. ff. de reg. iur. et
 tex. in c. nemo de reg. iur. in 6. et in c. nuper. de dona-
 tio. inter vir. et vxor. Et ea propter dominus Rex, ius
 proprium, et non procerum regni renuntiare, seu dona-
 re posset: et casu quo dicta donatio, seu renuntiatio eis
 nocere potuisset: ius eorũ illesum, et saluum remãsit. vi-
 gore protestationis, per dictos proceres eò tunc; factæ
 prout asserimus in fin. §. præcedentis. Namque de iure
 protestatio quadruplex est, prima declaratoria volun-
 tatis, secunda, prohibitoria ne aliquid fiat, tertia inci-
 tatoria vt aliquid fiat: quarta est certificatoria alicuius
 quod est, vel quod non est. ita docet Bart. in l. non so-
 lum. §. morte eius. n. 12. ff. de oper. no. nuntia. et prote-
 tatio facta per proceres, declaratoria voluntatis eorũ
 fuit, quæ reservavit ius eis, in actu prædicto merè vo-
 luntario. iux. l. nescenius. ff. de neg. gest. et l. at si quis. §.
 pleriq. ff. de relig. et sumpt. fun. Quòd autem actus
 prædictæ renuntiationis per Regem factæ, deberet esse
 merè voluntarius dictorum procerum, constat ex co-
 quia, ius dictorum procerũ, sine facto eorũ, eis auferri
 non potuit. iux. l. id quod nostrum. ff. de reg. iur. vbi De-
 cius

- 9 eius docet, factū, in d. lege, pro volūtate simplici sumi iux. not. per Bar. in l. pro hærede. n. q. f. de acquir. hæred. quæ protestatio voluntatis declaratoria, si neminem grauat, & protestantem exonerat. Pari ubiq. de quocunq. tempore, in præsentia reum, quis de on req. ritur alterius præsentia, si protest. erel. bet certu. aduersarium. iux. doctrinam Bar. in l. he. non solum. morte. n. 14. & 15. & ita, cum protestatio procerum, facta fuerit ad semetipsos exonerandum, & ad neminem grauandum, licet haberent in aduersarium in illo act. renuntiationis dominum Regem, protestatio legitime facta fuit, ad seruandum illesum, et saluum ius competens proceribus, ex vi dictarum concessionum apostolicarum, casu quo renuntiatio domini Regis eis nocere et præiudicare posset: quod prout de iure diximus non procedit. Deinde etiam venit disputandum, vtrum renuntiatio prædicta, noceat successoribus domini Regis renuntiantis, ita vt remaneant astricti ad observationem eiusdem: et similiter affirmandum est, eis non nocuisse.
- 10 Namq. priuilegium concessum alicui, et successoribus eiusdem omnibus compræhensis; ius non tribuit per viam transmissionis de vna persona, in aliam, sed eueniente casu, quod persona prior tollatur de medio, ius immediatè successoribus quæritur, ex propria vniuscuiusq. persona eorum. prout docent Paul. de Castro. cons. 162. lib. 2. et cons. 164. eod. lib. 2. Decius cons. 468. nu. 28.
- 11 Quare, cum priuilegia apostolica, et signanter priuilegium Urbani de quo agimus, concessum extiterit Regi Aragonū, et eius successoribus in perpetuū, ideo in hoc nostro casu: sublato de medio dicto rege Petro renuntiante, et donante, successerunt in iure dicti priuilegij apostolici, Reges Aragonum, qui post dictum regē Petrum renuntiantem, regnum Aragonum obtinuerunt.

runt, et in eodem successerunt, ex propria persona eorum, et ex proprio iure eis quæsito, et si dictus dominus rex Petrus, vigore renuntiationis per eum factæ, fuisset dicto iure, **per referenda** doctrina est Alex. cons. 26. lib. 3. & Ioan. And. **de sententia** de testament. vers. Item Lambertinus. & ea **de iudi-** ca patronat. ecclesiarum, & ius percipiendi decimas, & primitias, ex Sumorum Pontificum autoritate, & concessione, pleno iure transferunt in successores dicti Regis Petri renuntiantis, & donantis, ex quo in vno quoque Rege successore, videbatur facta noua concessio: sic in eodem casu deducit Petrus Belluga in speculo principum rubr. 13. §. tractemus. nu. 40. vers. primo quia. & rationem reddit, quia id quod regibus, & successoribus datur; non transmittitur ad hereditatem, sed pro successoribus in regno conseruatur, & in quolibet eorum est ius. Deinde etiam statutum est, quod si res aliqua prohibita sit alienari extra familiam, & omnes de familia in alienatione consenserint, illi qui consentierunt cōtrauenire non possunt, descendentes verò postea nati, quibus dicta res per fideicommissum debebatur ex proprio iure, & persona, alienationem rescindere possent. Quod docent Fulgos. in l. quoties. C. de fideicom. & idem tenent Decius d. cons. 468. n. 19. & Corset. in d. l. quoties, & iux. notata in l. petro. §. fin. ff. de leg. 2. ergo pariter successores domini regis Petri donantis, & cedentis, si dicta donatio nomine eorum facta fuisset, per dictum regem eorum predecessorem, potuerunt rescindere donationem, casu quo eis præiudicaret, ex quo eisdem specialiter, et expressè dicta iura renuntiata spectabant, ex proprijs personis, et proprio iure, cum nec opete, nec consilio consenserint, in prædicta renuntiatione, seu donatione. Et aduerte, quod licet concessio Urbani Pontificis sit unica, et

priuilegium vnicum; non est absurdum, quod plures
 concessionem censcantur factæ, tot quot sunt, &
 erunt successores Petri Aragonum. in cuius fauorē
 concessum fuit primo loco: namque. Parit dispositum
 est, quod ex vnica generica, & quis de concessionem
 plures factæ intelligantur. arg. te. eret. credi. §. qu-
 discretas. ff. de vulga. vbi id not. nt. l. 1. & l. 2. in di. d.
 §. num. 5. & tex. in l. 1. C. de impub. & alijs subst. vbi
 etiam scribentes. Et ideo est dicendum, prædictum
 regem Petrum, non potuisse grauamen inferre eius
 successoribus in regno, cum renuntiatione, & donatio-
 15 ne prædictis: præferim, quia in huiusmodi regijs digni-
 tatibus non debetur filio regnum, & dignitas, vt filio
 & hæredi, sed vt primogenito, & ea propter hæres an-
 tecefforum; qua propter grauari non potest ab eius pa-
 tre; quia emolumentum prouenit eidem, ab anteces-
 soribus, quodam legis beneficio. vti primogenito, ab
 eisdem descenditibus. docet Molina de primogeni-
 Hispanorum lib. 1. cap. 8. num. 21. & sequentibus. & cap.
 9. num. 3. in fin. Peguera, in cap. item ne super laudi-
 mio, quod est, 2. Constit. Cathalonix tit. de iure em-
 phi. vers. sexto, à num. 105. vsque ad finem. quos &
 alios refert Cancer, id docens, in cap. 12. de feudis.
 16 num. 43. part. 1. variar. resolutionum. Tum etiam in-
 dubitatum est, quod in his quæ competunt aliquibus,
 aliunde quàm ab auo, & patre, culpa & negligentia eo-
 rum, non nocet illis. l. 3. §. si emancipatus. ff. de bono
 17 posses. cont. tab. & l. diui fratres. ff. de iure pat. Nec etiā
 nocet pater filio, in his quæ per patrem non acquirun-
 tur, filio prout docent Bart. in l. Gallus. §. quid si is.
 num. 2. & 3. ff. de lib. & posthu. Segura in l. 3. in fin. ff.
 eodem. las. in l. hæreditas. num. 8. C. de his quibus
 18 vt indig. Aequissima enim ratio dictat, quod si priuile-
 gium

gium concessum est alicui, & successoribus eius in perpetuum, quod vitio ingratitudo, aut socordia vnius, non noceat alijs; sed in quoq. competat priuilegium ex propria eius persona rectè ex ipsa concessione. prout docet etiam *per referentem* in questione maioratus, n. 18. cum seqq. constitutio. huiusmodi renuntiatione, & donationem, non potest praiudicare successoribus dicti Regis Petri, cui priuilegia supra adducta, concessa fuerunt propter benemerita, & in remunerationem laborum, & ideo sunt perpetua, & durant, existentibus illis quibus concessa fuerunt. iux. l. si pater §. fin. ff. de donatio. tenet. Feli. in cap. nouit. num. 12. de iudi. Capi. decis. 121. num. 16. et est ratio. quia donatio, seu priuilegium remuneratorium, cedit in contractum, et tale priuilegium est irreuocabile, et perpetuum, iux. iura de super adducta et prout docent Bal. in l. qui se patris. num. 14. C. vnde liberi. et Alex. conf. 1. vol. 2. Afflictus, decis. 128. num. 10. Sas. in l. non amplius. §. si certum. de legat. 1. num. 13. et 14. quod etiam latè probauimus in præcedenti §. 5. et ideo cum concessiones, seu priuilegia apostolica, de quibus agimus, concessa fuerint successoribus Regis Petri renuntiantis, in remunerationem laborum eorum, et prædecessorum dicti Regis renuntiantis; perpetua, et irreuocabilia erunt in quantum actinent ad dictos Reges successores. Præterea iura regalia, nec per contractum, nec alio modo à Principe concedi possunt in præiudicium successorum, quia sicuti non potest iura eorum subuertere, ita nec minuire. sic docent Bal. tit. de pace constan. §. amplius consueuerunt, in feudis, est tex. in l. vxor patru. C. de legat. idè Bal. conf. 4. p. 3. & in præludijs feudorum. §. expedita. Rojas in Epitom. succes. c. 34. n. 32. & 33. plures allegas.

22 Vnde cum ius patronatus omnium ecclesiarum habere, & decimas, & primitias exigenda sunt, & sint iura regalia regum Aragonum, à dicto *lex. rex. in* nō poterat, in præiudicium successorū. Et patet. *Par. modi concilio* quia bona regalia; alia fiscalia *cum* sunt prout docet Oliba in tractat. *quis* 5. n. 7. & 8. dicens, bona fiscalia esse, quibus *præstat, ad* sustinenda onera Reipub. *ti. &* nemini concedenda esse per Principem. *reges* præter paulatim regnum, si ista concederentur, et ad fundandam huiusmodi dispositionem, allegat ibi c. monemus. 12. q. 2. et c. intellecto. de iure iuran. patrimonialia autem esse, quæ ad vsum Principis sunt destinata, et quæ patrimonio Principis incorporantur, seruatis seruandis: quam diuisionem adduxit, iux. doctrinam Rebuf. in ordin. Gallie tit. vt benef. antequā vaccent non confer. art. 1. glos. fin. vers. item aduertendum est. et Lucæ de Penna. in l. quicumq. de omni agro deserto. lib. 11. C. et Peregrin. in tract. de iure fisci. quamobrem. cum ius percipiendi decimas et primitias, et ius patronatus ecclesiarum, obtinerent reges Aragonum, ad sustinenda onera Reipub. nempe ad defensionē eiusdem, et ad opprimendos infideles inimicos, et ad expugnanda Regna, et Prouincias eorum, et augendum cultum diuinum, et obedientiam sacrosanctæ Ecclesiæ Romanæ; bona fiscalia regalia erunt, et ea propter alienari omninō à regia corona nō potuerunt, in præiudicium totius regni, et successorum eius qui renuntiavit: maximè cum per tempus centum et viginti quatuor annorum, dicta iura vnita extiterint patrimonio regum Aragonum, iux. relata per Carbonell in chron. lib. 1. c. del Rey en Pere cognomenat Catholic. etc. et euidenter apparet, si computatur à die datæ priuilegij Urbani, vsq. ad diem renuntiationis factæ per

di in ^{no} capitulo almæ Sedis Dertusen. Carbonell
 3us regaliâ. non c. del Rey en Pere cognomenat Catho
 tion lib. 6. & ^Wildefonso, vti archiuarius dicti archiui Re
 Abbatis ^{non} refert, et fidem facit, dicta priuilegia in
 lu. in spe. ^{erantia} esse, et vt veri, et indubitati tituli
 hoc ius. & ^{recondita} esse, sub custodia: sub his verbis,
 gix, ab ea a ^{quale} priuilegis, y encara molts transumpt de
 trinam Lucæ de Penna in l. ^{viu} a la ^h p^uca Romana, ans los pre
 col. 5. vers. sed pone Rex. de re militari lib. 12. ^{Archiu}, si
 alia dicta renuntiatio, seu cessio, non valuit, quia per
 eam sequuta foret magna diminutio dominij Regum
 Aragonum, quæ nulla dicenda est de, iure ob dictam
 magnam dominij diminutionem iux. doctrinam Bossij
 tit. de regalijs. num. 32. et sequentibus. idem in titul. de
 principe, et priuilegijs eius. nu. 382. Montan. de feud.
 lib. 2. cap. 1. quos refert Oliba, in tractat. de iure fisci.
 cap. 6. num. 12. Idem tenet Iacob. Calicius, in margari-
 la fisci, dub. 5. casu 30. n. 19. Et intantum vera est, huius-
 modi doctrina; quòd licet dicta donatio, seu renun-
 tiatio, iuramento vallata esset, etiam nulla foret; quia
 obstarat ei iuramentum, ne diminuatur regiũ patrimo-
 nium, iux. dispositionem text. expressi in cap. intellec-
 to, de iureiuran. ex quo bona principis, nequeunt
 alienari. in maximum detrimentum regij patrimonij
 iux. dict. cap. intellecto, et text. in cap. grandi. de sup-
 plend. neglig. prælat. lib. 6. et l. prohibere. §. planè cum
 26 ibi notatis per Bart. ff. quod vi, aut clam. Et huiusmodi
 donationes ob eorum nullitatem, possunt per eum ^{mag}
 Regem, seu Principem donantem rescindi, et reuocari,
 et potest etiam, contra eas venire. ita resoluit Bellug.
 in specul. princip. rub. 9. nu. 5. & licet verum sit, quòd
 Constantiniani donatio facta in fauorem Summi Pontifi-

estiarum habere
fieri, & erit, per
in n. c. ego Lud
nos fert ibi Bel
ar
is
quod tales
supra regnotu
& n. e. sic non

di in a
ntem
lic, fil
gij Ba
viridi
ideo
Los or
quell
dis o
nat
cessio
prae
succo

c. 1. . . . et apz. 12. q. 1. & late re

De llig. in specul. princip. rub. 9. à num. 6. vsq. ad
n. 9. decimas enim percipere, et primitias, ac ecclesias
distribuere, maximum ius est in vniuersa Aragonum
corona, imò verius alia iura regalia antecellit: et ideo
Oliba in d. c. 6. n. 12. ait ideo similes donationes non va
lere, quia dicendum est, non fuisse intentionis domini
Regis dicta bona regalia concedere: pariter etiam ideo
prædicta cessio, siue donatio, non valuit de iure, quia iu
ra cum eis donata vnita erant coronæ regiae, quia re
bus aliter non competebant, nisi simul cum regia digni
tate, et non antè adeptionem eiusdem, nec post eiusdè
dimissionem, quæ si separata manerent, propter dictam
donationem factam per dominum Regem Petrum in
favorem Romanæ Ecclesiæ, maximè læsa maneret re
gia maiestas, quam rex tacite, aut expresse diminueri
non potest de per se, prout resoluit Oliba in d. tract. de
iure fisci. c. 6. nu. 28. cum ibi notatis, quia in conserva
tione iurium similiū, stat decor, et status regius; et que
maquodū concedi, et renuntiari nō potuerunt eò tūc,
vi. c. prescribi eadē ratione, nempe quia inducerent
magnam status regni, et decoris regij diminutionē, iux
deducta per Bossium in tracta. de regalibus. n. 32. et seqq.
et tit. de principe. & privilegijs eius. nu. 32. & seq. qui
in hac materia docet ibi, quod ea quæ non sunt conce

filia

di in archiuo capituli almæ Sedis Dertusen. Carbonell
 autem in chron.c. del Rey en Pere cognomenat Catho
 lic, fill del Rey lldefonso, yti archiuarius dicti archiui Re
 gi Barcinonæ refert, et fidem facit, dicta priuilegia in
 viridi obseruantia esse, et vt veri, et indubitati tituli
 adeo in eo recondita esse, sub custodia: sub his verbis,
Los originals dels quals priuilegis, y encara molts transumpt de
aquells, nunca son estats restituïts a la Iglesia Romana, ans los pre
dicts originals estan per vers titols recondits, en lo real archiu, si
nat en la ciutat de Barcelona. &c. & eapropter dicti suc
 cessores in regno, conseruarunt possessionem fruendi
 prerogatiuis dictarum concessionum, prout patebit
 successiue in §. sequenti.

§. VIII.

DE FVNCTO Rege Petro, catholico nuncupato, secun
 do huius nominis in regno Aragonum, & primo in
 Cathalonia, successit inuictissimus Rex Iacobus huius no
 minis primus, dicti Petri filius.

inatio decimarum, & Ecclesiarum, ac etiam primitiarum
per Iacobum Regem. Episcopo, & ecclesie Dertusen
io castri Ceruariae, facta per Regem Iacobum, in fau
orem magistri ordinis hospitalis sancti Ioannis Hierosoly
tanen. & eius successorum in perpetuum.

per Regem Iacobum firmata, dedota Cath
remunc

castra, & villa de Ares, & Morella, deinde Borriana, & Peneinsula.

7 Castra & villa Ceruaria, & d. Xiuert, expugnantur, à militibus fratrum hospitalis, & Templariorum, nempe Ceruarii ab hospitalarijs, & Xiuerti, à Templarijs.

8 Instrumentum cum quo suburbium castri Ceruariae, fuit concessum ad habitandum Sarracenis, & terminus eiusdem ad excolendum; & Christianis fuit concessum castrum ad vitam in eo degendum, & hereditates eis assignatae in termino, ad excolendum.

9 Instrumentum cum quo magister, & fratres hospitalis concesserunt, villam de Calig, & eius terminum ad habitandum, & excolendum.

10 Instrumentum cum quo conceditur, terminus generalis Ceruariae ad excolendum, & nouiter in eo edificandum, & in edificijs habitandum, & vitam degendum, per fratres hospitalarios.

11 Instrumentum cum quo fratres hospitalis concesserunt, villam sancti Matthaei ad habitandum, & excolendum eius terminum.

12 Instrumentum cum quo villa de Calig concessa, & terminus eius ad excolendum, & eius terminus ad excolendum.

3 Instrumentum cum quo, castrum Ceruariae, & eius terminus specialis, conceduntur omnino Christianis ad habitandum, & excolendum.

Fratres hospitalis, in omnibus concessionibus praefatis, retinuerunt sibi & successoribus eorum, decim. primitias.

videlicet in villa, & castrum

intra

gonum, & Principatu Cathalonix, prædictus dominus Rex Iacobus, huius nominis primus; iux. deducta per Bernardinum Miedes Archidiao. Ecclesiæ Valentini. in historia Regis Iacobi, Hispano sermone exarata. lib. 1. cap. 16. & per Beuther lib. 2. c. 1. chroni. & per curitam, Carbonell, & alios omnes: qui gauisus fuit prerogatiuis, & iuribus regibus Aragonum concessis, cum priuilegijs Apostolicis desuper adductis, Summorum Pontificum Gregorij, & Urbani, prout patebit ex sequentibus. namq. cum inuictissimus esset, & animi inseparabilis, & admodum fortunatus in bellicis conflictis, ductus suo regio, & inuincibili animo, antea quàm insulas Baleares expugnasset; villam, & castrum Peneinsulæ, constitutum in regno Valentix obsessit, & expugnandum suscepit: qua obsidione durante, cum instrumento Dat. in eadem 3. nonas Septembris, anni Incarnationis Domini 1225. confirmauit Episcopo, & Ecclesiæ Dertusens. donationes eisdem, per reges antecessores factas; & de nouò eisdem cōcessit ecclesias, & primitias ac decimas; cuius instrumenti series sequens est.

*Cum ij qui in acquisitione terra Sarracenorum regibus, & principibus
stant sublium, & iuuamen; regijs sint beneficijs ampliandi. Idcirco, in
ne, notum sit uniuersis: quòd nos Iacobus Dei gratia Rex A-
m, Comes Barcelona, & dominus Montispesulani: Attendentes l.
sem vos venerabilis pater Pontius Dei gratia Episcopus Dertusen.
acquisitione terra Sarracenorum sustinetis, & sustinuistis, & expen-
missiones, quas in obsidione de Paniscola ad Dei, & ad nostri ser-
laudamus, corree in perpetuum cum
alitura: 4.*

§. IX.

prijs militum copijs:quemadmodum testantur Beuther
in chronic.de España.lib.2.c.22. et Miedes in historia
regis Iacobi Hispano sermone exarata, lib.9.cap.7.vbi
referunt specialiter promississe, dicto regno capto, seu
expugnato, vel parte eiusdem, de acquisitis, competeret
6 ter dotare prædictos ordines militares. Primo igitur lo-
co fuerunt expugnata, castrum et oppidum de Ares, in
regno Valétiæ, per milites Tirolenses. Deinde verò fuit
expugnatum castrum villæ Morellæ, eiusdè regni (quod
inexpugnabile est, ob inmensam eius fortitudinē, nāq.
menibus, et antemuralibus immensis munitum est, quæ
non hominum arte, et industria, sed natura magistra fe-
rè in totum fabricata videntur) non bello, et armorum
vi, sed solertia, et calliditate duorum filiorum Zeyti
Abuzeyti Sarraceni, Valentix Regis, qui cum in ciuita-
te Valentix liberati fuissent. Intercedente Don Blasio
de Alagon, à mortis periculo munerationem dicti
beneficij in eos collati, castrum prædictum noctu tradiderunt a
dicto de Alagon: et
eo capto, et militibus eiusdem villæ prædic-
ta vacua, et expedita dimissa. Quæ villæ, et castrum
morantibus, quæ licet iuxta prius prædictum Regem
Iacobum cōcessum præfat. Don Blasio
F. ex quo capta fuit proprijs militibus. Quæ
dicti don Blasij, eidem acquireretur, siue
verò, quia præfata villa, et eius castrum, ca-
tant, magnificè, et fortè, ideo præcibus regi-
tradidi.

eis. Quæ quidem villa Morellæ charissima patria mea,
 antiquissima est, ex quo iam tempore Romanorum mu-
 nicipium erat, intra fines Hispaniæ citerioris, in re-
 gione Illicanorum, quæ primitus Murella nucupata
 fuit, teste dicto Beuther in lib. 1. c. 9. d. chroni. à qua hu-
 cufq. orti fuere per plures viri sapientissimi, et in bellis
 strenui, et fortissimi, qui ob eorum merita insigniti fue-
 runt, dignitatibus, et muneribus arduis, et supremis. Cu-
 ius reipublicæ moderatores, sanguine, literis, religio-
 ne, et fortitudine fulserunt: quæ et fidelitatis simulacrū
 est; namque in omnibus tumultibus, et perturbationi-
 bus in dicto regno Valentiniæ suscitatis, eius incolæ, et
 moderatores fidelissimi semper extiterūt, à regno cap-
 to hucufq. regiam dignitatem, et placita regia defen-
 dendo, acriter in bellis pugnando, et in subsidium Re-
 gum, pecunias libenter iux. facultates ministrando: vi,
 & armis pluries rebellium corda, & vires opprimendo:
 atuerò silentio prætermitto tanta, quæ latere non de-
 bebāt, cum extra rem nostram sint. Et ad eam redeūdo
 scias, quòd captis dictis castris, & villis, fuit obsessa ab
 exercitu regio villa de Borriana, prædicti regni, quæ post
 longam obsidionem, & varios belli cōflictus, capta fuit
 ab inuictō rege Iacobo primo; ope, & auxilio magistro-
 rū ordinum hospitalis, Templariorū, et Calatraue, prout
 apparet ex deductis à çurita in annal. Arag. lib. 3. c. 16.
 vers. *estauan en aquel exercito.* et Beuther lib. 2. c. 25.
 et similiter, castrum *et villa* Peneinsulæ, subiecerunt
 se dominio domini regis Iacobi. *et* Templariorum, cum castris *et* mag-
 uariæ, et de Xiuert, ad eos spectassent, *et* ad magistrum hospitalis. iux. dor.
 Raymundi Berengarii, Regis Alfo-
 desuper adductas; & de Xiuert magis.

iuxta affirmata per Beuther in lib. 2. chron. c. 29. §. sabidas
 las nuevas. et per curitiam c. 17. lib. 3. annal. Arag. ad
 expunanda se contulerunt cum fratribus et militibus
 ordinum. Cum autem magister hospitalis peruenisset
 ad Ceruariæ castrum, et milites eiusdem se accingeret
 ad obsidendum, & expugnandum illud; Sarraceni in
 colæ eiusdem, libenter absq. belli conflictu, castrum, &
 villam Ceruariæ tradiderunt dicto magistro, & eius mi-
 litibus: quod similiter se habuit, cum magistro, & mili-
 tibus Templi, in obsidione castri de Xiuert. Namq. ante
 eius expugnationem, Sarraceni subiecerunt se, domi-
 nio magistri templi, cui & castrum tradiderunt. Itaque
 adepta possessione castri, & villæ Ceruariæ, per magis-
 trum & fratres hospitalis, ut veri, & indubitati domini
 eorundem, tradiderunt ad habitandum prædictam vil-
 lam, & eius castrum Christianis, & Sarracenis: & ad ex-
 colendum eius terminum, cum pactis, & cōditionibus
 subsequenibus, in instrumēto designatis, cuius series,
 sequitur in hunc modum.

8 *Uniuersa negotia, mandata lueris, ac voci testium, ab utroque trahunt im-
 mobile firmamentum. Quia propter ad honorem omnipotentis Patri, & Filij,
 et Spiritus sancti: Notū sit uniuersis, tam presentibus, quam futuris, quod nos
 frater Hugo de Fulcherio, Dei gratia, Magister Aragonie, & Cathalo-
 nie, & Castellanie Ampostæ: consilio & voluntate fratrum nostrorum, grā
 Dei operante, habuimus propositum & consilium inter nos, ut loquuti essemus,
 cum probis hominibus de Ceruaria: & fuimus ibi, & loquuti fuimus
 facbi Abensariz, cum Amet & c. & cum omnibus mauris de
 de facto scilicet, ut redderent nobis castrum de Ceruaria, & omnes heredes
 potentis domino, & Beate Virginis, & c. ut traderent, & mitterent
 hueris, & c. cum castro & cum omnibus pertinentijs prædicti
 idem, ut ipsi mauri, & heredes eorum & c. Idcirco nos
 antedictus, consilio, & voluntate fratris & c. re-
 tros habitatores de Ceruaria, & omnes heredes ve-
 stectione, securoq. ducatu, vos scilicet, & omnia bo-
 immobilia, ac se mouentia, habita, & habenda, tali vide-
 licet*

eris, & vobis Bernardo de Podio, fratri quondam Ioannis de Podio, & vestris
in perpetuum, duo loca qua sunt infra terminos de Ceruaria, scilicet vilare de
Calig, ubi est quedam pica petrea iuxta puteum, cum alijs vilaribus, & pu-
teis, qua in circuitu predicti vilaris de Calig sunt. & aliud vilare quod dici-
tur, vilare den Ali, cum omnibus suis puteis, & cum alijs vilaribus, & pu-
teis, qua in circuitu iam dicti vilaris den Ali sunt: sicut per fratrem Raymū-
dum, Comendatorem castri Ceruariae, mandato nostro, vobis determinatum
fuit. etc. Quod est actum quarte idus Iulij, anno Domini. 1234.

Postea verò, cum plurimi habitatores concurrerent,
ob fertilitatem termini dictarum villarum, eapropter
villa, seu oppidum de nouò constructum fuit, vocatum
Calig, constitutum intra terminum generalem Cerua-
riae, & eò tunc nouiter ædificatum ab eis, quibus per
dictum magistrum hospitalis, & eius fratres ad prædic-
tum effectum concessum fuit, cum supra adducto instru-
mento: cum facultate intromittendi omnes homines,
quos voluerint. Deinde etiam, cum terminus prædictus
Ceruariae, ob eius latitudinem, & fertilitatem, indigeret
incolis, & habitatoribus, ad augendam vtilitatem patri-
monij dicti ordinis: & cremus ac inutilis foret: iidem
magister, & fratres concesserunt totum Ceruariae termi-
num, ad colendum illum, modo, & forma in instrumen-
to subsequenti contentis.

Sæpè accidit, quòd de factis hominum quæstio nascatur, nisi lingua bonorū
testium robor adhibeatur, aut scriptura: Idcirco ad honorem Patris, & Filij,
& Spiritus sancti. Notum sit cunctis, tam præsentibus, quàm futuris
nos frater Hugo de Fulcherio, Dei gratia Magister sancte domus
his, in regno Aragonum, & Cathalonie, & Castelle, Comendatoris Ceruariae,
voluntate, fratris Dominici de Anzures nostros, cum publico instru-
mento: Damus in donatione perpetua, vobis
Bernardo de Pagneroles, & Arnaldo de Podio
Cathalano coni Dertusa, & omnibus populatori-
bus posterum ibi fuerint, totum terminum integrum
dictum, cum omnibus planis, pascuis, lignis, herbis, mō-
tibus

tibus &c. retinemus autem nobis, decimam, & primitiam panis, & vini, etc. Quod est actum octavarius Octobris, anno Domini 1235.

Quod instrumentū, & aliud præcedens, recondita sunt in archiuo castri Montefixæ, & authentica vidi, & habui apud me, cuius dispositione attenta constat, magistrum & fratres hospitalis, de decimis, et primitiis disposuisse, retinendo eas apud se; quæ eis spectabant vigore concessionum apostolicarum, quæ desuper adductæ fuerunt, causis, & rationibus inferius deducendis. Similiter etiam, cum inuictissimus Rex Iacobus primus, tempore quo à ciuitate Tirolensi, regni Aragonum, iter arripuit versus castrum Penæinsulæ, accersitus, & vocatus à Sarracenis incolis eiusdem; ut castrum præfatum, sub eius dominio, & potestate assumeret: & in die, siue festo sancti Matthæi Euangelistæ, cōmeasset, per terminum Ceruariæ, & sacrificium missæ neq. audire, neq. videre potuisset, ideo promissit, et vouit; quod si diuina fauente clementia, regni Valentix dominium adipisceretur, eo expugnato, et deuicto, in dicto loco per quem transitum fecit supra dicta die, municipium, seu villam construere facere, sub nomine sancti Matthæi Euangelistæ, prout testatur Beuther in chron. lib. 2. c. 29. et ea de causa, adimplendo vorum; à dicto domino Rege emissum, magister, et fratres hospitalis, uti constitutum intra terminum Ceruariæ, illum ad construendum, habendum, et custodiendum, cum instrumento sequenti tradiderunt.

11 *In Christi nomine, sui nomine cunctis, quod nos, in regno, Dei gratia magister sanctæ domus hospitalis, in regno, thalonia, & Castellanus Empostæ, assensu, & voluntate, Pallerques, militis, & fratris Bernardi de Vallejo nos, & omnes successores nostros, cum hoc publico instrumento, damus in perpetuum, vobis Guillelmo Colaw, & a*

Petro Clauigero, & vestris, & omnibus alijs populatoribus quos ibi miseritis, ad populandum, totum illum locū, qui nuncupatur, sanctus Mattheus, qui est in termino de Ceruaria, cum omnibus planis, montaneis etc. retinentes etiam inde, nobis & nostris successoribus, quod teneamini nobis dare fideliter, decimam, & primitiam, panis, & vini tantum; & decimam de oleo. etc. Actum est hoc 14. Kalen. Iulij. 1237.

Quod instrumentum reconditum est, in archiuo capituli almæ Dertusen. cuius copia authentica mihi tradita fuit, per notarium dicti archiui scribam. Similiter etiam, villa quæ nuncupatur Rossell, sita intra dictum terminum Ceruariæ, fuit concessa quibusdam per eundem magistrum hospitalis, ad habitandum in ea, et ad colendum eius terminum, cuius concessionis instrumentum sequens est.

- 12 In Christi nomine, sit notum cunctis, quod nos frater Hugo de Fulalcherio, Dei gratia, magister sanctæ domus Hospitalis in regno Aragonum, & Cathalonie, & Castellanus Emposta, assensu, & voluntate fratris Arnaldi de Pallargues, militis, & Bernardi de Valleforti comendatoris, &c. per nos, & successores nostros, cum hoc publico instrumento, perpetuo valituro, damus in perpetuum, vobis Guillermo de Pellaga, et Petro Solerio, et Guillermo Gras, et vestris, et omnibus alijs populatoribus, quos ibi miseritis, ad populandum, totum illum locum, qui nuncupatur Rosellus, qui est in termino de Ceruaria etc. retinemus etiam nobis, et successoribus, quod teneamini nobis dare fideliter decimam, et primitiam panis, et vini tantum, et decimam de oleo, et de agnis. etc. actum est hoc 15. Kalen. Iulij anno Domini. 1237. etc.

Quod instrumentum custoditum inuenies, in archiuo castri Montesiæ, in libro concessionum, et privilegiorum. Ultimò autem, cum Sarraceni habitantes in raualli, seu suburbio Ceruariæ, quem omnino possederent, proprijs domibus, et fratribus hospitum ad excolendum terminū vniuersum Ceruariæ, Christianis in dictis castro, & quod constat, cum instrumento se-

13 Notum sit cunctis, quod nos frater Petrus de Alcalano, castellanus Emposte humilis. De consilio et voluntate, fratris Petri de Grañana, comendatoris domus Valentie, et fratris Petri de Asitij. etc. per nos, et omnes successores nostros, damus, et concedimus in perpetuū, vobis Razmundo de Belloc, et Ioanni Perez, Ximeni Perez, Bernardo Ballistario, et Raymūdo Dezcoll, et Martino Eñego, et omnibus alijs hominibus, qui modo in castro, et villa de Ceruaria permanent, vel de cetero permanebunt, et omni progeniei, et posteritati vestra, et eorum: totum terminum, corporis castri Ceruaria, quod iam possidetis, et laboratis, ut ipsum populetis, laboretis, et possideatis, et expleteis: ita tamen, quod de omnibus fructibus tam terra, quam arborum, et de omni nutrimento, tam bestiarum, quā volatiliū, detis nobis decimam, et primitiā legaliter. etc. Quod est actū 12. Kalend. Aprilis, anno Dñi. 1249.

Cuius instrumenti narratiua, si perpendatur, simul cum narratiua instrumēti. primo loco in præsentī. §. descripti, constabit, villam, & castrum Ceruariæ, concessa fuisse Christianis ad habitandum, & morandum in illis primo loco; Sarracenis autem, suburbiū prædictæ villæ, qui cum illud dimitterēt, & aliò se conferrent ad habitandum, & vitam degendum, dimisso suburbio absq. habitatoribus, vineis, & oliuaribus; alijsq. campis quos possidebāt in speciali termino Ceruariæ, omnia illa cōcesserunt fratres prædicti Christianis, iam antea in castro, & villa prædictis degentibus; prout manet probatū, cum hoc ultimo instrumento in archius castri Montefiæ, & villæ Ceruariæ recondito, quod authenticum apud me habeo. Et ideò falsè, et temerariè asserunt, nōnulli detractores, et mordaces, quod habitatores villæ Ceruariæ, sunt descendentes à Sarracenis conuersis; cū semper dicta villa, & castrum, sicut ex prædictis cōstat, fuerit gubernata per incolas christicolos, & per successores eorundem, descendentes ab antiqua christiāte, prosapia, & genealogia antè Regni Valentie expositionem, & homines in eisdem degētes vitam, tunc temporis, et successiuè vsq. in hodiernum diem, christiani

deuotissimi fuerint, et expiati ab omni macula, neophi-
 14 torum. Oportet autem, quod aduertas, magistrum et
 fratres hospitalis, in omnibus instrumentis concessio-
 num, retinuisse apud se, decimas & primitias omnes,
 de fructibus, & animalibus per eos designatis, ac si bo-
 15 na patrimonialia eiusdem ordinis essent. Et quia de
 villis, et castris loquuti fuimus, disputare oportet, ver-
 ba hæc, castrum, et villa, quid significant. Villa latinè di-
 citur, domus extra urbem, quæ in agro ædificatur habi-
 tandi causa. ita Virgilius egloga 1.

Et iam summa procul, villarum culmina fumant.

Et Cicero pro Quinto Rosc. com. *Tum erat ager incultus, sine recto, nunc est cultissimus, cum optima villa.* In iure autem sumitur, pro rustico ædificio. iux. text. in l. villæ, & ibi glos. ff. de fund. instructo. dicitur etiam villa, vnitas quarundam domorum, sine muris. docet Abb. cap. venerabili. num. 1. de censib. villa etiam locus ruralis est, iux. text. in l. is qui ff. de verb. signific. villa etiam sumitur, pro ciuitate, est text. in dict. cap. venerabili. de censib. & ibi Abb. villa etiam in regno Franciæ, pro ciuitate sumitur. vide Bart. in extrauagan. qui sint rebelles. vers. Lombardiæ. num. 3. vbi docet, villam etiam dici, ædificia sine muris, quæ nullam habent iurisdictionem, sed subsunt alicui ciuitati. Cum autem in verborum interpretationibus, communis vsus loquendi, & cōmunis intelligentia, præferatur propriæ significationi verbi. iux. dispositionem text. in l. labeo. ff. de sup. & l. leg. 1. cum de lanionis. §. asinam molendinam. vers. optimum. ff. de fund. instruct. cap. quamquam. 2. quæst. 7. & doctrinam Decij, consil. 472. incipien. testator legauit, num. 12. et in vniuersa

In Hispania, iuxta communem receptum loquendi
 usum, villa dicatur, locus cum territorio, districtu
 iurisdictione, & honore, et villa aliter non dica-
 tur, in hac significatione, et non in alia, sumen-
 dum veniet dictum verbum, villa, omissis alijs sig-
 nificationibus: & licet verba latina, veniant inter-
 pretanda secundum artem literarum, et iuxta iuris
 intelligentiam, et mentem loquentis exponenda. iux-
 ta deducta per Cassador. decisio. vnica. num. 3. et 4.
 de cleri. non residen. attenta literarum arte in Hispa-
 nia, & iuris intelligentia, verbum, villa, significat locum
 habentem territorium, districtum, iurisdictionem, ho-
 norem &c. et omnes scribentes tractantes de villis His-
 panie, dictam significationem habere asserunt, et non
 aliam in Hispan. videte, decis. 837. nouissi. Rotæ Romanæ.
 tom. 3. et Iacobum Calicium. in extragrauat. curia c. 6. n.
 40. et. 41. et alios omnes de huiusmodi materia tractan-
 tes, et Nattam cōf. 45. n. 2. tom. 2. docet villam denotare,
 quandam vniuersitatem, et sine aliqua expressione, con-
 tinere iurisdictionem et honorem. Castrum verò latinè,
 est locus munitus muris, vide Ciceronem, ad Catonem
 lib. 15. *Vallo, & fossa circumdædi sex castellis, castrisq. maximis
 sepsi.* Deinde castrum dicitur domus alta, munita mu-
 ris, seu vallo, quæ non consuevit de iure communi ha-
 bere iurisdictionem, ita Bart. in extrauag. qui sint rebel-
 les, vers. Lombardiz. n. 4. castrum etiam in se continet
 iurisdictionem, honorem, & districtum; ita docet Natta
 d. cōf. 405. num. 2. tomo. 2. Roch de Curte, de iure
 patro. super verb. ipse, vel is. n. 45. Bart. in l. 1. §. cum
 urbem. ff. de offic. præf. Urb. Inno. in cap. ex lite-
 ris. de iure patro. et latè Natta in prædicto consi-
 lio, in prin. Et nota, quod de iure, castrum, et ter-
 ritorium, sunt diuersa; et ideo potest esse castrum absq.

territorio

territorio.& non procedit:est castrum, ergo habet territorium docent,Natta consil.204,num.14.tom.1.iuxt. doctrinam Innocen. in cap. cum ad sedem, super glos. & pertinentijs, de restit. spol. & Ioan. And. in cap. si ciuitas. de senten. excom. lib.6. & de iure communi, castrum non habet pertinentias, nisi à lege, consuetudine, vel statuto ei fuerint assignatæ,iux.doctrinam Innocen. in dict.cap. cum ad sedem n. 2. de restit. spol. quem allegat, Franciscus Marc. decis. 365. nu.17. p.1. & decis. 392.n.2 p.2.& ideo non est dicendum:est castrum,ergo habet iurisdictionē,territoriū,et pertinēcias:quia de iure cōmuni,castrum pertinēcias,territorium,& iurisdictionem non habet;sed de consuetudine,aut statuto, seu alio simili titulo,In præsentī autem tractatu,& in instrumētis in eodem adductis,nomina, villa, & castrum, aliquando confunduntur,& vnum,pro alio ponitur; verē autem dicendum est,quòd si castrum habet sibi annexā villam,illud denominationem sumere à villa, non autē villam à castro,& hoc iux. communem nostrum loquēdi vsum; itaq. cum castrum Ceruariæ,annexam sibi haberet villam;sicut cōstat cum in nostro donationis eiusdem, factō per Regē Iacobum primum, in fauorem ordinis hospitalis,quod descriptum inuenies in præsentī §.sub.n.3.ibi castrum,& villam de Ceruaria,dicendum venit necessario,castrum villæ Ceruariæ, et non è conuerso,& iurisdictionem,districtū,honorem,et alias pertinentias villæ Ceruariæ,& non castri eiusdē esse:prout apparet à notorio, cum defensionem, et exercitium dictarum pertinentiarum videamus apud incolas villæ Ceruarię esse,et illos eisdem frui,et vri.Nec obest,quòd tempore quo terminus specialis, quem nunc prædicta villa possidet, fuetit per magistrū, & fratres hospitalis concessum,cum instrumento vltimo loco in præsentī §.addu.

§. adducto, dictus fuerit terminus corporis castri, ex quo ad distinguendum illum à termino generali villæ Ceruariæ, ita designatus fuit in dicto instrumento, & in narratiua eiusdem: namq. contentum, naturam continentis sequi debet de iure; ita refert Feli. in c. cum venerabilis. n. 17. vers. tu vide. de exceptio. & Gigas conf. 48. n. 8. ergo si terminus generalis villæ Ceruariæ, in quo omnes villæ desuper designatæ, & aliæ constitutæ sunt, continet intra se dictum terminum, specialem corporis castri Ceruariæ, indubitatum erit, quòd et dictus terminus generalis, sit villæ, & non castri Ceruariæ; præter ducta constat cum quadam regia sententia lata Valentiniæ die 16. Februarij anno 1568. in causa iuris firmæ, interpositæ in regio Valentiniens. concilio, per syndicum villæ Ceruariæ, contra iuratos, & vniuersitatem villæ S. Matthæi, super possessione quam habebant incolæ villæ Ceruariæ, & vniuersitas eiusdem, vtendi & ampuandi cum eorum armentis, & pecoribus, boualaria, deuesias & omnes terminos villarum, & locorum, quæ constituta erant, intra terminum villæ Ceruariæ; & signâter, terminum, dictæ villæ sancti Matthæi, cuius instrumenti sententiæ regie verba, nostram intensionem probantia sequuntur in hunc modum. *Vnde, molestè ferre non debet vniuersitas sancti Matthæi, si communem cum alijs legem patiatur, & hoc præstet capiti baiuliæ, in recognitionem, quòd intra terminum oppidi Ceruariæ, dictum oppidum sancti Matthæi, cum suo termino constructum est, prout & alia loca mensa magistralis &c.* Quod sententiæ instrumentum reconditum vidi, in archiuo domus consilij Ceruariæ, & authenticum mihi illud tradiderunt: ex quibus verbis manet, nostra intentio fundata: & licet plura ad propositum deduci poterant, suis casu & loco, deducendum dimitto, & promitto.

- 1 **C**ONTROVERSI A inter Episcopum & capitulum Dertusen. ex una, & magistrum, & fratres hospitalis, ex altera, super ecclesijs, decimis, & primitijs, Cieruaria.
- 2 Episcopus fundatam habet intentionem in sua dioecesi quoad potestatem instituendi, & destituendi, in causa proprietatis.
- 3 Raymundus Berengarius comes Barcinone, antequam contraxisset matrimonium, cum regina Petronilla, erat supremus princeps, non recognoscens superiorem.
- 4 Decime, pertinere possunt laicis, ex concessione feudali, ante concilium Lateranense.
- 5 Prescriptio immemoralis temporis, non reddit laicum capacem decimarum, iuris conferendi, & iuris eligendi ad ecclesiastica beneficia.
- 6 Decimarum possessio legitima dicitur, quando allegatur priuilegium apostolicum, & ad illud probandum, deducitur possessio immemoralis, idem in iure conferendi, & eligendi.
- 7 Comiti Barcinone pertinent decime, & iura conferendi, & eligendi, ex possessione immemorali, prouenienti ex priuilegio apostolico.
- 8 Comes Barcinone, habet ius presentandi ad aliqua beneficia, & ius conferendi aliqua beneficia, & in alijs omnimodam dispositionem, ex vi possessionis immemoralis, procedentis à priuilegio apostolico.
- 9 Donatio facta per Comitem Raymundum Berengarium Episcopo, & Ecclesie Dertusen. valuit, & valet, & si per illum solum, absq. consensu Regine Petronille facta foret.
- 10 Id quod apud hostes est donari potest.
- 11 Hospitalarij recipere non possunt ecclesias, & decimas, à laicis, sine consensu Episcopi.
- 12 Qui prior est tempore, potior est iure.
- 13 Reges Aragonum potuerunt donare ecclesias, decimas, & primitias hospitalarijs, absque consensu Episcopi.

- 14 Donatio absenti facta, non valet, si non est qui pro absente acceptet, seu nuntius, aut epi. ola non interueniat
- 15 Donatio non acceptata, ratificatur superueniente donatarij acceptatione.
- 16 Donatio facta ecclesie, & pijs locis, non valet, nisi sit ab aliquo pro eis acceptata.
- 17 Donatio non acceptata, reuocabilis est ad libitum donantis.
- 18 Confirmatio, seu ratificatio nihil de nouo addit, sed tantum autorizat rei existentem, & sic non existenti non prodest.
- 19 Accessorium sequitur naturam suam principalem.
- 20 Præsentia, & taciturnitas donatarij, inducunt tacitam acceptationem, quæ sufficit ad validitatem donationis.
- 21 Ecclesie, decimæ, & primitiæ, termini ville Ceruariæ, ad ordinem hospitalis, ex concessione apostolica spectabant.
- 22 Prorogatur iurisdictio Petri Archiepiscopi Tarraconens. per hospitalarios ex una, & per Episcopum & capitulum Deriensem ex altera parte.
- 23 Episcopus, non potest esse iudex, in his quæ pertinent ad eius mensam.
- 24 Archiepiscopus, uti metropolitanus, iudex cõpetens est Episcoporum metropolis, in causis civilibus, & criminalibus, non quia eos possit deponere, sed de criminibus parius cognoscere
- 25 Episcopus potest cum capitulo, transigere bona fide, sine Pontificis Romani licentia, si bona adhuc nõ sunt unita eius mensæ, & similiter hospitalarij absq. licentia magni magistri.
- 26 Laici prorogare possunt iurisdictionem cuiusq. iudicis.
- 27 Clerici non possunt prorogare iurisdictionem, nisi iudicis ecclesiastici, & cum licentia Episcopi.
- 28 Quam iurisdictionem habeat, Archiepiscopus in subditos suffraganeorum.
- 29 Nouem requirita, ad legitimam prorogationem iurisdictionis facientia.
- 30 Consensus prorogantium sufficit quod sit tacitus, & non requiritur expressus.
- 31 Consentire videtur sententiæ arbitrariæ, qui per decennium

stat dispositioni eiusdem.

- 32 *Facta antiqua, pro se habent magnam presumptionem.*
- 33 *Non potest quis prorogare, etiam cum licentia superioris in non habentem iurisdictionem.*
- 34 *Prorogare, idem est quod extendere.*
- 35 *Solennitas extrinseca, de iure non presumitur in actis, in quibus ad eorum validitatem requiritur interuenire.*
- 36 *Mandatum instantis sententiam, solennitas extrinseca est.*
- 37 *In factis valde antiquis, solennitas extrinseca presumitur.*
- 38 *In actis valde antiquis, presumantur mandatum, & compromissum interuenisse.*
- 39 *Procurator habens generale mandatum, potest iurisdictionem nomine principalis prorogare,*
- 40 *Per simplicem narratiuam sententie antiquae, presumitur pro mandato, & pro alijs in eadem narratis.*

I V M autem magister, & fratres hospitalis, sub dominio ordinis haberent, villam, & castrum Ceruariæ, & loca, & villas intra limites termini Ceruariæ constitutas, & de decimis, & primitijs disponderent, ac si bona patrimonialia eiusdem ordinis existerent, & de ecclesijs parrochialibus earum disponere vellent. Suscitata fuit lis, & controuersia magna, super dictis decimis, & primitijs, et iure patronatus dictarum parrochialium, inter Episcopum, et capitulum ecclesiæ Dertusen. ex vna (quia dicta villa Ceruariæ, cum eius termino, constituta erat, intra districtum diocesis Dertusen.) & magistrum, et fratres hospitalis ex altera parte. Ius insurgens, ex eadem controuersia, et ex facto eiusdem, erat in fauorem Episcopi; primo quia Ecclesiæ dictæ villæ, et termini eiusdem, ad Episcopum, et non ad magistrum et fratres hospitalis spectabant; quia Episcopus, in tota sua

3 sua diœcesi, de iure communi confert beneficia; et ecclesias, et habet fundatam intentionem quoad potestatem instituendi, et destituendi, et signanter, in causa proprietatis iux. text. in cap. omnes basilicæ, et cap. nullus 16. q. 7. c. ex frequenti. et cap. cum venissent. de institutio. cap. de xenodochijs. et cap. cum venerabilis, de religios. domib: et cum tempore quo, dicta controuersia fuit suscitata, parrochiales ecclesię præfati termini Ceruarię adhuc constructę non essent, prout inferius patebit, non de causa possessionis, sed proprietatis tractabant: et ea propter Episcopus fundatam habebat intentionem de iure communi. Præterea etiam, ad defensionem iurium eorundem, deducebant Episcopus, et capitulum; Berengarium Barcinonę Comitem, cum instrumento aëto anno incarnationis domini. 1151. quod adduximus supra §. 7. n. 4. donasse decimas, primitias, et ecclesias, Episcopo, et ecclesię Dertusē. in perpetuum; illas scilicet, quę erant, & esse poterant, intra districtum præfati Episcopatus, iux. antiquos limites. Et quia pluries loquuti fuimus de prædicto Raymundo Berengario Barcinonę Comite, scire oportet, eundem, et eius prædecessores; computando scilicet, ab Vuisfredo huius nominis secundo cognomento pilloso, et quinto in ordine, à primo Comite Barcinonę, fuisse supremos Principes, et non recognouisse superiorem, habuisseq. semper omnia iura regalia, et fiscalia, quae competere poterant Principi, & Monarchę, non recognoscenti superiorē, et quę competunt Regi in suo regno. Quod resoluit Oliva, in tractat. de iure fisci. cap. 6. num. 3. 4. et 5. Marq. in vfat. cum dominus Raymundus, fol. mihi. 12. ex quo omnes comites Barcinonę prædecessores prædicti Vuisfredi, cognomento Pilloso, vassalli erant, Regum Francorum, et sub eorum dominio militabant, et recognosce-

bant possidere comitatum prædictum, sub eorum feudo. Et ius huiusmodi extinctum fuit, tempore prædicti Comitis Vuifredi Pillofi, à Carolo Caluo Francorū Rege, nepote Caroli magni, propè annum incarnationis domini 900. iux. relata per Olibam et Marq. in locis supra citatis. et quemadmodum constat vltà relata, per Chronistas, & in lib. constitutio. Cathalonix in principio, vbi Genealogia Comitum Barcinonæ describitur cap. 5. Qui Comes Raymundus Berengarius de decimis & primitijs disponere potuit, & illas possidere pariterq. eius prædecessores. Ex quo de iure cautum inuenimus; eas pertinere posse ad laicos, ex concessione feudali ante Concilium Lateranense facta, iuxta rex. in capit. cum apostolica. de his quæ fiunt à Prælat. sinè consen. capit. & super eo Abbas num. 11. & scribes. vbi Ioan And. et idem Abbas referunt; dictum Concilium Lateranense in feudationes prohibens, celebratum fuisse anno. 1079. itaque licet hodiè titulus legitimus dicatur; & Comites eas possidentes forsan antè concilium prædictum illas habere possent, in aliquibus terris dominij eorundem; atuerò de hoc titulo non constat, neque constare potest. Nec minus dicendum est, quòd ex vi præscriptionis temporis in memorialis, hominum memoriam excedentis, ad dictos comites decimæ spectabant, & de eisdem ac de bonis patrimonialibus disponere potuissent. Quia præscriptio temporis immemorialis, non reddit laicum capacem decimarum, & primitiarum, & iuris conferendi, & eligendi ad ecclesiastica beneficia: iux. tex. in cap. causam quæ. de præscriptio. & arg. tex. in capit. massana. de electio. quia licet in aliquibus casibus quælibet privilegio, præscriptione acquiri possunt, & per consequens decimæ, & primitiæ, &

iura

iura instituendi, cum per priuilegium apostolicum acquirantur, prout supra dictum est, etiam præscriptione acquiri posse dicendum erat: at uerò fallit conclusio in occurrenti casu; quia de iure laicus incapax est decimarum, & primitiarum, & iuris instituendi; & tempus quantumuis vetustissimum, ei non iuuat ad validitatem dictæ præscriptionis, cum laicus incapax sit, iuxta deducta per Felin. in cap. accedentes num. 6. versic. fallit secundo. de præscriptio. et supra in §. 3. num. 9. & ideo dictæ decimæ, & primitiæ, & iura conferendi, & eligendi pertinent, & semper pertinuerunt comitibus Barcinonæ, ex vi priuilegij apostolici: de quo licet aliter non constet, sufficit allegare illud, et immemoriam possessionem probare, nec requiritur alia priuilegij probatio. docet Oliba in tracta. de iure fisci. cap. 13. num. 8. allegans Bart. in l. cum de in rem verso. ff. de usuris. num. 3. et ea propter Barcino. Comites, habuerunt, & habent decimas, & prouisionem multorum beneficiorum ecclesiasticorum, quæ sunt de patrimonio eorum, tam in Principatu Cathalonix, quam in Comitatus Rossilionis, & Ceritanix: tam ratione foundationis, seu dotationis ad eos spectantia, quàm etiam, ex successione, & incorporatione comitatum, vicecomitatum, & baroniarum huius Prouinciæ Cathalonix, facta cum patrimonio comitum Barcinonæ; quorum beneficiorum quædã sunt patronata, quorum ius patronatus, seu præsentandi, pertinet ad comitem Barcinonæ, siue sint prælati, & maiores Ecclesiæ, ut metropolitana Archiepiscopus Tarraconen. Cathedrales, Episcopatum Barcinonensem. Ilerden. Urgellen. Dertusen. &c. siue Abbatie, Prioratus, siue minora beneficia, usque ad simplicia: quæ sunt quam plurima in registris patrimonij Comitum

Barci-

Barcinonę. Et quaedam collatiua quę ad collationem quandam, et nominationem comitum Barcinonę pertinent, et liberam prouisionem; neque vlla in illis requiritur Episcopi, aut alterius ordinarij, in cuius districtu sunt fundata, institutio; quia nominatio Comitum habet vim collationis, quod latè docet Oliba. in tracta. de iure fisci. cap. 13. à num. 13. vsque ad num. 17. quę ex priuilegio apostolico probato per possessionem immemoriam, ad dictos comites pertinere dicit, et ita tenendum est. Quibus de causis dicendum est, donatio nem factam per Raymundum, Berengarium Comitem Barcinonę, et Aragonum Principem, in fauorem Ecclesię Dertusenę. de super adductam; donando inter alia decimas, et primitias, et ecclesijs, valuisse etsi Regina Petronilla non consensisset, nec firmasset donationem prædictam, quia de decimis, et ecclesijs disponere potuit; Ex quo ad eum spectabant, ex vi priuilegij apostolici; et ciuitas Dertusenę. ab eodem expugnata, et capta fuit, et de decimis, ac dñ bonis proprijs disponere potuit. iux.

9 deducta suprà in §. 3. n. 14. Et oportet non prætermittere iam, quę in huiusmodi donatione comitis Raymū di Berengarij. quàm in alijs ferè omnibus de super adductis videmus; nempe dictos Comitem et Reges, donare ordinibus tēpli et hospitalis, Episcopo, et ecclesię Dertusę, castra aliqua adhuc tempore donationum existentia sub dominio Sarracenorū, et decimas eorundem; quę donationes licet factę fuerint, de rebus existentibus apud Sarracenos, valuerunt, et firmę manent, quia in iure, id quod apud hostes est, licet donari, & cō cedi non possit. iux. l. id quod apud hostes. ff. de legat. 1. atuerò, iure postliminij valuerunt, ex quo antequàm hostes obtinerent res contentas in dictis donationibus, & castra, & villas in eisdem designatas, & donatas, sub

Regum

Regum Christianorum dominio fuerunt, ita resoluit Bart. in. d. l. id. quod apud hostes. vbi refert, ideò valuisse donationem factam per summum Pontificem Carolo, & suis successoribus de Regno Hierusalem, ex quo iam illud fuit sub dominio ecclesiæ, antea: quod etiam refert Belluga in specul. princip. rub. 13. §. tractemus. n. 30. Deinde etiam, allegabatur pro parte dictorum Episcopi, & capituli Ecclesiæ Dertusen. quod licet dictus comes Raymundus Berengarius, & Reges Aragonum eius successores, donarent dicto ordini hospitalis castrum Ceruarię, & ecclesias, ac decimas eiusdem,

11 dictam donationem non valuisse, quia hospitalarij recipere non possunt, ecclesias & decimas à laicis, sinè consensu Episcopi. iux. tex. in cap. cum & plantare. ext. de priuileg. cum etiam allegabant. ; quòd casu quo eis præiudicare possent, donationes factæ de prædictis decimis, & ecclesijs Ceruarię, atuerò nullum ius competere, ex eisdem donationibus hospitalarijs: quia donationes factæ in fauorem Episcopi, & ecclesię erant priores tempore, prout ex Kalendarijs instrumentorum earum desuper apparet, ergo erunt iure potiores. iux. tex. in c. qui prior est tempore, de regul. iuris in 6. & l. in operis. ff. locati. Hospitalarij autem, quia de iure eorum constaret, allegabant: quòd donatio decimarum, et ecclesiarum villę Ceruarię & termini eiusdem, etsi fuisset facta de decimis, et ecclesijs prædictis tamen valebat de iure, quia Reges Aragonum, & comites Barcinonę, dicto ordini, & cuicunq. alteri poterant dare decimas, et ecclesijs, sinè licentia Episcopi, seu prælati de cuius districtu erant decimæ, et ecclesiæ, cum id permisum fuerit, et sit, laicis illas possidentibus in Regnis Aragonum, et Valentiaę, et Principatu Cathalonias, sicut suprà diximus, in §. 3. n. 14. vigore priuilegij apostolici.

- & licet donationes factæ Episcopo, et ecclesiæ Deriu-
 sen per comitem Raymundum Berengarium, & Reges
 Aragonum eius successores, de ecclesijs, decimis, & pri-
 mitijs totius Episcopatus priores fuerint tempore, ipsis
 donationibus, quæ fuerunt factæ in fauorem magistri,
 & ordinis hospitalis, quoad decimas, et ecclesias termi-
 ni villæ Ceruariæ: nullas omninò allegabant hospitala-
 rij esse; illas scilicet, quæ factæ fuerunt per Comitem, et
 Reges supradictos, in fauorē Episcopi, et ecclesiæ Deri-
 tuseñ. quia acceptatæ non fuerunt, per dictos capitulū,
 14 et Episcopum: et donatio facta absenti nō valeat, si pro
 absente aliquis non acceptet, seu nuntius, aut epistola
 nō interueniat. docent tex. in l. nec ambigi. C. de dona-
 tio. et glos. cōmuniter approbata, in l. illud. C. de sacros.
 Eccles. et tex. in l. absenti, et ibi. DD. C. d. donatio. et ita,
 cum ex serie instrumētorum, quæ desuper adducta fue-
 runt, constet, Episcopum, nec aliquē alterum, pro eccle-
 sia præsentes fuisse, nec acceptasse: dicendum erat, nul-
 15 lius firmitatis, et valoris fuisse dictas donationes: nec
 constare post donationes factas, per supradictos donata-
 rios absentes acceptatas fuisse, quia si de dicta accep-
 tatione postea facta constaret, valerent de iure. latè id
 16 resoluit Cancer in cap. 8. n. 19. p. 1. variat. resol. quæ do-
 ctrina militat, etsi donatio facta fuisset ecclesiæ, et pijs
 locis: quia non valet, nisi sit ab aliquo acceptata pro eis.
 docet Ias. in l. qui Romæ. §. flauius n. 22. de verb. oblig.
 quem, et alios refert, idem Cancer, in dicto loco. n. 20.
 vel notarius, nomine absentis, donationem acceptaue-
 rit. docent Socin. iun. conf. 118. num. 18. et 14. vol. 2.
 Couar. in rub. de testa. p. 3. num. 13. Et cum donationes
 factæ absenti (sicuti fuerunt donationes de quibus agi-
 mus) sint reuocabiles ad libitum donantis, antequam
 acceptentur, siue ratificentur per absentem donata-
 rium.

rium. iuxt. conclusio. adductam per Couarru. in dict. rubr. de testam. par. 3. num. 13. relatam à Cancerio, vbi sup. num. 24. alios allegante, et censeantur reuocate: si donantes de dictis bonis donatis disposuerint inter viuos. iuxt. doctrinam Oldradi consil. 245. num. 2. versic. secunda ratio certum est, donationes factę per dictos comitem Raymundum Berengarium, et Reges Aragonum reuocatas, et nullius valoris fuisse, in quantum ad ecclesias, decimas, et primitias villae Ceruariae, et termini eiusdem, cum antè acceptionem earum donatae fuissent ordini hospitalis, et dicti Comes, et Reges donantes, de eisdem, licet donatae fuissent per eosdē, episcopo, et ecclesiae Dertusen. antè acceptionem disposuerint, donando illas ordini hospitalis.

- 18 Quibus donationibus nullum robur, neq. firmitatem tribuunt, ratificationes de eisdem factae per Aragonū Reges, et confirmationes: quia confirmatio, seu ratificatio superueniens, nihil de nouo agit, sed rei iā existenti, autoritatē, et firmitatē cōfert, et sic rei nō existenti nihil tribuit, neq. ei prodest. est expressus tex. in c. inter dilectos. d. fide instru. et ratio textus est, quia si principale nō valuit, nēpē donatio, nec accessoriū, scilicet donationis cōfirmatio, ex eo quia accessoriū sequitur naturam sui principalis. docent idem Cēs. Lāber. de iur. patro. 9. ar. 1. q. prin. 2. p. 1. lib. n. 3. et Natta. cōf. 193. n. 4. to. 2. Et quāuis donationes factę p̄ p̄dictos comitē Raymundū Berengariū, et Ildefonsū Aragonū Regē, de villa Ceruariae, et de ecclesijs, decimis, et primitijs eiusdē acceptatę nō fuerint p̄ dictos magistrū, et fratres hospitalis, neq. per notariū, neq. aliās; his nō obstantibus eas valere, et tenere allegabant: quia factae fuerunt p̄sente, et tacente, magistro hospitalis, et alijs fratribus, prout ex serie instrumentorum dictarum donationum, supra in §. 7.

n. 4. & 5. constat; signanter ex verbis donationis comitis Berengarij sequentibus. *Facta est hac donatio, apud castrum de Scopano, in manu domini Raymundi magistri Hierosolymitani hospitalis &c.* Et in iure præsentia, & taciturnitas, in hoc casu, inducunt tacitam acceptionem, quæ sufficit ad validitatem donationis. arg. l. si remunerandi. §. si passus, & l. qui patitur. ff. manda. docent Couar. in rubr. de testa. 3. p. n. 13. vers. verû si donatarius. Mencha. lib. 2. cõtrouers. illust. c. 62. n. 12. & 13. quæ donatio facta in fauorẽ dicti ordinis ad maiorem cautelã, vt firma omninò maneret, fuit facta de volũtate, & cõsensu Reginæ Petronillæ, vxoris prædicti comitis; de qua volũtate, & consensu apparet: quia instrumentũ donationis, fuit firmatũ, & subscriptum per dictã Reginam; prout superius cõstat. & quia subscribẽs scripturã, videatur virtualiter scribere cõtenta in scriptura subscripta. iux. tex. in l. pluribus. ff. de verb. oblig. & plures alios textus, quos cumulat Ias. in l. si stipulatus. §. Chrysogo. ff. de verb. oblig. & iux. vulgatam regulam, omnia nostra facimus, quibus auctoritatem nostram impartimur. Quæ donatio fuit cõfirmata, & de nouò facta, per Regem Ildefonsum, dictorum comitis Raymundi, & Reginæ Petronillæ coniugũ, filium, cuius instrumentum fuit, desuper adductum: Et noua donatio valuit, quia prædictus Rex Ildefonsus, donauit Ceruariam, decimas, et ecclesias eiusdem, dicto ordini, cum conditione nempe; si ad dominium fidelium deuenerit (quia tunc temporis dominio Saracenenorum subiecta erat) quæ conditio cum aduenisset, valuit donatio. iux. text. in cap. Abbate sanè. de senten. & re iudi. in 6. et quia facta fuit in præsentia magistri hospitalis; et ideo confirmatio Regis Iacobi facta de huiusmodi donatione, valuit, quia donatio valebat. Vltimò autem, allegabant magister, et fra-

& fratres hospitalis, decimas, primitias, et ecclesias termini Ceruariæ, ad eos legitimè spectasse. iux. priuilegiū Urbani. 2. concessum proceribus Aragonum, quia illi proprijs militibus, & fœmpribus, castrum Ceruariæ, & villam adepti fuerunt. et dominio eorum subiecerunt. prout cōstat ex narratiua historiarum, expugnationis Regni Valentiarum, per dominum Regem Iacobum primum, exaratam, quam consutam vidi, simul cum volumine priuilegiorum, ciuitatis, & Regni Valentiarum, in cap. incipiente, *quant oiren*, ibi sub his verbis. *Quant oiren lo mestre del Temple, è lo del Espital, que nos haniem Peniscola, á pochs dies, vench lo Mestre del Temple á Xuert, è el Mestre del Espital, a Ceruera, perço com nostre pare, è nostre auí, les los haniem donades, è que fossen de aquells ordens, è sempre dixeren als Sarrahins dels dits lochs, que pus nos haniem Peniscola, quels redessen los castells demunt dits &c. è tantost, ells rederen los castells &c.* Propter quas, & alias multas causas; allegabant fratres, et Magister hospitalis, ecclesias, decimas, & primitias Ceruariæ, & eius termini, ad eos pertinere. Ideò ad euitandum sumptus, & expensas, quæ si lis, & controuerſia in iudicio ordinario proſſequeretur, fieri contingere posset: in maximam partium iacturam, & incommodum, prorogarunt prædicti Episcopus, & capitulū ex vna, & Magister, & fratres hospitalis ex altera parte, iurisdictionem Petri, tunc Archiepiscopi Tarraconeñ. & eius iurisdictioni se submiserunt. Videndum igitur est, vtrum huiusmodi prorogatio iurisdictionis legitimè facta fuerit, et ea de causa Archiepiscopus iudex competens eorum fuerit. Qua propter præmittō,

23 quòd Episcopus seu prælatus, non potest esse iudex, in his quæ pertinent ad eius mensam, quia tunc agitur de causa propria, cum de proprio commodo agatur. ita docet Abb. in c. cum venissent. n. 9. de iudicijs. et Bal. in

c. literas. in prin. de præsumptio. et Natta conf. 174. n. 7. to. 1. cum itaq. in prædicta controuersia, et lite suscitata tractaretur de decimis, primitiis, & ecclesijs Ceruariæ, quæ ad mensam Episcopalem pertinere asserabant, et ad commodum Episcopi, et capituli Dertusen. Episcopus prædictus, in eisdem iudex esse non poterat, Archiepiscopus verò, iudex competens est, Episcoporum suæ metropolis in causis ciuilibus, et criminalibus; non tali modo, quòd possit deponere prædictos Episcopos, sed de minimis eorum criminibus cognoscere; quia depositio ad solum Pontificem reservata est. iux. text. in cap. 2. de translat. Episcopi. docent Abbas, in capit. Pastoralis. num. 2. de officio ordina. & Ioan Andreas in cap. vt litigantes. de officio ordina. in 6. Quòd autem Archiepiscopus iudex ordinarius, & competens sit, Episcoporum suæ metropolis, et ea propter Episcopi Dertusen. cum in metropoli sui Tarraconensis Archiepiscopatus constituta esset, & sit Diocesis eiusdem, docet Abbas in c. pastoralis. n. 2. de offi. ordi. et in cap. antiqua. n. 3. de priuileg. et in c. postulatio. n. 11. de cleri. excomu. et in c. nullus. n. 3. de iure patro. et immediatam iurisdictionem habet in Episcopos suffraganeos, et eorum officiales. iux. tex. in c. pastoralis. de offi. ordi. et docet Ancharra. in Clemēt Archiepiscopo. n. 5. de priuileg. Deinde etiā Episcopus non obstante iuramento de non alienando bona ecclesiæ suæ, Romano Pontifice in cōsulto, præstito iux. dispositionem. c. vt super. de reb. eccles. non alienan. potest legitimè cū capitulo, sinè Pōtificis Romani licentia transigere bona fide, si bona super quibus fit transactio, incorporata nō sunt adhuc eius mensæ Episcopali. docent. Bal. in l. præles. vers. Item secūdū quosdā C. de transactio. et Natta cōf. 441. n. 12. tom. 2. ergo si transigere potest, multò melius iurisdic-

iurisdictionem prorogare, ad decidēdā litem super rebus non solum eius mensæ non incorporatis, verum per alios detentis, & occupatis; sicuti decimæ, primitiæ, & Ecclesiæ Ceruariæ erant; quas possidebant hospitalarij, cum iudices necessariò debebant cum sententia, ius suum unicuique tribuere, et per consequens Archiepiscopus, cuius iurisdictione prorogata fuit, ius suum Ecclesiæ, & Episcopo Dertusē. tribuere deberet: qui iux. deducta iudex competens erat, in dicta controuersia, et lite dictorum Episcopi, & capituli Dertusē. quia Diocesis eiusdem erat, et est de subiectis metropoli Tarracōnē. Deinde etiam, prorogatio facta per magistrum & fratres hospitalis, legitimè facta fuit, ex quo consensus, & autoritas superioris, nēpè magistri Empostē interuenit in dicta prorogatione, et subiectione iurisdictionis, & non solum prorogare, verum & transigere possit prælatus cum consensu capituli, signanter in occurrenti casu, in quo licet decimæ, primitiæ, & Ecclesiæ Ceruariæ, erant apud dictos hospitalarios, eas non pacificè obtinebant, nec antea obtinuerunt. et de iure procedere dictam prorogationem, & iurisdictionis subiectionem dicendum est. iux. deducta per Natam, & Baldum, in locis ultimo citatis. Et quamvis laici possunt prorogare iurisdictionem cuiuscumque iudicis, eisdem beneuoli iux. latè deducta per Abb. in cap. significasti. num. 4. 7. & 15. de foro compet. & Felin. ibi. num. 1. atuerò personæ Ecclesiasticæ, non possunt prorogare iurisdictionem alterius iudicis, quàm sui proprii, nisi sit iudex prorogatus, persona Ecclesiastica, & prorogatio facta fuerit, cum licentia prælati in cuius dioecesi existunt. est rex expressus in. c. 1. de foro cōpet. in. 6. & rex. in. c. significasti. de foro competen. docet Abb. in. c. duo simul. n. 5. de offi. ordi. Cum autē Archiepiscopus in subditos

subditos sufraganeorum, nullam iurisdictionem habeat regulariter, nisi in casibus expressis in c. pastoralis de off. ordi. quemadmodum docent, Ancharran. in clemen. Archiepiscopo. n. 5. de priuileg. et Abb. in d. c. pastoralis. n. 8. si canonici et præpositi capituli Dertusen. litem pro suo interesse prosequerentur contra hospitalarios, cum in eo casu in prima instantia, nullam in eos haberet iurisdictionem Archiepiscopus Tarraconen. indigebant ad dictam prorogationem faciendam, licentia sui Episcopi, at uero, cum idem Episcopus, prorogauerit cum illis iurisdictionem, dicta prorogatio non ideo claudicauit, imo tenuit, et valuit, cum absq. dicta prorogatione iudex competens foret eorundem Archiepiscopus prædictus, in dicta controversia, et lite. Cum autem iux. narratiuam sententię late super dicta lite, constet Episcopum, et capitulum actores fuisse in ea, et ideo hospitaliorum forum sequi debuisse, cum rei essent; ad euitandos sumptus, hospitalarij se subiecerunt iurisdictioni prædicti Archiepiscopi, eius iurisdictionem

29 prorogando. Et ea propter scire oportet quę requiratur ad legitimè prorogandum alicuius iurisdictionem; et inueni de iure, nouem requisita adesse debere, quando persona ecclesiastica, talem prorogationem facit, quae adducunt. Ioan And. in d. c. significasti. de foro compet. et ibidem, ea refert Abb. n. 17. Primum est, quod debet interuenire consensus prorogantium: qui sufficit quod sit tacitus, et non est necesse quod sit expressus, sic docet Bar. in l. 1. n. 12. ff. de iudicijs, et Inno. in c. ad petitionem. d. accusat. et in c. cum venissent. de in integrum restit. et Abb. late in d. c. significasti. n. 18. de foro compet. qui consensus interuenisse praesumitur, ex quo partes semper starent dispositioni sententię, per dictum Archiepiscopum late iux. doctrinam Inno in c. per tuas. de arbit. n. 2. et

ibi

31 ibi Abb. n. 9. vbi docent post sententiam arbitralem la-
 tam, si intra decem dierum spatium non contradicunt
 partes, per dictam taciturnitatem, consensum earum
 præsumi. Vndè cum partes steterint dictæ dispositioni
 sententiæ semper, consensus tacitus prorogantium præ-
 sumitur interuenisse; in sententia Archiepiscopi, quam
 32 inferius adducam. Secundum, quòd partes non consen-
 tiant per errorem. De quo non constat, & ideò non est
 præsumendus, quia sententia est valdè antiqua, & factū
 antiquum, magnam pro se habet præsumptionem. te-
 net Abb. in c. constitutus. n. 6. de relig. domib. & decis.
 340. n. 2. p. 2. in nouissi. Rotæ Romanæ. Tertium, quòd
 non per metum fuerit facta prorogatio, de quo etiam
 nequaquam constare poterit. Quartum, quòd iudex cu-
 i⁹ iurisdictio prorogatur, sit ecclesiastica persona, quod
 in nostro casu ita se habuit, cum Archiepiscopus perso-
 na sit ecclesiastica. Quintum, quòd sit alius iudex, nem-
 pè habens de per se iurisditionem, & diuersus à com-
 petenti prorogantium; quod etiam adfuit, in dicta pro-
 rogatione, & submissione iurisditionis, ex quo prædic-
 tus Archiepiscopus de iure, non erat iudex ordinarius
 canonicorum, & præpositorum capituli Dertusen. &
 per consequens neq. procuratoris, qui eorum nomine,
 iurisditioni eiusdem se subiecit, & eam prorogauit ex
 quo subditi erant sui suffraganei, nempe Episcopi Der-
 tusen. iux. doctrinam Abb. & Ancharrani supra adduc-
 tam, & per tex. in cap. pastoralis. de offic. ordin. nec iu-
 dex ordinarius erat, dictorum fratrum hospitalis, cum
 33 eius iurisditioni nullatenus subiecti essent. Et ideò ille
 cuius iurisdictio prorogatur, debet esse iudex, et iuris-
 dictionem habere, & aliter prorogatio non valet, quia
 priuatus non potest ei dare iurisditionem quam non
 habet. vt l. priuatorum. C. de iurisdictio. omn. iudic.

34 Item quia prorogare, idem est, quod extendere, si verò non haberet alias iurisdictionem, non poterant eam extendere, quod enim non est, extendi non potest. arg. tex. in cap. ad dissoluendum, de despons. impub. & in l. de cent. de verb. oblig. docet Abbas. in cap. significasti. n. 5. de foro compet. Sextum, quod sit iudex ordinarius, ille cuius iurisdicção prorogatur; quod militat in Archiepiscopo, cum iudex ordinarius sit subditorum suæ peculiaris dioecesis. iux. deducta per Abb. in d. c. pastoralis. num. 8. de officio. ordin. Septimum quod de consensu Episcopi fiat prorogatio, iux. tex. in cap. vni. de foro compet. in. 6. de quo consensu plenè constat; cum Episcopus fuerit alter ex prorogantibus. Octauum quod re integra non pœniteat, & constat non pœnituisse, quia sententia lata fuit, et postea semper obseruata. Nonum, & vltimum, quod sit talis, quæ talis iudicis prorogationem recipiat. itaq. cum huiusmodi causa sit inter personas ecclesiasticas, fratres enim hospitalis Ecclesiasticæ personæ sunt. iux. deducta per Nauarrum in apologia lib. de reddit. Eccle. quæst. 1. mon. 56. n. 2. et super decimis, Ecclesijs, & primitijs: certum est, quod persona Archiepiscopi prorogationem huius causæ recipiebat. Vnde prædicta prorogatio, valuit de iure, & est altera ex speciebus eiusdem adductis per Abb. in. c. P. & G. n. 12. de offi. & potest. iudicis deleg. et licet Archiepiscopus prædictus, nō fuisset iudex ordinarius Episcopi Dertusens. in dicta causa, et ea propter indigeret ad prorogandum, licentia Papæ, præsumendum veniebat (licet non appareat) quod præcessit; cū i actis valdè antiquis, sicuti est hæc sententia, præsumatur interuenisse huiusmodi solennitatē extrinsecā: prout probabimus infra n. 37. Prætereà autē videndum est, utrū de mandato Bernardi de Fonollario, procuratore asserto capituli in narrativa sententiæ

5 tentiæ infra inducendę constare debeat ad validitatem
 eiusdem, qua propter in iure inuenies solennitatem ex-
 trinsecam, nō præsumi. iux. doctrinam Alciati in tracta.
 de presumptio reg. 3. præsumpt. 10. n. 3. & Bar. in l. scien-
 dum. n. 5. de verb. obligat. & aliorum doctorum super ea
 6 & Feli. in c. sicut. n. 26. d. re iud. & canonistarum. in. c. cū
 in iure. de offi. deleg. Et cum mandatum prorogantis
 iurisdictionem & instantis sententiam, & causam, sit so-
 lennitas extrinseca iux. Bartoli doctrinā in d. l. sciendū,
 num. 2. vbi explicat, quę extrinseca solennitas dicatur,
 dicendum erit, quòd non præsumentum erit pro man-
 dato Bernardi de Fonollario, qui nomine procurato-
 ris capituli iurisdictionem prorogauit, & eidem se
 subiecit, et fuit respectiuè in dicta sententia absolu-
 37 tus, et condemnatus. Fallit autem supradicta conclusio,
 in actis valdè antiquis, quia etsi in sententia de recenti
 lata, solennitas extrinseca non præsumatur, in illa quę
 antiquis tēporibus lata fuit, præsimitur, & signāter pro
 mandato seu procuratorio instrumento. docent Innoc.
 in d. c. cum in iure n. 5. de offi. & pot. iud. deleg. Curt.
 38 conf. 77. cū pluribus ab eodem allegatis. Quia in factis
 valdè antiquis præsumentur mandatum, & cōpromis-
 sum interuenisse, licet illa nō appareāt iux. doctri. Butr.
 cōf. 24. & Felin. in c. sicut. n. 31. de senten. & re iud. red-
 dentis hanc rationem. Quia vbi reperitur actus, qui prę-
 sumitur, quod sit ritè, & rectè factus, est præsumentū
 quòd præcesserunt solennitates necessariae, & præpara-
 toria fundamenta ipsius actus: & ideò cum reperiatur
 sententia legitimè facta. per dictam Archiepiscopū, prę-
 sumendum est, præcessisse mandatu. n. prædicti Bernar-
 di de Fonollario, per capitulum Dertusen. Ecclesię
 firmatum: cum esset solennitas necessaria, & præ-
 39 paratorium fundamentum. Et licet non haberet

speciale mandatum ad prorogandum, & subijciendum
 se iurisdictioni Archiepiscopi, sed mandatum generale,
 cum libera, et generali administratione, prorogatio per
 eundem facta, fuit legitima. docent Abb. in c. cum olim,
 el. 1. n. 10. de offi. de leg. et Feli. in c. P. G. vers. procura
 tor ex generali mandato. n. 11. & Cancer in c. 14. n. 26.
 40 & 27. variar. resol. 2. p. et pro mandato legitimo, aut ge
 nerali præsumendum sit, maximè cum per narratiuam
 sententiæ antiquissimæ (sicut hæc est) præsumendum sit
 necessariò, & signanter pro mandato, licet de eo aliter
 non constet, quod resoluit Cassador, decis. 3. tit de pro
 curator. per totam.

§. XI.

- 1 **S**ENTENTIA lata, per Archiepiscopum Tarraco
 nenſem, super decimis, primitiis, & Ecclesijs, villæ Ceruariae
 et eius termini, vigore prorogationis iurisdictionis eiusdem.
- 2 Sententia sine processu, regulariter non probat.
- 3 Sententia antiquo tempore lata, absq. processu probat.
- 4 Tempus antiquum dicitur spatium centum annorum.
- 5 Tempus 45. ann. facit sententiam antiquam, quæ probat absq.
 processu, & eius narratiua fidem facit.
- 6 Sententia diffinitiva est de actis processus, respicientibus litis
 decissionem.
- 7 Ex temporis diuturnitate, omnis solennitas præsumitur in
 sententia antiqua.
- 8 Acta iudicialia, non indigent testibus ad eorum validitatem,
 quam sumunt. à præsentia iudicis, præter sententiam, quæ
 illis indiget.
- 9 Quæ requirantur, ad solennitatem actorum iudicialium.
- 10 Sententia diffinitiva, sex requisita continere debet, ad eius va
 liditatem.

- 11 *Acta iudicialia, non requirunt ad eorum validitatem, de iure communi, scribi per notarium, sed sufficit per quemlibet, de mandato iudicis.*
- 12 *Archiepiscopus potest in terris sue iurisdictionis, notarios creare.*
- 13 *In antiquis pro potestate notarij præsumitur.*
- 14 *Pro nomen, is, ea, id, est demonstrativum & præcedentium qualitatum repetitivum.*
- 15 *Relativum in quis, vel qui, præcedentia declarat, & repetit cū omnibus suis qualitatibus, & restringit illa, ad sequentem dispositionem.*
- 16 *Ius patronatus, solet à iure, & doctoribus dici, ius representationis.*
- 17 *Representatio, ad solum patronum pertinet.*
- 18 *Rector Ecclesiæ dicitur, qui curam animarum, & ministerium Ecclesiæ administrat.*
- 19 *Verba sequentia, præcedentia declarant.*
- 20 *Præsentare ad Ecclesias, proprie ad patronū dicitur spectare.*
- 21 *Præsentatio, est fructus, & effectus iuris patronatus.*
- 22 *Qui donat Ecclesiam, ius patronatus videtur donare.*
- 23 *Ius patronatus transit accessorie cum universitate donata.*
- 24 *Villa, & castrum, in se continent ius patronatus.*
- 25 *Reservare, idem est quod rem iam adeptam, servare.*
- 26 *Reservatio ius novum non confert.*
- 27 *Dictiones, ita, tamen, iunctæ sunt restrictivæ, & modificativæ præcedentium.*
- 28 *Verbum, teneatur, præceptum, & necessitatem importat.*
- 29 *Gemminatio verborum, inducit maiorem, & præcisam deliberationem, & exuberantius eam ostendit.*

ET quia de sententia prædicti Archiepiscopi Tarraconen. lata inter hospitalarios Episcopum, & capitulum Dertusen. vigore prorogationis de eius iurisdictione facta in §. præcedenti egimus. illam ad-

ducam, explicando primitus, quòd idem est subijcere se iurisdictioni alicuius, quòd prorogare iurisdictionem eiusdem, probant tex. in c. significasti de foro competet. & ibi Abb. & in l. i. ff. de iudicijs, & vbi &c. et ideo, qui prorogat iurisdictionē alicuius iudicis, videtur se subijcere iurisdictioni eiusdem: nam prorogatio fieri non potest, nisi subijciendo se prorogans iurisdictioni iudicis cuius iurisdicō prorogatur, & sub hoc verbo, subijcere, prorogata fuit iurisdicō prędicti Archiepiscopi, qui sententiam supra dictam tulit: cuius series et tenor sequens est.

PATEAT vniuersis, quòd cum quęstio verteretur inter venerabilem patrem Poncium Dei gratia Episcopum, & Bernardum de Fonollario pręcētozem, & procuratorem ecclesię Dertusē. ex vna parte. & fratrem Vgonem de Fulalcherio magistrum Empolte, & fratres hospitalis Hierosolymitanē. ex altera: super decimis, primitijs, possessionibus, & alijs iuribus Episcopalibus, & temporalibus, quę idem Episcopus, & eius capitulum, ad se pertinere dicebant, in prato de Albalato, in ecclesijs de Ceruaria, de Vildecona, castro & ecclesia de Orpeta, & Borriana, & super omnibus iuribus, pertinentibus ad ipsas ecclesias, quę omnia dictus Episcopus, et capitulum, ad se pertinere dicebant, ratione iuris cōmunis, quia sunt in sua diocesi, & specialis concessionis, siuē confirmationis domini Papę. Supra dicto magistro, & fratribus hospitalis asserentibus in cōtrarium, qui proponebant se exemptos à iurisdictione Episcopali, & dictas ecclesias, cum suis iuribus & decimis, & primitijs ad ipsos spectare, ratione multorum priuilegiarum, eisdem à Sede apostolica indultorū Et super mille & tercentis bifancijs, quos idem magister, & fratres, dicebant, sibi ab Episcopo, & ecclesia Dertusē. deberi. & super fructibus omnium prędictorum locorum, hinc, indē petitis. Tandem vt omnis dissentionis occasio inter partes perpetuò sopiretur: partes subiecerunt se, iurisdictioni ordinarię, & potestati nostri Petri, Dei gratia, Tarraconē. Archiepiscopi, vt quidquid statueremus sententialiter inter partes, ratum, & firmum ab ipsis inuiolabiliter haberetur: ad quod complendum possemus partes compellere, per censuram ecclesiasticam: si quę partium, nostrę duceret sententię resistendum. Nos igitur Petrus Dei gratia, Tarraconē. Archiepiscopus

copus. auditis rationibus vtriusq. partis, vilis, et perlectis privilegijs, ab vtraq. parte productis, intellectis tamē confessionibus partium, super quibusdam capitulis: sententiando dicimus. Quod Ecclesiæ de Ceruaria, de Vildecona, & de Orpela, & terminorum eorum, habeant omnes primitias suarum parrochiarum, secundum quod parrochiæ fuerint limitatę per Episcopum Dertusenē. in quibus Ecclesijs: reseruamus magistro hospitalis representationem rectorum. Ita tamen, quod semper teneatur præsentare, idoneū clericū secularem; & Episcopus illū teneatur admittere: & curam animarū sibi tradere teneatur, & clerici habeāt ecclesias, cum primitijs, oblationibus, defunctionibus, nuptijs, baptismis, sepulturis, testamentis, & chartis, & omnibus alijs pleno iure. Saluis tamen Episcopo, & archidiacono Dertusenē. obediētijs, correctionibus, & procurationibus, tam in ecclesijs supradictis, quam in clericis earundem. Item pronuntiamus, Quod magister hospitalis, habeat tres partes decimæ, ecclesiarum de Ceruaria, & Episcopus habeat tantum, quartam: exceptis decem pariliatis terræ, quæ sunt laboratura, ad decē paria bouum, quæ proprijs manibus, & sumptibus excoluerint hospitalarij, in termino de, Ceruaria: de quibus nec decimas, nec primitias, prædicti hospitalarij, soluere teneantur. &c. dicimus etiam quod magister, & hospitalarij, recipiant semper tres partes decimarum, in ecclesia de vallis de Trayguera: ecclesiam vero, cum quarta parte decimarum, & cum: omnibus primitijs, & alijs iuribus, pertinentibus, ad ipsam ecclesiam quo quomodo, adiudicamus Archidiacono Dertusenē. & eius successoribus in perpetuum &c. Ceterum, quia quælibet parrochialis ecclesia, debet habere mansum, & ortum, & domos, & cimiterium, secundum canonicas sanctiones. Pronuntiamus, quod magister hospitalis, assignet mansum, & ortum, & domos, & cimiteriū, parrochialibus ecclesijs de Ceruaria, de Vildecona, de Orpela & terminorum eorum, prout in canonibus continetur, in omnibus locis, vbivisum fuerit Episcopo, quod Ecclesiæ sint construendæ &c. Lata sententia, nonas Augusti, anno Domini 1243. Ego Petrus sanctę Tarraconeñ. Ecclesiæ Archiepiscopus, subscribo, ego Michael de Alchoatio Subdiaconus, hoc scripsi, de mandato Domini Archiepiscopi supradicti, cum raso, & emendato in decima linea, vbi dicitur haberetur. & in 24 linea vbi legitur nihil, & cum literis supra positis, in decima quarta linea, vbi dicitur illum, die & anno quo supra. Signum Bernardi Capellani de Benifamez pro teste. Signum Guil-

lermi

Iermi Mercerij notarij publici pro teste. Signum Petri de Cumbis
persbyteri, qui hîc pro teste subscripsit.

Quæ sententia recondita, & custodita est in archiuo
capituli, almę Sedis Dertusen. in diuersis libris eiusdę
descripta, & continuata, signanter autem, in quodam
libro pergamenco habente cohopertas ligneas, & ab
eodem trāsumptum, authenticum mihi traditum fuit,
2 per scribam dicti archiui abstractum. Quæ cum repe-
riatur absq. processu, de iure probare non videtur: cum
sententia non probet, nisi producatum cum processu:
iux. doctrinam Cassadorij decis. 6. n. 3. de procurato. &
quamuis Abb. Feli. & alij in c. quoniam contra. de pro-
bat. teneant pro sententia præsumendum fore, & pro
processu, maximè si lata fuerit partibus præsentibus:
atuerò in Rota Romana decissum fuit, quòd standum
non erat sententiæ, neque fides adhibenda, nisi consta-
ret de processu iux. deducta per Moheda. decis. 319. lo-
3 quendo de sententijs extra curiam latis. Quæ omnia,
vires nostræ sententiæ non tollunt; namque sententia
antiquo tempore lata, certum est quòd probat, etsi de
processu non constet, iux. ea quæ resoluunt Cassador. d.
decis. 6. num. 3. de procurat. & Felin. in cap. quoniam
contra. vers. quarta conclusio. num. 31. de probatio. &
Bart. in l. admonendi. n. 43. ff. de iureiuran. & Rota Ro-
mana decis. 1302. in 3. p. in nouissimis. Cum itaque, sen-
4 tentia supra adducta, non solum antiqua, verum & an-
tiquissima sit, cum lata fuerit tercentis, & sexaginta an-
nis ab hinc, parum plus, nempè in anno. 1243. et tem-
pus antiquum, dicatur de iure, spatium centum anno-
rum excedens, iux. doctrinam Nattæ conf. 378. num. 5.
tom. 2. Cephal. conf. 250. n. 18. vol. 2. Socin. sen. conf. 88.
lib. 1. & Crauet. de antiquitat. tempo. in princ. nu. 4. hæc
senten-

sententia non solum antiqua, verum et antiquissima dicenda est; maximè cum antiqua sententia dicatur de iure, quando excedit tempus. 54. an. computando à die quo lata fuerit. iux. supra dictam decis. 1302. Rotæ. in nouissimis. 3. p. et ideo absq. processu probabit, et fidem faciet. Quibus præmissis, videndum est; quæ requiratur ad solennitatem actus sententiæ: et ea propter sciendū est, sententiam diffinitiuam, esse de actis processus. iux. relata per Abb. in c. quoniam contra. nu. 5. de probat. et Bart. in l. in fraudem. n. 6. ff. de iure fisci: quæ iux. ea quæ deducit Maranta, in speculo aureo, in 6. p. tit. actorum editio &c. n. 14. inter tres actorum species posita est, et dicitur de actis respicientibus litis decisionem. ita Bart. in l. is apud quem. n. 12. in fi. C. de ædendo. quæ acta non solum inter easdem personas, verū inter alias probant, iux. deducta, per Bart. ibi. non solum quando omnes solennitates in sententia apparent, verum etiam si aliquæ deficient: ex eo quia, ex temporis diuturnitate, omnis solennitas præsumitur in sententia. iux. doctrinam Vancij. in tracta. de nullit. proces. tit. qualiter sententiæ process. qui dicuntur nulli defendi etc. n. 28. et Alexan. in l. sciendum vers. Item fallit secundum Angel. de verb. oblig. vbi communem dicit. Quæ acta processus ad eorum legalitatem, et fidem faciendam, non indigent testibus de iure communi, refert Iodochus Damhouder. in praxi ciuili. cap. 149. num. 10. quia dicta acta iudicialia, suam autoritatem, et robur sumunt, à præsentia iudicis, et ideò coram eo fieri debent, ad id vt valeant absq. testibus. docet Bart. in l. emancipatione. C. de fide instrum. et idem Maranta dict. tit. actorum æditio etc. num. 30. et Felin. in d. c. quoniam contra. nu. 12. de probat. allegans Bal. in l. in donationibus. C. de donatio. tenentem quod cōsuetudo totius mun-

di obseruat, quod in actis iudiciarijs, non requiruntur testes, nisi in sententijs diffinitiuis. Vndè cum hæc sententia de qua agimus, sit testibus munita, certum est, quòd ea propter non claudicat, imo potius in quantum

9 ad dictam solēnitatem robur, & firmitatem habet: quia autem huiusmodi sententia diffinitua est, etiam ad eius validitatem, sex requisita habere debet: præmittendo quòd est de actis processus, et quòd acta facta in iudicio contradictorio, fieri debent altera parte instante, parte aduersa præsentem, aut citatam, & absente per cōtumaciam, et coram iudice, vel iudice mandante, & quòd scribantur per notarium deputatum. iux. deducta per Marantam, in dict. speculo. p. 6. tit. de actio. & additione &c. à num. 16. vsque ad num. 21. Primum, nomen iudicis, & eius qualitatem, puta an sit, delegatus, vel ordinarius. Secundum, nomina litigatorum. Tertium, tenorem petitionis in iudicio porrectæ. Quartum substantiam processus. Quintum, quòd fiat mentio in sententia, partes fuisse præsentem, vel alteram præsentem, et alteram citatam, et contumacem absentem. Sextum, quòd contineat condemnationem, vel absolutionem, vel aliquid æquiualens. quæ adducit Guil. in specul. de sentent. prolatione. §. qualiter autem. iux. fin. Vndè cum hæc sententia facta fuerit in contradictorio iudicio, & scripta coram iudice, & eo mandante: prout constat ex verbis dictæ sententiæ sequentibus. *Ego Michael de Alcohatio Subdiaconus, hoc scripsi, mandato domini Archiepiscopi supradicti &c.* Et contineat nomen Archiepiscopi iudicis, & qualitatem eiusdem, & nomina litigatorum, nempe, Episcopi, & procuratoris capituli Dertusen. ex vna, & magistri & fratrum hospitalis ex altera, & contineat tenorem petitionum, et substantiam

tantiam processus; & condemnationes, & absolutiones respectuè: necnon etiam lata fuerit partibus præsentibus, cum eas præsentibus fuisse, præsumendum sit. iuxt. notata per Innocen. in cap. cum in iure. num. 5. versic. alij dicunt. de officio, & potest. iudicis deleg. ubi docet quòd quandò in sententia non diceretur, dominum, vel procuratorem præsentibus, siue absentes fuisse, dummodo illa non appareat prima facie vitiata, postquam transit in rem iudicatam; semper pro ea standum esse: & ideo cum hæc sententia non appareat vitiata, & partes præsentibus, vel absentes fuisse non constet, & transacta fuerit in rem iudicatam; & obseruata; pro ea standum est, maximè cum ob eius antiquitatem, valida, & firma sit. iuxt. iura desuper adducta.

11 Et licet Maranta referat in dict. specul. tit. actorum æditio. &c. num. 21. & 22. part. 6. quòd acta iudicialia, debent scribi per notarium à Rege creatum; atuerò illud non procedit de iure communi, sicut idem in dicto loco dicit, sed iuxt. constitutionem Regni in quo ipse habitabat. De iure enim communi quilibet potest scribere acta iudicialia, & sufficit ad eorum validitatem, quòd scribantur per quemcunq. de mandato iudicis. iux. dispositionem tex. in cap. quoniam contra. de probatio. & doctrinam Bald. in l. emancipationes. vers. quæritur etià de forensi. C. de fide instru. nisi derogetur dicta dispositio per statutum, et legem peculiarem Regni, aut per diutinam, et obseruatam consuetudinem. Vnde licet dictus Michael d. Alcohario Subdiaconus, qui dictam sententiam scripsit: non fuisset notarius, et constet per narratiuam dictæ sententiæ (cui stare debemus, iuxt. desuper deducta) illam scripsisse mandato iudicis pronuntiantis cum non constet tunc temporis, constitutionem aliter disponentem inter iudices ecclesia-

sticos interfuisse : tantam firmitatem habere dicendum est, ac si per notarium creatum, sententia prædicta recepta, & scripta fuisset: iuxt. dispositionem iuris communis; & præcipuè, quia fuit facta, seu continuata, per dictum Michaellem scribam, seruata in totum forma statuta. per tex. in cap. quoniam contra. de probatio. nempè, scripta ab vno, & firmata ab altero præter scribentem, electi ambo per iudicem. Et casu quo, ideo fides dictæ sententiæ, & actus eiusdem vacillare posset, præsumendum est, dictum Archiepiscopum personam idoneam elexisse, ad continuandum, & describendum actum prædictæ sententiæ: & quod si talis non foret prædictus Michael, quod eidem non mandaret, prædictum actum describere : maximè cum Archiepiscopus de iure possit in terris suæ iurisdictionis notarios, creare. iux. relata per Hostien. in summa. §. quibus instrumentis, tit. d. fide instru. & §. clericis enim. vers. quid igitur fiet in ecclesiasticis. tit. ne clerici vel monachi &c. et Francisc. mar. decis. 488. n. 2. & 3. p. 1. imò. & notariū esse dictū Michaellem asserendum est, cū in clausura actus prædictæ sententiæ, prout apparet, obseruauerit stillum notarij creati; de verbis rasis, & correctis, seu emendatis dicti actus, fidē faciēdo. Nec obstat quod de potestate & creatione notarij in similibus sententijs antiquis non confiteret. & per cōsequens dicti Michaelis; namq. in antiquis, licet non appareat, pro ea præsumitur. iux. ea quæ docēt Francisc. mar. d. decis. 488. n. 14. p. 1. et Bal. in authen. quas actio. C. de sacros. Eccles. & ita vt scripta p personā legitimā, et iuridicā potestatem habentem, est recōdita, et custodita sentētia, inter authenticas scripturas, & notariorū signis munita, et ī archiuo supradicto custodita; et attenta dispositione eiusdē constat apertè, ius patro. ecclesiarum parrochialium, villæ Ceruariæ, et locorum termini.

termini eiusdem; adiudicatum fuisse magistro hospitalis: & primitias dictis parrochialibus; iuxta verba sententię quę sunt hæc, *Sentētiando dicimus, quod Ecclesia de Ceruaria de Vlldecona, & de Orpesa, & terminum eorum; habebant omnes primitias suarum parrochiarum, secundum quod parrochie fuerunt limitate per Episcopum Dertusē. in quibus ecclesijs, reseruamus magistro hospitalis, representationem rectorum; ita tamen; quod semper teneatur presentare, idoneum clericum secularem, & Episcopus illum teneatur admittere, & curam animarum sibi tradere teneatur &c.* Itaq. statutum inuenimus in dicta sententia, Ecclesias parrochiales constitutas intra limites termini Ceruarię, debere habere primitias omnes districtus suarum parrochiarum, secundum quod limitandę veniebant, per Episcopū Dertusē. cum adhuc limitatę, constructę, & districtę nō essent; quod concludenter probatur per illud genitiuū, *eorum*, positum immediatē post illa verba, *De Ceruaria, de Vlldecona, & de Orpesa, & terminorum*, quia est pronomen demonstratiuum, & præcedentium, repetitium. prout docet Oldradus conf. 232. n. 1. iux. tex. in l. si seruus legatus. §. si ita scriptum. cū sequenti. ff. de leg. 1. quare cum dictus genitiuus, *eorum*, sit pronomen demonstratiuum relationem faciet, ad illa quę proximē. & immediatē præcedunt. iux. ea quę resoluunt Peregrin. in tracta. de fideicom. art. 16. num. 25. Grat. conf. 21. n. 26. glos. in clement. vlti. §. si verò. super verb. per idem tempus, de vita & honest. cleri. & idcō, cum nec Episcopo, nec capitulo Dertusē. nec etiam hospitalarijs, adiudicatę fuissent dictę primitię, sed dictis parrochialibus ecclesijs; rectores earundem eas possident, et exigunt, & exegerunt ab erectione parrochialium, hucusq. pacificē, & quietē: quarum parrochialium ius patronatus, pertinere ad dictum magistrū hospitalis dicta sententia declarat, per illa verba, *in quibus*

Ecclesijs, reseruamus magistro hospitalis representationem rectorum
 15 *rum.* nam relatiuum quis, vel qui, positum immediatè
 post Ecclesias de Ceruaria, de Vldecona, & de Orpesa,
 & post verba illa & terminorum eorum, in illo ablatiuo
 in quibus, repecebat præcedētia, cum omnibus suis qua-
 liratibus, et ea restringebat ad sequentem dispositionē
 prout resoluit Alex. conf. 14. in princip. lib. 7. & Pere-
 grin. vbi supra. n. 14. idem docens. & alios allegans, &
 idem operauit, ac si de perse repereret, vnamquamq.
 rem ex illis, ad quas referebatur, ac etiam idem, ac si de
 nouò diceret in dicta sententia iudex, in quibus Eccle-
 sijs de Ceruaria, de Vldecona, & de Orpesa, & termino-
 rum eorum, reseruamus &c. talis est natura dicti relati-
 ui, maximè cum, ad aliud refferri nō possit, attentis ver-
 bis illis, post dictū relatiuum immediatè sequentibus,
 quæ sunt hæc, *In quibus Ecclesijs, reseruamus magistro hospi-
 talis, representationem rectorum &c.* cum de alijs Ecclesijs
 nisi de prædictis adhuc iudex non fuisset in sententia
 16 hac loquutus. Disputare etiam debemus, quid impor-
 tent in iure verba illa, *representationem rectorum*, & ideò
 vidi, quod ius patronatus, tam in iure, quàm apud doc-
 tores, solet pluribus nominibus appellari. iux. ea quæ
 latè refert Cæsar Lamberti. in tracta. de iure patro. 3.
 art. 1. quæst. prin. 1. p. 1. lib. per totum, inter alia au-
 tem nomina, dicitur ius patronatus, ius repræsentatio-
 nis, quemadmodum latè. refert idem Cæsar Lambert
 d. tracta. de iure patro. in supradicto loco num 3. & 4.
 & Paul. de Citad. eodem tracta. 1. p. in princip. con-
 17 tat autem, ita de iure procedere, quia repræsentatio,
 solum ad patronos constat pertinere. iuxt. tex. in c.
 quoniam in quibusdam. & in cap. cum laici. et cap. si
 verò. de iure patron. & ius patronatus inducit, id quod
 est posse præsentare ad Ecclesiam, vel beneficium
 vacans

vacans, quoties vacauerint, & talem potestatem tribuit patrono, & ideò dicitur ius repræsentationis, habito respectu ad frequentes præsentationes quæ fieri solent per patronos, quoties Ecclesiæ, seu beneficia vacant, quia attentis præsentationibus, aliàs per aliquem patronum de eisdem Ecclesia, seu beneficio factis, & habito respectu ad eas, cum vltimò præsentat, repræsentare dicitur. ita resoluit d. Lambert in tractat. de iure patro. 1. art. 3. q. prin. 2. p. 2. lib. n. 1. & capropter dicendum est: verba illa, induxisse ius patronatus Ecclesiarum, antè illa designatarum; et magistro hospitalis, ad
18 iudicatum fuisse: maximè, cum dicantur in iure rectores præsentati, seu repræsentati ad Ecclesiam, illi qui eam regunt, & administrant, iuxta. tex. in cap. quoniam. de iure patro. ex quibus omnibus si satis apertè non constat, ius patronatus adjudicatum fuisse prædicto magistro, in Ecclesijs in dicta sententia designatis, verba sequentijs eiusdem sententiæ illud plenè declarât, quæ immediatè sequuntur in dicta sententia post verba supra adducta, quemadmodum ex eisdem cõstat, quæ sũt tenoris sequentis. *In quibus Ecclesijs, reservamus magistro hospitalis repræsentationum rectorem; ita tamen, quòd semper te-*
19 *neatur præsentare idoneum clericum secularem,* quæ verba sequentia, præcedentia declarant iuxta. doctrinam Gigan. conf. 135. n. 9. & cõf. 148. n. 7. Cassidor. decis. 6. n. 2. tit. de dolo & contu. Flam. Paris. de resigna. benef. q. 3. nu. 205.
20 lib. 5. namq. præsentare ad Ecclesias vacantes, propriè ad patronos spectat: constat per tex. in c. consultationibus & in cap. cum autem. & in cap. nobis. de iure patro. & ferè per totum titulum. & cap. filius & cap. discernimus. 16. q. 7. Lambert de iure patro. 1. art. 3. quæst. 1.
21 prin. 2. p. 2. lib. n. 1. & 2. Quamobrem, præsentatio dicitur effectus iuris patronat. iuxta. glos. in c. 1. de iure pat. Lambert.

Lambert. 2. art. 1. q. prin. 1. p. 2. lib. nu. 2. & 3. & Abb. conf. 59. in fine, dicit quòd cessante iure patronatus, cessat effectus, nempe præsentatio; ac etiam dicitur præsentatio fructus iuris patronatus. ibi Abb. in c. consultationibus. n. 3. de iurepat. & alij super eo. & glos. c. cum Bertoldus. super verbo, quodam iure. et super verbo, patrono, et quamvis non est absurdum præsentatione competere ei, qui nō est patronus, prout referunt Roc. de Curte in tracta. de iurepatro. in verbo competens quest. 25. à n. 57. vsq. ad n. 63. & Gigas conf. 49. n. 63. & 64. et ea propter, posset obijci aliquo modo, quòd dictum verbum, *præsentare*, non importauit explicationem adiudicationis iuris patronatus, in dicta sententia: obiectionem dirimit hoc; quia postquā lata fuit, semper hospitalis magistri, ab Episcopo in instrumentis præsentationum dictarum Ecclesiarum, quæ per eos factæ fuerunt, veri & indubitati patroni dicebantur, et dicto nomine præsentarunt iidem, et omnes eius successores. Et pariter obiectionem tollit de medio verbum illud (*re-præsentare*) cum ad patronos spectet. Ecclesiarum re-præsentatio iux. de super dicta. Aduertēdū tamen est, quòd dictū ius patronatus, legitimè reseruatum fuit in dicta sententia magistro hospitalis, quia proprijs militibus, et sumptibus, villam, et castrum Ceruarię, et eius terminū expugnauit, et acquisiuit; et iux. priuilegium Urban. 2. vti alteri ex proceribus Regni Aragonum dicto magistro hospitalis adiudicatum erat: tum etiam, quia Raymundus Berengarius Comes Barcinonę. & Petronilla Aragonum Regina eius vxor, donarunt dictum castrū Ceruarię, cum eius termino, et Ecclesijs, præfato magistro ordinis hospitalis, quā donationem confirmarūt Alfonsus, et Petrus, ac etiam Iacobus, huius nominis primus, Aragonum Reges, et successores in Regno prædicto.

dicto quæ donationes, & confirmationes, robor, & validitatem habuerunt. iuxta latè relata in §§. 7. 8. & 9. precedentibus; nec etiam necessarium fuit, ad legitimam translationem prædicti iurispatronatus, quòd expressè in dictis donationibus, iurispatronatus ecclesiarum donare etiam dixissent; sufficit enim quod in eisdem, & signanter in illis, quæ factæ fuerunt per Raymundum Berengarium, & Petronillam Reginam, & per Alfonsum eorum successorem in Regno prædicto; dixerint prout dixerunt, castrum, et villam Ceruarię donate dicto magistro, et ordini hospitalis cum suis terminis, pertinentijs, ecclesijs etc. nulla facta mentione, de iure patronatus. Qui enim dat ecclesiam, iurispatronatus donat, namq. ecclesia, in similibus pro iure patronatus sumitur, et ponitur; præsertim cum similes donationes à laicis fiunt. iuxta relata per Lambert. de iure patro. 9. artic. 1. q. prin. 2. p. 1. lib. n. 1. et 17. quia ecclesia pro iure patronatus aliquando sumitur. iuxta tex. in c. si plures. 16. q. ult. Itaq. cum donatores supradicti fuerint personæ laicæ, certum est quòd per verbum, *ecclesijs*, in dictis donationibus expressum, intelligendum erat, iurispatronatus earum, cum de illo solù disponere possent. iuxta privilegia apostolica desuper adducta. Grego. & Vrba. & ita dicendū sit, vt donationes prædictarum ecclesiarum, & confirmationes earundem valerent, & non perirent. arg. tex. in l. quoties. ff. de rebus dubijs. & cap. abbate. de verb. signifi. & ad validitatem dictarum donationum, & confirmationum non indigebant cōsensu Episcopi, cū in fauorem magistri & ordinis hospitalis factæ fuerint. iuxta relata per Roc. de Curt. de iure patro. super verbo, ipse, vel is. n. 38. & hac de causa, dictū ius patro. ad dictū magistrum et eius successores pertinere etiā dicendum venit, cū verbū, *ecclesijs*, pro iure patronatus in donationibus

- 23 nibus appositum fuerit. Et casu quo prædictæ donationes factæ fuissent, nulla facta mentione in eisdem, neq. in cōfirmationib⁹ earū, de ecclesijs, et iure patronatus illarū, cum factæ fuissent in tempore habili, in quo scilicet, adhuc ius patronatus ecclesiarū Ceruariæ, et eius termini erat apud donatores; et de eodē disponere poterāt: iux. ea quæ deducuntur in §. 10. solum exprimēdo villam & castrum Ceruariæ, cū eius terminis, et pertinentijs. Et certum est, cum dicta vniuersitate donata, transiisse ius patronatus ecclesiarū termini eiusdem, ex quo ius patronatus, transfertur: quodcumq. vniuersitas in qua est, transfertur in aliam. Lābert. de iure patronatus 16. art. 2. q. prin. 2 p. 1. lib. n. 10. & Roc. de Curt. super verbo, ipse, vel is. n. 1. Quia villa, vel castrum, sunt vniuersitates in se continentes, iurisdictionem, districtum, honorem, et ius patronatus, ac alia similia. docent Abb. in c. ex litteris. n. 10. de iure patro. et Innocen. ac etiam communiter Doctores, et Roc. de Curt. in loco ultimò citato. nu. 41. vndè cum Ceruaria haberet in se iurisdictionem, terminum, et honorem, et veram vniuersitatem fuisse et esse constat: ius patronatus ecclesiarum concludendum est, cum eadem translatum fuisse, in magistrum hospitalis; modo supradicto, etsi de eodem nulla mentio facta fuisset in donationibus cum quibus translātū fuit et certū est, causis, et rationibus, supra adductis. Quod autē prædicta sententia nō tribuerit ius nouum prædicto magistro, adiudicando eidē, et eius successoribus ius patronatus ecclesiarum Ceruariæ, et termini eiusdem: sed pronuntiando, et declarando, illud protulit Archiepiscopus, quia ad dictū magistrum pertinebat legitimè, eidem, et successoribus eiusdem referuādum fore: prout cōstat ex verbis dictæ sententiæ sequentibus: *In quibus ecclesijs, reservamus magistro hospitalis, represen-*

- 25 *representationem rectorum &c.* Verbum enim, *reseruamus*, idem significat, quod rem iam apud aliquem existentem, apud eundem seruare, dictio enim, *re*, iuncta verbo, *seruo*, operatur in præsentī casu hoc, quasi ius patronatus ad magistrum hospitalis spectans, apud eundem, iterum, & denouò seruare. iuxt. ea quæ refert Mandos. in reg. cancell. 10. quæst. 1. num. 3. & ita dictio, *re*, iuncta verbo, *facio*, idem operatur, nam reficere, est quod corruptum est, in pristinum statum reducere. quod constat ex tex. in l. 1. ff. de iurif. & in l. 3. §. pen. ff. de itinere actūq. priuat. & l. 1. §. 1. ff. de via pub. & idē ferē operatur in alijs quàm plurimis verbis, quibus adhæret; iux. relata per Mandos. ibi. & ita ponderandum
- 26 esse verbum illud, *reseruamus*, Ideò quia reseruatō, ius nouum non confert, neq. ex ea aliquid consequitur is in cuius fauorē fit, si prius non haberet rem seruata. Celsus Hugo. conf. 67. num. 12. & cum sententia, in materia iurispatronatus, non inducat nouum ius, sed quod erat declarat, quemadmodum resoluit Gigas. conf. 48. nu. 2. & conf. 49. n. 9. ideo concludendum est, Archiepiscopū, cū prædicta sententia declarasse, ius patronatus ecclesiarū Ceruariz, & termini eiusdem, tanquā spectans magistro hospitalis, & eius successorib⁹, iustis & legitimis titulis, eisdē reseruandū fore; prout reseruauit cum hac limitatione, & conditione, & nō aliās: quòd tempore vacationum prædictarum ecclesiarum, clericos seculares tantū ad eas præsentare possent, ad euitādum, ne in euentum magistri prædicti, præsentarent ad eas fratres capellanos regulares, alterius cuiuscunq. ordinis; prout cōstat ex verbis dictæ sententiæ sequentibus: *Ita tamen, quòd semper teneantur præsentare idoneum clericum secularem &c.* Quæ dictiones *ita*, & *tamen* iunctæ, sunt restrictiue,
- 27 & modificatiue præcedentium, quandò adiūnt simul

iunctæ. probant tex. in clement. vni. versic. ita tamen, de foro competen. & tex. in l. hac ædictali. vers. ita tamen. C. de secund. nupt. & tex. in l. vbi adhuc. vers. ita tamen, C. de iure dot. Paris. consil. 17. num. 17. & consil. 106. num. 9. vol. 1. Itaque magistri hospitalis, solum clericos seculares ad dictas ecclesias præsentare
 28 poterant: maximè cum dictiones *ita*, et, *tamen*, iunctæ sint, cum verbo hoc, *teneatur*, quod præceptum, et necessitatem importat. iux. tex. in clement 1. exiti de paradiso. vers. item ordo communiter sentit. de verb. signifi. et tex. in c. per hoc quod, et ibi glos. super verbo, *teneatur*, de hæret. lib. 6. & tex. in cap. statutum. §. siquid autem, et c. de duobus. d. rescript. lib. 6. & Mandos. in regul. cancell. 34. q. 75. n. 1. Quapropter, magistri prædictionis patronatus prædictum habebant, cum modificatione supradicta, nempe quòd solum clericos seculares ad dictas ecclesias præsentare possent: et similiter, cum eadem sententia pronuntiatum, et declaratum extitit. Episcopum, & eius successores, obligatos, & astrictos esse, ad admittendum clericos seculares, præsentatos per magistrum hospitalis, ad dictas ecclesias, et illis vti præsentatis à vero, & indubitato patrono, ecclesias collare, & conferre: quemadmodum plenè probant verba sequentia prædictæ sententiæ. *Et Episcopus illum teneatur admittere, & curam animarum sibi tradere teneatur*
 29 *&c.* Namque præter hoc quòd verbum, *teneatur*, inducit de per se præceptum, & necessitatem. iux. iura allegata. quia geminatur, cum iniungit Episcopo, obligationem admittendi tales præsentatos, et conferendi ecclesias eisdem, ostendit cum dicta geminatione verbi, *teneatur*, maiorem, et magis determinatam intentionem iudicantis. ita refert Mandos. in reg. cancell. 19. quæst. 16. num. 9. et exuberantius intentionem eiusdem profert.

Narra

Natta conf. 63. n. 15. & conf. 257. n. 5. & arguit præcisam, & deliberatam decissionē, & volūtatem iudicātis. idem Natta conf. 110. n. 9. & Mandos. in reg. cancell. 32. q. 5. n. 5. iux. tex. in c. si quis iratus. iuxta glos. in verbo. iterare. 2. q. 3. His itaq. omnibus attentis, probatum manet magistros hospitalis veros et indubitatos patronos fuisse, Ecclesiarum villæ Ceruariæ, & termini eiusdem, à tempore quo expugnata fuit, & è manibus Sarracenorum erepta, & cum supradicta sententia, ita pronunciatum, et declaratum fuisse.

S. XII.

- 1 **T**ERMINVS dicitur de iure, signa quedam, fines locorum demonstrantia.
- 2 Terminus, alius dicitur terminans, & alius terminatus.
- 3 Terminus terminans, cedit termino limitato.
- 4 Termini, & fines territoriorum, sunt de ipsa terra terminata.
- 5 Termini, & limites territoriorum, quomodo probentur, & quid sint, confines, fines territoria, & limites.
- 6 Verba enuntiatiua ad alium finem prolata, in instrumentis valde antiquis, probant fines, & terminos.
- 7 Dictio, infra, est inclusiva.
- 8 Dictio, in, etiam includit.
- 9 Ville sancti Mathei, Traygarie de Calig, de Chret, de Canet, de Lana, & de Rossell, sunt constitutæ intra terminum ville Ceruariæ.

SUPEREST, nunc probare, quænam Ecclesiæ constructæ sint, intra terminum villæ Ceruariæ; ex quo per supradicta manet decissum, magistrum hospitalis, et eius successores patronos fuisse, et esse Eccle-

1. starum villę Ceruarię, et termini eiusdem. Ad cuius rei legitimam probationem, scias, terminum de iure dici, signa quędam locorum fines demonstrantia, iuxt. text.
2. in l. vlti. ff. termi. moto. Diuiditur autem terminus, in terminum terminantem, & terminum terminatum; terminus terminans dicitur ille, qui extra fines extenditur, & terminus terminatus, qui infra fines continetur, iuxt. deducta per Bal. in l. si fines. C. de euiçtio. &
3. Franciscum March. decis. 338. num. 3. p. 2. Et quamuis, terminus terminans, dicatur, extra fines extendi, & ea propter videatur exclusiuę capi, atuerò, cedit termino limitato, & accessorię venit cum eo, docent ita Bal. in rub. C. de contrahen. emptio. 4. q. Alber. in auth. quod ius. C. de procurat. Franciscus Marc. vbi supra. n. 7. huius modi termini, & limites, sunt de terra limitata, & finita. iux. tex. in l. qui fundum. ff. de euiçtio. & Archidia. in c. Ecclesias 13. q. 1. Bal. in c. 2. §. si quis de manso. de controuer. inuestit. quia limes cedit limitato, saltem in parte iux. deducta per Archidia. & Bal. ibi. Et nota,
5. quòd finis interdum ponitur pro termino, & è cõuerso. & pariter, limes, terminus, & finis idem sunt; prout in §. dictum. inst. quib. mod. ius pat. pot. sol. cõfinis differt à limite, termino, & fine, quia nunq. cedit limitato, quia eo ipso quòd dicitur cõfinis, denotatur esse alterius. l. quòd sepe. §. si. l. cum seruo. ff. de contrahen. emptio. quia confines prædiorum, cum quibus confrõtatur dicuntur esse vicinorum, qui dicta prædia possident. Archid. in d. c. Ecclesias. 13. q. 1. & ea quę nascuntur in confinio, pro parte vtriq. confrõtantium acquiruntur, et cõmunia efficiuntur. l. arbor. ff. commu. diuiden. l. adeò. §. si. ff. de acquir. rer. domi. limes autem dicitur illud, quod est infra limina intellectualiter, & protenditur de limite, ad limitem, qui cedit limitato. l. patronus. §. sempronio. ff. de leg.

ff. de leg. 3. l. inter eos. ff. de acquiren. rer. dom. & definitur, longitudo, seu latitudo, spaciū ab spacio distinguens, qui quandoq. est strictus, et quandoq. in eo nihil potest consistere, vt quandò loco limitis lapis appositus est. ita explicat Francisc. Marc. decis. 336. nu. 1. p. 2. in Episcopatibus autem, & territorijs, limes non ita strictus est, cum montes, & flumina assignentur pro limitibus. iux. Abb. & Innocen. in cap. super eo, de parrochijs. quibus præmissis, solum tractamus, de locis seu villis, constructis intra limites, fines, ac terminum terminantē villæ Ceruarię, ac de Ecclesijs in illis erectis. quarum finium, seu terminorum probatio, de iure fit per libros antiquos, famam, et instrumenta ab archiuo publico abstracta. est rex. expressus in ca. cum causam. de probatio. & super eo Abb. Feli. & omnes. & in c. ad audientiā. de præscript. docet latè Francisc. Marc. decis. 334. & decis. 159. n. 1. p. 2. quia instrumēta ab archiuo publico abstracta, plenā fidē faciunt. authen ad hæc. C. de fid. inst. si est in eodem territorio, secus autem extra. iux. ea quæ deducit Feli. in dictis c. cum causam. & c. ad audientiam. per argumenta etiam fit, talis probatio. ita docet glos. in c. si. Papa. de priuil. lib. 6. ac etiam probantur ex alia leui probatione. Abb. in c. cum olim. de censib. Deinde etiam aduertendum est, quòd instrumenta ab archiuo deprompta; vt verba eius enuntiatiua fines, & terminos probent, debent esse antiqua, & acta inter personas quarum principaliter terminatio interest: & tunc eorum verba enuntiatiua. etiam ad aliū finem concepta probant. Ita referunt Francisc. Marc. decis. 335. n. 1. p. 2. speculat. de locato §. nunc aliqua. vers. 57. tēpus autem antiquū dicitur in occurrenti caso. spaciū, cētū annorū. rex. in l. si. C. de sacros. Eccles. probantur etiam termini per libros historiales, & chronica, quibus à maioribus nostris,

nostris fides adhibita fuit iux. tex. in d. c. cum causam d̄ probat, et ibi Abb. n. i. sequens. Bart. in l. i. ff. si cert. pet. iuxta quam doctrinam; indubitatum est, villam sancti Matthæi constructam fuisse intra terminum villæ Ceruarię, cum ex verbis instrumenti, cum quo locus prædictus, concessus fuit ad construendum, et eius terminus ad colendum constet; situm esse intra limites termini Ceruarię; quod instrumentum, adductum extitit in præcedenti. §. 9. n. ii. quorū tenor sequens est. *Damus in perpetuum vobis Guillermo Colom, & Guillermo Fornerio, & Petro Clauigero, & vestris, & omnibus alijs populatoribus, quos ibi miseritis, ad populandum totum illum locum, qui nuncupatur sanctus Mattheus, qui est in termino de Ceruaria &c.* quę verba cum sint dispositiua, & non enuntiatiua, & prolata inter personas, quarum principaliter intererat terminatio, et ad finem designandi terminationem prolata in instrumento antiquissimo, actō. 14. Kalen. Iulij. anno Domini. 1237. recondito in archiuis publicis almæ Sedis Derrusen. & castri Montesię: plenè probabunt. maximè cum sit fulsira huiusmodi probatio, alijs quam plurimis instrumentorum probationibus, et signanter, ex verbis dispositiuis sententię Regię latę in Regio Valentinen. cōcilio, inter probos homines villæ Ceruarię ex vna, & probos homines dictę vniuersitatis sancti Matthæi ex altera. die 16. Feb. 1568. adductis in prædicto §. 9. n. si. tenoris sequentis. *Vndè moleste ferre non debet, vniuersitas sancti Matthæi, si communem cum alijs legem patiatur, & hoc præstet capiti baiulię in recognitionem quod intrā terminum oppidi Ceruarię, dictum oppidum sancti Matthæi, cum suo termino, cōstructum est, prout alia loca mensę magistralis &c.* Vndè cum verba supraddicta, sint prolata in dicta sententia Regia, ab illo qui disponere potuit, et inter personas quarum intererat, & non enuntiatiua sint, sed dispositiua, limites probabunt.

habunt. ita docet Franciscus de Areti. cons. 42. incipien. viso consilio. iux. glos. in d. c. si Papa. de priuile. lib. 6. Celsus Hugo, cons. 10. n. 5. nec dubitandum est, cum per testes, & famam publicam inuiolabiliter cõstituerit, nec dubium esse possit, ob immensum numerum instru-
 mētorū, tā antiquis temporibus, quā de recenti, illud probantiū. Similiter etiam, villa de Calig constituta est, intra terminum de Ceruaria, patet enim, ex verbis instrumenti adducti in præcedenti §. 9. n. 9. quæ sunt tenoris sequentis. *Concedimus vobis Petro de Balagario, & vestris, & vobis Bernardo de Podio, fratri quonā Ioannis de Podio, & vestris in perpetuū duo loca quæ sunt infra terminos de Ceruaria &c. actum idus Iulij anno. 1234.* quæ dictio, infra ex sua natura includit, & de iure est inclusiuā iux. tex. in l. scire. §. multa verò. ff. de excusat. tuto. tex. in cap. ab eo. de apellat. lib. 6. et in c. si aduersus. de restit. in integrum. eod. lib. 6. Oldrad. consil. 49. num. 5. et ita includit villam de Calig, et illam intra terminum villæ Ceruariæ sitam esse designant. Pari modo villa Rosselli. constituta est intra limites dicti termini Ceruariæ, iux instrumentum in sepe dicto §. 9. adducto. n. 12. cuius verba sunt hæc. *Damus licentiam in perpetuum vobis, Guillermo de Pellaga, & Petro Solerio, & Guillermo Gras, & vestris, & omnibus alijs populatoribus, quos ibi misseritis, ad populandum totum illum locum, qui nuncupatur Rossellus qui est in termino de Ceruaria &c.* quæ dictio, in, etiam inclusiuā est, iux. text. in l. si in annos. ff. de condi. et demonstrat. docet Oldradus d. cons. 49. n. 9. & pariter etiam plenè constat, dictam villam inclusam esse intra limites termini Ceruariæ ex glos. 1. in cap. abbate. sanè. de senten. & re iud. in 6. ubi pro indubitato supponitur, esse de dicto termino. Deinde etiam, villas Traygariæ cum eius vico mansi dels stellers. de la lana cum eius

vico del Carrasçal, de Chert, & de Canet, sitas esse intra terminum villæ Ceruarię, constat à notoriò cum nec fama, nec ad immacula in contrarium reperiantur, & pro indubitato habetur ab incolis, & habitatoribus earundem, & in processu aditato in curia Episcopi Dertu feni. in anno 1603. sup patronatu Ecclesię parochialis de Albocacer plenissimè probatum exitit, me patrocinate, & deffendēte ius pertinens magistro Montefix, & eò tunc domino nostro Regi, vti administratori perpetuo dicti ordinis; quod etiā probatur, ex eo quia omnes prædictę villæ sunt mēsx magistralis dicti ordinis, quod indubitatum est, & sententia Regia citata, & adducta in præsentī §. disponit; omnes villas mensæ magistralis, constitutas esse intra terminū villæ Ceruarię, prout cōstat, ex sæpe adductis verbis supradictę sentētię regię quæ sunt sequentia. *Et hoc præstet capiti baiulia, in recognitiōe quòd intra terminū oppidi Ceruaria, dictū oppidū sancti Matthæi, cum suo termino, constructum est, prout alia loca mensæ magistralis &c.* probatur etiam ex libris chronicorum, & historialibus iux. text. in cap. cum causam. de probatio. & ibi Abb. n. 1. quibus à maioribus fides tributa fuit. namq. Anto. Beuther doct̃or verax in suis chroni. de España, lib. 2. c. 29. refert, dictas villas cōstitutas esse, intra dictum terminum, & omnes inconcussè ita verum esse tenuerunt, & tenēt, & plurimis instrumentis, ac sententijs probare potui, sic se habere: cum autem notorium sit. non indiget probatione. iux. glos. in clementi. appellanti. super verbis, à grauamine iudicis, de appellat. & ideò ea omnia ommitto concludendo; villas sancti Matthæi, Traygariæ, cum eius vico mansi dels stellers, de Calig, de lana, cum eius vico del carrasçal, de Canet, & de Xert, ac Roselli, constitutas esse, intra terminum oppidi Ceruarię.

§. XIII.

PRÆSENTATIO probatur per literas institutionis Episcopi.

Si in literis collationis ordinarius asserit beneficium collare ad presentationem patroni, constat plenè presentationem effectum sortitam fuisse.

Erectio seu constructio Ecclesiæ parochialis villæ de Canet, anno. 1282.

Erectio, & prima collatio, & præsentatio, Ecclesiæ parochialis de Calig. anno. 1312.

Collatio Ecclesiæ parochialis Ceruariæ.

Suffraganea in parochialem erigi potest per Episcopum, cum consensu rectoris Ecclesiæ intra cuius limites suffraganea constituta est.

Alia collatio Ecclesiæ Ceruariæ eiusdem anni. 1312

Collatio Ecclesiæ parochialis de Canet anno. 1315.

INGENTI studio, ac solertia scrutatus fui, scripturas & libros archivi publici curiæ ecclesiasticæ Episcopi Dertusen. ad indagandum, utrum præsentationes factæ per magistros hospitalis ad ecclesias villæ Ceruariæ, & termini eiusdem, in illis cõtinuatæ reperirentur. Cũ autem, tercentum anni, vel circà transacti sint, à tẽpore quo, ordo militaris virginis Mariæ Montesię, successit in dominio, & iuribus villæ Ceruariæ, & termini eiusdem, quæ immediatè ante illũ possidebant magister hospitalis, & eius ordo, prout infra patebit: ob tantã tẽporis antiquitatẽ, libri cõsumpti fuerũt, & scripturæ inueteratæ in tã rũ, quod plegi nõ possunt, & aliæ omninò laceratæ & depditæ: ita vt licet libẽter, per spatiũ dimidij anni occupatus fuerim, in dicto scrutinio, & indagatione, ibi,

nec in alijs archiuis publicis, nō inuenij nisi literas colla-
 tionum & præsentationum quę sequuntur, registratę in
 1 libris supradicti archiui, quę literę de iure probant præ-
 sentationes, si Episcopus in illis eas narrat. docet Bel-
 lam. decis. 2 1 1. & 3 1 1. Calder. conf. 2. de fide. instru.
 Rota decis. 1 1. de iure patronat. in nouis. Roc. de Curte
 de iure patronat. verb. honorificum. q. 50. n. 52. & com-
 2 muniter doctores teste Mascardo. conclus. 12 16. n. 3.
 quia literis Episcopi attestantibus de præsentatione, &
 3 institutione creditur. In primis inueni in dicto archiuo
 instrumentum continens in se nouā erectionem, & conf-
 tructionem Ecclesię villę de Canet, factam sub inuoca-
 tione Beati Michaelis Archangeli; cum licentia, & per-
 missu fratris Guillelmi Monforii Comendatoris villę
 Ceruarię, ordinis sancti Ioannis Hierosolymitanę. vti
 vices gerentis magistri hospitalis. patroni præfatę Eccle-
 się, quod receptum fuit per Raymundum Goçalbo. die
 4. mensis Ianuarij anni. 1288. & reconditum & in archi-
 uo castri Montesię, in libro priuilegiorum. Successiue
 autem, cum Ecclesia villę de Calig, suffraganea esset Ec-
 clesię parrochialis villę Ceruarię, & dicta villa de Ca-
 lig maximopere aucta foret, & tempore discriminoso
 difficilē sacramenta ministrabantur incolis eiusdem
 morbo laborantibus; ob nimiam distantiam locorum,
 & huiusmodi incommodum, et alia sequerentur, licet
 cōstituta esset intra limites, et districtū prædictę parro-
 chialis Ecclesię Ceruarię, in parrochiam erecta fuit; &
 prima collatio facta ad præsentationem magistri hospi-
 talis: prout constat cum literis collationis, reconditis
 in dicto archiuo curię Episcopi Dertusę. in libro in-
 titulato, Liber ordinum, ab anno. 1312. vsq. ad annū.
 1316. tenoris sequentis.

18. Kalen. Februarij. anno. 1312.

- 4 Dom. Franciscus Episcopus Dertusen. collauit ecclesiam de Calig, vacantem per mortem Arnaldi Nigri, rectoris Ecclesiæ Ceruariæ: cum de voluntate ipsius Arnaldi, esset parrochialis ecclesia effecta, Bartholomeo Magre: qui fuit primus rector in dicta ecclesia, ad præsentationem fratris Galcerandi de Calders, comendatoris Ceruariæ, procuratoris Raymundi de Impurijs, vices gerentis magistri hospitalis, ad præsentandum omnes vacantes ecclesias dictæ Comendariæ,

Et similiter, immediatè in eodem libro reperiuntur, litteræ collationis Ecclesiæ Ceruariæ, cum simili præsentatione sequentes.

- 5 Eadem die, ad præsentationem eiusdem, dicto nomine, collauit Episcopus Ecclesiam de Ceruaria, vacantem per mortem dicti Arnaldi, Arnaldo Balaguer rectori de Vlldecona, procuratori Raymundi de Naul clerici absentis.

- 6 Quæ erectio, suffraganeæ ecclesiæ villæ de Calig, in parrochiale, de iure legitimè facta fuit; causis, & rationibus præcedentibus, non solum cum consensu rectoris ecclesiæ parrochialis, & matricis villæ Ceruariæ, verum etiam absq. eo: licet suffraganea de Calig, erat intra limites districtus parrochiæ eiusdem, si causæ prædictæ vigeant. iux. doctrinam Abb. in c. ad audientiã. el 1. n. 1. 3. & 16. de eccles. ædifican. & Cæsar Lambert. in tract. de iur. par. 15. art. 3. q. prin. 1. p. 1. lib. n. 3. in fin. Præterea etiam, in eodem libro adest, alia collatio ecclesiæ Ceruariæ, ad similem præsentationem facta, in eodem anno, in modum sequentem.

Anno. 1312.

- 7 Die Lunæ quæ fuit pridie Kalen. Madij. in loco Burrianæ, fuit collata rectoria de Ceruaria, per d. dominum Franciscum Episcopum Dertusen. vacans per renuntiationem Raymundi de Naul rectoris eiusdem, Arnaldo Rubei presbytero, ad præsentationem venerabilis, & religiosi domini, fratris Raymundi de Impurijs, ordinis hospitalis Hierusalem, gerentis vices in Castellania Empostæ, pro domino magistro eiusdem ordinis.

§. XIII.

Ultimò etiam, in eodem libro inueni aliã collationẽ
Ecclesiæ parrochialis de Canet, in modum sequentem.

Anno. 1315.

8 Die veneris, quæ dicebatur quinta kalen. Iulij, dominus Episcopus, admissit ad Ecclesiã de Canet, vacantẽ per mortem A. Balaguer rectoris quodã eiusdem, Michaelẽ Renart presbyterũ, ad præsentationem venerabilis Berengarij de Prato, prioris Dertusẽ. habentis potestatem, & licentiam præsentandi ecclesias vacantes, seu vacaturas, in comendarijs Ceruariæ, & Empostẽ. à vener. & religioso fratre Martino Petro de Oros, Vicesgerente magistri hospitalis, sancti Iohannis Hierosolymitanẽ. in castellania Empostæ: prout dicto domino Episcopo, per quoddam transumptum, manu publica scriptum, cuiusdam literæ dicti vicesgeretis extitit facta fides, & prædictum Michaelẽ per suum birretum dictus dominus Episcopus de eadem Ecclesia personaliter inuestiuit, & instituit in eadem.

Ex quibus literis constat, seruata dispositione sententiæ latę per Archiepiscopũ Tarraconẽ, inter Episcopũ & Capitulũ Ecclesiæ Dertusẽ. ex vna, & hospitalarios ex altera (quã adduximus supra in §. 11. n. 1.) hospitalis magistrum, vti patronũ Ecclesiarum villæ Ceruariæ, & locorũ termini eiusdẽ, præsentasse ad ecclesias Ceruariæ, de Calig, & d̃ Canet, & Illas vigore dictarũ præsentationũ collatas fuisse, per Episcopum; quæ literę plenè probant. iuxta deducta supra n. 1. & cõfessio facta per Episcopũ in dictis literis, circa præsentationẽ & eius effectum, est bona probatio. prout docet Cæsar Lamb. de iure patr. in 4. art. 10. q. prin. 2. p. 2. lib. n. 3. vers. potest etiã. quibus omnibus concludenter probatis dimittimus eiꝝ progressum. in puncto anni. 1315. nam eouſq. nobis cõstat euidenter, ius patronatus ecclesiarum villæ Ceruariæ, & locorum termini eiusdem, ad magistrum hospitalis spectasse iũsto titulo, à Regno capto, vsq. ad præfatum tempus. Et idẽ progredimur ad prosequendam materiam decimarum, & primitiarum, & iurispat. locorum

rúm de Xiuert, et ecclesiarum eorundé dimissum in præcedenti. §. 9. n. 7. in illo puncto, in quo magister Templi, cum fratribus, et militibus eiusdem, obsessit castrum de Xiuert concessum, et donatum dicto ordini, per dñm Regem Iacobum, huius nominis primum, et eius prædecessores, et Sarraceni eiusdem libenter, absque bellico conflictu, dictis magistro, et fratribus se submiserunt, et castrum eisdem tradiderunt.

§. XIII.

- 1 **C**ASTRUM de Xiuert, donatum fuit ordini Templariorum, per Reges Aragonum ante eius expugnationem.
- 2 Libris hystorialibus, & chronicis fides tribuitur.
- 3 Scripturis, & libris custoditis in archiuo publico, fides danda est.
- 4 Confessio non inducit nouum contractum, seu donationem, sed si similes contractus facti sunt, illos probat.
- 5 Probatio nõ requirit acc. ptationem, sed productionem, & similiter confessio.
- 6 Quidquid Princeps refert, verum omninò est, & contra illud non admittitur probatio.
- 7 Id quod apud hostes est, donari potest, maxime sub conditione.
- 8 Castrum in se continet iurisdictionem, districtum, ius patronatus, & similia.
- 9 Castrum de Xiuert, fuit concessum ad habitandum, & terminus eiusdem ad excolendum, per magistrum, & fratres Templi Sarraceni.
- 10 Instrumenta, quibus constat, magistrum, & fratres Templi concessisse ad excolendum terminos locorum de Alcala, & de Alcoçuer, & ad habitandum in eis, quæ erant in termino de Xiuert.
- 11 Villa, & loca de Alcala, de Alcoçuer, de Castell nou, & de Polpiç, erant intra terminum castri de Xiuert.

1 **I**TA Q. sicuti diximus in præcedenti. §. 9. nu. 7. magister Templi, cum fratribus, & militibus eiusdem obsessit castrum de Xiuert, quod constitutum est, intra dictū Valentiz Regnum, distans á villa, & castro Peneinsulæ spatio duarum leucarum. Et Sarraceni illius, deffensioní præpositi libenter subiecerunt se, dominio dictorum magistri, & fratrum, & castrum prædictum eisdem tradiderunt: quod erat de patrimonio, & dominio dicti ordinis, vigore donationum, quæ eidem factæ fuerunt per Reges Aragonum, nempe Ildefonsum, Petrum, & Iacobum primum, nec non per Comitem Raymundum Berengarium, eorum prædecessorem, abauum prælibati Regis Iacobi: quarum donationum instrumenta inuenies recondita, in archiuo castri Montefiz, in libro quodam intitulato, de Concessions, Priuilegis, è Poblacions; quæ non adducimus hic, cum etiam per ea quæ sequuntur illud probatum satis plenè

2 maneat. Namq. prout supra diximus, chronica, & libri historiales probant, prout referunt Bar. in l. 1. num. 22. ff. si certum petatur. & ibi las. num. 25. & glos. in c. inter dilectos, super verbo, magis, de fide instrumentorum. & glos. in c. venerabilem, in verbo transtulit, de electio. est tex. in c. cum causam, de proba. & super eo glo. Garcia de Hispan. nobil. glo. 18. num. 10. et ideò, supradicta probata manent iuxta relata per çuritam, chronistam Regium, in annalib. Aragonū, lib. 3. c. 17. ibi sub his verbis. *Sabido que el Rey auia cobrado á Peníscola, el maestre del Temple fue sobre Xiuert, y el del espital sobre Cernera, porque se auia hecho donacion, á estas ordenes, de estos lugares, en tiempo del Rey Don Alonso, y del Rey Don Pedro su hijo, y fueronles entregados con los castillos &c.* Idem etiam refert Beuther in chron. de España lib. 2. c. 29. vers. *Sabidas las nuevas &c.* & Miedes, in histo-

in historia Regis Iacobi primi, vulgari sermone scripta lib. 9. c. 19. quæ historiæ, annales, & chronica, concordant, & probant plenè, iuxta doctrinam adductam, maximè cum tractent de rebus antiquissimis, & eis fides à maioribus nostris tributa semper fuerit, et nunc etiam fides tribuatur. Probantur etiam prædicta, ex libro historiæ expugnationis Regni Valentiz, exarata per inclytum Regem Iacobum, huius nominis primum, recondita in archiuo ciuitatis Valentiz, & iam typis mandata, quæ cum tomo priuilegiorum ciuitatis Valentiz confuta, & in lucem ædita est in §. *quant hoyren* ibi sub his verbis, *quant hoyren lo mestre del Temple, è lo del Espital, que nos haviem Peniscola á pochs dies, vèch lo mestre del Temple a Xiuert, è el mestre del Espital a Ceruera, perço com nostre pare, è nostre auiles los haviem donades, è que fussen de aquells ordens &c.* quæ historia & eius liber, abstractus est à suo originali authentico (authenticus enim est iuxta doctrinam Abb. in c. 1. n. 2. de fide instrum.) recondito in archiuo domus consilij ciuitatis Valentiz, prout constat ex titulo dicti libri sequenti. *Comença la conquesta per lo serenissim è catholic Princep, de immortal memoria, don Jaume, per la gracia de Deu Rey de Arago &c treta del registre authentic del archiu de la present ciutat &c.* quapropter omnia in eadem historia contenta fidem facient: namq. prout diximus iam, libri seu scripturæ repertæ in archiuis, tunc plenè probant, quandò archiuo publico, in quo recondita sunt preest officialis publicus, & custodiuntur inter alia, scripturas authenticas. docent latè Felin. in cap. ad audientiam. à n. 11. vsq. ad n. 15 de præscrip. & in c. cum causam. num. 7. de probationi. & Bal. in l. exemplo C. de probation. licet dictæ historiæ liber, sit transumptus à matrice recondita in dicto archiuo. iuxta relata per Felin. ibi n. 14. Et præter deducta, pater vera esse cõten-

ta in dicto libro historiæ, quia fuerunt exarata, & proprio calamo scripta, à prædicto Rege Iacobo primo, qui prædictum Regnum Valentiae expugnauit, quemadmodum apparet ex inscriptione quadam prædictæ historiæ, quæ sequitur in hunc modum: *Si nescias ego sum Rex Iacobus ille primus cognomento bonus, qui trihus Sarracenorum Regnis, Balcarico primo, Valentino deinde, Murcia postremo, vi armorum à me subactis &c. sequentem hanc de me historiam, C. Caesaris exemplo, proprio calamo, sicut & ense, & depinxi, & contexui.* Pariter etiam constat ita se habere, ex verbis dispositiuis dictæ historiæ, & signanter in principio progressus eiusdem, sub his verbis: *Nos estauem en nostre Regne en Arago, jugant, è deportant, è erem en Alcañiz &c.* Vbi prædictus Rex de se in prima persona loquitur. Vnde venit concludendum, quod cum dicta historia iuxta prædicta fatetur dominus Rex Iacobus primus, castrum de Xiuert donatum fuisse per patrem, & auum eiusdem, Aragonum Reges; ordini Templariorum: et magistrum, ac fratres eiusdem, à manibus Sarracenorum illud eripuisse. Quæ confessio, licet non inducat nouum contractum, seu donationem nouam, nihilominus, donationes, & contractus factos probat, iux. dispositionem rex. in l. publiæ. §. finali. ff. depositi. docet Iacob. Rebuf. in l. inter cartulas. C. de iure fisci lib. 10. & ibi Doctores. Et ita cum probatio non requirat acceptationem, sed sufficiat eam à parte inductam fuisse, ita & huiusmodi confessio, satis est quod à parte probetur, & eam videatur acceptare, allegando illam in sui fauorem; et non est necessaria acceptatio eiusdem in continenti, sed sufficit eam allegare pro sui utilitate, & releuat tunc ab onere probandi. sic resoluit Alciat. in tract. de præsum. reg. 3. præsum. 21. num. 8. Vnde, huiusmodi Regis Iacobi primi confessio, releuat ab onere probandi donationem.

6 nem deductam caſtri de Xiueri, factam ordini Templariorum, per Reges Aragonum. Ac etiam quia quidquid Princeps refert, vel declarat, verum omninò eſt, & contra illud non admittitur probatio. docet Garcia, de nobili. Hiſpa. gloſ. 2. num. 22. verſ. & eſt ratio. Nec mirum
 7 erit, quod Reges ſupradicti donaffent ordini præfato, caſtrum prædictum de Xiueri, et ſi tempore donationum, eſſet ſub Sarracenorum dominio : quia donationes prædictæ etiam valuerunt, licet videatur, quod id quòd apud hoſtes eſt, donari non poteſt: ex quo conditionatæ fuerunt, nempe ad tempus, quo in dominio chriſtianorum fuiſſent. iuxta tex. in cap. Abbate ſanè. §. allegabatur autem. de re iudi. in 6. et etiam iux. Bart. doctrinam de ſuper adductam in l. id quod apud hoſtes. ff. de lega. 1. quibus omnibus ſic concludenter probatis: conſtat etiam, magiſtrum, & fratres prædictos, verum dominium, reale, et actuale poſſeſſionem dicti caſtri, termini, iuriſdictionis, diſtrictus, iuris pat. & honoris eiufdem (hec enim omnia continent ſub ſe, caſtrum, iux. doctrinam Rochi de Curt de iur. patron. verbo ipſe vel is. n. 41.) adeptos fuiſſe poſt eius captionem, &
 9 expugnationem: quia de nouo conceſſerunt ad habitandum, & morandum in illo, & ad excolendum terminũ eiufdem Sarracenis in illo commorantibus; cum oneribus, & retentionibus, eiſdem magiſtro & fratribus beneuiſis. Quæ omnia apparent cum ſequenti instrumento. *In Dei nomine, notum ſit cunctis, quod iſtam chartam mandat fieri, magiſter Templi, Raymundus Patot, & præceptor Ripariæ &c. Actum in caſtro Xiueri, 4. kalen. Maij anno. 1234. Quod instrumentum receptum fuit, per Guillelmuſ Vidal notarium Dertuſæ; et conſtat cum eo conceſſum fuiſſe Abdallæ Sarraceno, & alijs Sarracenis in dicto caſtro cõmorantibus, tempore captionis, et expugnationis eiufdem.*

dem, ad morandum, et habitandum in eo; et ad excolendum terminum eiusdem; cum retentione tamen, decimarum, et primitiarum, et aliorum iurium: quod instrumentum authenticum inuenies in archiuo castri Montefixæ, in libro intitulado de Poblacions etc. Et quia in præcedenti. §. 12. diximus latè in num. 5. quomodo termini, et limites territoriorum probari possunt de iure, et conclusum fuit probari eos, per libros historiales, chronica, famam, instrumenta antiqua ab archiuo publico abstracta, acta inter personas quarum terminatio intererat: & per verba enunciativa similiū instrumentorum, etiam ad alium finem concepta; videndum est quatenam loca constituta erant intra terminū, & territorium dicti castri, ita quod maneat probatū legitimè. In primis villa de Alcala, vulgo dicta de Xiuert, constituta fuit, & est, intra terminū, et limites territorij castri de Xiuert, patet ex eo, quia magister, & fratres Tēpli cōcesserūt illā ad habitandum, & morandum in ea, & terminum eiusdem ad excolendum, & affirmant constitutam esse in dicto termino: prout apparet ex serie instrumenti sequentis.

10. In Dei nomine, nouerint vniuersi, quod nos frater Guillermus de Cardona, magister domus militiæ Templi, in Aragonia, & Cathalonia: & frater Guillermus de Montefino, Comendator Dertulz & c. Assensu consilio, & voluntate, aliorum fratrum Templi, per nos & omnes successores nostros, præsentis, atque futuros, cum hoc præfenti publico instrumento, perpetuò valituro: damus, concedimus, & in præfenti tradimus, vobis Petro de Orto, Raymundo de Bliola, Sancio de la Barca, Petro Rull, Bernardo Conill, Balagarij de Almenario, & Arnaldo Rubi, & omnibus alijs populatoribus, præsentibus, atque futuris, ibidem viuentibus, vestris, & suis successoribus; ad populandum, morandum, & habitandum in perpetuum, quendam locum nostrum, qui dicitur Alcala, qui est in termino è Xiuerti & c. actum nonas Martij anno 1250.

Quod instrumentum receptum fuit. per Petrum de Tamarito

marito notarium, & reconditum est in archiuo castri Montesiæ, in libro de Poblacions; vbi & aliud simile reperitur, cum quo Guillermus de Montañyana magister militiæ Templi, de consensu, & voluntate fratrum, concessit Raymundo Perpunterij, & Bernardo Conill, cum quadraginta socijs, ad morandum, & habitandum, locum de Alcoceuer, situm intra terminum de Xiuert, quod actum fuit 4. Idus Martij. anno Dñi. 1260. & receptum per Petrum de Tamarito notariū. Ex quibus instrumentis, remanet probatum, loca de Alcala, & de Alcoceuer, constituta fuisse intra terminum de Xiuert, cum illa custodita sint, in archiuo publico castri Montesiæ, et authentica sint, et inter authenticas scripturas recondita, et acta inter personas quarum intererat terminatio, et non solum antiqua, verum et antiquissima sint. Præterea etiam constat, loca de Alcala, de Alcoceuer, de Castellnou, et de Polpiz, sita fuisse intra terminum castri de Xiuert, per ea quæ refert Doctor Beuther, in chroni. de España, lib. 2. c. 29. ibi sub his verbis. *Dieronse tambien Alcala, Alcoceuer, y Castellnou, que son del termino de Xiuert, y luego a pocos dias se dio Polpiz, que es tambien deste termino &c.* de quo dubitandum non est, cum caput præceptorie sit Xiuert, et semper loca de Alcala, Alcoceuer, Castellnou, et Polpiz, constituta fuerint intra dictum terminum, et in omnibus libris, et instrumentis antiquis ita deductum inuenij, nemine contradicente.

§. XV.

CONTROVERSA inter Episcopum, & capitulum Dertusenē ex una, & magistrum, & fratres Templi, ex altera, super Ecclesijs, decimis, & primitijs castri de Xiuert, & locorum termini eiusdem.

§. XV.

- 2 *Compromissum, & sententia arbitralis super prædictis Ecclesijs, decimis, & primitiis.*
- 3 *Arbitrorum species quot sint.*
- 4 *Differentia inter amicabilem compositorem, et arbitratorem.*
- 5 *Ex modo procedendi cognoscitur, utrum ut arbiter, an vero ut arbitrator aliquis processerit.*
- 6 *Narrativa sententiæ antiquæ probat.*
- 7 *Arbitri, ad controuersias componendas eliguntur.*
- 8 *Sententia arbitri, laudum dicitur, & cum pronunciat, dicitur laudare.*
- 9 *Pæna solet, solum apponi, in compromisso arbitrorum, non autem arbitratorum.*
- 10 *Compromissum valet, etsi in eo deficiat pæna*
- 11 *Compromissum arbitrorum, requiritur quod scripto notetur, non autem arbitratorum.*
- 12 *Arbitrium quid importet de iure.*
- 13 *Quanto tempore duret potestas concessa arbitris in compromisso, si in eo non est præfixum certum tempus, ad proferendum laudum.*
- 14 *Compromissi instantia de iure civili, triennio perit.*
- 15 *Solum possunt compromittere super rebus Ecclesiæ, qui alienare possunt eas.*
- 16 *Quomodo Episcopi, bona ecclesiæ alienare possunt.*
- 17 *Episcopus, & capitulum, transigere possunt super rebus Ecclesiæ, non tamen Episcopus sine capitulo.*
- 18 *Transigere, & compromittere equiparantur*
- 19 *In alienatione rerum Ecclesiæ, ut legitime fiat quid requiratur.*
- 20 *Subscriptio sollemnitas est, consensum demonstrans.*
- 21 *In sententiæ antiquæ, sollemnitas extrinseca præsumitur, licet de ea non constet.*
- 22 *Gesta in antiquis, sollemniter gesta præsumuntur.*
- 23 *Tempus antiquissimum, dicitur spatium centum annorum.*
- 24 *Sollemnitas intrinseca etiam si sit principaliter in præiudicium terin præsumitur ex antiquitate, nedum 40. sed & 30. ann.*

- 25 *Compromissum non dicitur completum proprie, ante arbitrorū acceptionem.*
- 26 *Episcopus, & capitulum transigere possunt, super bonis non dum unitis Ecclesie, absq. superioris autoritate.*
- 27 *Comendabile est, seruos Dei non litigare.*
- 28 *Laudum emologatum a partibus, executionem habet de iure ciuili, & Canonico.*
- 29 *Non sunt necessaria subscriptiones ad emologationem laudi de iure Canonico, sed sufficit tacita emologatio.*
- 30 *Ab emologatione laudā nascitur actio, procedens ex nouo pacto inito per emologationem, de obseruando disposita in laudo.*
- 31 *Sententia quantumcumq. nulla, potest ratificari a partibus, nō ut habeat vim sententiæ, sed vim pacti, ex nouo contractu.*
- 32 *Arbiter non potest cognoscere de alia re, nisi de expressis in compromisso.*
- 33 *Arbiter manum extendere potest, ad nō deducta in compromisso, dum modo ista adhæreant expressis in eo.*
- 34 *Fratres Templi, in anno. 1263. vigente eorum ordine, veri Ecclesiastici, & personæ religiosæ erant.*
- 35 *Vbi eadem ratio, idem ius militare debet.*
- 36 *Dictiones, ita, & tamen, iunctæ sunt modificatiuæ præcedentium.*
- 37 *Vnum corpus, & vnam consiliū dicuntur, prælatus alicuius ordinis, & fratres eiusdem.*
- 38 *Quando ius pat. spectat ad collegium fratrum, non possunt presentare fratres, nisi cum consensu prælati eorum, nec e conuerso, nisi per consuetudinem ad prælatum spectare constet.*
- 39 *Præsentatio Ecclesiarum propria ad patronos spectat, quæ dicitur fructus iuris patronatus.*
- 40 *Magister & fratres Templi, erant veri, & indubitati patroni Ecclesiarum castri de Xiuert, & locorum termini eiusdem, nempe de Alcala, de Alcoceuer, de Castellnou, & de Polpiç.*

I

POSTquam in prædicto anno. 1260, fuit concessus per magistrum, et fratres Templi, locus de Alcoceuer, termini castri de Xiuert, ad morandum, et vitam degendum in eo, Raymundo Perpunterij, et alijs supradictis, et terminus peculiaris eiusdem, ad excolendum; reseruatissibi decimis, et primitijs: magna suscitata fuit controuersia, inter Episcopum, et Capitulum Dertusæ ex vna; et dictos magistrum, et fratres Templi ex altera; super decimis, et primitijs, ac Ecclesijs Parrochialibus castri prædicti de Xiuert, et locorum termini eiusdem. Super qua et alijs quam plurimis litibus, et cōtrouersijs inter eodē motis, cōpromisserunt in Arnaldū, Abbatem Populeti, et Arnaldum de Gualba, Archidiaconum Viceñ. Episcopus autem, et capitulum de iure suo deducebant; quemadmodum supra in §. 10. deduximus. Super decimis, primitijs, et Ecclesijs Ceruariz, et locorum termini eiusdem. Et similiter magister, et fratres Templi, sicut magister et fratres hospitalis ibi: quod compromissum firmarunt, ad sedandas lites, et vitādos sumptus, cuius tenor; nec non et sententiæ arbitralis eius vigore late, sequitur in hunc modum.

2

NOVERINT vniuersi, quod cum causa vertetur, inter Dominum Bernardum Deigratia Episcopum, & Capitulum Ecclesiæ Dertusæ. ex vna parte, & fratrem Guillelmum de Pontonibus magistrum militiæ Templi, in Aragonia, & Cathalonia, & fratrem Dalmacium de Feniculario, comendatorem Dertusæ, & fratrem Bernardum de Altaripa, comendatorem Ortiz, & fratrem Raymū- dum de Villalba, comendatorem Cantauetulæ, & fratres militiæ Templi, ex altera: super mutuis petitionibus. quas inter se faciebāt. Tandem pro bono pacis, & concordix, compromisserunt omnes dictæ partes, in fratrem Arnaldum Populeti Abbatem, & Arnaldum de Gualba, Archidiaconum Viceñ. sub pœna mille aureorum, quam partes fuerunt adinuicem stipulati: Itaque quidquid ipsi duo, tam de

de iure, laudo, vel quod amicabili compositione, inter eos duxerint ordinandum, simul, vel separatim, diebus feriatis, vel non feriatis; altera etiam parte absente, super omnibus controuersijs, quas cōtra se opponerent; ratum, & firmum, perpetuò ab ipsis habeatur, sub pœna prædicta. Pars verò quæ noluerit obtemperare arbitrio, dicto iau. do, vel ordinationi prædictorum arbitrorum, parti obtemperanti, prædictos mille morabatinos soluat pro pœna. Et hæc omnia & singula supradicta promisserunt dictæ partes, se attendere, & comple. re, & in nullo contrauenire; sub pœna prædicta. Pro qua pœna obli. gauerunt, alter, alteri, sibi ad inuicem: omnia bona sua. Et super hoc renunciarunt omni iuri, & cōsuetudini, & priuilegio, siue priuilegijs, quæ, vel quibus possint se iuuare contra prædicta, vel aliquid prædi. dictorum. Fuit etiam insuper adiectum à partibus, quod prædicti ar. bitri possint cognoscere de commissione pœnæ, ante sententiã, & post ipsam adiudicandæ parti acquiescenti. Quod est actum, quarto idus Madij anno Domini, millesimo, ducentesimo, sexagesimo tertio. Præsentibus, fratre Berengario de Concabella, Abbate Benifazani, fratre Mattheo, monacho Populeti, Petro Paschasij, clerico Illerden. Bertrando de Acrimonte, Iuris perito. Bernardo de Linyerola, rec. tore Ecclesiæ de Tiniza, & Guillermo de Richerio, rectore Ecclesiæ castri Asinorum. Coram quibus arbitris, dicti Episcopus, & capitulū, suas petitiones posuerunt, sub hac forma. Petunt Episcopus & capi. tulum, à fratre Guillermo de Pontonibus magistro militiæ Tēpli in Cathaloniam, & Aragoniam, & alijs fratribus eiusdem militiæ, duas par. tes decimarum, & omnes primitias castri de Xiuert, & de Algars; & omnium possessionum, quas habent in Borriana, & eius terminis, quas ipsi excolunt, vel etiam populatoribus excolendas dederint in locis antè dictis, secundum compositiones, inter dictos Episcopum, & Capitulum. & dictos fratres factas, ad quod dicti magister & fra. tres responderunt, se non teneri, cum sint tuti priuilegijs Romano. rum Pontificum, & alijs quam plurimis deffensionibus. Item petie. runt duas partes decimarum vallis de Batea &c. quibus petitioni. bus oblatis, & propositis, coram prædictis arbitris, & responsionibus ad quasdam earum sequentis prout in fine petitionis cuiuslibet con. tinetur: vtraque pars, ad fundadam intentionem suam, produxit priuilegia, instrumenta compositionum, & alia instrumenta: & fuit renuntiatum, & conclusum in causa. Et latum arbitrium in hūc mo. dum. Nos frater Arnaldus Abbas Populeti, & Arnaldus de Gualba

Archidiaconus Viceñ. arbitri prædicti, arbitrando, componendo, sententiando pro bono pacis, & concordie dicimus: sub pena mille morabinorum in compromisso contenta. Super prima petitione Episcopi, & Capituli Dertuseñ. quod omnes Ecclesie parrochiales, quae sunt, vel pro tempore fuerint, in castro de Xiuert, & eius termino, & in loco de Algars, & in loco qui vocatur sicco, in termino Burrianæ. subint in temporalibus, & spiritualibus pleno iure, domino Episcopo Dertuseñ. & clerici, siue rectores prædictarum Ecclesiarum qui sunt, vel pro tempore fuerint in dictis locis, integre percipiant primitias à christianis, qui in prædictis locis habitauerint; ita tamen, quod in prædictis Ecclesijs, cum vacauerint prædictus dominus Dertuseñ. Episcopus. Instituat personas idoneas, ad præsentationem fratrum Templi. Præterea, fratres Templi, de possessionibus, quas proprio nomine excolunt, in Xiuert, vel eius terminis, vel in Borriana, vel eius terminis, non teneantur dare decimas aliquas Episcopo, vel clericis, qui in prædictis locis Ecclesias habuerint parrochiales &c. de decimis verò omnium fructuum, qui prouenient ultra festum sancti Michaelis proximum venturum, de omnibus possessionibus de Algars, percipiant in perpetuum, dominus Episcopus Dertuseñ. dimidiam, & fratres Templi, aliam dimidiam, (excepta quadam vinea, & quodam orto, qui sunt in Algars, de quibus, nullam partem dictus Episcopus, & ecclesia Dertuseñ. percipiant: quando ea suis proprijs sumptibus excoluerint) & de decimis omnium fructuum, & de omnibus possessionibus, quas nunc excolunt, vel excoluerint, in futurum Christiani, in castro de Xiuert, vel eius terminis &c. hæc omnia, & singula supradicta arbitrando, laudando, & componendo dicimus. Iniungendo partibus, sub pena in compromisso contenta; quod prædicta, & singula sicut superius dicta sunt, perpetuò, & irrevocabiliter observent, & faciāt observari. Quo arbitrio prolato, dominus Bernardus Dei gratia Episcopus, & Capitulum ex vna parte, & dictus magister, & frater Dalmacius de Feniculario, commendator Dertusæ, & frater Bernardus de Altaripa commendator Ortæ, & frater Raymundus de Vilalba Comendator Cātauerullæ, ex altera: laudauerunt & approbauerunt, arbitrium prædictum. Promittentes sibi ad inuicem, observare perpetuò, arbitrium supradictorum; & omnia, & singula in eo contenta. Acta fuerunt hæc, pridie idus Maij anno Domini, millesimo, ducentesimo, sexagesimo tertio, in palatio Domini Episcopi. Præsentibus fratre Berengario de Concabella, Abbate Benifazani. & fratre Arnaldo de Barberano, ordinis Prædicatorum, & Petro Paschasij iuris perito, & Ber-

trando de Actimonte Iurisperito, & Raymundo de Castelleto milite, & Berengario de Rajadello milite, & Guillermo de Richerio capellano Ecclesiæ castri Asinorum, & Raymundo de Vliola rectore Ecclesiæ de Orta, & Flamenco de Hospitali, & Petto Saluatoris de Orta, & Michael de Montornes. Ego Bernardus Dertusē. Episcopus subscribo. Ego Petrus de Podio Dertusē. prior, subscribo. Ego Bñ. de Binesar prior claustralis Sedis Dertusē subscribo. Ego Bg. G. Dertusensis canonicus subscribo. Sig^tnum Guill. Descamps canonici Dertusæ. Sig^tnum Geraldi de Ciuradia cantoris Dertusæ. Sig^tnum Dominici Camerarij. Ego Pócius de Vlmo, Decanus Dertusē. subscribo. Ego magister Iacobus Dertusæ Infirmarius subscribo. Sig^tnum Bernardi Archidiaconi. Sig^tnū Arnaldi Sacristę sedis Dertusę. Ego Bñ. nominis Dei, canonicus Dertusę subscribo. Sig^tnū G. de Tamarito hospitalarij. Sig^tnum fratris Guillermi de Pontonibus, magistri militię Templi, in Aragonia, & Cathalonia. Sig^tnum fratris Dalmatij de Feniculario, comendatoris Dertusę. Sig^tnum fratris Bñ. de Altaripa, comendatoris Orre. Sig^tnum fratris Raymundi de Vilalba, comendatoris Cantauetulę. Nos qui laudamus concedimus & firmamus: testesq. firmare rogamus. Sig^tnum fratris Berengarij de Concabella Abbatis de Benifazano. Sig^tnum fratris. A. de Barberano, ordinis Prædicatorum. Sig^tnum Petri Paschasij Iuris periti. Sig^tnum Bñ de Acrimonte iuris periti. Sig^tnum Raymundi de Castelleto militis &c. testiū. Sig^tnum Petri de Tamarito notarij publici Dertusę, qui hoc scribi iussit, & subscriptiones Arnaldi sacristę, & Guillermi Descarp canonici prædictorum. qui valitudine corporis laborantes, non potuerunt, subscribere, iussu eorundem &c.

3 Ad cuiusarbitralis sententię, laudi, seu arbitrij enucleationem, deducendum venit: de iure tres esse arbitriorum species, quorum quidam dicitur arbiter simpliciter, & hic est in quem de partium cōcordia cōpromittitur, imposita pœna parti contrauenienti. Alter verò arbitrator; & hic est qui amicabiliter litem dirimit, defacto potius quàm de iure; & non seruato iuris ordine. Tertius verò dicitur, iuris arbiter, quia de iuris necessitate eligitur, vt verbi gratia, quandó eligitur ad cognoscendum super suspicionibus contra iudicem allegatis; itá resoluit Maranta, in specul. aur. in 4. p. distin. 14.

n. 2. cum seq. Cancer in var. resolut. c. 21. nu. 1. 2. & 3. p. 1. & Abb. in c. quinquaginta. nu. 7. de iure iuran. & doctores super eò, & signanter Imola ibi in vers. an autē sit aliqua &c. dicens differentiam, inter arbitros, & amicabilem compositores esse, quia arbitri, per arbitramentū debēt causam diffinire; amicabilem enim compositores, debent reducere partes ad concordiam, absq. eò quod ipsi pronuncient. quod tenet Bar. in l. si de meis. §. rece-
 4 pisse. ff. de arbitris. & Bal. ibi. Et nota quod aliquandò, iura loquentia de arbitro, comprehendunt arbitratorē docet Abb. in c. quinquaginta. n. 37. de iur. iuran. iux.
 5 text. in c. exposita de arbi. Quibus premissis scias etiam, quod ex modo procedendi, colligitur vtrum pronun-
 cians fuerit arbiter, iux. Abb. in c. quinquaginta. num. 42. de iur. iuran. Bar. in l. 1. n. 5. ff. de iudicijs. & in l. si seruus. §. si numerus. n. 4. ff. de leg. 1. Mohed. decis. 229. nu. 3. & quia Abbas, & Archidiaconus prædicti sententiam tu-
 lerunt, auditis partium prætensionibus regulariter, & visis instrumentis, & privilegijs partium, & in forma iu-
 ridica, vt arbitros declarasse dicendum est: namq. arbi-
 tri procedere tenentur, iuris ordine seruato, & arbitra-
 tores nō, doctrina est Innocen. in d. c. quinquaginta. n. 42. de iur. iuran. & Abb. ibidem. n. 42. Iodoc. Damhou. in
 prac. ciui. c. 203. n. 4. 21. & 22. Iasonis. in §. omnium. vers. quidam. de action. Petr. Iac. in prac. tit. de recur. ad ar-
 bit. boni viri. in prin. tum etiam inferitur concludenter, vt arbitros, & non vt arbitratores, seu amicabilem com-
 positores pronunciasse, ex narratiua facta per eosdem arbitros, in principio dictæ sententiæ, sub his verbis. *Nos frater Arnaldus Abbas Populeti; & Arnaldus de Gualba Archidiaconus Vicen. arbitri prædicti &c.* Et etiam quia idem arbi-
 tri, in sententia arbitrari dicunt se inter dictas partes ar-
 bitrari & partes cōpromittentes dictam sententiam ar-
 bitrium

- bitrium vocant, prout ex verbis narratiuæ prædictæ apparet: quæ in huiusmodi sententia arbitrari, lata tertiis & quadraginta ab hinc annis, vel inde plus probat. & idem tenendum est, iuxta doctrinā Cassador, decis. 3. n. 3. de procuratoribus. de super latè adductam. Tum etiā plenè constat vt arbitros pronunciaſſe, ex his verbis in fine sententiæ prædictæ contentis. *Hæc omnia, & ſingula ſi prædicta arbitrando, laudando, & componendo decimus &c.* Arbitri enim, ad lites, & controuerſias componendas, & finiendas eliguntur iux. tex. in l. quamuis arbiter. ff. de recep. arbi. & Iod. Damhou. in prac. ciui. c. 203. num. 2.
- 8 Tum etiam quia arbitri cum pronunciant, dicuntur arbitrari, ſeu laudare, & eorum ſentētia laudum dicitur: conſtat ex notatis per Abb. in c. cum dilectus. n. 3. de arbit. & in c. 1. n. 2. eodem tit. Celſum Hugo. conſ. 97. n. 2. & conſ. 22. n. 3. & Cancer in var. reſol. p. 1. cap. 21. nu. 4. deinde etiam, colligitur vt arbitros pronūciaſſe, ex verbis compromiſſi deſuper adducti, ſequentibus. *Fuit etiam inſuper adiectum a partibus quod prædicti arbitri poſſint &c.* & ſimiliter, in eodem inſtrumento compromiſſi, ſeu verbis eiufdē immediatè ſequentibus in modum ſequentem. *Coram quibus arbitris, dicti Episcopuſ, & capituluſ, ſuaſ petitioneſ propoſuerunt &c.* Finaliter autem concludimus, vt arbitros pronunciaſſe quia in compromiſſo, impoſita erat pēna pecuniaria. parti contraueniēti, quæ tantū apponi ſolet, cū cōpromittitur in arbitruſ. docet Iod. Dāhou. in prac. ciui. c. 204. n. 1. & 2. & Azon. in ſum. lib. 2. tit. 10 de arbi n. 9. Et nota quod nō ideò quia in compromiſſo pēna deficiat irritū eſt, nā illa in eo nō eſt itā neceſſaria de iure, quòd ea difficiente, claudicet cōpromiſſū, nāq. abſq. ea dari poteſt, et firmū manebit. iux. Inno. in c. quin
- 11 tauallis. num. 4. de iur. iuran. Quod compromiſſum arbitrorum, ſcripto notandum eſt, vt authenticetur, &

- arbitratorum compromissum non. Damhoude. ibi. n. 4.
 12 §. & 6. Cumque arbitrium nihil aliud sit, quam potestas
 voluntariè data alicui, & recepta ad pronunciandum in
 lite, prout arbitro visum fuerit, aliquandò certa pœna
 vallata, & certis terminis limitata. iuxta relata per Ho-
 stien. in summa lib. 1. tit. de arbitra. n. 1. & in præsentì nos-
 tro negotio, data fuerit potestas prædictis Abbati, & Ar-
 chidiacono arbitris, per compromittentes; instrumento
 compromissi vallato cum pœna mille aureorum, ad pro-
 nunciandum super controuersijs dictorum compromit-
 tencium, & illud fuerit scriptis notatum: concludendū
 13 est, vt arbitros declarasse. Nec dicendum est, in aliquo
 deficere compromissum hoc, ex quo in eodem non est
 præfixum certum, & limitatum tempus: intra quod ar-
 bitri laudum proferre deberent, iuxta diffinitionem su-
 pra adductam: namque si à partibus forsan non præfin-
 gitur tempus certum, intra quod arbiter laudum pro-
 ferre teneatur, quemadmodum in huiusmodi compro-
 missis; ratum & firmum manebit, non obstante di-
 cta temporis incertitudine; quia de iure, tanto tempo-
 re durat potestas arbitri, quanto durat actio; nisi tacitè
 vel expressè reuocetur à partibus prædicta potestas. ita
 resoluit Abb. in c. quinta uallis. nu. 3 de iur. iuran. iuxta
 dispositionem authenticæ. si tamen in medio. C. de tem-
 14 po. appell. & c. et tex. in clemen. quamdiu, de appella. In
 stantia autem, non perit de iure canonico coram arbi-
 tro. per lapsum triennij, sicut resoluit Abb. in cap. cum
 dilectus. n. 2 1. de arbitris. licet de iure civili, triennio pe-
 reat. iux. doctrinam Bar. in l. si de meis. §. ex compromis-
 so. nu. 3. ff. de recep. arbit. Iuxta quam dispositionem, tã
 iuris canonici, quã civilis, nec instantia periuit coram
 arbitris antèdictis, nec potestas eorum extincta fuit,
 tempore quo laudum protulerunt: namq. 4. idus Madij
 anno

anno 1293. fuit à partibus compromissum firmatum.
 nempè die.9. prædicti mensis. et ipsius vigore, laudum
 latum fuit, pridie idus madij eiusdem anni: nempè die
 12. mensis prædicti: itaque intrà spatium trium dierū,
 post cōpromissum firmatum, arbitri laudauerunt. Nūc
 super est videre, vtrum partes supradictæ, compromis-
 15 sum prædictum firmare potuerunt. Et certè de iure, so-
 lum compromittere possunt super rebus ecclesiæ, illi
 qui alienare possunt eas. vide Abb. in c. cum tempore n.
 3. de arbitris, et cū Episcopus solus, non possit bona Ec-
 clesiæ alienare, seu Ecclesiā perpetuò obligare. iux. tex.
 in c. sinè exceptione. 12. q. 2. & c. 1. de his quæ fiunt à præ-
 latis. nec indirectè poterit, scilicet compromittendo
 iux. tex. in c. peruenit. de arbit. et specul. eodem tit. §. re-
 stat. vers. sed nunquid clericis. §. finitur. vers. sed nun-
 16 quid prælatus. et Abb. conf. 62. n. 1. p. 1. Benè autè de iu-
 re, Episcopus. et capitulū simul, cōpromissū firmare pos-
 sunt. super rebus ecclesiæ. iux. Abb. doctrinam in c. tem-
 pore n. 3. de arbit. ideò scilicet, quia eò modo res eccle-
 siæ alienare possunt. prout constat ex text. in cap. sinè
 exceptione 12. quæst. 2. & in cap. 1. de his quæ fiunt
 à præla. cum alijs tex. concordantibus. et ita, licet dicti
 Episcopus, & capitulum, firmando supradictum com-
 promissum, indirectè viderentur bona Ecclesiæ Der-
 tuseñ. alienare, iuxta iura deducta, legitimè illud firma-
 17 re potuerunt, quia & directè alienare poterant. Et ea
 de causa, Episcopus sinè capitulo transigere non
 potest, benè tamen cum eo. iux. tex. in cap. contingit.
 de transaction. & docet Hostien. in summa. §. quis po-
 test transigere. vers. sed quærit an prælatus. tit. de tran-
 sactio. & ū transigere non potest nisi cum capitulo, ergo
 18 nec cōpromittere. Quia transigere, et compromittere
 æquiparantur. Et modus requiritus in vno, similiter re-
 quiriri.

quiritur in alio.docet latè Hostien. in summa tit. de arbit.
 §.impeditur etiam.n.7.in fine.Et quia argumentum
 de transactione, ad compromissum benè procedit iux.
 doctrinam Felin.conf.51.nu.5.ex quibus inferitur, tot
 requisita interuenire debere in firmando compromis-
 sum, seu trāsactionem super rebus Ecclesiæ, quot in ea-
 19 rum alienatione, in qua requiritur consensus Episcopi,
 & capituli, cum subscriptione canonicorum, præceden-
 te tamen tractatu.iux. tex.in c.sinè exceptione.12.q.2.
 & in c.1.de his quæ fiunt à præla.& ibi Abb. communi-
 ter receptus, iux.notata per Nauarr.in consil.5.num.5.
 tit.de reb.eccle.alienan.lib.3.tom.1. quæ requisita, in
 20 huiusmodi compromisso adsunt. Namque de consen-
 su Episcopi,& capituli,satis constat,ex narratiua prædi-
 cti compromissi, & ex subscriptione Episcopi, & cano-
 nicorum,quæ solennitates extrinsecæ sunt,demonstran-
 tes etiam consensum subscribentium.docet Abb. in c.
 21 per tuas.num.9.de arbit. De tractatu autem habito in-
 ter dictum Episcopum,& capitulum,ad firmandum di-
 ctum compromissum,nullatenus constat: atuerò cum
 compromissum,& laudum eius vigore latum, sint acta
 antiquissima, pro validitate eorum, præsumendum est
 interuenisse, seu præcessisse tractatum prædictum: quia
 est de solennitatibus extrinsecis prædictæ sententiæ ar-
 bitralis,et compromissi:iuxta notata per Bart.in l.scien-
 dū.n.2.ff.de verborum oblig.quia cum reperiuntur cō-
 promissum, et laudum legitimè facta præsumendum
 est in antiquis (quemadmodū hæc,quæ non solum anti-
 qua,verum et antiquissima sunt) præcessisse ad firman-
 dum illa,tractatum supradictum, tanquam præparato-
 rium fundamentum, et solennitatem necessariam. do-
 cet Felin. in cap.sicut. nu. 33. de sen.et re iud.et alij ad
 22 hunc propositum desuper citati. Et quia gesta in anti-
 quis

23 quis ſolenniter geſta præſumuntur. Rota in nouiſſi. de-
 ciſ. 340. n. 2. p. 2. quod antiquitus geſta dicantur ſupra-
 dicta, conſtat; quia tempus non ſolum tercentorum an-
 norum, verum & centum, dicitur antiquiſſimum, prout
 refert Cephal. conſ. 250. n. 18. vol. 2. Maſcard. de proba-
 tio. conclu. 103. num. 1. vbi reſoluit, hanc opinionem re-
 ceptiorem eſſe. & Crauet. de antiqui. tempor. in princ.
 nu. 4. & conſil. 141. nu. 3. vol. 1. Et quia tercentis, & qua-
 draginta ab hinc annis, laudum, & compromiſſum geſ-
 24 ta fuerunt, legitimè facta cenſeri debent. Et in tantum
 procedit præſumptio huiusmodi, quòd etſi ſit in præiu-
 ditium tertij, ſolennitatem extrinſecam in eis interue-
 niſſe præſumendum eſt, ex antiquitate nedum centum,
 verum, & 40. vel. 30. annorum. ita reſoluit Caſſador.
 deciſ. 3. de procurat. num. 1. nec obest opponere quod
 compromiſſum claudicat, ex quo in eo non conſtat de
 de ſubſcriptionibus Episcopii, & capituli, namq. cōpro-
 miſſum, partium petitiones, & ſucceſſiuè laudū, vno &
 eodem inſtrumento clauſa, & ſubſignata fuerunt, & vni-
 co contextu exarata: ideò ſubſcriptiones Episcopii, &
 canonicorum in fine laudi appoſitæ, conſenſum omniū
 præcedentium demonſtrant, & per conſequens, com-
 25 promiſſi, cum præcedat. Tum etiam quia, compromiſ-
 ſum dicitur contractus celebratus inter compromitten-
 tes, & arbitrum, vt onus arbitrandi acceptet, poſt com-
 promiſſum ſignatum, & propriè non eſt completum,
 & perfectum, antè arbitratorum acceptationem, iuxta
 deducta per Celſum Hugo. conſil. 30. num. 12. allegan-
 tem Bal. in l. ſi cum dies. ff. de arbitris. & cum non con-
 ſtet de acceptatione arbitratorum, aliter quàm per lau-
 dum per eos latum, & tunc ſolum dici poſſit compro-
 miſſum perfectum; ſufficiet dictas ſubſcriptiones, poſt
 laudum continuatas fuiſſe, cum antè illud non con-

stet de arbitrorum acceptione, & ea propter compromi-
 ssum perfectum non esse, nisi post laudum dici possit,
 maximè cum vnico contextu, et in eodem instrumēto,
 sub vna, & eadem clausura exarata sint, laudum, & par-
 26 tium petitiones, & compromissum. Et omnibus his
 additur; Episcopum cum capitulo transigere posse, su-
 per bonis nondum vnitis, & incorporatis Ecclesiæ absq.
 superioris autoritate, et si Episcopus iurauerit non
 alienare bona Ecclesiæ inconsulto Romano Pontifice;
 ità resoluit Natta consil. 44 r. num. 12. & docet Bal. in
 l. præses. vers. item secundū quosdam C. de transactio.
 cumq. res super quibus cōpromissum huiusmodi firma-
 runt Episcopus, & capitulū, adhuc vnitæ non essent Ec-
 clestiæ Dertusē. nēpè decimæ & primitiæ, ac præsentatio,
 seu ius patronatus Ecclesiarū castri de Xiuert, & lo-
 corū sui termini, legitimè potuerunt compromittere, &
 iuxta deducta cōpromissum validū, & firmū est; & ità in
 similibus cōtrouersijs procedendū est ad sedandas lites
 & vitādos sumptus, et alia incommoda, quæ ex litibus
 27 insurgunt; Et prælati ità se habere debent, cum canoni-
 cis, quia comendabile est, seruos Dei non litigare. text.
 in cap. 1. de syndico, & actio. Prætereà cum arbitri vi-
 gore prædicti compromissi laudum suum legitimè pro-
 28 ferre possent, de eius validitate tractandum est. Ad quod
 præmittimus, laudum emologatum à Partibus executio-
 nem habere: tam de iure ciuili, quàm canonico. iuxta
 text. in cap. per tuas de arbit. & ibi Abb. nu. 4. hoc affir-
 mans, & Innocen. constat autem huiusmodi lau-
 dum, emologatum fuisse à patibus ex subscriptionibus
 partium, quæ sunt solennitates extrinsecæ, ad demonstrā-
 dum eorum emologationem. Adb. in dicto. c. per tuas
 29 num. 9. de arbit. quæ subscriptiones, ad emologatio-
 nem laudi necessariæ non erant de iure canonico, sed
 suffi-

sufficiebat tacita emologatio: quæ inducitur, quando partes non contradicunt intra decem dierum spatium, ita docet Abb. ibi num. 9. & Innocen. ibi. num. 2. asserit quosdam dixisse sufficere emologationem absq. subscriptione secundum canones; mouetur autem Abbas ex eo quia; in dicto cap. per tuas Summus Pontifex nihil de subscriptione dicit, sed solum disponit; quod si arbitrium fuerit receptum, habeat executionem: nihilominus, licet subscriptio requiratur ad legitimam emologationem; laudum hoc emologatum fuit, ex eo quia à partibus subscriptum extitit, et intra decem dies non contradixerunt, & multo fortius; quia præter subscriptionem, & taciturnitatem; purè & simpliciter, ac etiam expressè partes illud approbauerunt: prout constat desuper in calce instrumenti laudi. Quamobrem datur actio cuiq. ex partibus. contrà eam quæ noluerit observare disposita in dicto laudo, quæ nascitur tacitè ex nouo pacto inito, de observando omni disposita in laudo. Abb. in dicto. cap. per tuas. num. 15. et Inno. ibi num. 2. Et mouetur Abb. hac potissima ratione, nam sententia lata à iudice, quantumcumq. sit nulla, potest ratificari à partibus, non ut habeat vim sententiæ, sed vim pacti ex nouo contractu. ut probatur in l. 2. C. commu. vtriusq. iud. et notat Bart. in l. vnica. C. qui pro sua iu. & Canonistæ, post. glos. in c. significasti. de foro comp. et ideo pari ratione potest ratificari sententia arbitri, ut non agatur ad eius observationem propter illà, sed ex tacito pacto, et quodam modo, ex nouo contractu: qua propter cum post laudum hoc Episcopus, et capitulum ex vna, et magister, et fratres Templi ex altera, purè et liberè approbauerint illud, et promisserint se adinuicem observare omnia contenta in eodè, prout apparet ex sequenti clausula instrumenti de super adducti:

quo arbitrio prolato, dominus Bernardus Dei gratia Episcopus, & capitulum ex una parte, et dictus magister & frater &c. ex altera, laudarunt, & approbarunt arbitrium prædictum: promittentes sibi ad inuicem obseruare perpetuò arbitrium supradictum, & omnia, & singula in eo contenta &c. necessariò concludendum est, eorum quolibet, agere posse vigore pacti initi, post laudum latum, contra nolentem adimplere, & obseruare contenta in eodem: quo remedio vti non oportuit, cum omnia, & singula, in dicto laudo disposita, obseruata fuerint à partibus inuicem, quæ arbitralis sententia nouum ius non induxit, sed quod ad partes spectabat declarauit iuxta desuper latè dicta adhuc propositum per relata à Gigante conf. 48. n. 2. & conf. 49. n. 9. & per eam plenum ius, & nō nouum, inductum remansit partibus, Feli. in c. cum venerabilis. nu. 29. de expection. Et obijcere non possunt, quòd arbitri prædicti exceßerunt fines potestatis eis concessæ in compromisso: declarando, & laudando circà ius patronatus, seu præsentationem ecclesiarum parochialium castri de Xiuert, & locorum termini eiusdem, ex quo arbiter, non potest cognoscere de alia re, quā sit in compromisso expressa. iux. 32. tex. in c. cum dilectus. de arbit. quia de iure textus hic, hanc limitationem sibi consonam habet, scilicet arbitros posse extendere manum, ad non deducta in compromisso, dummodo ista adhæreāt expressis in eo, præsertim si causa principalis diffinire commodè non possit. iux. glos. secundam. in d. c. cum dilectus, de arbit. & ibi Abb. n. 19. & Innocen. in c. ex parte. n. 1. vers. sed dicet. eodem tit. & glos. in l. non distinguemus. in §. de officio. ff. de arbit. quare necessariò arbitri supradicti debuerūt pronunciare iuxta seriem compromissi, super iure patronatus ecclesiarum prædictarum, cum rectoribus earum, primitiæ super quibus lis vertebatur adiudicatæ:

dicatæ fuerint, & collatio dictarum ecclesiarum, Episcopo reservata, ad præsentationē fratrum Templi, accessorie enim declarandū veniebat, dicti rectores, quomodo instituendi erant in dictis ecclesijs; & quamvis dubium aliquod ex hac declaratione resultare posset, ex eo quia arbitri compromissi facultatem exceſſerunt; illud è medio tollit, pactum expressum per partes firmatum de observando omnia, & singula in laudo contenta, & declarata. Nunc superest videre vtrum magister Templi, cum consensu fratrum eiusdem ordinis, compromissum prædictum firmare potuerit: et sciendum est, quod tempore quo firmarunt dicti fratres, & magister Templi cōpromissū hoc ordo præfatus vigeat, & vixit post illud per spatiū quadraginta annorum, vel inde plus, prout inferius latè dicemus; quo tempore veri religiosi erant iux. tex. in c. cum et plantare. in princip. de privilegi. ibi sub his verbis: *Fratrum autem & coepiscoporum nostrorum conquisitione comperimus, quod fratres Templi, & hospitalis, & alij religiosi &c.* ac etiam erant, personæ ecclesiasticæ, quemadmodum constat ex notat. per Nauarr. in apolog. lib. de reddit. ecclesię. q. 1. monito. § 5. num. 1. Cumq. personæ ecclesiasticæ, et religiosæ essent, necessario dicendum est, bona ordinis eorum ecclesiastica fuisse, quia erant de patrimonio ecclesiasticæ, seu religiosæ communitatis: et ita cum eadem ratio militet, cū dictis Templarijs, ac cum Canonicis et Episcopo Derutensē. ex quo verè religiosi fuerant, et nunc sunt canonici prædicti, regulares scilicet ordinis diui Augustini, qui proficetur sicuti alij veri religiosi, et tria vota emittunt; idè in firmādo compromissum supradictū, et in emologatione laudi, virtute eiusdem, per arbitros lati; idem ius militare debebat, et eadem solennitates interuenire. iuxta illud vulgatum iuris, quod vbi eadem

ratio militat, idem ius militare debet, tex. in l. illud. ff. ad l. aquil. et l. à titio. ff. de verb. oblig. et ea propter cōcludendum venit. Laudum legitimè emologatum fuisse, per dictum magistrum Templi, et fratres eiusdem ordinis, & compromissum firmatum: cum totidem solennitates, quot inveniuntur in illis, pro parte Episcopi, & capituli, tot adsint in eisdem pro parte magistri, & fratrum prædictorum: & cum firma remanserint, laudū, & cōpromissum in quantū ad Episcopū, & Capitulum, à paritate rationis, firma remanere debebant, in quātū ad magistrum, & fratres prædictos: itaque prout ex dispositione supradicti laudi infertur, dimidiam partē decimarum castri de Xiuert, & locorum termini eiusdem, adiudicatam fuisse Ecclesiæ Dertusen. siuè Episcopo, & Capitulo eiusdem, & aliam dimidiam magistro, et fratribus Templi, & primitias rectoribus Ecclesiarum locorum ducti termini, & ius patronatus etiam ecclesiarū locorum prædicti castri de Xiuert, & termini eiusdem, reseruatam, & adiudicatam fuisse fratribus Templi cōcludendum est; prout cōstat ex verbis laudi sequentibus. *Ita tamen, quod in prædictis Ecclesijs, cū vacauerint, prædictus dñs Dertusen. Episcopus, instituat psonas idoneas,*

36. *ad præsentationē fratrum Tēpli &c.* Quæ dictiones, itā, et, tñ, iunctæ, sunt restrictiue, et modificatiue præcedentium. iux. text. in clemen. vnic. vers. itā tñ. de foro cōpe. et in l. hac edictali. C. de secundis nup. et in l. vbi adhuc. §. itā tñ. C. de iure dot. et restringunt institutiones dictarum ecclesiarum ad præsentationes fratrum Tēpli, et ibi arbitri eas apposuerunt, quia ante eas laudando statuerūt Ecclesias prædictas pleno iure, in spiritualibus, et temporalibus Episcopo Dertusen. subiectas esse, cū modificatione præcedēti: quæ verba, scilicet, *Ad præsentationem fratrum Templi &c.* in instrumento laudi cōtenta videntur appli-

applicare ius patronatus prædictum, capitulo fratrum et vniuersitati eorum. Similiter loquitur Summus Pontifex in c. i. de capellis monach. ibi sub his verbis. *Sed capellamus qui populum regat: ab Episcopo per concilium monachorum instituat* &c. quibus constat, consilium vniuersitatis monachorum debere præcedere institutioni prædictæ, quemadmodum præsentatio debet præcedere, in institutionibus ecclesiarum prædictarum, iuxta laudi dispositionem; et nota quod nõ ad solos monachos dictũ consilium prædicti, cap. i. seu præsentatio contenta in laudo, ad solos fratres Templi, pertinere dicendum est, 37 sed ad prælatos eorum, simul cum eis. Nam vnum cõsiliũ, vnum corpus, et vna vniuersitas dicuntur, prælatus et fratres eiusdem ordinis. est tex. expressus in c. nouit. de his quæ fiunt à præla. in principio in hunc modum. *Novit tua discretionis prudentia, qualiter tu, & fratres tui vnum corpus sitis* &c. Et in simili casu, quo arbitri in laudo disposuerunt circa dictum ius patronatus, loquitur, & disponit Summus Pontifex, in cap. vnico. de capellis monach. in 6. ibi. *Presbiteri, qui ad curam populi, per monachos in eorum Ecclesijs præsentantur* &c. per monachos, idest per vniuersitatem monachorum, quæ est monachi, cum prælato. & ita venit concludendum, prædictam præsentationem, ad magistrum, & fratres Templi spectasse, in vim laudi, & dispositionis eiusdem: non obstante quod arbitri, ad fratres solos, dictam præsentationem spectasse, arbitrati fuerint, nulla facta mentione de magistro. Sed nunquid, 38 quid huiusmodi ius patronatus ad iudicatum fuit fratribus, et ea propter spectauerit ad collegium, seu vniuersitatem eorum; ideò poterant præsentare ad dictas ecclesias absque consensu prælati, seu magistri eorum? non equidem: quia in huiusmodi causa

ius

- ius patronatus seu praesentandi pertinet ad collegium, seu vniuersitatem fratrum, fratres praedicti praesentare non possunt, nisi cum consensu sui praelati. *tex. in c. ea noscitur. de his quae fiunt à praela. et super eo Abb.* ex hoc, quia praelatus et fratres vnum corpus sunt: *iux. tex. citatum de super, in c. nouit. dicto tit. benè tamen praelatus potest solus praesentare, si de consuetudine illud habuerit, iuxta dispositionem dicti c. ea noscitur, & super eo Abb.* itaq. praedictae parrochiales ecclesiae collandae veniunt, ad praesentationem dictorum fratrum templi. Quae verba ius patronatus ad dictos fratres pertinere declarant, quia praesentatio rectorum, ad ecclesias vacantes, proprie ad patronos spectat. *iux. tex. in c. consultationibus. c. transmissae. et c. significasti de iure pat. et rex. in c. filius. cap. decernimus. 16. q. 7. et praesentare ad ecclesias, nihil aliud est, quam fructus iuris patronatus, vt per Abb. in dicto c. consultationibus. nu. 3. de iur. pat. & glos. in c. cum Bertholdus, super verbo, quodam iure, & super verbo, patrono, de senten. et re iudica. ac etiam est effectus iuris patronatus. Lamberti. de iure pat. in 2. art. 1. q. prin. 1. p. 2. lib. num. 2. & 3.*
- 40 Et concludimus dicendo, quod ex quo loca de Alcala, Alcoceuer, de Castellnou, & Polpiz, erant constituta, intra fines terminorum castri de Xiuert, prout supra probauimus, ius patronatus ecclesiarum eorundem, declaratum fuisse per arbitros antedictos, cum praedicto laudo ad fratres Templi pertinere; & ea propter magistrum, & fratres praedicti ordinis, veros, et indubitatos patronos illarum fuisse.

§. XVI. & ultimus.

- 1 **M**AGISTER, & fratres ordinis Calatraue, in expugnatione Regni Valentie, auxilium præbuerunt incl. to Regi Iacobo. 1.
- 2 Decime & primitie, & etiam Ecclesia, castri & villa de Couis de Vinromano, in Regno Valentie, & locis de la Salzadella, cum terminis eorum: ad magistrum, & fratres Calatraue pertinerunt, post expugnationem dicti Regni.
- 3 Controuersia inter Episcopum, & capitulum Dertuseñ. ex una: & magistrum, & fratres Calatraue ex altera: super Ecclesijs decimis, & primitiis castri, & villa de Couis, & loci de la Salzadella, & terminorum suorum.
- 4 Laudum latum super dicta controuersia, per Petrum Archiepiscopum Tarraconen. iudicium electum.
- 5 Petrus Archiepiscopus, fuit verus arbiter, per dictas partes electus, & vtriusque laudum protulit.
- 6 Arbiter procedit vt iudex ordinarius, seruato iuris rigore.
- 7 Sententia iudicis ordinarij, qua requisita continere debet, ad eius validitatem.
- 8 Compromissum præsumitur præcessisse in laudo valde antiquo, licet de eo non constet.
- 9 In antiquis, pro mādato præsumitur, sicut etiā pro cōpromisso.
- 10 Pro sententia antiqua præsumitur, absq. processu.
- 11 Subscriptiones partium, consensum demonstrant.
- 12 Ex approbatione laudi à partibus facta, pcedit actio unicuique earum, contra nolentem obseruare disposita in eo.
- 13 Quomodo potest prælatus compromittere, transigere, & alienare ecclesiasticas res.
- 14 Iudex ordinarius alicuius, ab eodem in arbitrum eligi potest.
- 15 Ius patronatus Ecclesiarum, villa, & castri de couis de Vinromano, & loci de la Salzadella, & terminorum eorundem: pertinuit ad magistrum, & fratres Calatraue, & ex tribus partibus decimatum, duas, & ex quattuor partibus primitiarum, tres.

- 16 *Villa, & loca de Albocacer, de la Salzedella, de Tirig, de la Serratella, de la Torre den Dümenge, de Vilanova, sunt, & fuerunt constituta, intra terminum villa, & castri de Couis de Vinromano.*
- 17 *Post fratres Calatrauc, quot domini successerunt in dominio villa, & castri de Couis de Vinromano, & locorum sui termini, vsq. ad annum. 1294.*
- 18 *Permutatio dictorum castri, & locorum, cum certis iuribus Ciuitatis Dertuse, in anno. 1294.*
- 19 *Fratres Templi, vigore concambij consequuntur dominium, predictorum locorum.*
- 20 *Ius patronatus, transit cum vniuersitate temporali vendita, aut permutata, accessorie.*
- 21 *Castrum, & villa dicuntur quid vniuersale, & continent subse, districtum, iurisdictionem, & ius patronatus &c.*
- 22 *Vendens rem annexam spiritualibus, seu illam permutans cum re profana, simoniam committit.*
- 23 *Ius patronatus, est annexum spiritualitati, & ita si vendatur, aut cum re profana permutetur, simonia committitur.*
- 24 *Natura dictionis, cum, est coniungere, & facere rem accessorie venire, & sic cum ea legitime transit ius patro. accessorie, cum re profana.*
- 25 *Bona Templariorum, fuerunt apprehensa & administratoribus tradita, in Regno Valentie, in anno 1307. & Templarij omnes capti.*
- 26 *Ordo Templi, abolitus fuit in anno. 1312. & eius bona unita ordini hospitalis, exceptis illis, quæ in regnis corona Aragonum aderant.*
- 27 *Collatio Ecclesie parrochialis villa de Albocacer, termini villa, & castri de Couis de Vinromano: ad presentationem administratorum bonorum, quæ fuerunt militie Templi.*
- 28 *Sequester, est custos, & administrator rei sequestrate.*
- 29 *Sequester, potest presentare, & eius presentatio est valida.*
- 30 *Administrator dicitur vice dominus, custos bonorum debet pre-sensure, nam si non presentat tempore vacationis, videtur dissipare bona.*

- 31 Curator furiosi, presentare potest, & valet presentatio & similiter tutor, & curator pupilli, modo sit minor, modo sit maior septennio.
- 32 Curator furiosi, ad bona administrandum eligitur.
- 33 Literis collationum Episcopi attestantibus de presentatione, creditur.
- 34 In patronatus Ecclesiarum, villæ, & castri de Couis de Vinromano, & villarum et locorum termini eiusdem, à tempore quo Regnum Valentie expugnatum fuit, vsq. ad annum 1315. ad quos dominos pertinuit.

PRÆTER magistros ordinum Templi, & hospitalis Hierosolymitanen-
 & fratres ac milites eorundem: in expugnatione prædicta Regni Valentie, acriter pugnaverunt: opemq. tulerunt inclito Regi Iacobo primo, magister, & fratres ordinis Calatrae cum suis militibus, ita testantur Beuther in chron. lib. 2. c. 22. & Miedes in historia prædicti Regis, sermone vulgari exarata. lib. 9. c. 7. curia in annal. lib. 3. c. 16. Et ita bello prædicto sedato, & regno Valentie capto fratres Calatrae in remunerationem laborum, nacti fuerunt inter alia, decimas & primitias, ac etiam ecclesias castri & villæ de Couis de Vinromano. seu vici Roma, & loci de la Salzadella, & terminorum eorundem idq. ex regia cōcessione, in vim promissionis, per Regem Iacobum ordinibus prædictis factam, de qua supra egimus. Quapropter magna lis, & controuersia suscitata fuit tunc temporis: inter Episcopum, & capitulum Ecclesiæ Dertusen. ex vna, asserētes prædictas decimas, primitias, et Ecclesias, ad eos pertinuisse et spectasse de iure, & alias vigore concessionum tempore priorum: et magistrum & fratres Calatrae ex altera parte. Cupientes autem prædictas partes, lites di-

rimere, & expensis, sumptibus ac laboribus parcere cōpromisserūt in dominum Petrum, tunc metropolitanæ Ecclesiæ Tarraconen. Archiepiscopum; qui assumpto onere prædicti compromissi, ut arbiter à prædictis partibus electus, et nominatus, auditis earū deductionib⁹, & earum iuribus perpenſis, & consideratis; fuit per eundem prolatus laudum tenoris sequentis.

4° **C**VM inter venerabilem Poncium Dei gratia, Episcopum, & Capitulum Ecclesiæ Dertusen. ex parte vna: & Lupum Martini, comendatorem de Alcanicio, & fratres ordinis Calatrauæ ex altera, super Ecclesijs decimis & primitijs, & alijs iuribus Ecclesiasticis, castorum, & villarum, de Couis de Vinromano, de Pulpicio, de Salzadella, ac terminorum suorum, controuersia verteretur. Tandem partes, volentes per viam pacis, & concordie incedere: in dominum Petrum Dei gratia, Tarraconen. Archiepiscopum, super præmissis compromiserunt. Promittentes sub pœna quingentorum aureorū, inuicem stipulata: se tenere, & obseruare perpetuò, per se, & successores, quidquid dominus Archiepiscopus supradictus, iure, laudo, consilio, vel voluntate, seu etiam amicabili compositione, super præmissis duxerit statuendum. Nos igitur, Petrus Dei gratia, Tarraconen. Archiepiscopus, finem litibus imponere cupientes, volentes & parcere laboribus partium, & expensis, memorato Episcopo, & Petro de Podio Camerario, & procuratore Capituli Dertusen. & Petro Palayz, Michael de Lobera, & Ioanne Ioannis, fratribus ordinis Calatrauæ & procuratoribus, in nostra præsentia constitutis. Habito diligenti consilio, & tractatu de communi partium voluntate, sic duximus ordinandum. Quòd venerabilis Episcopus, & Ecclesia Dertusen. habeant, & percipiant, tertiam partem, omnium decimarum, & quartam primitiarum, locorum prædictorum, & terminorum suorum; liberè & immunitè, quod inde, nullum seruitium facere teneantur. Si tamen primitiæ, quas nunc laici possident, ad manus ipsorum comendatoris, & fratrum poterint peruenire. Comendator verò, & fratres prædicti, ac eorum successores, duas partes habeant, & percipiant, in decimis, & tres partes in primitijs supradictis: de quibus donetur, & assignetur vicarijs, seu rectoribus, clericis scilicet secularibus, Ecclesiarum prædictorum locorum, congruam & sufficientem partem, vnde seruitium faciant, & hospitalitatem teneant, sicut decet in Ecclesijs memoratis. Et omnia alia faciant, quæ per clericos Dertusen.

Dertusen. diœcesis, vicarios scilicet, & rectores, sunt fieri consueta. Dicimus etiam, quod comendator, & fratres prædicti; ac eorum successores, memorato Episcopo, et eius successoribus, vicarios, seu Rectores, clericos seculares idoneos, ad curam dictarum Ecclesiarum præsentent, qui de manu eiusdem Episcopi, si idonei fuerint, curam recipiant animarum. In quibus dictus Episcopus, & successores sui, habeant correctionem, visitationem, & tres procuraciones, ratione visitationis debitas quolibet anno, cum duodecim equitantibus, & alia iura Ecclesiastica spectantia ad legem iurisdictionis, & Dioecesan. sicut in alijs Ecclesijs diœcesis Dertusen. ijdem etiam clerici Archidiacono, & Camerario Dertusen. Ecclesiæ, iura sua prout moris est, dare similiter teneantur. Decimæ verò & primitiæ supradictæ, per baiulos Episcopi, & fratrum prædictorum, in vnum locum fideliter congregentur, & post modum diuidantur, secundum modum superius comprehensum. Loca autem ad opus Ecclesiarum, & cimiteriorum, in dictis locis idonea assignare præcipimus; secundum canonice instituta. Quia verò à tempore compromissi in nos facti, fructus dictorum locorum sequestrari præcepimus. Volumus quod memorato Episcopo, & Ecclesiæ, detur pars sua, sicut superius est expressum. Si quæ autem in dicto compromisso posita sunt ambigua, vel obscura, declarationem, & interpretationem, de voluntate partium, nobis penitus reseruamus. Hoc actum est octauo idus Decembris anno Domini 1248. Ego Petrus Tarracone. Ecclesiæ Archiepiscopus subscribo. Ego Pôcius Dertusen. Episcopus subscribo. Sig†num G. Prioris. Ego Bernardus de Oliuella subscribo. Sig†num Petri Dertusen. Camerarij. Sig†num A. Sacristæ. Sig†num G. de Tamarito canonici. Ego Dominicus Prior claustralis subscribo. Sig†num P. præcentoris Dertusen. Sig†num Laurentij presbiteri & canonici. Sig†num G. de Scarp. canonici. Sig†num Lupi Martini comendatoris de Alcanicio. Sig†num Blasij Petri. Sig†num Sancij Ortiz. Sig†num Ioannis Pardi. Sig†num Peresij Muñoz, prædicti comendatores, & fratres, firmauerunt & approbauerunt compositionem prædictam præsentibus testibus inferius nominatis. Sig†num Ioannis de Brusca testis. Sig†num Petri de Alzina testis. Sig†num Bernardi Renardi capellani sancti Matthæi, qui firmamenta comendatoris, & fratrum prædictorum recepit. Præsentibus testibus supra scriptis. Sig†num Petri Palaiz prioris de Alcanicio. Sig†num I. Ioannis comendatoris de Monterubeo. Sig†num Michaelis de Lobeta comendatoris

mendatoris de Couis de Vñroman. procuratorum. Ego. A. de Acuta Archidiaconus Tarraconeñ. subscribo vt testis. Ego. G. de Alarico notarius domini Archiepiscopi supradicti, mandato eiusdem, hoc scripsi, die & anno præfixis.

Quæ sententia arbitralis recondita est, in archiuo capituli almæ Sedis Dertuseñ. & à quodam libro pergameneo antiquo, coopertis ligneis munito, in eodem custodito, & recondito, abstracta, & in forma authentica redacta, per notarium scribam, et dicti archiui libros regentem, michi tradita. In §. præcedenti egimus latè quid sit arbiter, & de iure quæ requirantur ad id vt aliquis, vt verus arbiter processisse dicatur. Et iuxta deducta in eo est dicendum Petrum, Tarraconeñ. Archiepiscopum, verum arbitrum fuisse, inter Episcopum, & capitulum Dertuseñ. ex vna, et fratres Calatrauæ ex altera: quia arbiter dicitur, qui de partiũ cõsensu eligitur, et in eũ imposita pænâ parti cõtrauenienti cõpromittit: & causam cognoscit cõpromisso firmato, ita Abb. in c. quinquauallis. n. 7. de iur. iuran. et super eo DD. & Cacer in var. resu. c. 21. n. 1. p. 1. Tum etiam verus arbiter fuit, quia processit iuris ordine seruato. iuxta deducta per Innocen in d. c. quinquauallis. n. 4. & Abb. ibi dicto n. 7. et nu. 42. Iod. Damhou. in prac. ciui. c. 203. n. 4. 21. et 22. et Ias. in §. omnium inst. de actio. vers. quidam: itaq. cum electus fuerit Petrus Archiepiscopus, de consensu ambarum partium, et cum assignatione pænæ parti cõtrauenienti impositæ, et per illas stipulatæ; dicendum est, vt arbitrum pronunciaſſe. Prætereà constat etiam, ex verbis narratiuis dictæ sententiæ sequentibus. *Nos igitur Petrus Dei gratia Tarraconeñ. Archiepiscopus finem litibus imponere cupientes &c.* vt arbitrum pronunciaſſe, quia ad finiendas, & componendas lites futuras, & inceptas eliguntur arbitri. iuxt. tex. in l. quamuis arbiter. ff. de recep. arbi. & iux. notata per Iod. Damhou. in prac. ciui. cap.

203. num. 2. deinde etiam cum arbiter procedere debeat, iuxta deducta, sicut iudex ordinarius, dicendum est prædictū Archiepiscopū, ut arbitrum declarasse. Quia sententia iudicis ordinarij, sex requisita continere debet, iux. doctrinā specula. in tit. de senten. prolat. §. qualiter autem iux. finem. scilicet nomen iudicis, & qualitatem eiusdem, utrum sit delegatus arbiter, vel ordinarius. Secundum nomina litigatorum. Tertiū tenorem petitionis in iudicio proferat. Quartū substantiam processus. Quintū quod fiat mentio in sententia, partes fuisse præsentem, vel alterā præsentem, & alterā abentem, citatā & contumacem. Sextū quod contineat cōdemnationē, vel absolutionem, vel aliquid æquiualens. Et eapropter cum ista sex requisita adsint, in laudo prolato per dictū Archiepiscopum, ut arbitrum sententiam protulisse affirmandū est: quia arbitria redacta sunt, ad similitudinē iudiciorum. iux. tex. in d. l. 1. ff. de recep. arbi: & i. à titio. de verbo. oblig. & huiusmodi laudum ad similitudinem sententiæ iudicis ordinarij, in omnibus requisitis latum fuit. Nihilominus tamen si ita est quod arbiter dicitur ille in quem compromittitur per partes pæna imposita. iux. deducta supra num. 5. dicendum est, quod ubi de cōpromisso non apparet sententia arbitri erit nullius roboris, cum ex cōpromisso efluat potestas, & iurisdictio arbitro p partes data; & hac de causa cū non constet de instrumēto compromissi, firmati per partes supradictas, in fauorem prædicti Archiepiscopi, cuius vigore laudū supra adductum protulit; dicendū est, illud nullum esse ex defectu potestatis & iurisditionis arbitri: cū de eadē non cōstet. Ad cuius obiectionis solutionē scias; cōpromissum, sicut & mādatum, dici de iure sicut supra diximus, solēnitates extrinsecas, & præparatoria fundamēta actus sententię. iux. doctri. Bar. in l. scien-

1. sciendum. nu. 2. de verb oblig. et aliorum super ea et Abb. in c. sicut. nu. 33. de senten et reiudi. quo præsупposito, licet verum sit, quod solennitas extrinseca non præsумatur de iure in actis iuxta Alciati doctrinam in tract. de præsум. in reg. 3. præsум. 10 n. 3. et Bart. in 1. sciendum. n. 15. de verbor. oblig. et canonist. in c. cum in iure. de offi. delegat. et per consequens, in prædicto laudo, cum non constet de compromisso, per partes firmato; pro eo præsумendum non sit, nihilominus tamen

8 non ideo prædicti laudi robur corrumpitur. Quia quando sententia est valde antiqua, solennitas extrinseca præsумitur intervenisse, et cum huiusmodi laudum, non solum valde antiquum, verum et antiquissimum sit; cum trecentis et quinquaginta ab hinc annis, et inde plus prolatum fuerit iux. deducta, et allegata ad hunc propositum in §. 15. n. 23. et 24. Venit ea propter dicendum; quod licet de compromisso non constet, pro eo præsумendum esse, quæ procedunt iux. Abb. doctrinam in c. sicut. n. 33. de senten. et re iud. et Cassador decis. 3. tit. de procurato. n. 2. & Francis. Marci. decis. 439. per tot. &

9 & But. conf. 24. Et similiter etiam, licet non constiterit de mandato, per Episcopum, & capitulum Dertusæ. Petro de Podio camerario attributo. nec de mandato fratrum Calatrauz, qui nomine procuratorio in dicto laudo interuenerunt, pro eo præsумendum est, sicut & pro compromisso. ita Cassador. vbi supra. et Felin. in cap. sicut. nu. 33. de senten. & re iudic. et Innocen. in c. cum in iure num. 5. de offic. et potest. iud. deleg. et Bart. conf. 24. quæ doctrina procedit cum hac limitatione, quod non appareat scriptura, ex qua possit depræhendi defectus, quia eorunc, cessat talis præsumptio, sicut Felin. refert, in supradicto c. cumq. non appareat in hoc nostro laudo, nec alibi, scriptura contrarium inducens, præsumptio

præsumptio compromissi, et mandati erit indubitata, et ideò laudum validum, et firmum erit, maximè cum arbiter prædictus, in narratiua laudi præfati, procuratores esse dixerit dictos camerarium, et fratres Calatravae; cui narratiuae, ex quo laudum valdè antiquum est, licet instrumenta mandatorum non reperiantur, stare debemus. iux. dicti Cassado. doctrinam, dicta decis. 3.

10 de procurato. n. 3. cui laudo, ob tantam eius antiquitatem etiam standum est, licet absque processu sit. vide Bart. in dict. l. admonendi. n. 43. de iure iur. Rot. in nouissi. decis. 1302. p. 3. et Cassador. vbi suprà. Quod laudum emologatum extitit per partes prout constat cui

11 denter, ex earum subscriptionibus; quae de iure consensum, & emologationem demonstrant, ità resoluit Abb. in c. per tuas. nu. 9. de arbit. vbi docet dictas subscriptiones necessarias omninò non esse, sed sufficere tacitam emologationem, scilicet quòd partes taceant, &

12 non contradicant intrà decem dierum spatium. Ex qua laudi approbatione, & emologatione, pura, & libera, p. utramq. partem facta, & absq. pœnæ appositione in dicta approbatione, & ex pacto iniro inter partes, de obseruando illud, datur actio unicuiq. earum, contra nolentem obseruare disposita in eo. docet Abb. in cap. per tuas. nu. 15. de arbit. & Innocen. ibi. n. 2. quia laudum si à partibus est approbatum, ex dicta approbatione resultat actio, & pactum pro obseruantia contentorum in eo. resoluit Celsus Hugo. conf. 22. num. 3. quæ actio, in præsentì nostro casu, competit unicuique ex partibus, cum à die prolationis vsque nunc, obseruata fuerint contenta in laudo prædicto, sicut inferius patebit.

13 Deinde etiam, huiusmodi compromissum legitimè firmatum fuisse, per dictos Capitulum, & Episcopum dicendum est: quia hi possunt compromittere super rebus

Ecclesiæ, qui possunt alienare eas. iuxta doctrinam desuper relatam Abb. in cap. cum tempore n. 3. de arbitris. Vnde cum Episcopus, & capitulum, præcedente tractatu res ecclesiæ cathedralis alienare possint, iux. tex. in cap. sine exceptione. 12. quæst. 2. & cap. 1. de his quæ fiunt à prælatis &c. & ibi Abb. communiter receptus. iux. notata per Nauarrum in consil. 5. num. 1. de rebus Ecclæ. alien. lib. 3. ideò prædicti Episcopus et capitulum potuerunt compromittere super dictis decimis, et primitiis, ac Ecclesijs, maximè cum vnitæ non essent, nec incorporatæ eius mensæ, et præcedente tractatu; quæ solennitas extrinseca est in dicto compromisso; et ideò præsumendum est præcessisse, iuxta relatam doctrinam Felin. in cap. sicut. num. 33. de sentent. et re iud. et aduerte quod compromittere, et transigere æquiparantur, et modus requisitus in vno, in alio etiam requiritur. docet Hostien. in summa. tit. de arbitris. §. impeditur etiam. num. 7. et ità cum Episcopus, et capitulum, præcedente tractatu possint transigere super rebus nondum Ecclesiæ vnitis, et incorporatis, prout resoluit Bal. in l. præses. col. 2. vers. item secundum quosdã C. de transactionibus. quem refert Natta consil. 441. num. 12. dicendum est, Episcopum, et Capitulum, legitimè compromissum supradictum firmasse, cum res, super quibus controuersia vertebatur, ecclesiæ incorporatæ non essent; maximè præcedente tractatu, in quibus nullatenus Episcopus contrauenisse videtur dispositioni tex. in c. vt super. de rebus Ecclæ. non alienan.

14 Et Notandum etiam venit, quòd licet Archiepiscopus Tarraconen. vti metropolitanus Episcopi Dertusen. sit iudex ordinarius eiusdem. vti suffraganei, sicut docet Abbas in capit. pastoralis. num. 2. de officio ordi. et in capit. antiqua. num. 3. de priuilegijs. et in capit. postulatione

latio. nu. 11. de clerico excom; nihilominus tamen licet ordinarius erat dicti Episcopi, de iure canonico in arbitrium eum eligere potuit; docet idem Abb. in c. cum tempore. nu. 5. de arbitris. Itaq. cum dicto laudo declaratum exitit, ius patronatus ecclesiarum, villarū, et locorum de Couis de Vinromano, de la Salzadella, ac terminorum eorum spectare, ad fratres Calatrauæ constat ex verbis dicti laudi sequentibus. *Decimus etiam, quod commendator, & fratres predicti, ac eorum successores, memorato Episcopo, & eius successoribus Vicarios, seu Rectores, clericos, seculares, idoneos, ad curam dictarum Ecclesiarum presentent &c.* quæ verba, & illorum dispositio, inducunt ius patronatus prædictum, spectasse ad dictos fratres Calatrauæ, cum hoc tamen, quod tantummodò clericos seculares, & non regulares ad eas præsentare possent; namq. præsentare clericos, seu Rectores ad ecclesias, ad patronos propriè spectat, constat ex tex. in c. ex consultationibus, & in c. cū autem. et in c. nobis. et in c. per nostras. de iur. pat. et ferè per totum tit. et c. filius. c. decernimus. 16. q. 7. docet Cæsar Lâber. in 1. art. 3. q. prin. 2. p. 2. lib. n. 1. de iur. pat. imò et præsentatio est effectus iurispat. idem Lamber. in 2. ar. 1. q. prin. 1. p. 2. lib. n. 2. et 3. de iur. pat. Animaduertendum tamen est, quod sententia non inducit nouum ius, propter quòd supradictum iuspat. fratribus Calatrauæ acquiratur, prout docet Gigas consil. 49. num. 9. sed quòd iam erat declarauit, et ità cum ius patronatus dictarum ecclesiarum, vigore priuilegij Urbani. 2. ad fratres Calatrauæ, aut ex propria acquisitione dictorum locorum, aut ex donatione remuneratoria, per interdictum Regem Iacobum, huius nominis primum in eorum fauorem facta pertineret; remansit hoc ius competens dictis fratribus, per supra dictum laudum decissum, & declaratum; iuxta ea quæ notat Felin. in c.

eum venerabilis. num. 29. de exception. et si benè per-
 pendantur verba supra adducta dicti laudi, super iure
 patronatus; quæstio non vertebatur inter dictos Epif-
 copum, & capitulum ex vna, & fratres Calatrauz
 ex altera parte, imò supponebant tanquàm indubi-
 tatum, dictos fratres patronos esse, sed quòd clericos
 seculares ad ecclesias prædictas, præsentare poterant
 quod forsan recusabant. Et hoc decisũ remansit cum
 dicto laudo, pronunciando clericos seculares, ad eas
 vacantes præsentare astrictos fuisse dictos fratres Cala-
 trauz, & eorũ successores. Præterea etiam. cù dicto lau-
 do adiudicatę fuerũt, ex tribus partibus decimarũ dic-
 torum locorum, & villarum de Couis, de Vintomano, &
 de la Salzadella, & terminorum earum, duę fratribus
 Calatrauz, & altera Episcopo, & Ecclesiæ Dertusẽ. et
 ex quatuor partibus primitiarum; tres prædictis fratri-
 bus, cum hoc quod præstarent cõgruã sustentationem,
 rectoribus dictarum Ecclesiarum, & quarta pars Episco-
 16 po, et Eccles. Dertusẽ. Et quia constet quæ sint villa, &
 loca constituta intrà dictos terminos, de quibus lau-
 dum supradictum loquitur, est prætermittendum. quòd
 in §. 12. deduximus circa probationem terminorum,
 & limitum territoriorum, imò contenta in eodem non
 refero, sed ad hærendo doctrinæ ibidem adductæ, dicen-
 dum est; intrà limites termini terminati vulgariter in
 Regno Valentia dicti, tenentia villæ, & castri de Couis
 de Vinromano, constituta esse, & fuisse, loca & villæ se-
 quẽtes: nèpè de Salzadella, de Tirig, d̃ Vilanoua de Alco-
 lea, olim Alcolea, Albocacer, Serratella, & de Torre den
 Dumenge: constat primò, quia iux. Abb. doctrinam in
 cap. cum causam. num. 1. de probationibus. & aliorum
 quæ in dicto §. 12. fuerunt allegati. termini, & limites
 territoriorũ probãtur per libros historiarũ, & chronico-
 rum

rū, quib⁹ à maioribus nostris fides tributa fuit, & ità cū chronicis doctoris Antonij Beuter fides semper adhibita fuit, illis stādum erit, maxmè cum res in contrarium non appareat, qui in c. 23. lib. 2. dicit sub his verbis. *Las cuevas de Vinromano. (de quien hablamos ya muchas cosas en el primer libro) con sus terminos, que son, Albocacer, la Salzadella, Villanueva, Tirig, y la Serratella &c.* quòd ità se haberi probabimus subsequenter, per instrumenta, & alias probationes indubitatas. Successiue autem, postquam dicti fratres Calatrauæ, dictū laudum approbauerunt in anno supradictō. 1248. castrum, & oppidum de Couis, de Vinromano pertinuit, & spectauit ad nobiles Artalem de Alagon, & dominam Tereziam Perez, qui ad habitandum dictum oppidum, & excolendum eius terminum concesserunt Petro Comin, Berengario Comin, & alijs, cum instrumento acto in dicto oppido. die vndecimo Nouembris anni. 1281. & recepto per Ioānem Perez: quod reconditum est, in archiuo castri Montefix, in libro intitulato de Poblacions, y itabliments. Et similiter in anno. 1276. in mense Decembris, locus de la Salzadella pertinebat & spectabat, ad nobilem Blasium de Alagon, qui cum instrumento, sub dicto Calendario recepto, & custodito, ac recondito, in dicto libro archiuu castri Montefix, concessit & donauit terminum de la Salzadella, ad habitandum, & excolendum, videlicet Petro Alzina, & Michael Azcō. Et hæreditatem dictam de Albocacer, quæ ad eum etiam spectabat, tunc, cum instrumento sequenti cōcessit ad excolendum, & habitandum. *Notum sit cunctis presentibus, & futuris, quod nos Blasius de Alagon, cum hac presenti scriptura perpetuò valiturus, damus vobis Ioanni de Brusca, ad populandum, quandam hereditatem nostram, quæ est in termino, de Couis de Auinromano, qua hereditas dicitur Albocacer ità quod &c.* quòd instrumen-

§. XVI.

rum actum fuit in villa Morellæ, Dioecesis Dertusen. octauo kalen. Februarij anni. 1277. & reconditum est in libro, et archiuo vltimò dictis. Præterea etiam successit in dicto dominio castri & oppidi de Coues de Auinroman, & locorum tenentiæ, & termini eiusdem, & in iuribus vniuersis pertinentibus ad ordinem & fratres Calatrauę in eisdem: inclytus Aragonum Rex Iacobus, huius nominis secundus, cognomento iustus, cumque eodem regnante anno 1294. ordo militiæ templi & fratres eiusdem, haberent dominum quoddam, & certam iurisdictionem in ciuitate Dertusen. et eius terminis, permutauit dictam villam de Couis de Auinromano, cum castris, villis & locis, constitutis in eius tenetiæ, & termino, videlicet villas dela Salzadella, de Albocacer, d Vilanoua, de Tirig, & de la Serra, & alias villas iura, et pertinentias; illasq. titulo dicti concābij tradidit dictis fratribus militiæ Tēpli, pro dictis dominio et iuribus, quæ in dicta ciuitate, et termino Dertusæ habebāt prout constat, instrumento permutationis, quod reconditum vidi, et perlegi in archiuis regio Barcinonæ, et baiuliæ Dertusæ, necnon etiam domus consilij eiusdem, authenticum, & fide dignum, quod apud me habeo: et quia nimis prolixum est, ad demonstrandum nostri facti substantiam, illius partem refferam; cuius tenor sequitur in hunc modum.

18 **I**N Dei nomine, sit omnibus manifestum, quod nos frater Berengarius de Cardona, domorum militiæ Templi, in Aragonia & Cathalonia, magister humilis. Attendentes per nos, seu fratres dictæ militiæ, non posse in ciuitate Dertusæ iurisdictionem, & iustitiam vt expedit plenariè exercere, & propterea, iura dictæ militiæ Templi diminui, & diuersimodè deperiri. Aduertētes per specialiter, melius, et vtilius

& vtilius fore nobis, & dictæ militiæ, iurisdictionem, dominationē, ac dominium, quam, & quod dicta militia habet, in dicta ciuitate, & terminis suis, in alium transferre, ad vtilitatem, & commodum dictæ militiæ; quam penes se inutiliter retineri. Habita super hoc, & obtenta plena, & libera potestate, à Reuerendo in Christo patre, ac domino, fratre Iacobo de Molay, Dei gratia sacre militiæ Templi magistro, habente, & gerente plenam, & liberam potestatem, à conuentu dictæ militiæ; cum charta indè facta, bulla ipsius conuentus sigillata. 6. Kalend. Septembris, anno Incarnationis Domini. 1394. Habito etiam pluries, pleno & diligenti tractatu, & deliberatione, ac consilio; tam in nostro capitulo generali, quam alijs, cum comendatoribus, & fratribus magistratus nostri. Idcirco auctoritate qua supra: per nos, & successores, ac fratres dictæ militiæ Templi, præsentes, & futuros, de consilio, assensu, & voluntate, fratris Eximeni de Lerida, comendatoris de Cantauella, fratris Raymundi de Belloloco, comendatoris Dertusæ, fratris Petri de Tous, comendatoris domus Templi Oiscæ, fratris Arnaldi de Turricella, comendatoris de Asconis, fratris Petri de Vilalba, comendatoris Miraueri &c. non vi, vel metu compulsi, dolo, vel errore inducti, seu in aliquo circumuenti, sed gratis, & ex certa scientia, cum testimonio vnius publici instrumenti, perpetuó firmiter, & vbique valeturi. Permutamus, & excambiamus, in perpetuum, & iure, seu titulo permutationis, & excambij, concedimus, & tradimus, seu quasi tradimus, pro libero, & franco alodio; vobis illustrissimo domino Iacobo, Dei gratia Regi Aragonum, Siciliæ, Maioricæ, & Valentia, ac Comiti Barcinonæ, & successoribus vestris, & cui, seu quibus volueritis in perpetuum; pro castris, villis, & locis vestris, inferius nominandis, totam ciuitatem Dertusæ, cum castro seu cūda ipsius ciuitatis, & cum fortitudinibus eiusdem, & cum Castellanis, militibus, dominabus, ciuibus, & alijs hominibus, & sceminis, christianis scilicet, Iudeis, & Sarracenis, ibi habitantibus, et habitaturis. Et cum toto pleno dominio, iurisdictione, et dominatione; et cum mero et mixto imperio; quam et quos, nos dicti fratres habemus, et habere debemus, et possumus, in dicta ciuitate, et in cunctis, et singulis locis termini eiusdem. Videlicet in Benifalleto, Aldouer, Xerta, Tineñys. Et in vniuersis, et singulis alijs locis, terminorum eiusdem ciuitatis; & cum calonijs, iustitijs, poenis civilibus, criminalibus, & quibuslibet & alijs &c. Prædictum siquidem concambium

eambium, & permutationem facimus vobis dicto domino Regi, de
 tota dicta ciuitate Dertusæ, & alijs supradictis: pro castris, villis, &
 locis vestris subsequens, & inferius nominatis. videlicet,
 pro castro & villa de Peniscola, cum aldeis eiusdem, vocatis de
 Benicarlo, et Vinalaros; et pro castro, & villa de Ares, cum mansis, et
 alijs locis, & terminis eiusdem: & pro tota tinentia de Couis de Auin
 romano, cum villis, & locis sitis in suo termino: videlicet villa, &
 castro de Couis, & villa de la Salzadella, & villa de Albocacer, &
 Villanoua, & loco qui dicitur de la Serra, & villa seu loco, qui dicitur
 Tirig, & omnibus alijs locis, alcareis, & mansis, ad dicta loca, & ca-
 stra pertinentibus, &c. Versa vice. Nos Iacobus Dei gratia, Rex Ara-
 gonum &c. Recipientes à vobis venerabile fratre Berengario de
 Cardona, magistro militiæ Templi prædicto, ciuitatem prædictam
 Dertusæ, & alia omnia, et singula supradicta, prout superius sunt no-
 tata. In concambium, et permutationem eorum, per nos, et suc-
 cessores nostros, presentes et futuros, permutamus; et excambiamus,
 et iure seu titulo permutationis, et concambij concedimus, et tradi-
 mus, seu quasi tradimus, vobis magistro prædicto, et comendatori-
 bus, et fratribus supradictis, et alijs fratribus dictæ militiæ Templi,
 tam presentibus, quam futuris, et quibus volueritis in perpetuum,
 pro franco et libero alodio: Castrum et villam de Peniscola etc. Itē
 totam tinentiam de Couis de Vinromano, cum castris, villis, et locis,
 sitis in termino eiusdem; Videlicet villa, et castro de Couis, et villa
 de la Salzadella, et villa de Albocacer, et Villanoua, et villa, seu loco
 qui dicitur de la Serra, cum terminis, et pertinentijs eorundem etc.
 Prædicta omnia, et singula castra, et villas, et loca, et alia supradicta,
 quæ vobis permutamus, damus, et concedimus vobis dicto magistro
 & fratribus, dictæ militiæ, cum omnibus locis alcareis, mansis, ad di-
 cta loca pertinentibus, et cum omnibus eorum terminis. per mare,
 et terram, et cū fortitudinibus, militibus, dominabus, infansonibus;
 et cum alijs hominibus, et fēminis christianis videlicet, Iudeis, Sarra-
 cenis, ibi habitantibus, et habitaturis: et cum toto pleno dominio, et
 cum mero, et mixto imperio, et cum omnibus iustitijs, ciuilibus, et cri-
 minalibus, pēnis calonijs, leſdis, pedagijs, maris, et terre. vsaticis her-
 baticis, coronagijs, piscationibus, venationibus, in pētitionib⁹, siue tro-
 bes, et cum salinis etc. et cum toto moneratico, mensuraticis, pensis,
 decimis, & primitijs iure patronatus, furnis, molēdinis etc. Quod est
 actum Dertusæ. 16 Kalend. Octobris, anno Domini 1294. etc.

Ex cuius instrumenti dispositione, & iuxta contenta in eodem plenè probatum manet, villas & loca de Albocacer, Villenouë, Tirig, Salzadelle, & la Serra, constituta esse, intra terminum terminatum villæ de Couis de Vinromano, maximè cum in eodem constet per verba enuntiatiua, ad finem demonstrandi, & designandi tenentiam, & terminum de Couis de Vinromano prolata; quæ in instrumentis antiquis (quemadmodum est præsens instrumentum concambij, quod actum fuit tercentis abhinc annis, & inde plus) probant iuxta doctrinam desuper adductam, Fran. Marc. decis. 335. nu. 1. & aliorum. Nec non etiam apparet, ex eodè instrumento, prædicta loca, & villas, cum vniuersis eorum iuribus, & pertinentijs; pertinuisse ad dictum Regem Iacobum, huius nominis secundum, cum decimis & primitijs terminorum earundem; & iure patronatus Ecclesiarum, & successisse in iuribus pertinentibus in
 19 eisdem, ad fratres, & ordinem Calatraux: et vigore dicti cōcambij, fratres militiæ Templi, adeptos fuisse dominium locorum, & villarum, tenentiæ, & termini de Couis, de Vinromano. Oportet tamen scire, vtrum decimas, & primitias, et ius patronatus Ecclesiarum, villarum, & locorum termini prædicti, transferint ad fratres Templi, eo modo quo fratres Calatraux, antè illos obtinebant; in locis dictæ tenentiæ: ad quam declarationem præmitto. Quod ius patronatus, transit cum vniuersitate temporalis vendita, aut permutata accessorie
 20 iuxta. tex. in cap. ex litteris. de iure patro. & ibi Abb. n. 1. & Innocen. & alij. Et castrum, & villam dici, quid vniuersale continens sub se, districtum, iurisdictionem, &
 21 ius patronatus etc. Ita Roch. de Curt. super verbo, ipse, vel is, num. 45. de iur. pat. & Abb. in dict. cap. ex litteris. num. 10. et ibi Doctores communiter. Vndè, cum vni-

§. XVI.

- uerſitates dictorum locorum, & villarum tranſierunt ad fratres Templi, in vim dicti concambij; dicendum eſt tranſuiſſe neceſſariò cum eiſdem, iuſpatronatus
- 22 Eccleſiarum. Opponi tamẽ poterit, quòd iuſpatronatus non potuit tranſire cum dictis vniuerſitatibus permutatis, ex quo permutans rem temporalem, cum ſpirituali, aut annexa ſpiritualibus ſimoniam committit, iux. doctrinam Abb. in c. veniens. el. 1. n. 1. notab. 2. de teſtib. & ibi Felin. & Deci. poſt alios & DD. in c. præterea de tranſactionibus, & Felin. in c. quantò de ſimonia. & latè Roc. de Cur. in tract. de iur. patro. in verbo, & vtile. n. 9.
- 23 & 10. cù ſequen. & in verbo, ipſe, vel is, nu. 27. Et ità cù iuſpatronatus, ſit quid annexum ſpiritualitati. iux. tex. in c. quantò. de iudi. & in c. de iure vero. de iur. patro. & ca. dat ſimonia in annexis ſpiritualibus iux. tex. in cap. præterea. el. 1. de tranſact. & cap. quæſitum. de rer. permut. dicendũ erit quod commiſſit in prædictis Rex Iacobus ſecundus ſimoniam, ex quo ſimul cum vniuerſitatibus temporalibus, & profanis, expreſſis in ſupra adducto concãbij inſtrumẽto, excãbiauit etiã iuſpatronat. prout
- 24 apparet ex eiufdem inſtrumẽti diſpoſitione. Cui obiectioni ità ſatisfaciendum venit: ſcilicet, quod iuſpat. principaliter, neq. vendi, neq. permutari poteſt pro re temporali, & profana, quia hoc modo ſimonia cadit; at uerò acceſſoriè poteſt tranſire cù re, aut vniuerſitate tẽporali, vendita, aut permutata, licet de eodẽ in permutatione, aut vẽditione rei tẽporalis, expreſſa mentio fiat, quæ ſolutio verificatur ex his: nam natura dictionis, cum, eſt cõiungere. iux. tex. l. 2. de penu. leg. & §. ſiquis ancillas, inſtit. de leg. & facere rem acceſſoriè venire, non principaliter, et ea propter quia acceſſoriè tranſiuit dictum iuſpatronatus, vigore dictionis, cum, prout apparet ex verbis dicti concambij ſequentibus, *Predictaq. omnia, & ſingula caſtra villas, & loca, & alia ſupradicta, qua vobis permuta*

mus, damus & concedimus vobis dicto magistro &c. cum pensis
decimis & primitiis iurepatronatus &c. dicendū est simoniæ
labe affectum non fuisse dictum concambium ita docet
Abb. in ea. querellam. n. 6. de simo. latè Roc. de Cur. in
trac. de iur. pat. in verbo, ipse, vel. is, n. 50. Nauar. conf. 3.
de iur. pat. tom. 1. ideò magister, & fratres Templi suc-
cesserunt legitimè in iurepatronatus dictarum eccle-
siarum, locorum & villarum, termini, & tenentiæ villæ
de Couis d. Vinromano, vigore cōcābij supradicti. Quo
peracto in anno 1294. obtinuerunt dicti fratres militiæ
Templi decimas, & primitias, sicut et iuspotronatus ec-
clesiarum dictæ tenentiæ, villarum, & locorum eiusdem,
25 vsque in annum 1307. Quo anno in Regnis Aragonum,
& Valentiz, ac Principatu Cathaloniz vniuersa bona
dictæ militiæ, & ordinis Tēpli fuerūt sequestrata, & fra-
tres milites capti, & incarcerati, iuxta tenorem prouiso-
nis æditæ per inclytum Regem Iacobum huius nomi-
nis secundum, & expeditæ cum literis Dat. Valentiz.
die tertio Decembris prædicti anni 1307. ita testatur
çurita in annal. Aragonum. lib. 3. ca. 73. & Carbonell. in
chro. de España. c. del Rey en laume segō, fill del Rey en
Pere, de la pau dels Francesos in fine. & Pineda in 3. p.
Monarchiæ Eccles. lib. 22. c. 21. §. 4. & Illescas, in Pontifi-
cali c. 1. lib. 6. p. 2. et frater Franciscus Diago, in histo-
ria de la prouincia de Aragō, de la orden de Predicado-
26 res. lib. 1. c. 8. Et successiue causa et negotio dictorū fra-
trum disceptatis in anno 1312. ordo prædictus militiæ
Tēpli, fuit abolicus, casatus, et annullatus. in Cōsil. Vien-
nensi, assistēte in eodē, Clem. Papa. 5. tūc cathedrā sancti
Petri gubernante. ita testatur çurita in annal. lib. 5. c. 93.
et 99. et bona omnia, ac etiam vniuersa iura quæ
fuerunt dominij dictorum fratrum et ordinis predic-
tis; fuerunt vnita, et incorporata ordoni militari

sancti Ioannis Hierosolymitaneñ. exceptis illis, quę existerant in Regnis & dominio Aragonum, Portugaliz, & Castellę: quę vnita non fuerunt ordini hospitalis, ob cōtradictionem factam, per legatos dictorum Regum, et itā, bona in eisdem existentia, remanserunt apud administratores, curatores, & gubernatores per Sedē Apostolicam deputatos, & dispositio dictorum bonorum, & iurium fuit reseruata Sedi Apostolicę iux. notata p curitam dicto c. 99. lib. 5. cuius dispositionis vigore, in Regnis Aragonum, fuerunt electi administratores, curatores, & gubernatores bonorum, & iurium in eisdē existētium, quę antē prędictum consilium fuerunt ordinis militię Templariorum, per Sedem Apostolicam: videlicet Guillelmus tunc Archiepiscopus Tarraconeñ. & Raymundus Episcopus Valentineñ. qui bona prędicta vigore apostolicę cōmissionis supradictę, administrabant, non solum antē prędictum consilium Viennē. ve
 27 rum post illum constat ex his. Namq. cum in anno. 1315. vacaret ecclesia parrochialis villę de Albocacer, diocesis Dertuseñ. constituta intra terminum villę de Couis de Vinromano, & ius patronatus eiusdem, iuxta desuper adducta, pertineret ad fratres Templi, & per consequens, ad dictos administratores, pręsentauerunt ad eam sic vacantem, Michaelē Eguacer clericum diocesis Dertuseñ, & vigore dictę pręsentationis, Franciscus, tunc Episcopus Dertuseñ. contulit eam dicto pręsentato, quod constat ex literis pręsentationis & collationis, tenoris sequentis.

DIE Martis quę celebratur quinta kalendis Nouembris. Michael Eguacer, clericus diocesis Dertuseñ. comparuit coram Reuerendo Patre, & domino, domino Francisco, diuina prouidentia Dertuseñ. Episcopo, & pręsentauit eidem domino Episcopo, in castello suo Ledonis, quandam literam Reuerēdi patris, & domini domini, Raymundi

mundi Dei gratia, Valentineñ. Episcopi, apertam & suo sigillo sigillatam seriem huiusmodi continentem. Reuerendo in Christo patri, domino Francisco Dei gratia Dertuseñ. Episcopo. Raymundus miseratione diuina, Valentinus Episcopus, administrator, curator, & gubernator, bonorum quondam militiæ Templi, vnà cum Reuerendo patre, & domino, domino Archiepiscopo Tarraconeñ. per Sedem Apostolicam deputato: Salutem, & sinceram in domino charitatem. Literas dicti Reuerendi patris, & domini, domini, Guillelmi, Diuina prouidentia, sanctæ Tarraconeñ. Ecclesiæ Archiepiscopi, eius sigillo sigillatas, sub hac forma, nos noueritis recepisse. Guillelmi miseratione Diuina, sanctæ Tarraconeñ. Ecclesiæ Archiepiscopus, ac administrator, & curator, bonorum ordinis quondam Templi, in Regnis, & terris Illustris domini Regis Aragonum existentium; vnà vobiscum per Sedem apostolicam deputatus. Venera. Fratri, & in Christo sibi dilecto, Raymundo Dei gratia Valentineñ. Episcopo, salutem. Cum intellexerimus fide dignorum relatione, quod ecclesia de Albocacer, Dertuseñ. diocesis (cuius collatio, seu præsentatio, ad ipsum ordinem, vt dicitur pertinebat) vacet ad præsens, de iure, & de facto, sicque nos, ad quem vna vobiscum, cura, & administratio dictorum bonorum pertinet vt est dictum, vellimus, quod dicta Ecclesia prouideatur de idoneo seruitore, per quem eidem deserviat laudabiliter in diuinis. Fraternitati vestræ cōcedimus in his scriptis, quatenus vice, & nomine nostro, & vestra tanquam dictorum bonorum administrator, prouideatis de dicta Ecclesia, cum omnibus suis iuribus, Michaeli Eguacer clerico Dertuseñ. diocesis: si ipsum ad prædicta idoneum inueneritis, & capacem, vel aliter secundum quod, vobis videbitur faciendum: vestram super hoc conscientiam onerantes. Nos enim super prædictis omnibus, vobis comittimus locum nostrum, ac ratum habebimus, atque firmum; quidquid per vos, in causa prædicta fuerit ordinatum. Dat. Tarraconæ. Tertio Idus Octobris, anno millesimo, tercētesimo decimo quinto. Sanè cum Ecclesia præfata de Albocacer vestræ diocesis (cuius ius patronatus, ad Templarios cum statum suum retinebant vt prædicitur pertinebat) vacet ad præsens, & cura, gubernatio, administratio, & regimen omnium, & singulorum Prioratum, hospitalium, domorum, & grangiarum, locorum, possessionum, & ceterorum bonorum, tam mobilium, quam immobilium, ac se mouentium, & iurisdictionum, ac iurium ordinis memorati, in spiritualibus, & temporalibus, in Regnis, & dominio illustris domini Regis Aragonum cōsistentium,

sit auto

fit autoritate Apostolica, nobis & dicto domino Tarraconeñ. Archiepiscopo commissa. Et ex vigore administrationis prædictæ præsentatio eiusdem Ecclesiæ de Albocacer, ad nos, & ad dictum dominum Archiepiscopum pertinere noscatur. Idcirco, ne diutius prædicta vacet Ecclesia, autoritate vt prædictum est, nobis in hac parte commissa, & nostra pariter, quam à Sede Apostolica obtinemus; nomine dicti domini Archiepiscopi, & nomine etiam nostro; vobis, ad dictam ecclesiam de Albocacer, discretum Michaellem Eguacer, clericum vestræ dioecesis Dertuseñ. autoritate præsentium præsentamus. Propterea paternitatem, & amicitiam vestram affectuose rogamus: quatenus dictum Michaellem, aut eius procuratorem, ad dictam Ecclesiam admittatis, & ipsum instituatis in ea, curam, & regimen animarum, eidem vt moris est, nihilominus cōmittentes. Nos enim eundem Michaellem, ad prædicta nouimus fore dignum, quantum humana fragilitas nosce finit. Dat. in loco de Albalato, nostræ Valentineñ. dioecesis, decimo quinto Kalen. Nouembris, anno Domini. 1:14. qua litera præsentata, & lecta, dictus dominus Episcopus, ad præsentationem prædictam, admisit ad prædictam Ecclesiam de Albocacer iam dictum Michaellem Eguacer, & ipsum in eadem instituit, & per birretum suum eundem personaliter inuestiuit.

Quæ literæ præsentationis, et collationis, reconditæ sunt, in archiuo curiæ ecclesiasticæ Episcopi Dertuseñ. in quodam libro intitulato de Ordens, et per me abstractæ fuerunt, et in authenticum redactæ per notarium, et scribam dictæ curiæ, et archiui. Nunc autem videndum est vtrum præsentatio facta per Archiepiscopum Tarraconeñ. et Episcopum Valentineñ. administratores qui fuerunt bonorum prædictæ militiæ Templi, ad ecclesiam supradictam de Albocacer, valuerit de iure:

28 Ad quam declarationem præmittendum est, sequestrum nihil aliud esse, quàm administratorem; et custodem rei sequestrate. iux. doctrinam Fran. Mar. decis. 4. num. 2. et

29 decis. 443. n. 1. p. 1. Et vt talis, casu quo aliqua vniuersitas, villa seu oppidum, apud illum sint sequestrata, si habent ius patronatus annexum, potest præsentare: et præsen-

praesentatio valebit de iure doctri. est Felin. in c. cum
 Bertoldus. n. 30. de sen. et re iud. et Fran. Mar. decis. 4.
 n. 2. p. 1. Inno. in c. examinata. de iudicijs, in prin. vbi do-
 cet, quod vicedominus debet praesentare, dum lis ver-
 titur super patronatu. Vnde cum dicti Archiepiscopus,
 et Episcopus essent administratores, hoc est vicedo-
 mini bonorum, quæ fuerunt militiæ templi, antè consi-
 lium Viennensium. In Regnis Coronæ Aragonum, cum ad-
 30 ministrator dicatur, qui res alterius administrat, et re-
 git in loco, et vicedomini earum; iuxta declarationem
 Accursij in rub. C. de admin. reipub. lib. 11. et dicta bo-
 na, neq. vnita, neque incorporata essent militiæ hospi-
 talis Hierosolymitaneæ. neq. Sedi apostolicæ, sed ad in-
 stantiam Regis Aragonum tradita, ad administran-
 dum praedictis administratoribus, per Sedem aposto-
 licam nominatis, et deputatis; iuxta. d. doctrinam, præ-
 sentatio praedicta, ad illos pertinuit. et legitimè facta
 fuit, cum vicedomini essent, hoc est administratores,
 et custodes. Idem resoluit Roch. de Curt. in tract. de iur.
 patro. in verbo. ipse, vel. is. nu. 71. q. 32. et rationem hanc
 reddit: quia sequester, aut custos est, aut possessor, si
 custos prout docet Fran. Mar. decis. 443. num. 1. p. 1.
 praesentare debebat, quia erat fauor rei custoditæ,
 aliter enim esset dissipare fructus rei quam sub sua
 custodia habebat (praesentatio enim, prout saepe dic-
 tum est, fructus iuris patronatus est, iuxta. doctri.
 Abb. in cap. consultation. . num. 3. de iur. patronat.
 et aliorum, ibi ad glos. in cap. cum Bertoldus super
 verbo, quodam iure. et super super verbo, patrono, de
 sētē. & re iud. Si possessor dubiū nō est quod poterat præ-
 sentare, ergo dictos sequestros, et administratores, cū
 custodes fuerint concludendum est, potuisse, imò de-
 buisse praesentare. Præterea cum sequester nihil aliud
 sit

sit,quàm administrator legitimus fructuū iux.doctrinā
 Fran. Mar. decis. 4.n.2.p. 1. si præsentatio facta per se-
 questrum valida est, etiam valuit præsentatio per admi-
 nistratores facta, quia sequester administrator est, iux.
 doctrinam desuper adductam: valuit etiam de iure præ-
 sentatio præfata, ex eo quia dicti Archiepiscopus, &
 Episcopus, se nominant curatores bonorum quæ antea
 31 fuerunt militiæ Templi. Quia propter cum etiam præ-
 sentatio facta per curatorem furiosi valeat. iux. doctri.
 Cæsar Lamb. de iur. patro. in 17.art.2.q.prin. 1. p.2. lib.
 32 à fortiori valuit huiusmodi præsentatio, cum curator
 furiosi detur ad administrandum bona quia ipse non
 potest iux. §. furiosi. insti. de curato. & Archiepiscopus,
 & Episcopus, bona supradicta administrabāt, ob defec-
 tum domini; idem etiam docet. dictus Lambertinus in
 dicto tractatu, in 10.art.2.q.prin. 1.p.2.lib.n.2. vbi dicit
 quod vbi pupillus est patronus ratione patrimonij,
 quod tutor & curator potest præsentare, modo sit ma-
 ior septennio, modo minor; ex eo quia administrat pa-
 trimonium: qua propter, cum dicti Archiepiscopus,
 & Episcopus dictum patrimonium, quod antea fuit fra-
 trum militiæ Templi, administrarent, dicta præsentatio
 legitima, & valida fuit, quæ literæ præsentationis, & col-
 lationis Ecclesiæ de Albocacer desuper adductæ, pro-
 bant ius patronatus prædictæ Ecclesiæ, antè abolitionē,
 & annulationem ordinis militiæ prædictæ, ad fratres
 eiusdem pertinuisse, veros, & indubitatos patronos fuis-
 se, & per consequens ius patronatus dictæ Ecclesiæ de
 Albocacer, spectasse ad dictos administratores bonorū,
 33 quæ fuerunt dictæ militiæ. Quia literis Episcopi, attes-
 tantibus de præsentatione, & institutione, de iure cre-
 dendum est. iux. doctri. Gemini. conf. 57. col. 3. & per
 dictas literas præsentatio plenè probata manet. Bella-
 mera

mera decis. 211. & 311. Calder. conf. 2. de fide instru. & cōmunem dicit Par. Flam. de resig. benef. lib. 8. q. 9. nu. 38. & 39. Et rationem hanc adducunt; quia Episcopus credendus est de his quæ pertinent ad eius officium. Vndè cum in huiusmodi literis collationis, & præsenta-
 tionis, per Episcopum factis, constet Ecclesiam parro-
 chialem villæ de Albocacer, legitimè collatam fuisse
 ad præsensationem dictorum Archiepiscopi, & Episco-
 pi, modo fuissent administratores modò sequestri, seu
 curatores bonorum dictæ militiæ Templi, eis est cre-
 34 dendum, et probant plenè; maximè cum ex præmissis
 constet, ius patronatus ecclesiarum villæ de Couis de
 Viaromano, villarum, et locorum termini eiusdem, in-
 trà quem continetur villa de Albocacer, ex primo ori-
 gine fuisse fratrum militiæ Calatraz, secundo verò
 loco pertinuisse, ad inclytum Regem Iacobum huius
 nominis secundum, et tertio loco ad fratres militiæ
 Templi: et post dictæ militiæ abolitionem, & extinctio-
 nem, ad curatores, & administratores supradictos, per
 Sedem apostolicam deputatos, et electos.

COMPENDIVM EO- RV M OMNIV M, QVAE RESULTANT EX DEDVC- tis in hac Prima parte huius Iuris responsi.

IT A Q. manet probatum ex omnibus supra
 adductis in hac 1. parte huius responsi ius
 patronatus ecclesiarum, villarum, & locorum
 Ceruariz Regni Valentiz, Diocesis Dertu-
 scñ. & termini eiusdem, pertinuisse, & spectasse, à Regno
 Cc Valentiz

Valentia capto vsq. ad annum 1316. ad Magistrum ordinis sancti Iohannis Hierosolymitanen. quarum numerus sequens est. Nempè , Ecclesia parochialis prædictæ villæ Ceruariæ, & Ecclesiæ, villarum, & locorum, quæ constitutæ sunt intra terminum eiusdem; scilicet sancti Matthæi de Canet, de Xert, de Iana, de Calig, & Rosselli, cum suffraganea de la Senia, & villæ Traygariæ, de qua Ecclesia suo loco tractabimus, cum ius parochiale vnitum sit ad præsens, & incorporatum clero, seu collegio clericorum eiusdem. Deinde etiam similiter dicto tempore, dictum iuspatronatus Ecclesiarum villæ & castri de Xiuert diocesis Dertusen. & villarum et locorum sui termini scilicet de Alcala, Alcoceuer, Castellnou, & Pulpiz, constitit pertinuisse, & spectasse ad fratres militiæ Templi. Pretereà etiam iuspatronatus Ecclesiarum villæ de Couis, de Vinromano, diocesis Dertusen. villarum, & locorum termini eiusdem, scilicet de la Salzadella, Albocacer, Serra, aut Serratella, Tirig, & Villanoux: pertinuisse post regnū captū immediate ad fratres ordinis militaris Calatraux: secūdo verò loco, ad inclytum Regem Iacobum, huius nominis secundum: et tertio loco, ad fratres & Magistrum, ordinis militiæ Templi: quarto, & vltimo loco, et post abolitionem, et annulationem ordinis Templariorum; ad custodes, sequestros, seu administratores bonorum eiusdem. Hæc omnia infalibiliter vsq. in annum 1316. ità se habuerunt, quo tempore, nouus ordo militaris, Virginis Mariæ Montesiæ, institutus fuit prout inferius in 2. p. latè constabit.

SECVNDA PARS.

S. I.

- 1 **I**NCLYTVS Iacobus Rex Aragonum, secundus huius nominis, studuit novum ordinem militare instituire, de bonis quæ ordo Temp. i ante eius abolitionem habebat in Regno Valentie. & illud obtinere non potuit à Clemente. 5.
- 2 De sancto Clemente. 5. novus ordo militaris Montefie instituitur à Ioanne. 32. ad instantiam dicti Regis Iacobi.
- 3 Bona foundationis ordinis Montefie.
- 4 Erravit frater Pineda, in sua Monarchia Ecclesiastica, circa institutionem ordinis supralicti.
- 5 Viciana in suis Chronicis ciuitatis, & Regni Valentie errat etiam circa litem motam, super loco de Rosell, qui est de patrimonio ordinis Montefie.
- 6 Bona quæ ordo hospitalis habebat in Regno Valentie, fuerunt unita ordini Montefie, exceptis domo, & Ecclesia, quas in ciuitate Valentie habebat, & loco de Torrent.
- 7 Ius patronatus Ecclesiarum videlicet Ceruaria, villarum, & locorum, termini eiusdem, ante institutionem ordinis Montefie, pertinuit ad magistrum hospitalis, & post illum ad magistrum Montefie.
- 8 Res unita retinet sua priuilegia, et statum quem habebat tempore unionis.
- 9 Dictio, quidquid, idem importat, quod dictiones, illud quod.
- 10 Dictio, quæcumq. importat omnimodam generalitatem.
- 11 Exceptio alicuius rei, in unione, seu donatione facit comprehendere ea, quæ aliàs non comprehenderentur.
- 12 Ius patronatus, transit accessorie cum vniuersitate donata, aut incorporata, licet de eo mentio non fiat.
- 13 Ius patronatus si transit accessorie cum vniuersitate, aut de per se in locum religiosum, dicta translatio seu donatio, non inuiget Episcopi consensu.

- 14 *Omnia bona, quæ habebat ordo militie Templi, tēpore abolitionis, & extinctionis eiusdem, fuerunt donata, incorporata, & unita ordini Montesia, in Regno Valentia.*
- 15 *Dictio, omnia, est uniuersalis, & nihil dimittit.*
- 16 *Dictio, alia, includit omnia ommissa in præcedentibus.*
- 17 *Per donationem, unionem, & incorporationem bonorum ordinis Templariorum, ordini militari Montesia facta, Magister, & fratres Montesia fuerunt patroni Ecclesiarum, villa & castri de Conis de Vinromano; & locorū termini eiusdem & similiter villa, & castri de Xiueri, villarum, & locorum termini eiusdem.*
- 18 *Magister Montesia, ut patronus indubitatus Ecclesiarum, villarum, & locorum, quæ referuntur in numero præcedenti, & n. 7. actus legitimos patroni exercuit, constat per plura instrumenta collationum, & præsentationum, quæ subsequuntur ab anno 1328 vsq. ad annum 1507.*

I

TAQ. cum bona supradicta Templariorum, post abolitionem ordinis eorundē, existerent sub custodia, & administratione curatorum, seu administratorum, quæ à Sede Apostolica destinati fuerunt, in Regnis Coronę Aragonum, quemadmodum in §. præcedenti probauimus: Iacobus Rex Aragonum, huius nominis secundus, ingenti solertia studuit quòd huiusmodi bona applicarentur, & vnirentur cuidam ordini militari instituendo, ad deffendendum, & tuendum incolas Regnorum, & dominij eiusdem, ab incurſu Saracenorum, & infidelium: & ita pluries miſſit legatos ſuos ad ſanctam Sedem Apoſtolicam, quam eò tunc adminiſtrabat, & gubernabat Clemens Pontifex, huius nominis V. cui pluries pro parte domini Regis ſupradicti humiliter ſupplicarunt, quatenus dictum nouum ordinem

2 dinem institui dignaretur, quibus supplicationibus annuere noluit. ità refert Illescas in Pontif. 2. p. cap. 1. lib. 6. et Gurita in annal. cap. 101. lib. 5. et latè narratur in bulla foundationis ordinis Montefix, quam inferius in præfenti §. adducemus. Cumq. successiue vita functus fuisset Clemens V. in mense Aprilis anni 1314. iuxta relata per Illescas in cap. 1. successit in dicto Pontificatu, et electus fuit in mense Augusti in anno. 1316. Ioannes Pontifex. 22. teste dicto Illescas in cap. 2. d. lib. 6. & post varias legationes per dictum Regem missas, ad supradictum effectum: ordo novus militaris Virginis Mariæ Montefix, institutus fuit à prædicto Pontifice Ioanne. 22. interuenientibus, et consentientibus, ac etiã supplicantibus; Vitali de Villanova legato, per dictum Regem ad prædictum negotium specialiter destinato, et electo: & fratre Leonardo de Libertis Priori Venetiarum generali visitatore, et procuratore ordinis hospitalis; et alijs fratribus, et Prioribus dicti ordinis: prout constat de his omnibus latissimè in bulla foundationis, et institutionis ordinis prædicti Virginis Mariæ Montefix: quæ sequitur in hunc modum.

3 IOANNES Episcopus, seruus seruorum Dei, ad perpetuam rei memoriam. Pater Ecclesia cura de fidelium salute sollicita, sic in palmis fidei catholicæ dilatatis, accensa charitatis ardoribus delectatur, solertèr inuigilat, & fructuosi operis pro persecutione laborat, sic vias, & modos exquirat, quibus hostium ipsius fidei conatibus obuiat, vires reprimat, & hi præsertim fidei Catholicæ cultores, quos loci vicinitas eiusdem hostis appropinquat, oportunæ tuitionis muniri prædijis, ab eorum impugnationum incurfibus, inuicte domino præferuentur. Dudum siquidem, felicitis recordationis Clemens Papa Quintus, prædecessor noster, quendam ordinem militum Templi Hierosolymitanè, propter nefandos errores, & scelera variis, & diuersis, quibus erant dicti ordinis personæ resperse, ipsiusque statum, habitum, atque nomen in consilio Viennensi, co-

dem approbante consilio, irrefragabili, & perpetuò valitura, sub-
tulit sanctione. Illum prohibitioni perpetuò supponendo, ac inhi-
bendo distinctius, nequis ex tunc, dictum ordinem, vel habitum eius,
suscipere, seu defferre, vel pro Templario se gerere, quomodolibet
attentaret. Bonis omnibus dicti ordinis, apostolicæ Sedis ordina-
tioni, cum inhibitione, & decreto, autoritate apostolica reservatis.
Demum vero, idem prædecessor attentè considerans, quod fratres
ordinis hospitalis sancti Ioannis Hierosolymitani, pro recuperatio-
ne maximè ipsius terræ sanctæ, ducbant, sicut & ducunt pericula
quælibet in contemptum, post deliberationem super hoc cum fra-
tribus suis sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus, necnon Patriar-
chis Archiepiscopis, Episcopis, & Prælati alijs, & nonnullis Princi-
pibus, & Illustribus viris, ac Prælatorum absentium, capitulorum
quoque atque conventuum, ecclesiarum, & monasteriorum procu-
ratoribus, tunc in dicto consilio constitutis præhabitam diligentē.
Omnia bona, dicti quondam ordinis Templariorum, quæ idem
ordo tempore, quo magister, & nonnulli ex fratribus dicti ordi-
nis, in Regno Franciæ, communiter capti fuerunt, videlicet; anno
Domini. 1308. in mense Octobris, per se vel per quoscunque alios
habebat, tenebat, & possidebat vbiliber, vel ad ipsum ordinem, &
prædictos magistros, & fratres ipsius ordinis pertinere poterant, &
debebant: præfato ordini hospitalis, & ipsi hospitali, donavit, & con-
cessit, vniuit, incorporavit, applicavit, & annexuit in perpetuum, de
apostolicæ plenitudine potestatis. Bonis illis, quæ idem ordo Tem-
plariorum, in Regnis & terris charissimorū in Christo filiorum nos-
trorum, Castellæ, Aragonum Portugaliæ, & Maioricarum Regum
Illustrium, extra Regnum Franciæ habebat, seu possidebat, & ad eū
debitè poterant quomodolibet pertinere, dumtaxat exceptis, quæ
dictus prædecessor, non nullis de causis, quæ tunc pro parte Regum
ipsorum præfensa fuerunt, à donatione, concessione, vniōe, incor-
poratione, applicatione, & annexione prædictis excepit specialiter,
& exclusit: eis nihilominus, apostolicæ dispositioni & ordinationi re-
servatis. Postmodum autem, ne propter prætentionem causarum
huiusmodi, ordinatio prædictorum bonorum, in prædictis Regnis, &
terrīs, existentibus, teneretur diutius in suspensio: prædecessor ipse certū
peremptoriū terminū, dictis Regibus per apostolicas literas assigna-
vit: in quo per procuratores, seu nuntios idoneos, plenū, & speciale
mādatū habētes ab eis, cū omnib⁹ rationib⁹ & monumētis ad causas
pertinētibus memoratas; apostolico se cōspectui præsentarēt infor-
maturi

maturi eū de causā ſū veritate, & eſſentia prædictarū ſuęq. ſuper illis
 ordinationis beneplacitum, audituri. Cumq. dictus Rex Aragonum
 propter hoc, ad prædeceſſoris eiſdem, & ſubſequenter ad noſtram,
 (poſtquam ſumus, domino permittente, ad ſtatum Apoſtolicę dig-
 nitatis aſſumpti) præſentiam, nuntios ſuos, diuerſis vicibus deſtinaſ-
 ſet, qui cauſas, & rationes varias allegarunt, propter quas bona ip-
 ſa, in Regno ſuo ſiſtentia vñiri, & incoaporari non poſſe, memorato
 ordini hoſpitalis, abſq. ipſorū Regis, & regni euidenti præiudicio, &
 diſpendioſo periculo aſſerebant. Tandem poſt longam, & diutina
 altercationē ſuper hoc habitam, cum dilecto filio nobili viro, Vitali
 de Villanoua, nuntio & procuratore dicti Regis Aragonum, ad hoc
 ſufficiens, plenum, & ſpeciale mādaturum habente, cuiusquidem mā-
 dati copiam præſentibus inferi iuſſimus ad cautelam, ipſiusq. Regis
 nomine conſentiente, præſentibus quoq. atque conſentientibus, in
 quantum tangi poterant, dilectis filiis fratribus Leonardo de Liber-
 tis priore Veneriarum, generali viſitatore, & generali procuratore, ac
 multis ex prioribus, & fratribus dicti ordinis hoſpitalis, eiſdem or-
 dinis nomine. De fratrum noſtrorum conſilio, in modum qui ſequi-
 tur duximus ordinandum. Cum enim illa ſcda ſarracenorum natio,
 & impia Chriſtiani nominis inimica, in frontaria Regni Valentię
 (quod eſt ipſius Regis Aragonum) conſtituta, Regnum ipſum, eiſq.
 fideles, in ſummi Regis offenſam, per ſucceſſus, ab olim temporum
 diuerſorum anguſtijs multarum tribulationum afflixerit, diſcrimi-
 nibus ſubiecerit variē, & crudeliſor propriam impietatem armauerit.
 Sicut & adhuc armare conatur, in exterminum eorundem. Nos
 igitur eiſdem Regi, regno, atq. fidelibus, aduerſus huiusmodi hoſti-
 les incurſus perſpicere cupientes, dicti Regis ſuplicationibus inclinati,
 monaſterium in Caſtro de Montefia, Valentinen. diœceſis, in ſcda dic-
 tum Valentię Regnum conſtitutum, de prædictorum fratrum noſ-
 trorum conſilio, & Apoſtolicę plenitudine poteſtatis ordinatus de
 nouo, ad honorem Dei, & exaltationē Catholicę fidei, ac de præſſio-
 nem ipſorum infidelium, conſtituit: in quo fratres ordinis Calatraz-
 uenſis (ad quos Rex ipſe non parum affici dicitur, & de quorum ef-
 tremitate cōfidit vt ſettur) pro deſſenſione dicti Regni Valentię, ac
 fidelium incolatum ipſius, ab hoſtium dictę fidei eiſdem vicinantiū
 periculofis inſultibus, debeant collocari. Vt ſic eiſdem Regnum, & fi-
 deles, eo fermentius dictis hoſtibus reſiſtere valeant, quo plorū vi-
 ribus conſatis in vñum maiori potentia ſalcietur. Cui quidem mo-
 naſterio plena ſuper hoc cum eiſdem fratribus noſtris deliberatione

præhabita, & de ipsorum cōsilio, ac eiusdē plenitudine potestatis ducti, præsertim dicti Regis instantia, ex nunc, ex causa præmissa, omnia, & singula bona, immobilia quæcunq. & in quibuscunq. sistentia, nomina, actiones, iura, iurisdictiones, & honores, homines, & vassallos quoslibet, & alia quæcunque, quæ dictus quondam ordo Templi, tempore captionis prædictæ habebat, & habere debebat. Et quid quid etiam, idem ordo hospitalis habet ad præsens, & ad eum pertinere potest, & debet, quacunq. ratione, vel causa, in eodem Regno Valentiz, nec non parrochialem Ecclesiam dicti castri de Montesia, apostolica autoritate donamus, incorporamus, applicamus, annectimus in perpetuum, & vnimus. Domo tamen, ecclesia, censibus, & redditibus, quos idem ordo hospitalis sancti Ioannis habet in Ciuitate Valentiz, & eius territorio, per mediam leucam circum circa, & castro etiam, loco seu villa de Torrent, dictæ Valentineñ. diocesis, cum iuribus, & pertinentijs suis, ab huiusmodi donatione, vnione, incorporatione, & applicatione dūtaxat exceptis, quæ hospitali prædicto volumus remanere. Decernentes irritum, & inane, si secus super his, à quoquam, quauis autoritate scienter, vel ignoranter, contigerit attentari. Et nihilominus, concedentes magistro, & fratribus supradicti ordinis, qui pro tempore fuerint; quòd omnibus, & singulis priuilegijs, immunitatibus, & libertatibus gaudeant; quæ magistro & fratribus eiusdem ordinis, in dicto Regno Castellæ consistentibus, sunt ab apostolica Sede concessa, quodque ipsi magistri, & fratres eiusdem Ecclesiæ de Montesia, curam gerere valeant, per idoneum presbiterū ipsius ordinis professorē. Volumus autē, quòd magister, & fratres eiusdē monasterij cōstruendi, qui pro tēpore fuerint, pro dictis bonis vt prædicitur cōcessis eisdem, ea quæ dicti hospitalis, & quondam Templariorū fratres facere debebant, cū bona, tenebant, prædicta facere teneantur. Quodq. dictus Rex Aragonum, omnia seruitia, & iura regalia, quæ tam ipse, quam sui, ab hospitalis, & quondam ordinis Templi prædictis fratribus, dum ordo ipse Templariorum subsistebat, necnon & hominibus, atque bonis ipsorum habebant, & habere consueuerant temporibus retroactis, habere valeat, à magistro, & fratribus prædicti monasterij construendi; sibiq. & suis eiusdem hominibus, & bonis, salua, & illibata seruentur, & integra, iura, & seruitia supradicta; nec super ipsis eidem Regi, vel suis aliquod præiudiciū generetur. Statuimus insuper, & etiam ordinamus, quod præfatum monasterium taliter construendum, eidem ordini de Calatrava, hoc sit modo subiectum: videlicet, quod

quod magister ipsius ordinis de Calatraua qui est, & pro tempore fuerit; possit per se, vel per alium seu alios dictum monasterium semel in anno, vel pluries si necesse fuerit, visitare, & in eodem corrigere quæ fuerint corrigenda. Ita tamen, quod ipse magister de Calatraua, cum voluerit in eodem nouo monasterio, huiusmodi visitationis officium exercere; diem aduentus eius, dilecto filio Abbati monasterij Sanctarum Crucum, ordinis Cisterciensis, diœcesis Tarracon, per tantum tempus antè ipsius magistri, vel illius quem ipse magister, ad ipsius visitationis officium destinabit debeat nuntiare, quod idem Abbas Sanctarum Crucum, ipso die aduentus præfati magistri, vel illius, quem ad hoc idem magister ut præ dicitur destinabit, pro visitatione præ dicta, possit esse paratus. Vel si forsan ipse vacare non posset, dilectus filius Abbas monasterij Sanctæ Mariæ de Valldigna, eiusdem Cisterciensis ordinis, dictæ Valentinen. diœcesis, valeat in dicta visitatione, cum dicto magistro, vel alio pro visitatione huiusmodi destinando, suam præsentiam exhibere. Nec magister ipse in eodem monasterio nouiter construendo, absque consilio, & consensu, alterius Abbatum prædictorum, correctionem vel ordinationem possit aliquam exercere. Quod si forte neuter Abbatum ipsorum, ad præfatum monasterium nouum, die visitationis huiusmodi possit accedere, dicto magistro visitationem exercere liceat supradictam. Volumus autem quod administratores noui monasterij, supradictis Abbati, & magistro de Calatraua præfatis, pro personis, & æquiseorum, dicta visitatione durante, teneantur in victualibus prouidere. Cæterum, prouisionem de primo magistro dicto nouo monasterio faciendam, dispositioni nostræ, & sedis Apostolicæ reseruamus, qui cum creatus extiterit, recipiendi fratres ibidem quos voluerit, & viderit expedire, plenam, & liberam habeat potestatem. Ad quorum informationem, idem magister, & Abbas eiusdem monasterij Sanctarum Crucum, decem fratres eiusdem ordinis de Calatraua, in eodẽ ordine approbatos, de quibus eis visum fuerit commodabunt. Statuimus etiam, auctoritate præ dicta, quod magistro ipsius noui monasterij, qui pro tempore fuerit, cedente, vel etiam decedente, conuentus seu fratres eiusdem monasterij, eligendi sibi, & eidem monasterio magistrum aliquem de ipso ordine Calatrauensi, liberè infrà trium mensium spatium, ad tarduis habeant facultatem. Qui eo ipso quod electus fuerit, pro confirmato, si in plena concordia electus fuerit habeatur, & sinè confirmatione alia, liberè administret. Quod si fortè idem conuentus, & fratres, infrà dictum

tempus magistra non elegerint, antedictus prefatus magister de Caratrana, cum consilio, & assensu altetius Abbatum preiudicium, possit de magistro dicto nouo monasterio providere. Cetera vero bona omnia, & singula, quæ dictus quondam ordo militiæ Templi, tempore captionis predictæ, in eodem Regno Aragonum, & terris alijs Regi prefato subiectis habebat, possidebat, & habere poterat, & debebat, & quæ ad illum poterant rationabiliter pertinere, quæ ne per dictum Regem Aragonum, vel alium quemlibet detinebantur, & detinentur in Regno, & terris eiusdem, assensu prefato Vitali, nomine dicti Regis, ordini, & hospitali predictis, domanda, concedenda, vnienda, incorporanda, annectenda duximus, & perpetuò applicanda; certis modis adiectis, quos pro plena securitate ipsorum Regis, & Regni Aragonum, & ad propellenda imminencia sibi quæ pericula vidimus expedire, prout in nostris certi tenoris literis, super hoc confectis, (quas in suo volumus robore permanere) plenius continetur. Quæ omnia, & singula, idem Vitalis nomine procuratorio dicti Regis Aragonum; nec non Visitator, Procurator, Priores, & fratres dicti ordinis hospitalis presentes inibi eiusdem ordinis nomine, in quantum, videlicet quælibet pars exinde tangebatur, & tangi poterat, & debebat, acceptauerunt, & approbauerunt expressè, rata habuerunt, & grata. Nihilominus promittentes se bona fide effecturos, & curaturos, quod Rex & ordo predicti, ea omnia, & singula, prout ad vnumquemque pertinebit, pertinere poterit, & debet, acceptabunt, & probabunt, rata habebunt, & grata, eaque seruare, & adimplere curabunt, vilo vnquam tempore in contrarium non venturi. Tenor autem procurationis dicti Vitalis, talis est. Nos Iacobus Dei gratia Rex Aragonum, Valentix, Sardinix, & Corcix, ac Comes Barcinonæ, confidentes de legalitate, & industria vestri dilecti consiliarij, & familiaris nostri, Vitalis de Villanoua militis; cum testimonio presentis publici instrumenti; constituimus, & ordinamus, vos dictum Vitalem præsentem, & hanc procuracionem sponte suscipientem, certum, & specialem procuratorem nostrum ad tractandum, concordandum, & conueniendum, pro parte nostra, cum Sanctissimo in Christo Patre, & Domino, Domino Ioanne, Diuina Prouidentia, Sacrosanctæ Romanæ, ac vniuersalis Ecclesiæ Summo Pontifice, super ordinatione per ipsum Dominum Summum Pontificem facienda, de bonis quæ ordo quondam Templi habebat infra limites Regnorum, & terrarum nostræ ditioni subiectarum. Et ad consentiendum nostro nomine, ordinationi de dictis

tis bonis, per dictum Dominum Summum Pontificem faciendæ, prout idem dominus Summus Pontifex voluerit ordinare: & super huiusmodi ordinatione, cum ipso domino Summo Pontifice, poteritis concordare, & ad firmandum ex parte nostra quamcunq. dispositionem, seu ordinationem, quam dictus dominus Summus Pontifex fecerit ut prædicitur, de bonis prædictis. Et ad obligandum vos nostro nomine, dicto domino Summo Pontifici, quod ordinationem prædictam faciendam per eum, de bonis præmissis, tenebimus, & sequemur, per nos & successores nostros, nec contraueniemus eidem. Dantes, & concedentes vobis dicto Vitali, potestatem plenariam, & generalē administrationē, cum libera facultate tractandi, concordandi, & conueniendi, cū dicto dño Summo Pontifice in prædictis. Et consentiendi cuiusq. ordinationi de ipsius bonis, per eum ut prædicitur faciendæ, ac formandæ ordinationem prædictā, in personā nostram admittendi, & recipiendi, quæcunq. ad nos spectauerint, ex ordinatione iam dicta, ad nostri, & Regni, nostri satisfactionem, & omnia alia faciendi in & super prædictis, prout vobis videbitur, quæcunque nos in prædictis, & eorum quolibet possemus facere, si præsentesset, & ratum, & firmum habere promittētes perpetuò, per nos & nostros, quidquid, per vos dictum Vitalem nostro nomine, in prædictis tractatum, concordatum, conuentum, & firmatum fuerit, nullo tempore reuocare, sub bonorum nostrorum omnium hypoteca. In cuius rei testimonium, præsens scriptum nostrum inde fieri iussimus, sigilli Maiestatis nostræ munimine roboratum. Quod est actū Barcinonæ decimo quinto kalendas Martij anno Domini millesimo, tercentesimo, decimo sexto. Signum Iacobi Dei gratia Regis Aragonum, Sardinie, & Corcicæ, ac Comitis Barcinonæ; qui hæc concedimus, & firmamus. Testes sunt qui prædictis præsentesset interfuerunt, Gondisalbus Garcia miles, consiliarius. Petrus Marti Thesaurarius, & Guillelmus Oulomari Iudex curiæ domini Regis prædicti. Signum mei Bernardi de Agarfone, dicti domini Regis Notarij publici etiam auctoritate sua, per totam terram, & dominationē ipsius dñi Regis, qui mandato suo hæc scribi feci, & clausi, loco, die, & anno prefixis. Nulli ergo omnino hominū liceat, hanc paginā nostræ ordinationis, incorporationis, applicationis, annexionis, vnionis, voluntatum, constitutionum, cōcessionis, & reservationis, infringere, vel ei ausu temerario cōtrahere. Si quis autē hoc attētare præsumpserit. Indignationē omnipotentis Dei, & beatorū Petri, & Pauli Apostolorū eius, se nouerit incurfurū. Dat. Auinio. 4. Idus Iunij Pontificatus nostri an. 1.

Ex cuius Bullæ dispositione constat, & signanter ex data eiusdem ordinem præfatum militiæ Montesiæ, institutum fuisse anno primo Pontificatus Ioannis vigesimi secundi, hoc est, in anno millesimo, tercentesimo decimo sexto, quia electus fuit in Pontificem dicto anno: teste Illescas in pontifi. in 2. p. lib. 6. c. 1. in fin. & c. 2. qui licet in fine. d. c. asserat tertio anno Pontificatus dictum ordinem institutum fuisse, ex dat. Bullæ supra adductæ, euidenter probatum manet, primo anno Pontificatus prædicti institutum fuisse. Et errauit omninò Pineda in sua Monarchia Eccles. 3. p. lib. 22. c. 22. §. 3. referendo ordinem militare supradictum, institutum fuisse per Iacobum Aragoniæ Regem nuncupatum el conquistador, & confirmatum, per Gregorium Papam, huius nominis nonum, in anno 1227. cum ex Bulla supradicta appareat, in anno. 1316. seu 1317. institutum fuisse ad instantiam Iacobi Regis Aragonum, huius nominis secundi, per Ioannem vigessimum secundum, Pontificem maximum, sic refert etiam çurita in annal. lib. 6. c. 26. & Illescas in Pontifi. 2. p. c. 2. in fin. frater Hieron. Roman. in tract. de las republicas cap. 7. lib. 7. p. 1. itaq. omninò errauit circà tempus foundationis, & circà Pontificem Romanum, & Regem Aragonum, tempore institutionis regnâtes. Pariter etiâ, quidam Viciana, in lib. intitulado Chronica de la inclita y coronada Ciudad de Valencia, y su Reyno. ca. del monasterio de nuestra Señora de Benifaça, falsò asserit inter Abbatem monasterij de Benifaça, & magistrum Montesiæ, litem exortam fuisse, super dominio loci, siue villæ de Rossell, termini Ceruariæ nam temporibus, quibus lis supradicta suscitata, & decisa fuit in Romana curia, ordo Montesiæ adhuc institutus non erat, nec septuaginta forsan ex indè annis, sed ventillabatur eò tunc, inter Abbatem & fratres

tres dicti monasterij ex vna, & magistrū, & fratres hospitalis Hierosolymitanē. ex altera parte, vti dominos villæ Ceruariæ, & locorum termini eiusdem, intrā quem constituta est, villa de Rosell: probat hoc euidenter, & ex. expres. circa dictā litem, & eius decissionē conditus. in c. abbate sanē. de re iud. in 6. & ibi glos. in prin. itā refert Beuther, in chron. lib. 2. cap. 23. in fine. Tum etiam ex dictæ Bullæ dispositione latè, & euidenter probatū remanet, bona omnia quæ tēpore foundationis, & institutionis prædicti ordinis habebant, & possidebant magister & fratres hospitalis, fuisse vnita, & incorporata nouo ordini Mōtesiæ, exceptis loco, & castro de Torrent, ac etiā ecclesia, & domo, quas possidebant in ciuitate Valentia, cum censibus, & redditibus earundem. Pariterq. ius patronatus Ecclesiarū, villarum & locorū Ceruariæ, & termini eiusdem, cum ex supradictis in prima parte huius responsi cōtinet, ad magistrum hospitalis pertinuisse, & verum, & indubitatum patronum fuisse, prout euidenter apparuit etiā ex instrumentis, & actis desuper adductis: & signanter ex præsentationibus factis, per dictum magistrum, in anno 1312. & 1315. ad ecclesias parrochiales villæ Ceruariæ, et villarū de Calig, et de Canet, quarum fit lata mentio, in p. 1. §. 13. n. 4. et 5. 7. et 8. concludendum, et dicendum est, post dictam institutionem noui ordinis militaris Montesiæ, ad magistrum eiusdem pertinuisse, et spectasse: quia prout apparet ex dispositione Bullæ supra adductæ omnes villas, castra, iurisdictiones, et quæ ordo hospitalis habebat tēpore dictæ institutionis noui ordinis Montesiæ, vnita applicata. et incorporata fuerunt, dicto nouo ordini: exceptis loco, domo, et ecclesia supradictis: quod de iure procedit, ex eo quia res vnita, retinet sua priuilegia, et statum quem habebat tēpore vnionis. ita docet Rebus.

bus. in praxi benef. p. 1. tit. de translatio. Episcop. et aliorum etc. n. 11. adducens Lapū allegat. 68. incipien. quæris an liceat etc. verificantur præterea hæc omnia, nēpe vniuersa bona, quæ habebat ordo hospitalis, tēpore institutionis noui ordinis Montesiæ applicata fuisse, cum vniuersis iuribus, per verba dictæ bullæ sequentia. *Et quidquid etiā idem ordo hospitalis habet ad præsens, & ad eum pertinere potest, & debet, quacunq. ratione vel causa: in eodem*

9 *Regno Valentie &c.* Ille enim dictiones, *quidquid*, de iure idem operantur, ac si dixisset, illud quod, iux. doct. Bar. in l. ballista. n. 1. ff. ad senat. cōsult. trebel. itaq. illud quod ordo hospitalis, tēpore vnionis possidebat in Regno Valentia, præter excepta, vnitū, et incorporatū exitit nouo ordini Montesiæ, etsi diuersis titulis, rationibus, vel causis ad dictū ordinem hospitalis spectarent. probant hæc verba supradictæ bullæ sequētia, *quacunq. ratione, vel*

10 *causa*, quia dictio illa, *quacunq.* importat omnimodam generalitatem. iux. tex. in c. solitæ benignitatis. circa finē et ibi glo. super verbo. quodcūq. de maiorit. et obediē.

11 et ibi Abbas. in vltim. notab. Deindē etiam, præter deducta, cōstat vniuersaliter omnia bona, & iura dicti ordinis hospitalis, vnita, & incorporata fuisse nouo ordini Montesiæ, ex eo quia, exceptio illa facta in dicta bulla vnionis, & foundationis, de castro de Torrent, & alijs rebus in dicta bulla expressis, ad eō ampliat dictam vnionem, & incorporationem, in non exceptis, vt cōprehendi faciat, ea quæ aliās non cōprehenderentur. iux. tex. in c. dñs. iuncta glo. 1. 32. q. 7. & in l. nam quod liquidē. §. fin. ff. de penu lega. et in l. quæsitum. §. denique. ff. de fundo instructo. sic docent latē Mandos. in regul. cancel. regul. 27. quæst. 11. n. 5. et regul. 32. q. 23. n. 5. et Natta. conf. 159. num. 31. et conf. 113. n. 4. Itaq. exceptio supradicta in tantum ampliat vnionem, & incorporationem

supra

- supradictam. vt nihil dimittas quod incorporatum non
 12 extiterit. Et quamuis ius patronatus ecclesiarum villæ
 Cernariæ, villarum & locorum termini eiusdem, nō ex-
 primatur in bulla; nec de eo mentio facta fuerit, transi-
 uit cum vniuersitatibus, & locis vnitis, & incorporatis,
 accessoriè, quòd latè in 1. p. huius respōsi decisum exi-
 tit iux. doctri. Roc. de Cur. in tracta. de iur. patro. super
 verbo, ipse, vel is, n. 1. & Cæsaris Lamber. in 16. art.
 13 2. q. principalis. 2. p. 1. lib. nu. 10. Nec indiget Episcopi
 consensu, ex quo accessoriè transiuit cū vniuersitatibus,
 & locis vnitis, & donatis, et in locum religiosum. doctri.
 est Abb. in c. illud prætereundū. n. 4. d. iur. patro. & Roc.
 de Cur. in verbo, pro eo quod. n. 4. Cæs. Lāber. 2. art. 1. q.
 prin. 2. p. 1. 1. lib. n. 2. vsq. ad 4. et casu quo tali consen-
 su, et autoritate indigeret, non deficit in occurrēti casu
 cū autoritas Pōtificis maximi interuenerit teste institu-
 14 tionis bulla. Similiter etiā omnia et singula bona & iura
 quæ ordo militiæ Tēpli habebat. immediatè antè aboli-
 tionem, & captionem, fuerunt donata, vnita, et incorpo-
 rata, ordini nouo militiæ Montesiæ eā scilicet bona, &
 iura, quæ existebāt in Regno Valentia, prout cōstat eui-
 denter, ex bulla foundationis prædicti ordinis: nihil ex di-
 ctis bonis deducto, prout pater ex verbis bullæ sequēti-
 bus. *Ex nunc, ex causa præmissa omnia & singula bona immobi-*
lia quæcumq. & in quibuscumq. silentia, nomina, actiones, iura,
iurisdictiones, & honores homines & vassallos quolibet, & alia
quæcumq. quæ dictus quēdā ordo Templi tempore captionis prædic-
ta habebat &c. autoritate apostolica donamus, incorporamus, appli-
 15 *camus &c.* dictio enim illa, omnia, est vniuersalis, et deno-
 tat, nihil d. dictis bonis detraxisse iux. tex. in l. textorib.
 et in l. Iulianus. ff. de leg. 3. & glos. in c. vt circa. in verbo
 aliorum, de election. lib. 6. D. Paulus ad Hæbreos cap. 2.
 ad declarandum verba hæc Psal. 8. *Omnia subiecisti sub pe-*
diibus

dibus eius. in hunc modum dicit: in eò quòd omnia ei subiecit, nihil dimissit non subiectum; ex quibus verbis apparet vniuersalitatem dictionis prædictæ, *omnia*, & eò quia, Summus Pontifex vnuit, & incorporauit, omnia bona, & iura quæ ordo Templi habuit in Regno Valentia, ac etiam donauit ordini nouo Montesi, visus fuit nihil dimississe, ex dictis bonis, in predicto Regno, quod donatum, vnitum, et incorporatum non esset, cum dicta institutionis, et foundationis bulla, noui ordinis Montesiæ. Et casu quo dictio illa, *omnia*, non ita vniuersalis esset dictiones hæc, *alia quacumq.* quæ sunt clausulæ institutionis bullæ de superadductæ compræhendunt, & absolutè amplectuntur, quidquid haberet, & habere posset tempore captionis. Namq. dictio, *alia*, includit omnia ommissa, in præcedentibus verbis, vt nihil remaneat Bal. in l. conuenticulam. col. 5. C. de Episco. & cleri. DD. post glos. in authen. ex testamento. C. de collatio. & in l. fugitiui. C. de furtis. & in c. sedes. de rescrip. Cardin. Paris. conf. 92. n. 5. et dictio, *quacumq.* etiam omnes compræhendit. Paris. conf. 1. n. 100. vol. 3. Alber. in l. metum. §. animaduertendum. ff. quod met. cau. Et ità venit concludendum, quòd vniuersa bona, iura, & iurisdictiones &c. existentia in Regno Valentia, quæ tempore captionis earum, fuerunt militiæ Templi, nihil ex eis detractò, pertinuisse, et spectasse, ad nouum ordinem Montesiæ, in continenti postquam institutus fuit, vigore donationis, vnionis, et incorporationis factæ in bulla foundationis eiusdem. Et ea propter cum ius patronatus ecclesiarum, villæ, et castri de Couis de Vinromano, villarum et locorum termini, et tenentiæ eiusdem villæ, et castri de Xiuert, villarum, et locorum, termini eiusdem, eo tempore pertineret, et spectaret, ad fratres militiæ Templi, concludendum est, vigore dona-

donationes, & incorporationes prædictæ, pertinuisse, &
 spectasse post institutionem, & foundationem ordinis præ
 dicti Montesiæ, ad Magistrum, et fratres eiusdem ordi
 nis Montesiæ, succedentis in dictis bonis, & iuribus, vi
 gore annexionis, donationis, vnionis, & incorpora
 tionis suprascriptarum. Et ea propter post dictæ religio
 nis foundationem, & postquam Magister, et fratres Co
 mendatores, bona, iura, & reliqua dicti ordinis admi
 nistrarunt, rebus omnibus iam in suo tramite positis, &
 regulatis, actus legitimi suprascriptum dominium demõs
 18 trantes exercuerunt. Præsertim Magister Montesiæ, pa
 rum post institutionem dicti ordinis, vt verus, & legiti
 mus patronus, ecclesiarum villæ Ceruarix, villarum, &
 locorum termini eiusdem, nempè sancti Matthæi, de
 Xert, de Canet, de Calig, de la Iana, & Rosselli, & suf
 fraganeorum earundem, et villæ de Couis de Vinroma
 no, villarum, et locorum, termini, et tenentiæ eiusdem,
 nempè de la Salzadella, de Tirig, de Albocacer, de la
 Serratella et Villenouë, et suffraganeorū illarum, et vil
 læ, & castri de Xiuert, villarum, et locorū termini eius
 dē, scilicet de Alcala, Alcoceuer, Castellnou, et Pelpiz,
 et suffraganeorū illarū, actus veros & legitimos indubi
 tati patroni exercuit: præsertim ad prædictas parrochia
 les, tēpore vacationū earundē, et præsentati obtinuerūt
 eas, vigore præsentationum, quæ per dictum Magistrum
 factæ fuerunt prout patet ex instrumentis antiquissimis
 præsentationum, & collationum dictarum ecclesiarum
 parrochialium, maximo studio, et nimio labore adinuē
 ris p me, in libris, processibus & scripturis recõditis, in
 archiuo ecclesiastico curiæ Episcopi Dertusē. in quo
 rum perquisitione, per plures dies consumpsi quorum
 sumaria hic recenseo, attento quod ius Regiæ Maiesta
 ris, cum eisdem fulsitum omnino manet: & sunt ne
 cessaria

cessaria, & fundamentalia instrumenta: tam ad facti, quam ad iuris huius responsi robur.

Itaque vacante Ecclesia parochiali villę de Couis de Vinromano, in anno. 1328 (duodecim annis parum plus post institutionem dicti ordinis Montefix) per obitum Dominici Porcar, rectoris eiusdem Berengarius Episcopus Dertusen. contulit eam, Beręgario Marques clerico Kalendis Martij, dicti anni. 1328. ad presentationem, nobilis Petri de Tous magistri noui ordinis Montefix, et eo nomine patroni indubitari.

Et successiuę, octauo kalen. April. an. 1330. nobilis Petrus de Tous magister Montefix, cum cōsensu fratrum, & Commendatorum dicti ordinis, cōcessit facultatem incolis loci de Polpiz, termini villę de Xiuert ædificandi, & construendi ecclesiam in illo.

Similiter etiam vacante ecclesia parochiali villę sancti Matthęi constitutę intrā terminum villę Ceruarię per obitum Laurentij Mariner rectoris. Fuit collata per Beręgariū Episcopū Dertusen. Bernardo de Oliuis, ad præsentationem nobilis Petri de Tous magistri Montefix. & eo nomine patroni indubitati, seu illius procuratoris, decimo kalendis Septembris anno 1330.

Postea autem, vacauit ecclesia parochialis villę de Xert constituta, intrā terminum villę Ceruarię, per obitum. N. Ciutadella rectoris eiusdem, & ad eam vacantem, nobilis Petrus de Tous magister Montefix, & eo nomine patronus indubitatus, presentauit Nicolaū Corralli clericum, cui vigore dictę præsentationis, per Berengarium Episcopum Dertusen. fuit collata dicta Ecclesia, & eam obtinuit 3. Kalen. Octob. anni 1330.

Constructa nouiter ecclesia de Polpiz termini de Xiuert, Frāciscus Treuinyo Decanus Ecclesię Dertusen. & Petrus Marsans rector villę Gandesię dioecesis Dertusen. procuratores, nobilis Petri de Tous Magistri

Mōtesię, quarto nonas Decēbris, anni. 1330. reperto Berengario Episcopo Dertusē. in loco de la Senia, prædictę diocēsis, in domo Simonis Corui præsentarunt ad dictam Ecclesiam Petrum Aulomar, dicti ordinis Montefix, & retento termino ad deliberandum super dicta prouisione, transactis tribus diebus, existenti in villa S. Matthei, contulit dictam ecclesiam dicto præsentato.

Ex quibus præsentationum, & collationum instrumentis constat euidenter; magistrum Montefix post dicti ordinis foundationē, & institutionem præsentasse ad ecclesias termini villę Ceruarię, ac etiam terminorum, villarum de Couis de Vinromano, & de Xiuert: et pro legitimo, & indubitato patrono segesse, parum post dicti ordinis foundationem. Namq. bulla foundationis dat, fuit in anno. 1316. & præsentatio prima dicti Magistri, fuit anno 1328. transactō scilicet, spatio duodecim annorum, quod tempus consumptum fuit forsan, ad reducendum ad statum debitum, res, & patrimonium dicti ordinis Montefix, nouiter instituti.

Continuando igitur dictos actus præsentationis, Ioannes Borboix, Rector ecclesię villę de Albocacer, termini villę de Couis de Vinromano, intendens permutare præfatam ecclesiam, cum ecclesia parrochiali loci de Cabra, diocēsis Tarraconē. quam obtinebat Stephanus Bernardi, impetrauit literas à Berengario Episcopo Dertusē. 9. kalen. Aprilis, anni 1335. cum quibus prædictus Episcopus, concedit eidem licentiam permutandi cum consensu, tamen magistri Montefix, patroni indubitati ecclesię de Albocacer, & non aliter.

Vacāte etiam ecclesia prædicta de Polpiz, per renū-
tiationem factam per Petrum Aulomar ordinis Montefix, præsentauit ad eā, procurator nobilis Petri de Tous, Magistri dicti ordinis, fratrē Iacobū Orca, dicti ordinis.

& Berēgarius Episcopus Dertuseñ. noluit dictam præsentationem admittere, asserendo quòd licet magister prædictus esset indubitatus patronus; debebat autem præsentare clericū secularē, cū ecclesia secularis esset, quod constat cum literis dat. 14. kalen. Septēbris, anni 1338. & vndecimo kalen. Septembris eiusdem anni.

Et deinde vacante ecclesia parrochialis villę de Rosell, termini Ceruarię, quia eadem priuatus fuit Guillelmus Pellicer Rector eiusdem; Iacobus Dertuseñ. Episcopus contulit eam, ad præsentationem nobilis Petri de Tous magistri Mōtesię, patroni indubitati Berengario, Moratò, cū literis dat. in castro Ledonis, septimo kalen. Septembris, anni. 1350.

Necnon etiam, cum Ecclesia villę de la Salzadella, vacaret per obitum Rectoris, fuit collata ad præsentationem nobilis Petri de Tous magistri Montesię, et patroni Petro Siurana clerico, die 1. Octobris 1362.

Pari etiam modo, permutatio per Guillelmum Carbonell, Rectorem villę Ceruarię diœcesis Dertuseñ. de eadem ecclesia, cum ecclesia villę de Nulles, eiusdem diœcesis, quam obtinebat Reynaldus de Vlmo, fuit facta, interueniente consensu nobilis Petri de Tous, Magistri Mōtesię, et patroni ecclesię Ceruarię, constat cū literis expeditis, die vltimo Septembris. 1366.

His præterea additur, quòd Guillelmus, Episcopus Dertuseñ. cum literis expeditis, die 11. Iunij. 1378. cōmissit Iacobo Episcopo Valētineñ. permutationē Ecclesię villę de Albocacer, quā intēdebat facere Petrus Clariana rector eiusdem, cum ecclesia de Peñáguila, cum hoc tamen, quòd interueniret consensus magistri Montesię patroni indubitati ecclesię de Albocacer, & non aliter.

Et cum literis prouissis per Bernardum Pallares officialem

cialem, & Vicarium generalem, Vgonis Episcopi Dertuseñ. expedit. die. 22. Iunij. 1389. constat in eisdem facti, præsentationē Ecclesiæ parochialis villæ de Xert, ad magistrum Montesiæ spectare.

Præterea etiam vacante Ecclesia villæ de Calig, per obitum Ioannis de Alfaro rectoris eiusdem Franciscus Rubei, locumtenens Officialis, & Vicarij generalis Episcopi Dertuseñ. contulit eandem, Gilaberto de Corbaria, die 6. Augusti anni 1430. ad præsentationem Petri de Garreto presbiteri, procuratoris magistri Montesiæ, indubitati patroni.

Ioannes Alfonsi de Sunyer, Vicarius generalis Episcopi Dertuseñ. admissit permutationem quam faciebat Guillermus Calonge, rector Villæ de Rossell, & suffraganeæ de la Senia, de eadem, cum Ecclesia villæ de Ares, eiusdem dioecesis; interueniente cōsensu magistri Montesiæ, patroni indubitati Ecclesiæ de Rosell, & eius suffraganeæ, prout constat cum literis. Dat. die. 7. Ianuarij. 1433.

Deinde etiam, Petrus Desbrull regens Vicariatum per Ottonem de Montecateno Episcopum Dertuseñ. admissit præsentationem Ecclesiæ Vallisbonæ, dictæ dioecesis. quam obtinebat Ioannes Xauelli, cum Ecclesia villæ de Couis de Vinromano, interueniente consensu magistri Montesiæ indubitati patroni.

Postea verò, cum Ecclesia villæ de la Salzadella, vacaret per liberam reſignationem, factam in posse Ottonis de Montecateno Episcopi Dertuseñ. per Bernardū Matamoros medicinę magistrum, procuratorem Antonij Matamoros presbyteri rectoris illius, fuit collata Ioanni Ballester. die 20. Decembris anni 1435. ad præsentationem magistri Montesiæ dictæ Ecclesiæ indubitati patroni.

Cumq. Ecclesia parrochialis villæ Ceruariæ, vacaret per obitum Petri Iuñeda, Antonius Oliuer Officialis, & Vicarius generalis Ottonis de Montecateni Episcopi Dertuseñ. contulit eandem, die 17. Aprilis, anni 1437. Bernardo Oliuer, ad præsentationem Raymundi de Torres, procuratoris magistri Montefiæ, patroni indubitati dictæ Ecclesiæ parrochialis.

Eodem modo etiã, cū Ecclesia villæ de Albocacer, vacaret per obitū Antonij Miralles rectoris eiusdem, cōparuit corā Episco. Dertuseñ. Ioannes Coll, rector parrochialis Ecclesiæ villæ de Canet, diocesis Dertuseñ. & uti procurator legitimus nobilis Gilaberti de Mōsoriu magistri Mōtesic, pntavit ad eā sic vacantem, Bernardū de Aznara presbiterum, die 13. Ianuarij, anno 1450.

Vacavit similiter, ecclesia parrochialis villæ de la Salzadella, per obitum Ioannis Ballester presbiteri, rectoris eiusdem, & die 9. Februarij, anni. 1462. Ioannes Soldeuila decretorum licentiatu, Officialis, & Vicarius generalis Episcopi Dertuseñ, contulit eam, Alfonso Ballester presbitero, ad præsentationem nobilis Ludouici Despuig, magistri Montefiæ.

Ecclesia etiã villæ prædictæ de Albocacer, quā obtinebat Michael Cardona, fuit permutata, cū alio beneficio, quod obtinebat Gabriel Gil presbiter, coram Ioāne de Soldeuila, Officia. & Vica. generali, & fuit collata dicto Gil, in anno 1462. interueniente cōsensu, domini Ludouici Despuig magistri Montefiæ, & eo nomine patroni indubitati, dictæ parrochialis.

Cum autem Ioannes Ximenez Dilla, rector parrochialis Ecclesiæ villæ de Calig, permutaret eandem, cū quodam beneficio instituto in Ecclesia parrochiali villæ de la Fatarella, Dertuseñ. diocesis, quod obtinebat Ioannes Calbo, vigore dictæ permutationis fuit collata,
die

die 3. Iunij. 1462. per Ioannem Soldeuila Officialem, & Vicarium generalem Dertusen. dicto Ioanni Caluo, interueniente consensu præstito per Petrum Matthæum Calaf V. I. D. procuratorem nobilis Ludouici Despuig, magistri Montefix, patroni indubitari Ecclesiæ parrochialis prædictæ.

Præterea, cū Ecclesia loci de Polpiz vacaret, per obitum rectoris eiusdem, Ioannes Soler Vicarius Generalis Patriarchæ Alexandrini, Archiepiscopi Tarracónen. & cōseruatoris apostolici, Ecclesiæ et diocesis Dertusen. contulit eam, die 7. Decembris anni 1464. Ioanni çaragoça clerico, ad præsentationem nobilis Ludouici Despuig, magistri Montefix, & eo nomine patroni indubitati eiusdem.

Vacauit etiam, ecclesia parrochialis villæ de la Salza della, per obitum Michaelis Vilanoua rectoris eiusdem, & Sancius de Asquera, Officialis, & Vicarius generalis, pro capitulo sede vacante, ædictum expediri mandauit super dicta vacatione, die 16. Noembris, anni 1373. instante Petro Despuig, ciue Dertusen, procuratore nobilis Ludouici Despuig, magistri Montefix, patroni dictæ Ecclesiæ, & ad eam præsentauit Iacobum Semboy aliàs Despuig.

Euenijt etiam, quòd Stephanus çafabrega, rector Ecclesiæ villæ de Rossell. & suffraganeus de la Senia, permittauit illam, cum beneficio quod obtinebat Bartholomeus Adell clericus, in Ecclesia de la Fatarella diocesis Dertusen. quæ permutatio facta fuit, coram Simone Aguilar, Officiali; & Vicario generali Episcopi Dertusen, die. 18. Ianuarij. 1500. interueniente consensu nobilis Francisci Sans magistri Montefix, & eo nomine patroni dictæ Ecclesiæ parrochialis.

Obijt autem Iacobus Moragrega presbiter, rector Ecclesiae parrochialis praedictae sancti Matthei, et Simon Aguilar Officialis & Vicarius generalis domini, domini Alfonsi de Aragonia Episcopi Dertusens. contulit eam, domino domino Francisco Lloris, & de Borja, Episcopo Elneñ. die. 14. Decembris, anni. 1502. ad praesentationem procuratoris nobilis Francisci Sanz, magistri Montesiae, & eo nomine patroni indubitati.

Denique verò cum Ecclesia villae de Canet, vacaret per obitum Ioannis Coll presbiteri, rectoris eiusdem; Iacobus Llisa procurator nobilis Bernardi Despuig magistri Montesiae, & eo nomine patroni eiusdem, praesentavit ad eam sic vacantem, Ioannem Rossellò presbiterum, coram Stephano de Garrero, Archidiacono maiori Ecclesiae Dertusae, & Vicario generali Episcopi Dertusens. die. 24. Septembris, anni. 1505. & aedicto prouiso, & caeteris requisitis peractis die. 8. Octobris eiusdem anni, inito consilio inter Episcopum Plouasens. & dictum Archidiaconum, & Raphaellem Comes vicarios generales dicti Episcopi, & Ioannem Climent advocatum fiscalem eiusdem, & Michaellem de Mijanques procuratorem generalem praedicti Episcopi, fuit declaratum; dictum ius patronatus, pertinere, ad dictum magistrum Montesiae; et ideò die 9. praedictorum mensis, et anni, collata fuit dicta Ecclesia dicto Rossellò praesentato. Quae omnia instrumenta, et acta, spectantia ad has praesentationem, et collationem producta fuerunt, & inserta die vigesimo tertio Ianuarij, anni millesimi, sexcentissimi secundi, in processu vertenti, in curia Episcopi supradicti Dertusens. super patronatu Ecclesiae de Albocacer.

S. II.

- 1 **L** I S, & controuersia, inter Episcopū & Capitulam Dertu-
sen. ex una, & Magistrum, & fratres Montesia ex
altera, super presentando ad Ecclesias, villarum Cernarie,
sancti Matthæi, de Xert, de Canet, de Caliz, de Couis, & de
A'boacer, clericos seculares, aut fratres regulares Monte-
sie.
- 2 Nobilis Bernardus Despuig, Magister Montesia, fuit orator
missus à Ferdinando Aragonum Rege, ad Sedem apostoli-
cam, eam feliciter gubernante Iulio Pontifice secundo, &
in anno 1507. Romæ ob dictam legationem degebat.
- 3 Rescriptum obtentum pro parte Magistri, & fratrum Mon-
tesie, & concessum per Clementem nuncupatum septimum,
ad presentandam vigore ipsius, ad Ecclesias supradictas va-
cantes, licet seculares, fratres regulares prædicti ordinis
Montesia.
- 4 Rescriptum impetratum, pro parte Episcopi, & Capituli Der-
tus. à Benedicto, in sua obedientia decimo tertio nuncupa-
to, ad annullandum rescriptum supradictum, à Clemente sep-
timo concessum in fauorem fratrum Montesia.
- 5 Commissio obtenta per nobilem Bernardum Despuig, Magis-
trum Montesia, a Iulio secundo Romano Pontifice, directâ
Iaufrido Serra, Canonico Valentini. & alijs, super declara-
tione contentorum in rescriptis Clementis 7. & Benedicti
13. in sua obedientia nuncupati.
- 6 Clemens nuncupatus septimus verius successor sancti Petri, fuit
in Regnis Coronæ Aragonum, & alijs Regnis.
- 7 Conuocationes factæ per Regem Petrum huius nominis quartū,
in Regno Aragonum; ad declarandum super schismate or-
to inter Urbanum. 6. & Clementem septimum.
- Codicillus supradicti Regis Petri, & disposita in eo circa declara-
tionem schismatis supradicti.

§. II.

- 9 Obijt prædictus Rex Petrus antè declarationem schismatis supradicti in anno. 1387. & in obediendo Pontifici in diferens exiit per tempus nouem annorum.
- 10 Ioannes Rex Aragonum, filius & immediatus successor dicti Regis Petri, fecit pronuntiare, & sopiri dubium schismatis prædicti.
- 11 Princeps secularis potest se intromittere ad declarandum schisma, & dubium sopiri per Ecclesiam, si schisma corrigi non potest, et partes sunt potentes & nolunt cōgregare consilium.
- 12 Quando plures contendunt de Papatu, & quilibet prætendit habere melius ius neuter dicitur schismaticus, & gesta per utrumq. tenent in locis, in quibus tollerantur.
- 13 Indulta, rescripta, & concessiones apostolica cōcessæ per dictum Clementem septimum, post dictā declarationem factā Barcinone tempore Regis Ioānis, validae semper fuerunt, & sunt.
- 14 Quid sit consuetudo.
- 15 Quæ requirantur ad inducendam consuetudinem.
- 16 In anno 1393. Magistri Montefia erant in consuetudine præsentandi ad supradictas Ecclesias Clericos seculares.
- 17 Quæ actus requirantur ad inducendam consuetudinem.
- 18 Intra quantum tempus, de iure canonico inducitur consuetudo præter ius.
- 19 Et ad detrahendum ius alicuius Ecclesie per consuetudinem, intra quantum tempus inducatur.
- 20 Ad inducendam consuetudinem ex qua acquirantur ius clericis secularibus, contra regulares, tempus quadraginta annorum requiritur.
- 21 Ius ex consuetudine extenditur ad alios actus, & personas, quæ in simili ratione versantur.
- 22 Consuetudo non dissolvitur per unum actum contrarium, imo per tantum tempus, & per tot actus, per quos inducta fuit, interruptitur, & tollitur, & non aliter.
- 23 Consuetudo est lex, & ita omnibus debet esse communis, & non acquiritur ius privato per consuetudinem, ut priuatus, sed ut alteri ex vniuersitate.

- 24 *Gratie, & cōcessionēs quæcumq; factæ per Benedictum 13. vsq; in diem requisitionis factæ per Principes suæ obedientia ad- dimittendum papatum, valida fuerunt.*
- 25 *Rescriptum supradictum impetratum per Episcopum, & Ca- pitulum Dertusē. à prædicto Benedicto validum fuit.*
- 26 *Capitulum, & Episcopus Dertusē. in narrativa prædicti res- cripti Benedicti decimi tercij, assentur consuetudinem confe- rendi supra dictas Ecclesiæ clericis secularibus, ad presen- tationem Magistri Montesiæ.*
- 27 *Clausula hæc (non obstantibus quibuscunq; privilegijs, & lite- ris etiam si essent tales de quibus faciendū esset mentio de verbo ad verbum) quid importet.*
- 28 *Rescriptum concessum pe Clementem septimum nuncupatum, derogatum non extitit per rescriptum obtentum pro parte Episcopi, & Capituli Dertusē. à Benedicto in sua obedi- entia nuncupato. 13.*

IS, & controversia magna vertebatur in anno millesimo, quingentesimo-septimo, inter Episcopum & Capitulum Dertusē. ex vna, & magistrum & fratres Montesiæ parte ex altera: ex eo quia magister prædictus habebat facultatem præsentandi ad ecclesias villarum Cernariæ, sancti Matthæi, de Xert. de Canet, de Calig, de Couis, & de Albocacer fratres regulares ordinis Mōtesiæ: vigore rescripti obtenti à Clemente nuncupato septimo: & ex aduerso prædicti Episcopus, & capitulum existimabant, prædictum rescriptum derogatum fuisse per aliud subsequens impetratum pro eorum parte à Benedicto in sua obedientia nuncupato. 13. Cumq; nobilis Bernardus Despuig magister Montesiæ, eo tempore in Romana curia degeret, ad quam missus fuit à Ferdinando Aragonum Rege, Pontificatus cathedram se-

liciter gubernante, Iulio Pontifice huius nominis secundo, de huiusmodi lite eum certiores fecit, & de concessis, & dispositis in prædicto rescripto Clementis septimi nuncupati, & quia constet de eius dispositione hic illud in serimus quod est tenoris sequentis.

3 **C**LEMENS Episcopus servus servorum Dei ad perpetuam rei memoriam. Exigit dilectorum filiorum, magistri, & fratrum militiæ Calatrauensis domus de Montesia, Cisterciensis ordinis, Valentiniensis diocesis deuotionis affectus: quos nos, & Romana Ecclesia, reuerenter vt petitiones eorum ad exauditionis gratiam admittamus. Exhibita siquidem nobis, pro parte ipsorum magistri, & fratrum petitio cōtinebat. Quod Sancti Matthæi, de Xert, de Caneto, de Calig, de Ceruaria, de Couis, & de Albocacer parrochiales Ecclesiæ Dertusens. diocesis, consuetæ clericis secularibus assignati ad præsentationem dicti magistri, de antiqua, & approbata, ac hætenus pacificè obseruata consuetudine, pertinere noscuntur. Et quod in dicta domo, non nulli fratres tam clerici, quam presbyteri, ad regimen dictarum Ecclesiarum aliàs idonei, & sufficientes existunt. Quare pro parte eorundem magistri, & fratrum, nobis exitit humiliter supplicatum; vt statuere, & ordinare, quod postquam dictus magister, ad earum singulos quoties ipsas simul, vel successiuè, vacare contingeret, singulos fratres idoneos dictæ domus, locorum ordinatio liberè præsentare possit, idemque ordinarius, illos in Ecclesijs ipsis instituere teneantur, de benignitate Apostolica dignaremur. Nos igitur, huiusmodi supplicationibus inclinati, auctoritate Apostolica statuimus, & etiam ordinamus; quod dictus magister, de consilio, & assensu trium antiquorum fratrum clericorum dictæ domus, ad singulas Ecclesias, ipsas quotiens eis simul, vel successiuè vacare contingeret, etiam si rectores ipsarum, qui nunc sunt, sedis Apostolicæ capellani, vel magistri aut vener. fratrum nostrorum Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales etiam comensales, familiares, aut reddituum, & prouentuum Camere Apostolicæ debitorum collectores fuerint, & apud sedem Apostolicam decesserint, dictæque Ecclesiæ fuerint dispositioni Apostolicæ generaliter, vel specialiter reseruata, singulos fratres idoneos, domus prædictæ eidem ordinatio præsentare liberè possit. Dictusque ordinarius, fratres ipsos, in Ecclesijs ipsis, instituere teneatur, non obstantibus quibuscunque constitutionibus Apostolicis, & statutis, consuetudinibus, domus militiæ, & ordinis prædictorum

rum, contrarijs iuramento, confirmatione Apostolica, vel quacumq; firmitate alia roboratis. Seu si aliqui, super prouisionibus sibi faciendis, de parrochialibus Ecclesijs, beneficijs Ecclesiasticis in illis partibus, speciales, vel generales, dictæ Sedis, vel legatorum eius, literas impetrarunt: etiam super eas, ad inhibitionem, & reservationem, & decretum, vel aliàs quomodolibet sit processum; quas quidem literas, & processus, habitos per eosdem, ad præfatas Ecclesias volumus non extendi: sed nullum per hos eis, quoad assecutionem parrochialium Ecclesiarum, & beneficiorum aliorum, præiudicium generari. Seu si eidem ordinario, vel quibuscumque alijs, cõmuniter, vel diuissim, ab eadem sede sit indultum, quòd ad receptionem, vel prouisionem alicuius, minimè teneatur: & ad id compelli, atque interdici, suspendi, vel excommunicari non possint, per literas Apostolicas, non facientes plenam, & expressam, ac de verbo, ad verbum, mentionem. Nulli ergo omninò hominum liceat, hanc paginam nostram statuti, ordinationis, constitutionis, & voluntatis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri, & Pauli Apostolorum, eius se noverit incursurum. Dat. Auinion. nonas Augusti. Pontificatus anno quinto decimo.

Quo rescripto obtento & impetrato, pro parte magistris, & fratrum Montesiæ, quia existimabant Episcopus, & Capitulum Dertusen. in notabile præiudicium clericorum secularium diocesis eiusdem, impetratum fuisse, ad illud dirimendum, & annullandum; obtinuerunt à Benedicto in sua obedientia nuncupato. 13. rescriptum quoddam, cuius tenor sequens est.

4 **B**ENEDICTVS Episcopus, seruus, seruorum Dei, ad futuram rei memoriam. Dudum pro parte dilectorum filiorum magistris, & fratrum militiæ Calatrau. domus de Montesia Cisterciens. ordinis, Valentiniens. diocesis, felicitis recordationis Clemens Papa septimo prædecessori nostro expolito. Quòd Sancti Matthei, de Xert, de Caneto, de Calig, de Ceruaria, de Coais, & de Albocacer, parrochiales Ecclesiæ Dertusen. diocesis, consuetæ clericis secularibus assignari, ad præsentationem dicti magistris, de antiqua, & approbata, ac hætenus pacificè obseruata consuetudine pertinebat, quòd in dicta domo nonnulli fratres, tam Ecclesiastici, quam presbiteri, ad regi-

men dictarum Ecclesiarum, aliàs idonei, & sufficientes existerant, ac eidem prædecessori humiliter supplicato, ut statuere, & ordinare, quòd dictus magister, ad earum singulas quoties ipsas simul, vel successiuè vacare contingerit, singulos fratres idoneos dictæ domus, locorum ordinario præsentare liberè posset; idemque ordinarius, illos in Ecclesijs ipsis instituere teneretur de benignitate Apostolica dignaretur. Idem prædecessor statuit, & ordinavit, quòd dictus magister, de consilio, & assensu trium antiquorum fratrum clericorum dictæ domus, ad singulas Ecclesias, quatenus ipsas simul, vel successiuè vacare contingeret, singulos fratres prædictæ domus, eidem ordinario præsentare liberè posset, dictusque ordinarius, fratres ipsos, in eisdem Ecclesijs instituere teneretur. Et deinde, pro parte venerabilis fratris nostri Vgonis, Episcopi Dertusens. & dilectorum filiorum Capituli Ecclesiæ Dertusens. ordinis Sancti Augustini nobis exposito: quòd orta lite inter eisdem Episcopum, & Capitulum, asserentes dicta statuta, & ordinationes, in magnum præiudicium, dictorum Episcopi, & Capituli, ac Ecclesiæ Dertusens. redundare. Ac magistrum, & fratres prædictos super præmissis, materiã quæstionis habere. Idem prædecessor, causamque inter prædictos Episcopum, & Capitulum ex una parte, ac magistrum, & fratres prædictos, super præmissis, & eorum occasione, communiter vel diuissim ex altera; dilecto filio, magistro Iaufrido Gagart, Canonico Aldeganens. tunc capellano sedis Apostolicæ, & auditori causarum Palatii Apostolici, ad instantiam dictorum Episcopi, & Capituli, audientiam cõmiserat finem debitum terminandum. Non obstante quòd causa ipsa de sui natura, ad Romanam Curiam legitimè deuoluta, & in ea tractanda, & finienda non esset, & quòd subsequenter, postquam coram eodem auditore, in causa huiusmodi, ad non nullos actus inter partes ipsas processum fuerit, dicto prædecessore, sicut dño placuit via vniuersæ carnis ingressa. Nos diuina fauente clementia, ad apicem huiusmodi Apostolatus assumpti, omnibus auditoribus dicti Palatii commissimus, ut causas quas ex cõmissione dicti prædecessoris audiebant, in eo statu in quo coram eis remanserunt, resumerent, easque audirent, & sine debito terminarent; & quòd statutum, & ordinatio huiusmodi, in enorme præiudicium Episcopi, & Capituli, & Ecclesiæ prædictorum, ac totius clerici secularis ciuitatis, & diocesis Dertusens. reducere noluisset. Nos statutum, & ordinationem prædictã ac eorum effectum donec aliud super his, per sedem Apostolicam foret ordinatum, litis pendentia huiusmodi non obstante, auctoritate Apostolica suspendimus

dimus, prout in eiusdem prædecessoris, ac nostris super hoc confectis plenius continetur cum autem, sicut exhibita nobis, pro parte dictorum Episcopi, & Capituli petitio continebat, auctoritatem statutum, & ordinationem huiusmodi, Episcopus Dertuseñ. pro tempore existens, clericos seculares idoneos, per dictum magistrum, ad Ecclesias ipsas canonicè præsentatos, ad præsentationem huiusmodi, in rectores Ecclesiarum prædictarum, instituere consueverit. Et si iuxta statutum, & ordinationem huiusmodi, fratres prædictos, qui minus literati, & ad regimen Ecclesiarum curatarum inhabiles existunt ad præsentationem huiusmodi in rectores Ecclesiarum prædictarum institui ac pro negotijs dictam Ecclesiam Dertuseñ. tangentibus vocari contingat, fratres ipsi venire forsitan recusabunt; allegantes se à iurisdictione dicti Episcopi, auctoritate Apostolica exemptos fore, pariter, & immunes. Nihilominus si fratres ipsi, ad harum curam, in parochialibus Ecclesijs prædictis, debitè non exerceant, sæpè dicti fratres, per Episcopum prædictum corrigi nequibunt, occasione exemptionis antedictæ. Clericis quoque secularibus, in scientia notabilibus, quorum consilio, nedum parochiales Ecclesie prædictæ, sed etiam Dertuseñ. Ecclesia qua plurimum indigere noscuntur, de parochialibus Ecclesijs antedictis nequibunt prouideri. Propterea si per Episcopum Dertuseñ. pro tempore existentem, contra parochianos parochialium Ecclesiarum huiusmodi, pro eorum corrigendis excessibus, processus facere contingat, ac episcopus ipse, processus huiusmodi per fratres ipsos, in rectores parochialium Ecclesiarum prædictarum institutos, mandet publicari, si fratres ipsi, mandatis Episcopi non obtemperabunt, prædictæ occasione exemptionis antedictæ. & sic verius, de suplicio Ecclesiastico vilipendetur, ac crimina, & excessus remanebunt impuniti; & fratribus ipsis in rectores Ecclesiarum huiusmodi (vt prædicitur) institutis, dabunt materiam tubuendi iura Episcopalia Episcopo supradicto, & quod Episcopus ipse illa à fratribus eisdem habere nequibit, occasione exemptionis supradictæ. Pro parte dictorum Episcopi, & Capituli, nobis fuit humiliter supplicatum, vt prouidere super hoc de oportuno remedio, de benignitate Apostolica dignaremur. Nos igitur, statum causæ huiusmodi, habentibus præsentibus pro expressis, huiusmodi supplicationibus inclinati, auctoritate Apostolica statuimus, ac etiam ordinamus, quod Episcopus Dertuseñ. pro tempore existens, de parochialibus Ecclesijs antedictis, cum illas simul, vel successiuè vacare contigerit, perinde disponere, & ordinare, illasque personis Ecclesiasticis

§. II.

secularibus idoneis, per dictum magistrum sibi canonicè præsentandis conferre possit, & valeat, ac si statutum, & ordinatio huiusmodi, in fauorem magistri, & fratrum prædictorum à prædecessore nostro supradicto, ut præmittitur minimè emanassent. Nulli ergo, omnino hominum liceat, hanc paginam nostræ constitutionis, ordinationis, infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem, hoc attemptare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri, & Pauli Apostolorum, eius se noverit incursurum. Dat. Avinion. sexto Kalendis Maij, Pontificatus nostri, anno tertio.

Quibus rescriptis, nempe Clementis nūcupati septimi, pro parte magistri, & fratrum Montesiæ, & Benedicti 13. nūcupati in sua obedientia, pro parte Episcopi, & capituli Dertusens. obtentis; lites supradictæ suscitæ fuerunt, tam in Romana curia, quam extrà eam, inter dictos magistrum et fratres Montesiæ ex vna, et Episcopum, et capitulum Dertusens. ex parte altera: super provisionibus, præsentationibus, et collationibus, prædictarum Ecclesiarum, quoties eas vacari contigit, post impetrationes dictorū rescriptorum. Itaq. existens in Romana curia prædicto nobili Bernardo Despuig, causis et rationibus in n. 2. deductis, obtinuit in anno 1507. à Iulio 2. Romano Pontifice, commissionem quandam apostolicam, directam Iaufrido Serra, canonico Valentinese. et alijs, cum potestate diffiniendi, declarandi, et diffinitivè pronuntiandi, in litibus, et causis ortis, inter supradictos, circà observationem rescriptorum Clementis, et Benedicti, in qua cōmissionis Bulla, hæc omnia latissimè enarrantur, cuius series sequens est.

5 IULIUS Episcopus servus servorum Dei, Iaufrido Serra, & Guillelmo Raymundo Vich, ac Iacobo Conill, canonicis Ecclesiæ Valentinese. Salutem, & apostolicam benedictionem. Ad ea per quæ personarum Ecclesiasticarum, præsertim sub sunt Religionis iugo, domini famulantium cōmodo, & quieti, oportunè consulatur libe-

ter. Intendimus, & his quæ propterea à prædecessoribus nostris Romanis Pontificibus emanasse, & dici obseruata fuisse dicuntur, vt eò magis firma, & illibata persistant, quo sæpius fuerint Apostolicæ sedis præiudicio circumfusa, cum à nobis petitur, Apostolici mandamus, adijci numinis firmitatem, aliàsque desuper providemus, prout conspiciamus salubriter expedire. Exhibita siquidem, nobis nuper pro parte dilecti filij Bernardi Despuig magistri militiæ, domus Beatæ Mariæ, & Sancti Georgij, de Montesia, Cisterciens. ordinis, Valentiniens. diocesis petitio continebat. Quòd licet ius patronatus, seu presentandi personas idoneas, ad Sancti Matthæi, & de Xert, ac de Caneto, & de Calig, & de Ceruaria, & de Couis, necnon de Albocacer, locorum Dertusens. diocesis, parrochiales Ecclesias, dum pro tempore vacant, tam ex Apostolicis priuilegijs per nominatos Romanos Pontifices prædecessores nostros, pro tempore existenti dictæ militiæ magistro concessis, quàm ex legitima præscripta, tanti temporis consuetudine, quòd de eius initio hominum memoria nō extat, ad ipsum, & pro tempore existentem magistrum, de consilio, & assensu trium fratrum ex antiquioribus eiusdem militiæ, spectare, & pertinere noscatur, prout spectat, & pertinet, nihilominus venerabilis frater noster modernus Episcopus Dertusens. quo minus præfatus magister, iure presentandi huiusmodi occurrentibus dictarum Ecclesiarum vacationibus liberè vti possit, impedire, & de Ecclesijs ipsis pro tempore vacantibus, eodem magistro iure quæsito personis sibi gratis, & acceptis, providere vitus fuit. Indèque inter personas per tunc magistrum dictæ militiæ presentatas, & eas, quibus ipse Episcopus, aliquas ex dictis Ecclesijs absque consensu tunc magistri cōtulit, tam in Romana Curia coram diuersis causarum palatii Apostolici auditoribus, quàm extrà eam, variæ lites, & controuersiæ ortæ fuerunt. Quare pro parte eiusdem Bernardi, qui pro charissimo in Christo filio nostro, Ferdinando Aragonum, & Siciliæ Rege Illustri, ad nos, & sedem prædictam orator destinatus existit, quique vt asserit, ac prædecessores sui, dictæ militiæ magistri, qui pro tempore fuerunt, à dicto tempore citrà, iure presentandi huiusmodi semper vti fuerunt; nobis fuit humiliter supplicatum, vt priuilegijs prædictis, pro illorum subuentura firmam nostræ approbationis robur adijci mandare, aliàsque in præmissis oportune providere, de benignitate Apostolica dignaremur. Nos igitur præfatum Bernardum, à quibuscumque excommunicationis suspensionis, & interdicti, alijsque Ecclesiasticis sententijs, censuris, & pœnis, à iure vel ab homine, quauis

occasione vel causa latis, si quibus, quomodolibet innodatus existit, ad effectum presentium dumtaxat consequendum, harum serie absolventes, & absolutorum fore censes, huiusmodi supplicationibus inclinatis: discretioni vestrae, per Apostolica scripta mandamus, quatenus vos, vel duo, aut vnus vestrum, vocatis dicto moderno Episcopo, & alijs qui fuerint vocandi, omnia, & singula priuilegia, super iure presentandi huiusmodi personas idoneas, ad Ecclesias pro tempore vacantes huiusmodi, per nostros predecessores, predicto magistro dictae militiae, pro tempore existenti, vt prefertur concessa, ac prout illa concernunt, omnia, & singula, in nostri huiusmodi predecessorum nostrorum predictorum, desuper confectis contenta approbare, & confirmare. Et nihilominus, quod de cetero, cedentibus, vel decedentibus, dictarum Ecclesiarum, & cuiuslibet earum, Rectoribus vel eorum commendis, per cessum, vel decessum eorum qui Ecclesias ipsas, in commandam obtinuerunt, cessantibus, seu illis alijs quomodolibet vacantibus, etiam si Ecclesiae ipsae, dispositioni Apostolicae, praeterquam ratione vacationis earum; apud dictam sedem generaliter reservatae fuerint: dictus Bernardus, ac pro tempore existens magister dictae militiae, addictas Ecclesias, & earum quamlibet sic vacantes, personas idoneas, loci ordinario, per eum ad presentationem huiusmodi, in illarum Rectores instituendas, prout alij dictae militiae magistri, qui pro tempore fuerunt presentate soliti sunt, presentare licite possit, statuere, & ordinare. Sine tamen litis, si quae inter modernum Episcopum, & Bernardum prefatos super dicto iure presentandi, pendeat indecisa, prauiudicio: auctoritate nostra, curetis. Decernentes sic per quoscumque iudices, quauis auctoritate fungentes, etiam Sanctae Romanae Ecclesiae Cardinales, iudicari debere, irritum quoque, & inane, quidquid secus super his, a quaquam quouis auctoritate, scienter, vel ignoranter, contigerit attentari, non obstantibus praemissis, ac constitutionibus, & ordinacionibus, priuilegijs quoque, & indultis, ac literis Apostolicis, pro tempore existentibus, Episcopo, & Capitulo Dertusensi. concessis. Quibus etiam, si pro eorum sufficienti, derogatione, de illis eorumque totis tenoribus, specialis, specifica, & expressa, indiuidua, & de verbo ad verbum, non autem per clausulas generales id importantes, mentio, seu quauis alia expressio habenda foret, tenore huiusmodi, ac si de verbo, ad verbum infererentur, praesentibus pro sufficienter expressis habentes. Illis alijs in suo robore permanfuris hac vice dumtaxat

taxat specialiter, expresse derogamus:ceterisque contrarijs quibuscunque. Dat. Romę apud sanctum Petrum, anno Incarnationis^s Dominicę millesimo, quingentesimo septimo, octauo Kalendas Iunij, Pontificatus nostri, anno quarto.

Et quia tempore prædicti Clementis, septimi nuncupati, principium habuit illud tremendum schisma, cui finem imposuit concilium Constantien. & durauit per tempus quadraginta annorum, parum plus, minusue, venit primò dicendum, vtrum concessio hæc Clementis fuerit, & sit tanti roboris, & valoris, quanti concessiones factæ per Pontifices. Necnon etiam venit deducendum, vtrum dictus Clemens nuncupatus septimus, fuerit verus successor sancti Petri in Pontificatu. In annalibus Aragonum, refert çurita in lib. 10. c. 22. & 42. necnon etiam Bal. in quæstione quam adducit, in rubrica C. si quis aliquem testa. prohib. & Pineda in Monarchia Ecclesiastica in cap. 27. §. 3. & 4. lib. 22. in 3. p. & Roder. Sancier, Episcopus Palentine. in historia Hispan. c. 20. & 22. p. 4. & Abb. in c. licet de vitanda. n. 11. in fine, de electio. Ille scas in Põtif. c. 8. lib. 6. p. 2. & D. Antonin. in c. 2. 3. part. historial. tit. 22. in fine, & Theodoricus à Niem. in tribus libris quos scripsit, circa schisma ortum inter Vrbanum 6. & dictum Clementem nuncupatum septimum: quòd mortuo Gregorio vndecimo Romę in anno 1378. electus fuit in conclaui, per Cardinales in Pontificem maximũ, Bartholomeus Præuarius Batillus, Neapolitanus, Archiepiscopus Bareñ. qui postquam ad Põtificatus Sedem assumptus fuit, Vrbanus sextus nuncupabatur; cumq. huiusmodi electionem per impressionem factam fuisse assereret maior pars Cardinaliũ eligentium iuxta. relata per Bal. in loco vltimo allegato,

& Illeſcas in loco ſupradicto , ac etiam per Petrum Aragonum Regem quartum in Aragonia , & tertium in Cathalonia huius nominis, in hiftoria eiufdē ædita per Michaelē Carbonell. in chron. Hiſpan. in lib. 6. poſt. ca. 12. prædicti Cardinales contulerunt ſe in civitatem Fudeñ. in confinibus Campaniæ , vbi facta per prius præſtatione per eosdem quòd electio Urbani nuncupati ſexti erat nulla, ex quo per vim, & metum facta fuit, cauſis & rationibus, per Bal. in loco ſupradicto expreſſis: elegerunt in Pontificem maximum, Robertum Episcopum, Cardinalem Genuenſ. qui nomen Clementis ſeptimi aſſumpſit poſt dictam electionem, qua facta, ortum fuit ſchiſma ſupradictum; et in continenti pro parte prædicti Clementis, fuit ſcriptum, & per legatos denunciatum omnibus Regibus, & Principibus Chriſtianæ Religionis; eundem fuiſſe legitimè electum in verum ſucceſſorem ſancti Petri. Vtramq. partem prædictorum Clementis, & Urbani, fouebant per plures viri, in utroque iure, & in ſacra pagina peritiſſimi, & religione fulgentes, & aliqui ſancti qui tunc in hoc ſeculo degebant: & ſchiſma ſupradictum, ità intricatum, non fuit diſſolutum, nec extinctum prout teſtantur Diuus Antoninus, in capit. 2. part. 3. hiftorialis. titul. 22. in fine, & Pineda in Monarchia Eccleſiaſtica. capit. 37. §. 4. lib. 22. in parte. 3. & Illeſcas in Pontific. c. 8. lib. 6. p. 2. quo ſchiſmate inter dictos electos orto; cū regnaret eo tempore in Regnis coronæ Aragonum, inclytus Rex Petrus, huius nominis 4. in Aragonum Regno nuncupatus, & in Principatu Cathalonix tertius, inito conſilio cū Archiepiſcopis, Epiſcopis, et viris peritiſſimis, ac religioſis, de eorum decreto, et conſilio; neutri dictorum Urbani, et Clementis obedientiā præſtitit, imò donec maturè, et cauſa cognita deciſū eſſet, quis eorum

eorum verus Pontifex foret, remanere indifferenter sibi consuluerūt: qua propter, cum publicis ædictis, mādauit omnibus eius vassallis, & degentibus in Regnis, & Prouincijs dominijs eiusdem, quatenus neutri eorum, obedientiam præstarent, donec Papatus contentio legitime decissa maneret, ita refert curita in annal. Aragoni. c. 22 lib. 10. Et idem Rex Petrus, in historia eiusdem, ædita per Michaellem Carbonell, in chron. Hispan. in lib. 6. post c. 12. ibi sub his verbis: *Axi que dos Papas foren ensemps en la Iglesia, è nos uehent la barateria, e maluztat en aquell, volguem esser indifferents, la qual indifferencia nos durà mentres visquem, car no volguem, alhu, ne á laltre, lleuantlos les temporalitats, ans nos dauam los beneficis. perço com no soferiem, que bulles de aquells; fossen exhibides en nostra terra &c.* Qua indifferentia durante, misit prædictus Rex Petrus Romanam, vbi Vrbanus. 6. degebat, & in ciuitatem Auinion. vbi commorabatur prædictus Clemens septimus, legatos per plures viros peritissimos, qui factum dictarum electionum scrutarentur, tam cum testium depositionibus, quàm cum alijs quibuscunq. probationibus, & ad miniculis oportunis, & necessarijs ad eruendam veritatem, vt obedientiam præstaret verò Pontifici. ita curita in annal. Aragonum cap. 42. lib. 10. Et cum schisma hoc maximè intricatum esset, antequam dubium super eo ortum sopiretur, remansit in dicta indifferentia prædictus Rex Petrus: qua durante conuocauit pluries in suis Regnis, viros nobiles, religiosos, & petitos, ad certa loca destinata, in quibus eis congregatis, dubium prædicti schismatis pluries disputatum exitit, prout constat cum multis conuocationum prædictarum literis, per dictum dominum Regem expeditis, & in archiuo regio Barcinonæ reconditis, quarum per multas vidi. & perlegi in regestris. & signanter in libro diuersorum.

3. ab anno, 1372. vsque ad annum. 1382. ex quo, duas illarum abstraxi, vt constat de huiusmodi facto, quarum prima directa fuit, Humberto de Tous, magistro Montefix, quæ est tenoris sequentis.

L O R E Y.

MAESTRE, entes hauem per vn vostre missatjer, que hauets trames, que per necessitat que vos hauets en vostra persona, no poriet sesser bonament al dia queus hauem assignat que fossers ab nos à Calatayut, per esser ab nos en las vistas, que entenem auer ab lo Rey de Castella nostre gendre, à nos car com à fill, per lo fet de aquelis dos, cascu dels quals se diu Papa. Empero, quens trametrets lo Comanador major, ab tots los altres Comanadors de vostre orde: suplicantnos, que del vostre anar, per la dita vostra necessitat, vos hajam per escusat. E sapiats que nos haguèrem plaher de la vostra vinguda, & desplaunos la dita vostra necessitat. On pus axi es, plau à nos que vos romangats, mas quens trametats lo dit Comanador major ab los altres Comanadors, be aparellats, y endressats, de guisa, que sia seruey nostre, è honor de vostre orde. Dada en Lleyda à 16. dies de Setembre, del any de la Natiuitat de nostre Senyor 1380. Episcopus Olcen.

*Michael de Bordello mandato Regio facto
per Bernardum de Bonastre Consiliariū
& Pro: notarium.*

Altera verò fuit directa infanti Ioanni, primogenito dicti Regis Petri Aragonum; cuius series sequitur in hunc modum.

PETRVS Dei gratia Rex Aragonum, Valentix, Maioricarum, Sardinix, et Corcix, Comesque Barcinonæ, Rosilionis, et Ceritanie. Inclyto ac magnifico, Infanti Ioāni, charissimo primogenito nostro, ac Regnorum, et terrarum nostrarum, generali gubernatori, Duci Gerundæ, Comitique Cerruatiæ: paternæ benedictionis plenitudine, cū salute zelo zelante feruenti, vt schisma ortum (pro dolor) in Ecclesia Dei ratione Papatus, omninò extirpetur, sicuti saluti cōgruit

gruit animatum, indifferentiæ nostræ obediendi neutri electorum in Papam; quæ iam nimis durauit, deliberamus, diuina suffragante gratia dare finem, in declaratione super hoc tam arduo negotio, sicut alias nostris facere, de vestri, & aliorum subditorum nostrorum consilio. Quò circa fili charissime, vobis dicimus, & mandamus, vosque rogamus, quatenus incontinenti, omni mora reiecta, veniatis ad nos vbicunque fuerimus, daturus nobis super his vestrum consilium; Sitque ad longus 25. die mensis Martij vbi nos infallibiliter, & vos sitis, Dat. Cesaraugustæ 20. die Februarij anno à Natiuitate Domini, 1381. Lupus Cancell.

*Dominus Rex mandauit mihi
Bartholomæo de Auellaneda.*

Ex quibus literis conuocationum, constat de indifferencia dicti Regis, & de studio, & solertia, quibus insudabat, ad eruendam veritatem, & schismatis prædicti dubium dirimendum. Nihilominus tamen quia si forsan morte præuentus, dubium prædictum in decisum remaneret, inter alia opportuna remedia, quibus vsus fuit, ad providendum circa prædictum euentum cū suo codicillo, actō in villa de Figuerijs, Principatus Cathalonix, 25. Augusti anni 1385. vt Princeps Catholicus, & Christianissimus, præueniendo disposuit in modum sequentem.

8 **I**N Dei æterni nomine pateat vniuersis, quod nos Petrus Dei gratia, Rex Aragonum, Valentix, Maioricatum, Sardinix, & Corcix, Comesque Barcinonæ, Rossillionis, & Ceritanæ, similiter recales, nos decima septima die Augusti, anno à Natiuitate Domini, millesimo, tercentesimo, septuagesimo nono, in posse fidelis tunc secretarij nostri, Bernardi Michaelis, postea ab hac luce subtrahiti, nostrum condicisse, & firmasse vltimum testamentum. Et attendentes vnicuique fore de iure permissum, ante, & post testamentum, vsque ad extremum vitæ exitum, vnum & plures facere codicillos, tenore huius, infirmitate detente corporea, sed in nostra plena, & integra existentes memoria, & loquela, præsentem ordinamus, & facimus codicillum. Cum quo legamus iure institutionis, inclytæ infantissæ Isabellæ, charissimæ natæ nostræ:

ultrà illa quæ sibi legauimus in testamento prædicto, illam coronam, cum qua illustris Sibilis Regina Aragonũ, consors nostra charissima, prælibatæ infantissæ mater, insignia coronationis suscepit: legamus præterea, infantissæ eidem, duos lectos nostros completos, pannorum auri, alterum scilicet pannorum vocatorum de soldani, & alterum pannorum, dictorum vulgariter domasqui: quæ omnia statim post finem nostrum, volumus ipsi infantissæ tradi realiter, omni exceptione remota. Et in eis, vna cum his, quæ iam sibi in testamento legauimus memorato, instituimus eam nobis hæredem. Cæterum nostro sollicitè reuoluentes in animo, qualiter pro habenda certitudine veritatis, quis in Christi vicarium electorum sit Papa: solennes, & cum summa diligentia fecimus informationes recipi, & rique processus, & altiores sumus scrutari indagines: proponentes ea continuatione assidua prosequi, donec ab illo qui omnia nouit clarius illustrati, possimus agnita veritate, eligere veram partem; disponimus, ordinamus, & volumus: quod vbi fortè contigerit, nos terminum claudere vitæ nostræ, antequam determinauerimus, cui dictorum electorum, in summum Pontificem obsequi debeamus: inclytus infans Ioannes primogenitus noster charissimus; vniuersalis per nos in testamento prædicto institutus hæres, se determinet, determinareq. habeat, p illo ex prædictis electis quæ per nostras informationes, & processus, & alios si quos cõtinuãdo, & pficiendo, iã receptos, seu aliàs recepi deinceps contingat: verũ agnouerit esse Vicariũ Iesu Christi. Itaq. fiat & habeat fieri, ipsa determinatio per eundem solenniter, de, & cum consilio prælatorum, religiosorum, nobilium, militum, ciuitatumq. & villarum insignium, totius nostri domini, publicè, & patenter. Prouidemus vltèrius & prædictum primogenitum, ac vniuersalem hæredem nostrum, intima cordis affectione rogamus, & sibi iniungimus firmiter, sub paternæ benedictionis obtentu, eumq. adiuramus, per sanguinem Iesu Christi, & in suo periculo animæ, quod vniuersa. & singula, in dicto testamento nostro, ac in codicillo huiusmodi ordinata, legata, & posita, compleat, & attēdat efficaciter, & ad vnguem studio, & iure sollicitis; & contrà illa venire vllatenus non præsumat, nam in his voluntati nostræ satisfaciet, vt tenetur, suum debitum adimplebit, de quo retributionem plenissimam consequetur à domino, & quod benefactum fuerit per eundem, trahetur alijs in exemplum. Alioquin maledictionem nostram paternam, in eum casu prædicto effundimus; ultrà quam veniat super eum maledictio Dei Patris, cui subiaceat, donec prædicta impleta

impleta fuerint cum effectu &c. quod est datum, & actum in villa de Figuerijs, die vigesima quinta Augusti, anno à natiuitate Domini, millesimo, trecentesimo, octuagesimo quinto. Regniq. nostri quinquagesimo.

Rex Petrus.

Sig† num Petri Dei gratia Regis Aragonum, Valen. Maioric. Sardin. & Corcicæ, Comitissq. Barcinonæ, Rossilionis, & Cetitanæ, qui codicillum nostrum præsentem, laudamus, concedimus, & firmamus.

Testes vocati, & rogati sunt, qui fuerunt ad præmissa præsentem, frater Ioannes Archiepiscopus Turritanus, confessor, nobilis Hugo Angularia Camerlengus, Berengarius de Apilia maiordomus, Hugo de Ceruillione armorum vxerius, milites. Guillermus de Vallesica Vicecancellarius, Petrus çacalm, curiæ negociorum promotor, legum Doctores, magister Raymundus Carol phisicus, & Bartholomeus de Auellaneda secretarius dicti Domini Regis.

Sig† num mei Bartholomei Siruët prædicti domini Regis secretarij, & autoritate ipsius, notarij publici, per totam terram, & dominationem eiusdem, qui præmissis interfui, eaq. de eius mandato scribi feci, & clausi.

*Dñs Rex mand. mihi Bartholomeo Siruët,
in cuius p. se firmant.*

Et licet huiusmodi dubij declarationem, fieri maxima cum instantia conaretur prædictus Rex Petrus, sicut domino placuit, obiit, & ab hoc seculo decessit, in mense Ianuarij anni 1387. prout chronistæ omnes communiter tenent, dicto dubio indeciso remanentes, schisma-req. durante; et ità dicto Rege defuncto, attenta dispositione codicilij supradicti, Ioannes Rex Aragonum primogenitus, & hæres vniuersalis, & successor in dicto Regno, ob temperando mandatis, & præcibus, tempore mortis dicti Regis patris eiusdem, eidem factis, & emissis per dictum Regem, omni mora reiecta, & absq. interuallo saltim moroso, die 4. Februarij anni prædicti

Archiepiscopus vocabatur, per violentiam, & impressionem noto-
 rias, intrusum fuisse, & secundum electum videlicet, Sanctissimum
 Patrem in Christo Dominum Clementem, nunc Summum Ponti-
 ficem, qui Cardinalis Gebeneñ. tunc temporis dicebatur: verum,
 canonicum, & legitimum esse Papam. Ob quod, mentis nostræ con-
 scientiam publicandone putauimus ipsum, vniuersalis Ecclesiæ fore
 verum Antistitem, ac sibi parendum existere per nos, & cunctos
 Christi fideles, tanquam verissimo, & beati Petri legitimo successo-
 ri: & cui nos ex tunc, paruimus cum effectu. Sed quia durante regi-
 mine Illustrissimi Domini Petri Regis Aragonum, genitoris nostri,
 recordationis eximie, nouiter ad celestem patriam (vt si mirer cre-
 dimus) euocati; qui indifferens extitit, suamque indifferentiam fecit
 per eius subditos obseruari non fuit prædicta nostra declaratio, so-
 lenniter publicata. Nunc celsitudinis Regiæ solium, disponente al-
 tissimo consequuti; multis arduis, & morosis consilijs habitis, & præ-
 uia deliberatione matura; die, & loco presentibus, quæ ad hoc legi-
 timè duximus assignanda, declaratione eadē, cui cōcordes reperimus,
 informationes, & processus solēnes, factos per dictum dñm genitorē
 nost ū, dum viueret prohabenda certitudine, quis verus, & legitimus
 esset Papa, & opiniones solennium sapientum, per quos ipsos pro-
 cessus fecimus, vtiq. diligēti examine discussos publicauim⁹. Intima-
 mus, & notum facimus, omnibus præsentium serie ad cautelam, vos
 omnes & singulos deprecantes, attentis, & orantes, sub debito fi-
 dei Christianæ quo tenemini domino Iesu Christo, vobisq. vniuer-
 sis, & singulis subditis nostris, quauis præminētia, dignitate, seu
 statu fungentibus iniungentes: de certa scientia, & expresse, sub ira,
 & indignationis nostræ incursu, quatenus verū, & canonicum Sum-
 mum Pontificem, dominum Clementem Papam septimum, præli-
 batum, pro vero, canonico, & legitimo Papa, & Christi Vicario ha-
 beat, teneatis, & honoretis; deinceps debitam sibi obedientiam
 impensuri, et dictum primum electum, pro antipapa, schismatico re-
 putetis ab vnione sanctæ matris Ecclesiæ penitus separato. Nullusq.
 vestrum, dictorum subditorum nostrorum, in obedientiæ notam, &
 nostræ acrimoniam vltionis vitare desiderans, in contrarium præ-
 missorum prorumpere, nec se aduersus illa munite ignorantie nu-
 bilo, vel aliquarum excusationum, velamine audeat vllō modo, sed
 penitus ad ipsa tenaciter obseruanda consurgant, voluntarij singu-
 li: cum & voluntati diuinæ conueniant, corporum felicitatem con-
 cernunt, & salutem respiciant, animarum. Dat. Barcinonę sub
 sigillo.

Secundæ partis.

123

sigillo bullę nostrę aureę impendenti, viceßima quarta die Februarij anno à natiuitate Domini, millesimo, trecentesimo, Octuagesimo septimo. Regniq. nostri primo.
Rex Ioannes.

*Dominus Rex mand. mihi
P. de Benniure. pt.*

*Dñs Rex mand. mi Galcerando de
Origis, qd mitterem similem cartam
sigillo pendenti munitam Cardinali
Valentino pt.*

Facta denique declaratione prædicta, per viros supradictos, scientia, & dignitate pollentes: et expeditis literis supra adductis, Clementē 7. in verum Pontificē, et ecclesię vniuersalis antistitē supremū habuerūt prædicti Rex Ioannes, procures, ac vassalli eiusdem; in Regnis Aragonum, & Maioricarum, ac Principatu Cathalonix, eidemq. obedientiam præstiterunt; necnon etiam successores dicti Ioannis Regis Aragonum, huius nominis primi, quod apparet cum quibusdam literis reconditis in archiuo Regio Barcinonę in libro diuersorum primo anni. 1412. vsque ad annū 1416. directis vniuersis, & singulis Episcopis, Abbatibus, &c. et omnibus vassallis, & subditis Regni, Sicilię, expeditis per Ferdinandū Regem Aragonum, filium Ioannis Regis Castellę, & legionis, disponentibus circa obedientiam præstandam benedictio, in sua obedientia 13. nuncupato, quę integritate non refferuntur, ad euitandam prolixitatem; sed tantum adducam eaq. nostram intentionem probant, quę sunt tenoris sequentis.

FERDINANDVS Dei gratia, Rex Aragonum, &c. Reuerendis, ac venerabilibus in Christo patribus, deuotis atque dilectis nobis, vniuersis & singulis, Archiepiscopis, &c. omnibusq. vassallis, & subiectis nostris, Regni Sicilię, Insularum, locorumq. eidem adia-

Elh 3. centium.

centium &c. Ceterum quia honor Regis, iudicium diligit, super his decreuimus cum nostro venerabili consilio, vicibus iteratis, deliberationem habere prouidam, & maturam; ac diligentius prescrutantes materiam intruemur. Quod ex Cardinalium sexdecim, ex tempore initiati schismatis imminens, ex ipsorum officio spectabat omnino eligere, declarare, & denunciare Christiano populo, verum Papam, unico solo exempto, qui à prius electo, præ senectute nequiuere cedere: sed infra paucos dies ab inchoato schismate spirauit, omnes alij ab ipso prius electo, velut ipso vero Papa, & ab eius obedientia penitus discesserunt. Et existentes in plena libertate, Dominum Clementem Papam septimum in Summum Pontificem elegerunt, & tam ipsum; quam dominum nostrum Papam Benedictum decimum tertium, Summos Pontifices confessi fuerunt, prout constat apertius, publicis instrumentis. Sed & genitoris nostri domini Ioannis Regis Castellæ, & legionis, præclaræ memoriæ, gesta laudabilia in hac materia memoramus, quem constat pro inuestigatione veritatis, & iustitia declaranda, in schismate occurrenti, plus cæteris Principibus sui temporis laborasse, & pro ea re, de thesauris suis summas valde magnas liberè expendisse; ac nihil de contingentibus prætermisis, sed legatis partium presentibus, & pro se totum, & quid quid allegantibus seriosè. Demum tam infacto, quam iniure, per quam plures viros de suo consilio, scientia, & dignitate pollentes, pluribusque mēsis discusso, & examinato negotio, sicut iustitia exigente probatum extitit, dictum dominum Clementem Papam septimum verum Christi Vicarium in terris, solenniter declarauit. In qua fide nobis, quasi paterno, & hæreditario iure relicta permaſimus: à tempore quo rationis capax extitimus, vsque modo. In ea etiam fide, præclaræ memoriæ dominum Ioannem Regem Aragonum, solenniter declarata, ac per eum, ac deinde per dominum Martinum Regem Aragonum, ac Siciliæ auunculos nostros fideliter, ac incommutabiliter obseruata Regna nostra Aragoniæ, Valentiniæ, & Maioricarum, ac Principatus Cathalonici permaſerunt continuè, & permanent inconculsè, diuina gratia mediante. Dat. Cesaraugustæ, vigesimo secundo die, Ianuarij anno à Natiuitate Domini, millesimo, quadringentesimo, de cimo quarto, Regniq; nostri tertio.

Rex Ferdinandus.

*Dominus Rex mandauit mihi
Patri Nicolai &c.*

Ex quarum literarum dispositione constat, in Regnis Aragonum, Regem Ioannem, post declarationem suprà adductam, obedientiam præstitisse Clementi. 7. vero successori sancti Petri, & post eum, Martinum eius successorem in corona Aragonum; deinde Ferdinandum supradictum Regem Aragonum, & successorem dicti Martini in dicto Regno: in qua fide permanserunt supradicti, & successores eorundem, in dominio dictæ coronæ Aragonum. Itaque à die 4. Februarij anni. 1387. quo die declaratio supradicta in lucem ædita fuit, in antea, in prædictis Regnis coronæ Aragonum, nempe Aragoniæ, Valentiniæ, maioricarum, & Principatus Cathalonix, obedientia præstita fuit dicto Clementi septimo, vti vero successori sancti Petri, quam obedientiam etiam præstiterunt Ioannes Rex Castellæ, huius nominis primus, prout latè constat in literis ultimò adductis. et Rex Gallix, & Ioanna Regina Neapolis, et dominus de Viterbo. prout testatur Ille scas in Pontific. cap. 8. lib. 6. par. 2. Huiusmodi autem declaratio dicti dubij orti ex dicto schismate, fieri potuit per dictum Aragonum Regem, quia si aliqui contenderent de Papatu, et ea propter schisma in ecclesia Dei suscitaretur, nec posset corrigi, quia quilibet esset potens, et nolent congregare consilium, tali casu, domini temporales, possent eis inuitis facere dubium sopiri, et terminari per Ecclesiam, ita docet Abbas in cap. tua. nu. 10. de decim. prim. et obla. Qua propter declaratio tempore dicti Regis Ioannis Aragonum, circa decisionem dubij dicti schismatis, cum utraque pars dictorum contendendum super Papatu potens foret; et fulsita plurimis responsis, et autoritatibus virorum literis, et religione fulgentium, prout suprà extitit probatum, et consiliū congregare noluerint, legitimè facta erit:

& ità gratiæ, concessiones, & priuilegia, post publica-
 tionem declarationis prædictæ concessa per prædictum
 Clementem septimum, fuerunt valida, & firma, tanquã
 impetrata à vero et legitimo Pontifice, quod procedit
 in Regnis Coronę Aragonum, & in alijs quibus obedi-
 12 tia ei præstabatur. Præterea etiam, quia de iure cautum
 inueniemus quòd quando duo aut plures contendunt
 de Papatu, si quis eorum prætendebat habere melius
 ius neuter eorum dicitur schismaticus, & gesta per utrũ
 que tenent in locis in quibus tollerantur, prout docet
 Fran. Marc. decis. 942. n. 2. p. 1. propterquã etiã rationem
 in dicto Aragonum Regno tenuerunt, & validæ fue-
 runt prædicti Clementis septimi concessiones, Deindẽ
 etiã tractãdo de hoc eodem schismate Abb. in fin. rub.
 de schismat. vbi disputat, vtrum schismaticus, & cum
 sequentes excommunicati sint, docet sub his verbis. *Si*
autem quæstio esset dubia, & maximè si consistit in facto intrica-
to, & longuo, prout contingit in schismate præterito, tunc puta-
rem omnes euitare excommunicationem & peccatum &c. & no-
 ta quòd Abbas schisma præteritum dicit illud, de quo
 nunc tractamus Urbani, & Clementis, prout patet ex re-
 latis per eum in c. licet de vitanda. n. 11. in fin. de elec-
 tio. Ex quibus apparet quod sequentes Clementem 7.
 & Urbanum 6. contendentes super Papatu, nõ peccas-
 se, nec excommunicatos fuisse, quia quæstio erat maxi-
 13 mè dubia, & consistebat in facto intricato. Vndẽ conclu-
 dendum est, cum in Regnis prædictis coronę Aragonũ
 Clemens 7. nuncupatus, pro verò Papa haberetur ab
 anno. 1387. in antea, quòd concessiones, priuilegia, &
 alia indulta à dicto anno in antea ab eodem impetrata,
 valuerunt, & tenuerunt, rationibus suprà adductis de
 iure procedentibus. Et ità diuina fauente clementia
 Reges, Aragonum, qui in religione Christiana, & eius
 obsequio

obsequio maximopere poluerunt, & ingenti, & infla-
mato animo, & studio, fidei catholicę Christianę cul-
tū augere conari fuerunt, & in hac fide ab eo tunc, vsq.
in præsentem diem permanferunt, & concessionēs apol-
tolicę impetratę & obtentę, à prædicto Clemente, à die
supràdictę declarationis in antea, valuerunt, & tenue-
runt, valent, atq. tenent; & sunt in viridi obseruantia.
Et ita si ius fouens contra fratrem Franciscum Garrido
S. T. D. in ingenti illa lite suscitata in curia Episcopi
Dertusen. super vacatione parrochialis ecclesię villę
de Albocacer, per obitum Iacobi Vilarroja rectoris
eiusdem vacantis; suprà dicta forent matura conside-
ratione perpensa cum scedula articulorum, in dicto
processu præsentata die 28. mensis Ianuarij, anni 1602.
& in articulo. 28. deductum non esset, offendendo tan-
tam Regum Aragonum celsitudinē, et piam deuotio-
nē, quod Clemens septimus supradictus non fuit præ-
decessor Iulij 2. ex hoc solum, quia non inuenijt eū in
cathalogo Pontificum, absit enim tantus error, namq.
subditi, & vassalli Regum Aragonum, pro vero, et indu-
bitato Pontifice habere debent, ac habuerunt à die
declarationis supradictę in antea, in prædictis Regnis, &
Principatu; supradictum Clementem. 7. sancti Petri le-
gitimum successorem: et consulant qui ausu teme-
rario contrarium asserere attētēt, & constabit illis, præ-
ter hoc quod Regum excelsam auctoritatem offendunt
si forsan peccent. Quo vt indubitato præsupposito, re-
manet videndum, vtrum rescriptum obtentum pro
parte Magistrī, & fratrum Montesię, fuerit impetratum
à prædicto Clemente septimo, antè declarationem su-
pradictam, factam Barcinonę die 4. Februarij anni.
1387. et concordando tempora, inuenio dictum res-
criptum impetratum fuisse, anno. 1393. patet ex eo
li quia

quà Clemens septimus electus fuit, (prout supradictum est) in anno. 1378. declaratio autem facta circa præstandam obedientiam eidem, in anno 1387. concessio autem dicti rescripti, in anno decimo quinto Pontificatus dicti Clementis. Cumq. tēpore quo dicta declaratio facta fuit, esset in anno nono dicti Pontificatus. venit concludendum necessariò, dictam impetrationē rescripti in fauorem magistri, & fratrum prædictorū factam fuisse, transactis sex annis post dictam declarationem factam super dubio schismatis prædicti. Et idè venit disputandum, vtrum narrata, & supplicata pro parte dictorum magistri, & fratrum Montefixæ fuerint vera, & in veritate consisterēt, ea scilicet quæ narrantur in rescripto Clementis septimi, quapropter sciendam est supplicationem supradictam interpositam pro parte dictorum magistri, & fratrum continere, quòd Ecclesiæ parrochiales sancti Matthæi, de Xert, de Canet, de Calig, de Ceruera, de Couis, de Albocacer, consuetæ erant conferri clericis secularibus, ad præsentationem Magistri Montefixæ, de antiqua, approbata, & pacificè obseruata consuetudine; quæ narratiua vera erat, & in veritate consistebat. Namq. consuetudo dicitur ius quoddam assiduis actibus institutum iux. tex. in c. consuetudo. 1. distinc. quæ præcipuè probatur his tribus requisitis necessarijs ad eam inducendam, scilicet frequentia actuum, diuturnitate temporis, et consensu tacito, prout docent Fran. Marc. decis. 255. n. 1. p. 2 & Bart. in l. 2. n. 22. & 32. C. quæ sit longa consuetudo. In primis, ad inducendam consuetudinem narratam pro parte Magistri, & fratrum Montefixæ, in dicto rescripto Clementis obtento in anno 1393. constat de frequentia actuum præsentationum ad dictas parrochiales, quæ per magistrū, Montefixæ factæ fuerunt in fauorē clericorū secularium

ex instrumentis præsentationum supra adductis in §. 1. huius. 2. p. n. vltim. Namq. in annis. 1328. ad præsentationē dicti Magistri ex dictis instrumentis cōstat quod Ecclesia parrochialis de Couis de Vinromano, fuit collata clerico seculari, similiter in anno 1330. Ecclesia S. Matthæi: et eodē anno Eccles. villæ de Xert; et in anno 1335. Ecclesia de Albocrecer, et 1366. ecclesia Ceruariæ: et in anno 1376. ecclesia de Albocacer; quæ sūt sex actus præsentationum qui sufficiunt ad inducendam cōsuetudinem; quæ de iure probatur per binos actus notorios, per quos inducitur iuxta glos. super verbo consuetudine. l. 3. C. de Episcopa. audien. & Franciscus. Mar. decis. 255. num. 2. p. 1. & Iacobum Calicium, in inextragrua. Cur. c. 4. num. 5. Ojedam, de incompatibi. benef. c. 11. nu. 17. p. 2. vbi refert duo instrumenta collationum diuerso tempore acta, inducere consuetudinem. Itaq. cum cōsuetudo sit inducenda per frequentiam actuum & hæc sit quandò concurrunt duo actus notorij, dicendum est, multò fortius inductam fuisse, per supradictos sex actus notorios. Præterea etiam, huiusmodi consuetudo presentandi clericos seculares ad dictas Ecclesias, per dictum Magistrum Montesiæ, diuturno tēpore durauit, nam ob anno 1316. parum plus, minusue, quo dictus ordo institutus fuit, vsque ad annum 1393. quo gratia supradicta obtenta fuit à Clemente septimo, transacti erant septuaginta anni, et indè plus: per quod spatium temporis inducitur diuturna consuetudo, & non solum dicto spatio, verum etiam decem annorum spatio, & contra ius commune inducitur de iure ciuili consuetudo, prout communiter tenent scribentes, super l. 2. C. quæ sit longa consuetudo. Et Natta consil. 98. num. 6. part. prim. De iure autem communi canonico, cui necessariò stare

debemus in præfenti casu; si consuetudo est præter ius, sufficit tempus decē anno. ad eam inducendā, iux. glos. in c. si. super verbo cōsuetudo. de consuetudi. lib. 6. & in cap. vt litigantes. super verbo statuimus. de officio ordin. eodem lib. 6. nisi consuetudo veniat ad detrahendum ius alicuius ecclesiæ, quia tunc requiritur ad præscriptionem ipsius, tempus quadraginta annorum, & ita ad inducendum illam, idem tempus requiritur ita late docent Abb. in c. fin. n. 11. de consuetu. & Felin. in c. statuimus n. 11. à vers. attende, vsq. ad n. 3. eod. tit.

20 Et in casu inducendi consuetudinem præsentandi clericos seculares ad dictas ecclesias, quæ antiqua, et præscripta sit, (dicendo eam præscriptam sicut canonistæ) requiritur quod ius acquiratur ex consuetudine clericis secularibus, contra regulares, per tempus quadraginta annorum iux. tex. in cap. cum de beneficio. & super eo glos. in verbo, legitima, de præben. in 6. & late Felin. in cap. in nostra. num. 43. de rescrip. quo iure attento, cum ad inducendum consuetudinem de qua agitur in dicto rescripto Clementis requireretur spatium quadraginta annorum; dicendum est, tempore quo impetratū fuit, pro parte Magistri. & fratrum Montisæ rescriptū suprā adductum, dictam cōsuetudinem non solū p spatium quadraginta annorum, verum et sexaginta quinq. inductam fuisse, scilicet ab anno 1328. quo prima ex præsentationibus adductis in num. vlti. §. præcedenti facta fuit à dicto Magistro, vsque in annum 1393. quo dicta gratia concessa fuit, in fauorem dictorum Magistri et fratrum, prout constat euidenter, ex temporum concordantia, et non solum introducta fuit hæc consuetudo tempore quo obtentum fuit rescriptum, per dictum tempus sexaginta annorum, verum & octuaginta, & inde plus, namque in §. 13. à num.

num. 4. vsque ad num. vltim. part. 1. probauimus iam, quòd in annis. 1312. & 1315. antequam villa Ceruarix, cum villis & locis, termini eiusdem, vnitz essent dicto ordini Montesiæ (cum tunc temporis adhuc institutus nō esset, imò de patrimonio ordinis hospitalis existerent) Ecclesiæ villarum Ceruarix, de Calig, & de Canet, collatę fuerunt clericis secularibus, ad præsentationem magistri hospitalis, patroni indubitati illarum, & in §. 16. & vltimo. 1. p. huius responsi. num. 27. probauimus etiam, ecclesiam de Albocacer vacātem in anno. 1315. collatam fuisse ad præsentationem administratorum bonorum, quę quondam fuerunt ordinis militiæ Templi; clerico seculari, & etiam antè institutionem dicti ordinis Montesiæ. Quapropter cum de iure cautum, sit quod ius ex consuetudine extēdatur, ad alios actus, et personas, quę in simili ratione versantur. iuxta doctrinam Innocen. in cap. dilecto. de officio Archidia. latè relata, à Felin. in cap. auditis. nu. 25. de præscriptio. & Natta. conf. 98. nu. 23. certum est, quod ius ex dictis præsentationibus factis per dictos magistrum hospitalis, & administratores bonorum militiæ Templi; extendebatur, ad magistrum Montesiæ, & cumulabantur dicti actus præsentationum, illis qui facti fuerunt successiue per eundem, cum in simili ratione versaretur prædictus magister Montesiæ, sicut & dicti administratores, & magister hospitalis, quibus successit in iure patronatus dictarum Ecclesiarum. Præterea etiam dicta consuetudo, tempore quo rescriptum obtentum fuit, interrupta non erat, ex his signanter: quia computando ab anno. 1312. à quo initium ducere inuenimus, per præsentationes supradictas, Ecclesiarum Ceruarix, & de Calig, factas per magistrum hospitalis, vsq. ad annū. 1353. introducta fuit consuetudo quadraginta annorum, per

octo actus præsentationū, in fauorem clericorū seculariū, nō interruptos, scilicet præsentationes Ecclesiarum Ceruariæ, & de Calig. in anno. 1312. & de Canet, ac de Albocacer, in anno 1315. & d̄ Couis, in anno 1328. et S. Marthæi, & de Xert in anno 1330. & de Albocacer, in
 12 ann. 1335. Deindè etiā quia cōsuetudo huiusmodi, neq̃
 per vnicū actū neq̃ p̃ binos actus, casu quo inueniātur
 cōtrarij dictis præsentationibus, nō sufficiēt ad eā inter-
 rumpendā; imò per totidē actus, per quos introducta fuit:
 per tot actus contrarios interrumpenda, & tollenda ve-
 nit de iure, & non aliter, prout docet Abb. in cap. fin.
 num. 19. de consuetudin. Vndè, cum ab anno 1353.
 quo dicta consuetudo introducta legitimè fuit, vsque
 ad annum 1393. quo gratia præfata concessa fuit, in
 fauorem dictorum magistri, & fratrum, reperiantur ac-
 tus præsentationum facti in fauorem clericorum secu-
 larium; per dictum magistrum, nempe, in anno 1366.
 præsentationis Ecclesiæ Ceruariæ, & 1378. præsen-
 tationis Ecclesiæ de Albocacer, certum est, quod dicta
 consuetudo interrupta non erat eò tunc, cum totidem
 actus, & idem tempus ad eam tollendam, ac ad eam in-
 troducendam requirantur, absq̃ actibus contrarijs, qui
 in occurrenti casu reperiūtur, casu quo ab anno 1353.
 vsque ad annum. 1393. consuetudinem contrariam
 allegare vellent Episcopus, & capitulum, contrā dic-
 tum magistrum; namque adsunt prædicti actus contra-
 rij interruptentes, facti per dictum magistrum Mon-
 tesiæ, in annis supra dictis. 1366. & 1378. Hoc tamen
 aduerto, quod adhuc non inueni aliquam ex prædic-
 tis Ecclesijs collatam per ordinarium Dertusenē. vsque
 annum. 1393. absque consensu, aut præsentatione præ-
 dicti magistri. Deinde notandum est, quod prædictæ
 gratiæ narratiua non continet, quod ius præsentan-
 di ad

di ad Ecclesias prædictas competebat magistris Montefiae ex consuetudine, prout deductum fuit in lite supradieta, suscitata super vacatione Ecclesiae de Albocacer, & præsentatione facta ad eam, in fauorem fratris Francisci Garrido, ordinis Montefiae, in curia Episcopi Dertusen. in anno. 1601. contra dictum Garrido, sed quòd de consuetudine, ius præsentandi ad prædictas Ecclesias clericos seculares, pertinebat ad prædictum magistrum; hoc est, quòd de prædicta consuetudine tenebatur præsentare ad dictas Ecclesias, clericos seculares, & non regulares, quod ius in fauorem clericorum secularium, & vniuersitatum eorundem acquiri potuit ex consuetudine, non autem ius præsentandi ad prædictas Ecclesias prædicto magistro ex consuetudine. Quia de iure quod acquiritur priuato, seu collegio, non dicitur de consuetudine competere, sed præscriptione, si verò acquiritur vniuersitati, seu populo, benè dicitur de consuetudine acquiri, idè quia consuetudo est lex, & lex debet esse communis: vnde si priuato, aut collegio acquiritur, cum communis non sit, non potest dici consuetudo. ita docet Abb. in cap. fin. num. 20. de consuetudi. et ita si contineret, quod competebat ius præsentandi ad dictas Ecclesias prædicto magistro de consuetudine, absurdè dictum esset, cum ex præscriptione de iure dicendū veniret, & non de consuetudine: quia magister est priuata persona, & ius priuato non potest acquiri de consuetudine, vt priuato, sed ex præscriptione, & idè legitimè supplicasti exstitit, quòd de consuetudine magister tenebatur præsentare ad dictas ecclesias clericos seculares; quia dicta consuetudo erat introducta in fauorem vniuersitatis clericorum secularium, & ius ex eadem competens, in fauorem vni-

uerſitatis eorundem procedebat, quod tenet de iure iuxta d. doctrinam Abb. in loco ultimo citato: quia erat lex communis omnibus clericis ſecularibus, & in eorum fauorem introducta. Patet etiam dictam narratiuam reſcripti ſupradicti illud continere, ex eo quia magiſter ſupplicat concludenter in eadem, quod non obſtante quod iuxta dictam conſuetudinem tenebatur preſentare clericos ſeculares, quod ſibi de benignitate apoſtolica concederetur, fratres idoneos dicti ordinis Montefia, ad eas preſentare poſſe, & ſimiliter etiam, eiufdem ſucceſſores. Ex quibus apparet, derogationem dictae conſuetudinis, preſentandi clericos ſeculares, in fauorem fratrum Montefia petiſſe: non autem dixiſſe, ius patronatus ad eum ex conſuetudine preſcripta competere. Deinde etiam conſtat ita ſe habere, per reſcriptum quoddam, obtentum pro parte Epifcopi, & capituli, Dertuſenſis à Benedicto in ſua obedientia. 13. nuncupato, in cuius narratiua fatentur, magiſtrum Montefiae, debere preſentare in cauſa vacationum dictarum Eccleſiarum, ad eas, clericos ſeculares, prout conſtitit per diſpoſitionem predicti reſcripti, quod ſuperius adduxi. n. 4. itaq. his omnibus perpensis, & conſideratis, concludimus, ſupplicata per dictum magiſtrum, & fratres Montefiae, Clementi ſeptimo, vera fuiſſe, et in veritate conſiſtere: et per conſequens, dictum reſcriptum validum fuiſſe, et eſſe omni prorsus vitio ſurreptionis, et obreptionis carens. Cumque ægrè ferrent dicti Epifcopus et Capitulum Dertuſenſis. et clerici eiufdem dioceſis, executionem reſcripti ſupradicti Clementis ſeptimi obtinuerunt ad impugnandum illud aliud reſcriptum, à Benedicto in ſua obedientia. 13. nuncupato, quod adduximus in praefenti. §. nu. 4. Ad cuius intelligentiam praemittendum eſt, in conſ. Conſtantienſis ſeſſio.

sessio. 20. in congregatione, ad audiendam relationem ambasiatorum missorum, ad Petrum de Luna, & Regem Aragonum habita 30. Ianuarij 1416. fuisse lecta, quædam capitula, inita, & firmata in ecclesia Narboneñ. in camera magna Turrisonoux palatij Episcopi Narbone. die. 13. Decembris anno 1415. inter Regem Romanorum, & legatos consilij ex vna, & dominos Ambasiatores, & legatos Regum, Principum, & aliorum dominorum illustrium, obedientiæ Benedicti 13. & confirmatum fuisse, per dictum consilium Constantien. ex eis c. 5. quod continebat, quod gratiæ, & concessiones quæcûq. factæ per dictum Benedictum, quibusvis personis suæ obedientiæ, vsq. in diem primæ requisitionis, factæ eidem Benedicto, ad dimittendum Papatum, per Reges & Principes suæ obedientiæ, valerēt & tenerēt: quod confirmatum extitit, in Ecclesia maiori Constantien. per supradictum consilium, die 4. Februarij dicti anni 1416. cuius e. 5. tenor sequens est.

QUINTO Quod per dictum formandum consilium approbētur, laudentur, & confirmetur, & etiam meliori modo quo fieri possit, plenissimè firmentur, omnes, & singulæ concessiones, dispensationes, & gratiæ factæ per dictum dominum Benedictum quibusvis personis, dictæ suæ obedientiæ, de quibusvis dignitatibus, Archiepiscopatibus, Episcopatibus, & beneficijs, & alijs quibuscunque, infra suam obedientiam, quæ nunc est, de his quæ nunc possident, et quæcunque infeudationes, inuestituriæ, contractus, & aliæ concessiones, & gratiæ, vsque in diem primæ requisitionis factæ eidem Benedicto, per Reges, & Principes suæ obedientiæ, infra suam obedientiam, quæ nunc est, etiam secularibus, tam Regibus Aragonum, Castellæ, Navarræ, &c.

25 **Q**uod Capitulum confirmatum fuit, per dictum consilium Constantien. supradicta die 4. Februarij, anni 1416. itaq. cum electus fuerit Benedictus in anno 1395. teste Illescas in Pontifi. in c. 9. vers. en el mismo año. lib. 6. p. 2. & Pineda in Monarchia Eccles. lib. 22. c. 3. §. 2. et

concessio præfata facta fuerit per Benedictum, anno 3. Pontifici eiusdem hoc est anno 1398. aut 1399. concludendum est, iuxta supradictam dispositionem consilij Constantien. gratiam præfaram, valuisse, & tenuisse, valere, ac tenere: cum monitio prima facta dicto Benedicto, fuerit decem & septem annis post cōcessionem dictæ gratiæ, parum plus, minusve, teste Illescas in dicta Pō
 26 tifi. 2. p. lib. 6. c. 11. §. yvan con esto &c. Prætereà, ex dictæ gratiæ narratiua prout suprà iam extitit dictum, cōstat Episcopum, & Capitulum fateri, quòd Magister Montesiæ, erat in consuetudine præsentandi clericos seculares, præsertim ex verbis rescripti sequentibus, *Cum autem, sicut exhibita nobis, pro parte dictorum Episcopi, & Capituli petitio continebat, ante statutū, & ordinationem huiusmodi, Episcopum Dertusen. pro tempore existentem, clericos seculares idoneos per dictam Magistrum ad Ecclesias ipsas canonicè præsentatos, ad præsentationem huiusmodi in rectores Ecclesiarum prædictarum instituere consuevisse &c.* Itaq. tã Episcopus, & Capitulū, quam etiam Magister, & fratres Montesiæ, concordant in hoc quod magister præfatus, erat in consuetudine præsentandi clericos seculares, ad supradictas Ecclesias vacantes: necnon etiam vigore rescripti Clementis septimi, præsentasse ad eas Magistrum præfatum, fratres dicti ordinis Montesiæ, et ratione præsentationum prædictarum, lites ingentes ortas fuisse, inter eosdem, quæ omnia euidenter apparent, ex dispositione rescriptorum Benedicti, & Clementis quæ in præsentī §. inserta sunt. Nunc superest videre vtrum narrata pro parte dictorum Episcopi, & Capituli, in rescripto Benedicti, fuerint vera: et quia non immoremur circà huiusmodi narratiuæ expositionem concedimus, ac fatemur, deducta in eadem vera fuisse, quibus præmissis, licet rescriptum Benedicti obtentum fuerit ad annullandum

landum & derogandum rescriptum Clementis predecessoris eiusdem, nihilominus tamen nullatenus cassavit illud, imò in suo robore et firmitate remansit: constat ex eo quia in concessione Clementis, & in literis executorialibus eiusdem, adest clausula sequens. *Sen si eidẽ ordinario, vel quibusvis alijs cõmuniter, vel diuissim, ab eadem Sede sit indultum, quod ad receptionem, vel prouisionem alicuius minimè teneantur, & ad id compelli, atq. interdicti suspendi, vel excommunicari non possint, per literas Apostolicas, non facientes plenam, & expressam, ac de verbo, ad verbum, de*
27 *indulto huiusmodi mentionem &c.* Quæ clausula de iure expressè disponit, quòd ad derogandum concessionem præfatam, in qua ipsa inserta est, de eadem concessione expressa, & propria mentio in concessione derogante faciẽda sit, aliàs autem nullatenus derogata censebitur iux. deducta per Felin. in capit. accedentes. num. 4. & 5. vbi communem dicit, et in capit. nulli. num. 4. de rescrip. quapropter cū in concessione Benedicti facta in fauorem Episcopi & Capituli Dertusẽ. ad eorum supplicationem expressa mentio de verbo, ad verbum, concessionis Clementis in fauorem Magistri Montese, facta non fuerit, per illam censenda non est derogata, casu quo, propria, & expressa mentio concessionis dicti Clementis, ad eam derogandam, in concessione dicti Benedicti faciẽda non esset. iux. doctrinam Ioannis de Anania. consil. 56. quem multi doctores sequuntur. iux. deducta per Felin. in dicto cap. accedentes. nu. 4. de rescrip. nihilominus tamen, saltem indigebat clausula subsequenti. *Non obstantibus, privilegijs quibuscunq. etiam si essent talia, de quibus faciẽda esset mentio, de verbo, ad verbum.* Qua clausula caret etiam præfata concessio Benedicti, et idè nullatenus reuocauit, nec reuocare potuit concessionem
38
Kk 2 Clementis

§. II.

Clementis; clausula enim huiusmodi (ac si statutum, & ordinatio huiusmodi, in fauorem magistri, & fratrum prædictorum à prædecessore nostro supradicto, ut præmittitur minimè emanasset) quæ cōtenta est in concessione Benedicti, non sufficit, de iure ad derogandum concessionem, & priuilegium concessum, sub forma supradicta, scilicet si in illo contineatur clausula, quòd sit facienda propria, et expressa mentio de verbo, ad verbum, iuxtà latè deducta per Felin. in d. c. accedentes. n. 4. & 5. de rescriptis. cum alijs multis per eundem allegatis. & Abb. in c. cum instantia. n. 5. de censib. et exactio. vnde reuocata censenda non erat, neq. est concessio Clementis, in fauorem Magistri & fratrum Montesiæ, per concessionem subsequenter, obrentam à Benedicto, per Episcopum, & capitulum Dertusensium. quâ propter sententia latà vigore, commissionis factæ per Iulium secundum, insertæ in præsentì §. sub. n. 5. venit ponderanda, circà validitatem dictorum rescriptorum lata quam in §. subsequenti insertam inuenies.

§. III.

- I **S**ENTENTIA lata per Iaufriadum Serra, Iudicem commissarium Apostolicum, super validitate rescriptorum, Clementis septimi, obrenti pro parte Magistri & fratrum Montesiæ, & Benedicti in sua obedientia 13. nuncupati, pro parte Episcopi, & Capituli Dertusensium.
- 2 Magister Montesiæ vigore rescripti Clementis septimi, & declarationis iudicis apostolici, potuit et potest presentare ad supradictas septem ecclesias clericos, tam seculares, quam regulares Montesiæ.

- 3 *Instrumenta collationum, & præsentationum facta ab anno 1526. vsq. ad annum. 1542. per dictos Magistrum, & Episcopum Dertusen. respectuè, de dictis Ecclesijs, iam in fauorem clericorum secularium, quã etiam regularium Montesiæ, in vim rescripti Clementis septimi, & declarationis suprà adductæ, factæ per Iaufridum Commissarium Apostolicum.*
- 4 *Beneficia secularia regularibus, conferenda non sunt.*
- 5 *Regularibus Ecclesias seculares conferre licitum est, si ex dispensatione Apostolica est eis indultum.*
- 6 *Instrumenta collationum, & præsentationum, ab anno. 1544. vsq. ad annum. 1594. in fauorem clericorum secularium, & regularium.*

VM autem lites suscitatae inter Episcopum, & capitulũ Dertusen. ex vna, et Magistrum, & fratres Montesiæ ex altera, super præsentando clericos fratres regulares ordinis Montesiæ, ad supràdictas septem Ecclesias, prosequerentur per partes; maximis dispendijs, & sumptibus: pro parte dictorum magistri, & fratrum Montesiæ, fuit præsentata commissio apostolica, adducta in §. præcedenti sub nu. 5. Iaufrido Serra, canonico Ecclesiæ Valentinen. iudici executori, & commissario in literis patentibus, sanctissimi in Christo patris, domini Iulij diuina Prouidentia Papæ. 2. qui citato Episcopo Dertusen. et eius procuratore fiscali, causa inter partes, coram eodem legitimè discussa, & agitata; fuit pronuntiatum, & declaratum, in modum & formam sequentem.

DEMVM nos Iaufridus Serra, canonicus Valentinen. executor, & commissarius Apostolicus præfatus. Habito maturo consilio, & deliberatione, super præmissis initis, instante, & requirente dicto honorabili Guillermo Exaruit, dicto nomine auctoritate Apostoli-

ea nobis commissa, & qua fungimur in hac parte, preinserta, & omnia, & singula priuilegia, super iure presentandi personas idoneas, ad Ecclesias pro tempore vacantes huiusmodi, de quibus in preinsertis literis expressa fit mentio, per prefatos bonæ memoriæ dominos Benedictum Papam decimum tertium, in sua obedientia nuncupatum & Clementem Papam septimum, & alios, prefati domini Iulij predecessores predictos, eisdem Reuerendo magistro dictæ militiæ, pro tempore existenti ut prefertur concessa, ac prout illa cōcernunt omnia, & singula, in literis huiusmodi exhibitis & productis. Et predicti domini nostri Papæ, predecessorum prædictorum, de super confectis, contenta, approbauimus, & confirmauimus prout approbamus, & confirmamus cum presentibus. Et nihilominus, quod licet cedentibus, vel decedentibus, dictarum Ecclesiarum, & cuiuslibet earum Rectoribus, vel illarum comendis, per cessum, vel decessum earum, qui Ecclesias ipsas, in comendam obtinuerunt, cessantibus, seu illis alijs quouismodo vacantibus; etiam si Ecclesiæ ipsæ, dispositioni Apostolicæ, præterque ratione vacationis earum, apud sedem Apostolicam, generaliter reseruatz fuerint. Dictus Reuerendus dominus Bernardus Despuig, ac pro tempore existens magister dictæ militiæ, ad dictas Ecclesias, & earum quamlibet, sic vacantes, personas idoneas loci ordinario per eum, ad presentationem ipsius, illarum rectores instituendos, prout alij militiæ magistri, qui pro tempore fuerunt presentare soliti sunt, presentare licite possit, statuere, & ordinare. Si-
né tamen litis per iudicio, si qua inter vos Illustrissimum, & Reuerendissimum dominum Episcopum Dertusensem. & Reuerendissimum dominum magistrum Monteliæ præfatos, super dicto iure presentandi pendeat indecisa, auctoritate Apostolica præfata, nobis commissa, & qua fungimur in hac parte ordinauimus, prout statuimus, & ordinamus: presentium per tenorem decernentes sic per quoscunque iudices, quauis auctoritate fungentes, etiam Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales, iudicari debent irritum, quoque & inane, quidquid secus super his, a quoque quauis auctoritate, scienter, vel ignoranter contigerit attentari, non obstantibus omnibus his, quæ præfatus Sanctissimus dñs noster Iulius Papa II. cum prædictis suis Apostolicis literis, voluit non ob stare. Quæ omnia, & singula supradicta, nec non literas Apostolicas, huncque nostrum processum, ac omnia, & singula in eis contenta, vobis præfato Illustrissimo, & Reuerendissimo domino Episcopo Dertusensi. vestrisque in spiritualibus, & temporalibus, Vicarijs Generalibus, & Officialibus, omnibusque alijs, & singulis

singulis supradictis, intimamus, insinuamus, & notificamus, ac ad vestram, & cuiuslibet vestrum notitiam deducimus, & deduci volumus per præsentem. In quorum omnium, & singulorum fidem, & testimonium præmissorum, præsentem literas, siue præsens publicum instrumentum, huiusmodi nostrum processum in se continentes, siue continens, exinde fieri, & per notarium publicum infra scriptum subscribi, & publicari mandauimus, nostrique sigilli insimus, & fecimus ad præsens communiri. Dat. & actum Valentiz, die decima septima mensis Maij anno à Natiuitate Domini millesimo, quingentesimo, decimo. Præsentibus ibidem, Reuerendis viris dominis, Gaspare de Pertusa, D. D. canonico Valentinens. & Patricio Puig presbitero, in Ecclesia Metropolitana Valentinen. beneficiato, testibus ad id vocatis, rogatis, specialiterque assumptis. Vidit Iaufridus Serra canonicus, & Commissarius præfatus. Signum mei Philippi de Abella, Apostolica; atque Regia, per totam dominationem Serenissimi, domini Castellæ, & Aragonum Regis, & Valentiz auctoritatibus, notarij publici, qui prædictarum literarum Apostolicarum præsentationi receptioni, executioni, citationi, responsioni, processui fulminationi, cæterisque præmissis omnibus, & singulis, dum sic ut præmittitur agerentur, dicerentur, & fierent, vnâ cum prænominatis testibus præsens interfui, eaque recipi et publicari, in his duabus pergamenis petijs, quarum prima incipit multum illustris, & finit, intendimus, secunda incipit, propter hoc, & finit, specialiterque assumptis, per alium fideliter scribi feci, vnâ cum citatione sigilli præfati Reuerendissimi domini iudicis, & commissarij, signati, & clausi, loco, diebus, mensibus, & anno præfixis; in fidem, & testimonium præmissorum, rogatus, & requisitus, cum superposito in septima linea secundæ petiæ pergamenæ, ubi legitur decani.

2 Ex cuius sententiæ dispositione constat, Iaufridum Serra, vti commissarium, & executorem apostolicum, approbasse, & confirmasse rescripta supra adducta, Benedicti, & Clementis præsertim constat, ex verbis dictæ sententiæ sequentibus.

Præinserta, & omnia et singula priuilegia, super iure præsentandi personas idoneas, ad Ecclesias pro tempore vacantes huiusmodi, de quibus in præinsertis literis expressa sit mentio per præfatos bonæ memoriæ dominos, Benedictum Papam 13. in sua obedientia nuncupatum, & Clementem Papam septimum, & alios præfati do-

§. III.

mini nostri Iulij praedecessores praedictos, eidem Reuerendo Magistro dictae militiae, pro tempore existenti ut praefertur concessa, aut ut pro illa concernunt, omnia et singula in literis huiusmodi exhibitis, & productis, & praedicti domini nostri Papae praedecessorum praedictorum desuper confectis contenta. Approbauimus, & confirmauimus, prout approbamus, & confirmamus, cum praesentibus. &c.

3 Itaq. cum confirmata, & approbata remanserit, in vim dictae sententiae, concessio obtenta pro parte magistri & fratrum Montefiae, à Clemente nuncupato septimo, magister praedictus, in casu vacationis dictarum Ecclesiarum, seu alterius illarum; poterit praesentare ad eas, fratres ordinis Montefiae idoneos, & habiles ad eas obtinendas, quod sic se habuit successiue. Namq. magistri Montefiae, post dictam sententiam latam, praesentarunt ad dictas Ecclesias vacantes, clericos seculares, ac etiam regulares ordinis Montefiae, prout constabit euidenter, ex instrumentis collationum subsequentibus.

Continuando igitur dictos actus praesentationum, ab anno. 1507. quo Ecclesia villae de Canet collata fuit, ad praesentationem magistri Montefiae, prout supra retulimus, in §. 1. p. 2. n. ultim. in fine: cum successiue vacaret Ecclesia parochialis villae de Couis de Vinromano, per obitum Petri de Rossello Rectoris eiusdem, fuit praesentatus ad eandem sic vacantem die 24. Maij anni 1526. Guillermus Bort presbyter, per Iacobum Bort notarium, procuratorem substitutum, per nobilem Ludouicum Corbera de Lec fratrem Comendatorem Montefiae, & procuratorem constitutum, per nobilem Bernardum Despuig magistrum Montefiae, coram Petro Coldefansa Officiali, & Vicario generali Guillermi Cardinalis, tituli sanctorum Ioannis, & Pauli, Episcopi Dertusen. de quibus omnibus constat in processu acti-rato, in annis 1601. & 1602. in curia Dertusen. super
parro-

parrochiali de Albocacer fol. 245. quæ in eodem producta fuerunt die 23. Ianuarij 1602.

Deindè verò successit quòd vacante Ecclesia parrochiali villæ sancti Matthæi, termini Ceruariz, magna fuit suscitata lis, & controuersia, super patronatu eiusdem, inter Episcopum Dertusen. et Ioannem Monroig, presbiterum eius procuratorem fiscalem, ex vna. & nobilem Bernardum Despuig Magistrum Montesiæ ex altera; coram fratre Ludouico Boyl, comendatore perpetuo, cōuentus Virginis Mariæ de Mercede ciuitatis Valen. vti iudice, & commissario apostolico, deputato, per Ioannem, tit. Sanctorum Cosmæ & Damiani, Diaconum Cardinalem de saluiatis legatum à latere in Hispaniarū Regnis cò tunc: et tandem fuit pronunciatum dictum ius patronatus, ad magistrum Montesiæ spectare, & præsentationem eo tunc factam per dictum magistrum: in fauorem Iacobi Sauartes presbiteri valuisse, et vigore dictæ præsentationis, per dictum commissarium apostolicum fuit dicto Sauartes collata, die 17. Augusti anni 1526. prout constat, instrumento collationis dicto die recepto per Gasparem Ioannem Abella notarium Valentie, scribam dictæ causæ, & vigore collationis præfate, fuit missus dictus Sauartes in possessionem dictæ Ecclesiæ, prout constat instrumento recepto, die 18. dicti mensis Augusti, anni prædicti 1526. per Ludouicū Aucnar, notarium publicū Regni Valentie, de quibus constat plenè in processu aditator, in curia eccles. Dertusen. annis, 1601. et. 1602. super parrochiali de Albocacer.

Pariter etiam, cum supradictus Iacobus Sauartes, rector parrochialis ecclesiæ villæ sancti Matthæi, permureret eam, cum beneficio instituto in ecclesia parrochiali, villæ de la Fatarella, diocesis Dertusen. quòd obtinebat Baptista Voltayna presbiter, admisit dictam præ-

sentationem Paulus Corder, Officialis, & Vicarius generalis admodum Reuerendi Capituli Dertuseñ. Sede vacante, interueniente consensu, Thomæ Ceruellò Locum generalis Magistri Montesiæ prout constat instrumento collationis dictę Ecclesię, factò in fauorem dicti Voltayna, die 2. Iunij 1536.

Pręterea etiam, vacante Ecclesia parrochiali villę Ceruarię per obitum rectoris eiusdẽ, fuit collata per Petrũ Ferrer, Officialem, & Vicariũ generalẽ Episcopi Dertuseñ. ad pręsentationẽ Magistri Montesiæ fratri Antonio Simo dicti ordinis Mõtesiæ, prout constat instrumento collationis Dat. Dertuse, die 11. Maij, anni 1542. ex cuius instrumenti collationis, et pręsentationis serie, & dispositione cõstat euidenter, Magistrũ Mõtesiæ, in vim rescripti obtenti à Clemente 7. et iuxta dispositionẽ sententię latę p lausridum Serra iudicem apostolicum in præsenti §. insertę sub n. 1. præsentesse ad Ecclesiam supradictam Ceruarię vacantẽ, Antonium Simo fratrẽ ordinis prædicti, & illum vigore dictę pręsentationis obtinuisse illam. Et aduerte quòd licet iuxta dispositionem sententię latę p Archiepiscopũ Tarraconenẽ. adductę in §. 11. n. 1. p. 1. præsents respõli (cui stare debemus circà modũ præsentsadi ad Ecclesias Ceruarię et termini eiusdẽ) teneat Magister Mõtesiæ præsentsare clericos seculares: nihilominus tamen solutus fuit à prædicta conditione, & onere, per rescriptum, in cuius vim iuxta dispositionem sententię iudicis apostolici prædicti, potuit præsentsare ad eas vacantes, fratres regulares dicti ordinis. Et quamuis beneficia secularia regularibus conferenda non sint iuxt. text. in capitul. cum de beneficio. de praebeñ. in 6. capit. 2. de statu monachorum. capit in noua additione 16. quaestione septima. ca. monachus. et capit. placuit. 16. q. 1. & per consequens,
Ecclesiæ

3 Ecclesiæ villarum Ceruariæ, sancti Matthei de Xerc, de Calig, de Canet, de Couis de Vinromano, & de Albocacer, quia seculares erant, secularibus clericis, & non regulatibus Montesiæ conferendæ veniebant; at verò, de iure Ecclesia parrochialis secularis, cū dispensatione apostolica, poterit conferri clericis regularibus, ita docet Couar. in c. 1. nu. 3. tit. de testam. cum multis ab eodem allegatis. Vnde cum magister, & fratres Montesiæ, obtinuerint à Sanctissimo domino Clemente septimo, quod ad dictas Ecclesias licet seculares, seu solitas conferri clericis secularibus, præsentari possent clerici regulares Montesiæ, ideò præsentatio facta ad dictam Ecclesiam Ceruariæ, per magistrum Montesiæ, in fauorē Antonij Simò fratris dicti ordinis, & collatio inde sequuta est concludendū, quod processerunt de iure, in vim dicti rescripti, & dispositionis sententiæ supradictæ, & magistros Montesiæ potuisse eo tunc, & posse præsentare ad quamcumq. ex Ecclesijs supradictis vacantibus, clericos tam seculares, quā regulares Montesiæ, ad libitū voluntatis eorundem; et ita se habuerunt, prout constabit ex collationibus subsequētibz.

6 Vacauit enim Ecclesia villæ sancti Matthæi in anno 1544. per obitum Baptiste Voltayna rectoris. & Honorius Iorda procurator Berēgarij Moragues, de çiurana locūte, generalis magistratus Montesiæ eo vacante, præsentauit Michaelē Inça presbiterum. corā Raphaele Comes Vicario generali Dertuseñ. & dicta præsentatio fuit admissa, die 30. Nouembris 1544.

Successiue etiā, Ioānes Nauès rector Ecclesiæ villæ de Albocacer, permutauit eā, cū beneficio simplici Ecclesiæ parrochialis de la Fatarella Dertuseñ, Diocesis, quod obtinebat Ioānes Godes presbiter, interueniēte cōsensu Michaelis Hieronymi Agramūt, comendatoris villæ de

Vilafames, locumten. generalis, nobilis Petri Galcerandi de Borja magistri Montefiæ, patroni indubitati dictæ Ecclesiæ de Albocacer, cõstat cū literis collationis, quæ dat. fuerunt Dertusæ die. 10. Aprilis 1558.

Et idem Ioannes Godes, obtenta dicta Ecclesia de Albocacer, permutauit eam, cū beneficio quodā, quod obtinebat, Ludouicus Pedro presbiter D.D. in prædicta Ecclesia de la Fatarella, coram Michaeli Hieronymo Morell, Vicario generali Episcopi Dertusæ, interueniente consensu præstito, per Iacobum Falcò comendatorem dicti ordinis, procuratorem nobilis Petri Galcerandi de Borja magistri Montefiæ, & eo nomine patroni indubitati dictæ Ecclesiæ de Albocacer, patet ex literis, dat. Dertusæ, die 8. Augusti. 1561.

Et etiam dictus Ludouicus Pedro, permutauit dictam Ecclesiā de Albocacer, cum quodam beneficio, quod obtinebat Iacobus Vilaroja presbiter, in Ecclesia de la Fatarella, dioecelis Dertusæ, interueniente consensu præstito, per Ioannem Baptistam Comi, subrogatum Iacobi Falcò, comendatoris Montefiæ, & Locumten. nobilis Petri Galcerandi de Borja magistri Montefiæ, & patroni dictæ Ecclesiæ de Albocacer, prout constat cum literis collationis, prouisis per Hieronymum Morell Vicarium generalem Episcopi Dertusæ. die 31. Maii anni 1564.

Deinceps autem, cum Ecclesia parrochialis villæ Ceruariæ, vacaret per obitum fratris Antonij Simò, ordinis Montefiæ, cui collata fuit in anno 1542. prout superius apparet, fuit collata Thomæ de la Selua fratri ordinis Montefiæ, in anno. 1565. ad præsentationem Hieronymi Pardo de la Casta, comendatoris maioris dicti ordinis Montefiæ, procuratoris nobilis Petri Galcerandi de Borja magistri dicti ordinis, & patroni dictæ Eccle-

Ecclesiæ: quæ licet Ecclesia secularis erat, collata fuit fratri regulari ordinis Montefiæ, in vim rescripti Clementis septimi desuper adducti.

Cum autem Ecclesia de Couis, vacaret in anno 1575. per promotionē Francisci Moliner rectoris eiusdem, ad Ecclesiam villæ de Paniscola, Iacobus Simo decretorū doctor procurator substitutus, à Marco Ioanne Garcia comendatore ordinis Montefiæ, procuratore constituto, per nobilem Petrum Galceraudum de Borja Magistrum Montefiæ patronum dictæ ecclesiæ de Couis, præsentavit ad eam sic vacantem venerabilem Christophorum Aníson, presbiterum, et dicta præsentatio fuit admissa.

Vacavit etiam ecclesia parrochialis villæ Ceruariæ, per obitū fratris Thomæ de la Selua, ordinis Montefiæ, Rectoris eiusdem, et Gaspar Punter presbiter D. eruditissimus in utroq. iure, Officialis & vicarius generalis Episcopi Dertusē. cum sententia lata 4. Decembris 1587. declaravit præsentationem factam per nobilem Franciscum Tallada, commendatorem villæ de Ares, procuratorem nobilis Petri Galcerandi de Borja, Magistri Montefiæ, in fauorē Bartholomei Monar fratris dicti ordinis, ad dictam Ecclesiam vacantem valuisse, et dictam Ecclesiam ea propter conferendam fuisse, prout eam contulit dicto die, præfato præsentato cuius collationis, & sententiæ dispositione constat Magistros Montefiæ, facultatē habuisse, et habere præsentandi ad dictas septem ecclesias vacantes clericos seculares, aut regulares Montefiæ, ad libitum volūtatis eorundem.

Itaq. ex præsentationibus et collationibus factis, in annis 1542. in fauorem fratris Antonij Simo, et 1565. in fauorē fratris Thomæ de la Selua, & in anno 1585. in fauorem fratris Bartholomæi Monar presbiteri ordinis

§. III.

Montesiae, constitit euidenter, rescriptum Clementis septimi, executioni mandatum fuisse, & sententiam Iaufridi Serra, commissarij apostolici obseruatam, in quantum attinebat ad fratres Montesiae, & ad eorum fauorem. Super est nūc deducere, quomodo, tēporibus nostris, & post dictas vltimas praesentationes magistratus Montesiae, fuit vnitus, incorporatus, et applicatus coronae Regiꝝ inuictissimi domini nostri PHILIPPI 2. Regis Hispaniarum, et Indiarum potentissimi.

§. IIII.

- 1 **B** V L L A unionis, incorporationis, & applicationis perpetuae, Magistratus Montesiae, coronae Regum Aragonum.
- 2 Praesentatio facta, per Regem nostrum Philipum secundum, uti administratorem perpetuum, ordinis Montesiae, in fauorem fratris Baltazaris Primo dicti ordinis, ad ecclesiam sancti Matthaei.
- 3 Sententia cum qua extitit declaratum, praesentationem praedictam valere, iuxta concessionem supra adductam Clementis septimi.
- 4 Sententia licet non tribuat ius, declarat tamen illud.
- 5 Ecclesia sancti Matthaei, fuit collata praedicto fratri Balthazari Primo, in vim dictae praesentationis, & iuxta tenorem dictae sententiae.
- 6 Frater Philippus Marimon, S. T. D. sepe dictae ville Cernariae, nunc Episcopus Empericē obtinuit Ecclesiam sancti Matthaei, post praedictum fratrem Balthazari Primo.
- 7 Lus magna suscitata, sup provisione ecclesiae de Albocacer, in anno 1601. inter fratrem Franciscum Garrido praesentatum ex vna, & Gasparem Galceran proximum de eadem ex altera.
- 8 Sententia in fauorem praedicti fratris Garrido, lata per Nuntium

tium apostolicum, & legatum à latere, super dicta lite, & collatio inde sequuta.

- 9 *Renocatio prædictæ sententiæ factæ, per Vicarium generalem Dertusen. & appellatio ab eadem interposita, & introductio appellationis in Romanam curiam.*
- 10 *Promotio Gasparis Galceran promissi de Ecclesia de Albocacer, ad ecclesiam oppidi castri Fortis diocesis Dertusen. et litis supradictæ extinctio propter dictam promotionem.*
- 11 *Subrogatio fratris Francisci Garrido, in ius dicti Galceran, iux. regulam cancellariæ de subrogandis collitigantibus.*

I

ACTA itaq. præsentatione, in anno supradicto 1585. per procuratorem nobilis Petri Galcerandi de Borja, Magistri Montefix, ad Ecclesiam villæ de Ceruarix, in fauorem fratris Bartholomei Monar: postquam sortita fuit effectum, et prædictus Monar institutus in eadem, vigore dictæ præsentationis factæ à legitimo patrono. Magistratus Montefix, per resignationem, seu dimissionem in manibus Sanctissimi Domini Sixti Pontificis Maximi, huius nominis quinti, per nobilem Petrum Ludouicum Galceran de Borja, dictæ militiæ Magistrum factam, in fauorem Domini nostri Philippi Hispaniarum, & India rum Regis Catholici, & potentissimi, huius nominis secundum fuit vnitus, incorporatus, & applicatus coronæ Aragonum in anno 1587. cuius resignationis, & dimissionis, vnionis, applicationis, & incorporationis bulla sequens est.

SIXTVS Episcopus, Seruus seruorum Dei, ad perpetuam rei memoriam, superna dispositione, consilij eminenti Apostolicæ dignitatis speciale, meritis licet in sufficientibus consistens circa militiã quarumlibet, pro fidei catholice defensione institutarum, salubrem directorem, &c. Sanè cum magistratus militiæ Beatæ Mariæ de Mō-

§. II II.

tesia, Cistercientium ordinis, Valentineñ. diocesis per liberam resignationem, seu dimissionem dilecti filij Petri Ludonici Galceran de Berja, nuper ipsius militiae magistri, de illo quem tunc obtinebat, seu, ministrabat, in manibus nostri sponte factam, & per nos admissam, vacauerit, & vacet ad praesens. Et sicut exhibita nobis nuper, pro parte charissimi in Christo filij nostri, PHILIPPI Hispaniarum Regis Catholici, petitio continebat. Ipse Philipus Rex prouidè considerans, militiam ipsam, pro defensione Regni Valentiae, ac illius incolatum ab impiorum sarracenorum incursibus, & periculosis insultibus, quibus Regnum ipsum frequenter turbare, & affligere non cessabant; ad instantiam clarae memoriae Iacobi Regis Aragonum, auctoritate Apostolica institutam fuisse; ac pro pace, quiete, maiori que ipsius Regni tranquillitate, ac totius Christianae Reipublicae utilitate, ipsiusque militiae augmento, & auctoritate; plurimum expedire illis, magistratum huiusmodi, non per nobiles priuatos necessarijs iuribus carentes, prout haecenus fieri consueuerat, sed per Regiam personam gubernari, & administrari; cuius potentia, & auctoritate, fratres coniunctis Regis viribus, contra fidei hostes se opponerent, & militarent; prout experientia comprobatum est, ex vnione, & incorporatione magistratum militiarum, de Calatrava, cuius ipsa de Montesia filia, & quo ad visitationem, & correctionem, obediencialis existit, ac de Alcantara, Sancti Iacobi de Spata, ac eiusdem Sancti Iacobi, Iesu Christi, & de Auis, in Castellae Legionis, & Portugaliae Regnis respectiue institutarum, coronis Regijs dictorum Regnorum, Apostolica auctoritate factis, plurimum utilitatis, & commoditatis, tam eisdem Regnis, & vniuersae Christianae reipublicae, quam etiam militijs ipsis accessisse; ac propterea si dictus magistratus Montesia, Coronae Regiae Regni Aragonum perpetuo vniretur, & incorporaretur, ac concederetur: ex hoc protectio magistratus ipse, per Regem Aragonum multò melius, & utilius regi, & gubernari posset; curaretque Rex ipse, vt dictae militiae fratres, in dies adeò idonei, & in arte militari periti, atque experti reciperentur, vt ab illis merito sperari posset, quod non solum Regnum Valentiae ab infidelium iniurijs, & oppressionibus fortiter defenderent; sed & ipsum Regem, contra alios Christiani nominis hostes, & haereticos, mari, terraque, plurimum iuuarent; scandalisque, periculis, & damnis, quae ex discordijs, & dissentionibus inter preceptores, & fratres ipsius militiae de Montesia, super electionibus magistrorum, & assequutione dignitatum, & preceptoriarum, quibus publica ipsius Regni quies, & tranquillitas

quilitas, non modicum turbati valeret, exoriri varijsque discrimini-
bus, in quibus magistratus, & militiæ huiusmodi incidere possent,
prorsus obuiaretur, & nedum Valentie, Aragonum, & Hispaniarum
Regnis, ac dominijs verum & vniuersæ Christianæ rei publicæ, ipsius,
militiæ, ac illius fratribus militibus, ea ferè commoda omnia, & viri-
litates accrescerent, quæ ex vnionibus, & incorporationibus, aliarum
militiarum prædictarum, Regnis prædictis vt præfertur factis accreue-
runt. Ipsique fratres milites, sub Regia obedientia, & disciplina de-
gentes, in maiori honore, & estimatione haberentur eorumque, &
dictæ militiæ iura, iurisdictiones, priuilegia, libertates, gratiæ, & indul-
ta illis concessa, melius, & efficacius seruantentur. Quare prædictus
Philippus, qui & ipsius Regni Aragonum Rex existit, nobis humili-
ter supplicare fecit, quatenus magistratum huiusmodi, dictæ Coro-
næ Regni Aragonum perpetuò vnire, annectare, & incorporare, ac
concedere, aliâque in præmissis opportune providere, de benigni-
tate Apostolica dignaremur. Nos igitur, qui dudum inter alia vo-
luimus, quòd semper in vnionibus commissio fieret ad partes, vocatis
quorum interest, quique plurimum speramus, atque confidimus
quòd militia de Montesia huiusmodi, ipsius Philippi Regis, ob eius
eximiam in fide constantiam, ex antiqua suorum primogenitorum
quali hereditate acceptam, qua inter alios Reges Christiani nomi-
nis defensores, splendore dignoscitur, eiusque successorum illius
exempla sequentium, opera, ac perurgili industria, nedum in viribus
suis conseruabitur, sed tanti Regis, & successorum prædictorum
præsidio adiuta, Deo fauente prosperabitur, ac maiora in dies suscipi
incrementa; Philippum Regem præfatum à quibusuis excommunication-
nis, suspensionis, & interdicti, alijsque Ecclesiasticis sententijs, cen-
suris, & pænis, à iure vel ab homine, quauis occasione, vel causa latis, si
quibus, quomodolibet innodatus extitit, ad effectum præsentium
dumtaxat consequendum, earum serie absoluentes, & absolutam
fore censentes. Huiusmodi supplicationibus inclinati, Magistratum
de Montesia prædictum, cuius magistri pro tempore existentes, per
fratres milites, & præceptores ipsius militiæ de Montesia; eligi, &
etiam absque confirmatione Apostolica, magistratum, & militiam
huiusmodi Regere, & administrare consueuerunt, ac cuius, & illi for-
san annexorum fructus, redditus, & proventus, decem milia ducato-
rum auri de Camara, secundum communem aestimationem, va-
lorem annum, vt dictus Philippus Rex asserit non excedunt, siue vt
premittitur, siue aliâs quouis modo; quem etiam si ex illo quouis ge-

neralis reservatio, etiam in corpore iuris clausa resultet, presentibus haberi volumus pro expressa, aut ex alterius cuiuscunque persona, seu per similem resignationem, aut dimissionem dicti Petri Ludouici, vel cuiusvis alterius de illo, extra Romanam Curiam, etiam coram notario publico, & testibus sponte factam, aut constitutionem fœlicis recordationis, Ioannis Papæ vigesimi secundi, prædecessoris nostri, quæ incipit, Excecrabilis, vel assequutionem alterius beneficii Ecclesiastici, quauis auctoritate collati, vacet, etiam si tanto tempore vocauerit, quod eius prouisio iuxta Lateranensis statuta consilij, ad sedem Apostolicam legitimè deuoluta, ipseque magistratus de Montesia, dispositioni Apostolicæ specialiter, vel generaliter reservatus existat. Et ad illum consueuerit quiuvis per electionem assumi, eique curæ iurisdictionalis immincant, super eo quoque inter aliquos, cuius status presentibus fieri volumus pro expresso, pendeat indecisa, dummodo tempore datis presentium, non sit in eo alicui specialiter ius quæsitum cum omnibus, & singulis dicti magistratus, ac illius mentis magistralis fructibus, redditibus, & prouentibus, iuribus, & pertinentijs suis vniuersis, nec non præeminentijs iurisdictionibus, facultatibus, & indultis, ac alijs eisdem modo, & forma, quibus prædicti magistratus de Calatrava, Alcantara, sancti Iacobi, Iesu Christi, & de Auis, Castellæ, Legionis, & Portugaliæ Coronis prædictis, vt præfecturæ vnitæ, incorporatæ, & concessi fuerunt, Coronæ Regiæ dicti Regni Aragonum, dicta Apostolica auctoritate, tenore presentium perpetuò vnimus, connectimus, & incorporamus, atque concedimus, itaque liceat eidem Philippo, eiusque successoribus Regni Aragonum, Regibus pro tempore existentibus, perse, vel alium, seu alios, eius, ac etiam successorum, in Corona Regni Aragonum, huiusmodi nomine, corporalem, realem, & actualem possessionem magistratus, & magistralis dignitatis, & militiæ de Montesia, illiusque mentis magistralis huiusmodi, fructuū, reddituū, prouentiuum, iurium, iurisdictionum, & pertinentiarum, aliarumque præmissorum, propria auctoritate liberè apprehendere, & perpetuò retinere, ipsosque fructus, redditus, & prouentus, in suos, ac Magistratus de Montesia huiusmodi viūs, ad quos designati fuerint, vtilitatem conuertere, Diocesani loci, vel cuiusvis alterius licentia minimè requisita, ac omnia, & singula, quæ magistri dictæ militiæ de Montesia, qui pro tempore hætenus fuerunt, & de iure, consuetudine, aut priuilegio, seu alijs quomodolibet, facere, gerere, & exercere potuerunt, vel debue-

runt facere, gerere, & exercere, eaque omnia administrare, nec non præceptorias, siue Comandas, aliaque dictæ militiæ beneficia, & officia, quas, & quæ pro tempore quomodolibet vacare contigerit, personis idoneis conferre valeat. Cum eo quòd, rā Philippus quàm successores prædictæ Coronæ Aragonum Reges, pro tempore existentes, eaque spiritualia concernunt, per personas dictæ militiæ de Mōtesia regulares, per ipsos Reges pro tempore existentes, ad eorum nutum amobiles deputandas, probè & laudabiliter exerceri facere debeant, & teneantur, &c. Dat. Romæ apud Sanctum Petrum, anno Incarnationis Dominicæ, millesimo, quingentesimo, octuagesimo septimo, idibus Martij, Pontificatus nostri anno tertio.

Quæ Bulla, ad euitandam prolixitatem integra inserta non fuit, sed tantum ex eadem adduxi, quæ necessaria erant ad probandum resignationem, & dimissionem dicti Magistratus, factam in manibus Summi Pontificis, in anno 1587. in fauorem Domini nostri Regis Philippi huius nominis secundi, et vnionem, applicationem, & incorporationem dicti Magistratus, Regiæ Coronæ Aragonum. Qua vnione legitimè facta, defunctoque Petro Ludouico Galcerá de Borja, dictæ militiæ Magistro, in anno 1592. in ciuitate Barcinonæ, munus locum ten. domini nostri Regis, & Capitanei generalis eiusdem, in Principatu Cathalonix, & Comitatibus Rossilionis, & Ceritanix tempore mortis exercente, & administrante: successit quòd Ecclesia parrochialis villæ sancti Matthæi vacauit per obitum Iacobi Prades presbiteri, Rectoris eiusdem, in anno. 1594. et dominus noster Rex vt administrator perpetuus ordinis prædicti, & eo nomine patronus indubitatus prædictæ Ecclesiæ, præsentauit ad eā sic vacantē, Balthazarē Primo presbiterum S. T. Doct. fratrem professum ordinis prædicti, prout constat, cum litteris Regijs Dat. in monasterio Regio sancti Laurentij, die. 25. Iunij, anni. 1594.

quam præsentationem fecit legitimè, tanquam succedens in omnibus iuribus, & pertinentijs, vniuersitatum villarum, & locorum, quæ pertinerunt antè dictâ vniuersitatem, ad Magistros Montesiæ, & per consequens, tanquàm succedens in iure patronatus Ecclesiarum, quæ supra designatæ fuerunt et ex eis, in patronatu Ecclesiæ villæ S. Matthæi tum etiâ quia ei permissum erat, iuxta Clementis septimi concessionem desuper adductam, et sententias super validitate eiusdem latas; ad dictam Ecclesiam, licet secularem, dictum fratrem Balthazarem Primo præsentare, licet regularis esset ordinis Montesiæ, cui vacationi se opposuerunt per plures clerici seculares et examine facto per examinatores synodales, ex eis habilior denuntiatus fuit Iacobus Font, rector Ecclesiæ parochialis del Pinell, diocesis Dertusens. et die 30. Iunii dicti anni 1594. fuit vigore dictæ electionis examinatorum collata dicta Ecclesia prædicto Iacobo Font, cuius collationis vigore eam obtinuit. Successiuè verò dictus Balthazar Primo, frater dicti ordinis, vigore supradictæ regie præsentationis, se opposuit vacationi dictæ Ecclesiæ die 15. Iulij prædicti anni, et eo examinato, per Synodales examinatores Dertusæ, habili reposito ad regendam dictam Ecclesiam sancti Matthæi; cum tunc temporis collata iam esset supradicto Iacobo Font; suscitata fuit lis, et controuersia inter eundem Balthazarem Primo præsentatum ex vna, et Iacobum Font prouisum de eodem ex altera, in curia Episcopi Dertusens. et post varios prædictæ litis euentus, die 25. mensis Augusti anni prædicti 1594. fuit pronuntiatur, et sententiatum, in fauorem S.C. & Regiæ Magestatis, per Officialem, & Vicarium generalem, D.D. Gasparis Püter, eo tempore Dertusens. Episcopi. literis, religione, & pietate pollentis, decus æquidem Ecclesiæ Dertusens.

señ, qui cum iustus esset, non vt Domino Regi placeret, sed iustitiam eius corde, et mente vigente; quia quòd suum est, vnicuiq. redderetur, mediante prædicto eius Officiali, & Vicario generali, declarando præsentationem de iure procedere, tanquam à legitimo patrono factam, et collandam fuisse Ecclesiam prædictam, vigore ipsius, prædicto Balthazari præsentato, et mittendū & in possessione expulso detentore dicte Ecclesiæ, cuius sententiæ tenor sequitur in hunc modum.

CHRISTI NOMINE INVOCATO

3 **N**OS &c vísá in primis præsentatione per Sacram Catholicam, & Regiam Magestatem, domini nostri Regis Philippi perpetui administratoris magistratus, ordinis Beatæ Mariæ Montesiæ, & sancti Georgij, dicto Reuerendissimo Episcopo Dertulensi. facta ad Ecclesiam parrochiam oppidi Sancti Matthei, diocesis Dertulensi. vacantem de mense Iunij proximè præteriti, per mortem venerabilis Iacobi Prades quondam presbiteri, dicte Rectoriæ ultimi, & immediati Rectoris, & possessoris; de persona Reuerendi Balthazaris Primo, fratris professi dicti ordinis, Sacræ Theologiæ Doctoris in & cuius regijs literis, sigillo dicti magistratus sigillatis, Datis in monasterio Regio Sancti Laurentij, die vigesimo quinto Iunij proximè præteriti, & illarum præsentatione; dicto domino Episcopo facta. Vísá commissione dicte cæusæ Reuerendo Petro Sisterei doctori, hospitalario canonico, & præposito sedis Dertulæ, conofficiali nostro, per dictum Episcopum, propter nostri absentiam facta. Vísá habilitatione de persona dicti Balthazaris Primo, per examinatores diocesanos, ad dictam Rectoriam facta. Vísá articulorum scriptura, pro parte dicti Primo oblata, & testium informatione super eisdem recepta, &c Vísó quodam processu fulminato, per Admodum Reuerendum Iaufridum Serra, canonicum Ecclesiæ Valentini iudicem, & executorem Apostolicum, per Sanctissimum Dominum, Papam Iulium secundum, electum, & deputatum, cum suis filiis, Datæ Romæ apud Sanctum Petrum, anno Incarnationis Dominicæ millesimo, quingentesimo, septimo, octauo Kalendas Iulij, in & cum quo, sunt insertæ duæ aliæ Bullæ. Altera scilicet, Sanctissimi Domini Benedicti Papæ decimi tertij, in sua obedientia nuncupati; altera verò Sanctissimi Domini Clemētis Papæ septimi qui quidam processus, Datæ & conclusus fuit Valentini, die decima septima mensis Maij, anni

millesimo, quingentesimo, decimo, sub clausura Philippi de Abella Notarij publici Valentiae; in & cum quo processu, dictus Iaufridus Serra Commissarius Apostolicus praefatus; laudauit, approbavit, & confirmavit, praedesignatas Bullas Apostolicas, Benedicti, & Clementis, &c. Visis denique videndis, & attentis attendendis, solum Deum omnipotentem praeculis habentes, vt de vultu altissimi nostrum rectum procedat iudicium, & oculi mentis nostrae cernere valeant iustitiam, & aequitatem ad proferendam nostram sententiam, procedimus in hunc qui sequitur modum.

ET quia ex deductis, allegatis, & probatis, & instrumentis in processu productis, pro parte Reuerendi fratris Balthazaris Primo presbiteri, Sacre Theologiae Doctoris ordinis, & religionis, Beatae Mariae Montesia; ad parrochiam Ecclesiam villae Sancti Matthaei praesentis dioecesis, praesentati, & pro parte Sacrae Catholicae, & Regiae Magestatis, potentissimi, & Catholici Domini Regis Philippi, tanquam perpetui administratoris, dicti ordinis Beatae Mariae Montesia, ad dictam parrochiam praesentantis, plenè, & legitimè constat, de iuribus dictorum praesentantis, & praesentati; & de intentione dictae Sacrae Catholicae, & Regiae Magestatis dicto nomine, in dicto iure patronatus, quod illi pertinere, & spectare, fuit legitimè, & eò modo, quo de iure debuit in processu probatum. Constat etiam dictum praesentatum, fuisse examinatum, & reputatum habilem, & idoneum ad dictam parrochiam Ecclesiam regendam, & gubernandam. Ideò & alias, pronuntiamus, sententiamus, & declaramus dictam parrochiam Ecclesiam Villae Sancti Matthaei sicut praedicatur vacantem, fore & esse conferendam, collandam, & assignandam, prout cum praesenti conferimus, collamus, & assignamus cum omnibus suis iuribus, pertinentijs, annexis, & connexis, dicto Reuerendo fratri Balthazari Primo, tanquam habili, & idoneo, & a verò & legitimo patrono ad dictam parrochiam praesentato, prouidendo illum vigore dictae praesentis collocationis in possessionem dictae parrochialis Ecclesiae mitti, expulso inde quolibet detentore, prout cum praesenti expelli prouidemus, & expellimus, prouidendo pro his literas collationis, prout in forma fieri, & expedi.

Ex cuius sententiae dispositione constat, & apparet, vigore concessionis obtentae, pro parte Magistri, & fratrum Montesia desuper adductae: & in vim sententiae latae, per Iaufridum Serra commissarium, & executorem

torem apostolicum, de super etiam adductæ, super vali-
 ditate concessionis prædictæ, Ecclesiam villæ sancti
 Matthæi collatam fuisse, ad præsentationem domini
 nostri Regis, vti administratoris perpetui, ordinis Mon-
 tesiae, & eo nomine patroni indubitati, præfato Docto-
 ri Balthazari Primo, fratri professo ordinis Montesiae,
 4 licet dicta Ecclesia secularis esset. Et licet verū sit, quòd
 sententia non tribuat nouum ius, sed quod extat decla-
 rat. iuxta doctrinam Gigant. conf. 48. n. 4. & conf. 89. n.
 9. ideo sententia huiusmodi etsi non tribuat nouum
 ius præsentandi ad supradictas septem Ecclesias secu-
 lares, fratres regulares Montesiae, nihilominus declarat
 illud competere domino Regi, vti administratori per-
 petuo, in vim concessionis Clementis septimi, et iuxta
 5 declarationem Iaufridi Serra iudicis apostolici. Itaque
 præfata parrochialis Ecclesia S. Matthæi licet secularis,
 fuit collata ad præsentationem domini nostri Regis, no-
 mine quo supra, præfato D. Balthazari Primo, fratri pro-
 fesso ordinis Montesiae, et vigore dictæ collationis, dicto
 die 25. Augusti anno. 1594. factæ in eius fauorẽ, adep-
 tus fuit possessionẽ pacificã, et legitimam, cuius vigo-
 re curam animarum administravit, quierẽ et pacificẽ.
 Præterea post dictum fratrem Balthazarem Primo,
 6 obtinuit præfatam parrochiale Ecclesiam S. Matthæi,
 frater Philippus Marimon S. T. D. ordinis Montesiae,
 oriundus à sæpe dicta villa Ceruariae, ab antiqua et
 honorata familia de Marimons eius vilæ, diocesis
 Dertusen. interuenientibus consensu, præsentatione,
 et autoritate domini nostri Regis, vti administratoris
 perpetui ordinis prædicti: et postquam per aliquot an-
 nos, regimen curae animarũ prædictæ Ecclesiae exer-
 cuit laudabiliter cum literis, et virtutibus animi maxi-
 mopere floretet promotus fuit, ad Episcopatum Empo-
 ricẽ.

riē. insulae Sardiniae, dimissa dicta parrochiali ratione dictae promotionis, et prioratu sancti Georgij de Alama, et capellania Regiae maiestatis, de quibus prouissis etiam erat, tempore promotionis supradictae.

- 7 Obtinente itaq. parrochiali Ecclesia praedicta villae sancti Matthei, supradicto fratre Philippo Marimon S. T. D. in anno. 1601. vacante Ecclesia parrochialis villae de Albocacer, diocesis Dertusē. per obitum Iacobi Villarroja Rectoris eiusdem, et eo tempore ad eam sic vacantem praesentatus fuit per S. C. & R. Magestatem, Domini nostri Regis PHILIPPI feliciter regnantis, Frāciscus Garrido presbiter, frater professus dicti ordinis, prout constat cum literis regijs praesentationis. Dat. in villa vulgariter dicta, de Carauajales die 27. Octobris, anni 1601. registratis in partium Montesiæ, l. fol. 51. cuius praesentationis vigore, se opposuit dictus frater Frāciscus Garrido, & cum prouissus fuisset de eadem Ecclesia, tempore quo se opposuit praedictus frater Garrido, Gaspar Galceran presbiter, suscitata fuit inter eosdem lis magna, cui se immiscuit procurator generalis, & patrimonialis dicti ordinis pro interesse spectante Domino nostro Regi, uti administratori perpetuo dicti ordinis, qui simul cū dicto fratre Garrido appellauit à promissione liberè facta de dicta parrochiali, in fauorē dicti Galceran, ad Nuntium apostolicum, & inhibitione, & citatione legitimè factis, causa praedictae appellationis introducta fuit in curia iam dicti Nuntij apostolici, & Legati à latere, qui post varios litis euentus, cum sua sentētia lata, die 11. mensis Octobris anni 1602. annullauit, & nulliter factam declarauit collationem in fauorem dicti Galceran, de Ecclesia praedicta de Albocacer, & possessionem inde sequutam, prout constat cum dicta sententia quę sequens est.

8 EN la ciudad de Valladolid, à onze dias del mes de Octubre de mil seycientos y dos años. El Illustrissimo, y Reuerendissimo señor Arçobispo de Monfredonia Nuncio, y collectõr general Apostolico, en estos Reynos. Hauiendo visto este pleyto, que es entre partes, de la vna, el procurador general de la orden de Montesa, por lo que toca al patronazgo Real de su Magestad como gran Maestre, y administrador perpetuo de la dicha orden militar, y doctor fray Francisco Garrido freyle de la dicha orden, presentado por su Magestad à la Rectoria de Albocacer, de la diocesis de Tortosa. Y de la otra Gaspar Galceran intruso en la dicha Rectoria, y el fiscal Ecclesiastico de Tortosa. Dixo, que reuocaua, y reuocò, el auto, ò senten- cia del ordinario de Tortosa, en que mandò hazer collacion, al di- cho Galceran, de la dicha Rectoria de Albocacer; y la collacion, y titulo que se le dio, y la possession que en virtud della tomò de la dicha Rectoria, como nullo, y atentado. Y mandaua, y mandò am- parar, y amparò à su Magestad, como tal maestre, y administrador de la dicha orden, en la possession en que ha estado, y està de presentar Rector, y cura de la dicha parrochia. Y mandaua, y mandò asì mis- mo, al dicho ordinario de Tortosa; que dêtro de tres dias despues de la notificacion deste auto, reuocò, y annullè la dicha collacion, fecha al dicho Galceran, y le expella de la possession en que està in- truso, de la dicha Rectoria, y haga titulo, y collacion della, al dicho doctor Garrido presentado por su Magestad. Lo qual cumpla en vir- tud de santa obediencia, y ço pena de entredicho del ingreso de la Iglesia, en quãto al Señor Obispo. Y en quãto à su prouisor, ço pena de excomunicaciõ mayor, y de cada quiniẽtos ducados aplicadores à la Camara Apostolica. Con apercibimiento, que no lo haziendo, se procedera à declarar hauer incurrido en las dichas penas, y censu- ras, y su Señoria Illustrissima prouera lo que fuere de derecho. Y asì lo proueyò, y mandò, y firmò el señor Auditor. Lo qual se entien- da, sin perjuyzio del derecho de las partes, en el negocio principal.

Argentæ Columnæ Auditor.

Ante mi

Francisco Martinez de Luna.

9 Deindè verò, pro parte dicti Gasparis Galceran, fuit obtenta commissio quardam ab Illustrissimo & Reue-
Nn reuendissimo

§. III.

rendissimo Domino Nuntio apostolico, & Legato à latere in Hispaniarum Regnis, sub die 24. Aprillis, anno 1603. cum qua præfatus nuntius, & Legatus apostolicus remissit, seu commisit causam, & litem vertentem super dicta parrochiali, & eius iure patronatus. Episcopo Dertusens. cum clausula tatummodo in dicta commissione, quod ut ordinarius, & non alio nomine iustitiam partibus ministraret, cuius commissionis vigore, cum sententia lata, die 21. Iunii 1603. per Officialem, & Vicarium generalem Episcopi Dertusens. in eius curia Ecclesiastica, prædictus Galceran fuit restitutus in possessione dictæ parrochialis, & perceptione fructuum, & emolumentorum eiusdem; et frater Franciscus Garrido, amorus à prædicta possessione parrochialis prædictæ, quam obtinebat in vim sententiæ latæ per Nuntium, & Legatum à latere, sub numero præcedenti contenta, reservato domino Regi iure verificandi ius patronatus Ecclesiæ prædictæ de Albocacer. Ex qua sententia, quæstiones, et lites ingentes ortæ fuerunt, et initium duxerunt. Namq. si ius dictum erat, per nuntium, Legatum apostolicum, super dicta lite, quomodo Episcopus Dertusens. in eadem lite sententiam proferre potuit: nam hoc fieri debuit autoritate ordinaria, aut vigore commissionis apostolicæ per dictum nuntium apostolicum eidem factæ: ordinaria non potuit, quia prædictus nuntius causam sibi assumpsit in prima instantia, et inhibuit Episcopum prædictum, iusq. dixit facta dicta inhibitione, neq. vigore commissionis, quia quod per se aliquis non potest facere, neque per alium, cumque nuntius apostolicus suam sententiam prorulerit, et functus fuerit officio suo, non potuit dictam sententiam, cum diffinitiva fuisset, rescindere; neq. aliter vigore commissionis per eundem factæ: vnde, cum autoritate ordinaria

dinaria, et vigore commissionis pronuntiauerit Vicarius generalis Dertuseñ. dictam sententiam, teste processu, nullam esse omninò dicendum est: quod pluribus iuribus, rationibus, et doctrinis; fulcire possumus; quia tamen nihil commodi affert, aut incòmodi, illud facere dimittimus. Et continuando facti materiam, à dicta sententia fuit appellatum pro parte dictorum fratris Francisci Garrido, & procuratoris generalis, & patrimonialis ordinis Montefiae, cū appellationis scedula, per me vti aduocatum generalem dictae religionis Montefiae, facta, et presentata per eosdem, eodem die quo lata fuit dicta sententia, nempe 21. Iunij, anni 1603. et vigore dictae appellationis introductae in rota Romana, commissaeq. autoritate speciali apostolica, admodum Reuerendo Francisco Peña I. V. D. S. D. N. Papae capellano, et ipsius sacri Palatii apostolici, causarum auditori: qui literas citatorias, et inhibitorias expediuit. Dat. Romae die 26. mensis Maij, anni 1604. quae praesentatae fuerunt Episcopo Dertuseñ. et eius vicarijs generalibus, die 19. Iulij, anni praedicti 1604. de quibus omnibus plenè constat in processu actitato, super prouisione dictae Ecclesiae de Albocacer, inter praedictos Garrido, et Galceran collitigantes. Et ità causa huiusmodi vertente in Rota Romana post varios litis anfractus, et euentus, et sequutis exindè, pluribus sumptibus, et expensib, per diuturnum tempus, quo durauit huiusmodi disceptatio: successit quòd praedictus Gaspar Galceran, prouisus de praedicta Ecclesia parochiali de Albocacer, promotus fuit ad Ecclesiam parochialem Castri fortis, diocesis Dertuseñ. cuius promotionis vigore lis super praedicta cessauit. Namq. frater Franciscus Garrido, collitigans, iuxta regulam Cancellariae apostolicae iudiciale, de subrogandis collitigantibus, cum intrusus non esset

esset, neq. aduersarius Galceran, per triennium antè litem motam, dictam parrochialem possideret, fuit subrogatus in iure, vel ad ius, quod dictus Galceran promotus habebat in dicta parrochiali Ecclesia de Albocacensque dispositio locum habet, etiam in causis per appellationem indecisis pendentibus. iuxtà relata per Ludouic. Gom. super regul. Cancell. in praefationis principio regul. de subrogan. collitigan. & praesertim in possessione quam habebat dictus Galceran, quia specialiter subrogatus fuit, in possessione quam habebat idem Galceran tempore promotionis, iuxtà doctrinà dicti Ludo. Gom. in d. regul. q. 9. §. quam ob rem. in medio. Et ad vberiore cautelam, dictam possessionem post dictam subrogationem, in eius fauorem factam de nouò assumpsit. & in eodem missus fuit.

§. V.

- 1 **B**ULLA obtenta in anno 1604. à Sanctissimo Domino Clemente, in fauorem fratrum Montesciae, circa concursum, & prouisionem plurium Ecclesiarum, Archiepiscopatus Valentisens. & Episcopatus Dertusens. & Segobricens.
- 2 *Rectoriam Ecclesiae villae Traygaria, alteram ex contentis in dicta bulla, aſerunt unitam esse clero eiusdem.*
- 3 *Contradictio, & impugnatio vehementes, factae per clericos seculares Dertusens. Episcopatus, executioni praedictae bullae.*
- 4 *Vacatio Ecclesiae de la Lana dioecesis Dertusens. alterius ex contentis in dicta bulla.*
- 5 *Concursus factus ad dictam vacantem Ecclesiam, iuxta dispositionem bullae praedictae.*
- 6 *Appellatio interposita per Licentiatum Dionisium Pineda, à prouisione Episcopi Dertusens. facta super dicto concursu Ecclesiae de la Lana.*

- 7 *Introductio causæ appellationis, in metropolitano consistorio Ecclesie Tarraconen. facta instante dicto Licentiatu Pineda.*
- 8 *Prouisio facta in dicto consistorio Tarraconen. iuxta formam prædictæ bullæ, in fauorem dicti Pineda, & contra Episcopu Dertusen.*
- 9 *Prouisio Ecclesie de la Iana, iuxta formam bullæ prædictæ, in fauorem Licentiatu Pineda.*
- 10 *Concurfus, & prouisio Ecclesie villæ de Vistabella, dioecesis Dertusen. iuxta dispositionem bullæ supradictæ, in anno 1605.*
- 11 *Concurfus Ecclesie de la Iana, vacantis in anno 1606. factus iuxta formam prædictæ bullæ.*
- 12 *Lis suscitata, inter procuratorum patrimonialem, & generalem ordi is Montesiæ ex vna, & Archidiaconum maiorem Ecclesie Dertusen. ex altera, super patronatu Ecclesie de la Iana.*
- 13 *Ecclesia villæ de la Iana, Dertusen dioecesis cum suffraganea esset, in parrochiam erecta fuit.*
- 14 *Archidiaconus maior Ecclesie Dertusen. patronus erat Ecclesie villæ Traytarie, prædictæ dioecesis.*
- 15 *Si Ecclesia antiqua, de redditibus suis contulerit Ecclesie nouiter in parrochiam erectæ intra eius districtum, in patronatus eiusdem, acquiritur rectori antiquæ Ecclesie.*
- 16 *Contentum continentiam naturam sequi debet.*
- 17 *Præsentatio Ecclesie suffraganeæ, in parrochiam erectæ, pertinet ad Rectorem matricis, cum consensu patroni eiusdem.*
- 18 *Archidiacono maiori Dertusen. nullatenus spectare potuit, in patronatus Ecclesie de la Iana.*
- 19 *Nemo dare potest quod non habet.*
- 20 *In patronatus omnium Ecclesiarum termini Ceruarie, post expugnationem Regni, pertinuit ad Magistrum hospitalis, & successiuè ad Magistrum Montesiæ, excepto Ecclesie Traytarie iure patronatus.*
- 21 *Exceptio facit comprehendere ea, quæ aliis non comprehenderentur,*

- derentur, & ampliat, dispositionem, ad omnia non excepta.
22. Plures patroni esse possunt, diuersis causis, aut una, & eadem causa.
23. Tribuens fundum ad Ecclesiam fundandam, non est necessarium quod reseruet sibi ius patronatus, quia absq. dicta reservatione acquiritur eidem.
24. Per plures presentationes, non efficitur quis patronatus quando constat de contrario titulo.
25. Inuito patrono Ecclesie matricis, seu etiam Rectore, suffraganea erigi potest in parrochiale, ob augmentum cultus diuini.
26. Protestatio facta per Magistrum Montesia, circa prouisionem Ecclesie de la Iana.
27. Dominus Rex, ut administrator ordinis, & Religionis Montesiae, est legitimus patronus Ecclesiae parrochialis villae de la Iana.
28. Collatio Ecclesiae de la Iana, ad praesentationem Archidiaconi, & appellatio ab eadem interposita, & a declaratione ante eam facta.
29. Concurfus, & prouisio Ecclesiae villae de Onda, vacantis per obitum rectoris illius, facta in anno 1608. iuxta dispositionem supra adductae bullae, in fauorem Licentiatifratris Vincentij Tous dicti ordinis.
30. Prouisio Ecclesiae de la Iana facta in fauore fratris Francisci Carhern ordinis praedicti, iuxta formam bullae supra adductae.
31. Ecclesia parrochialis villae sancti Matthaei, fuit collata, doctori, fratri Philippo de Arano dicti ordinis, ad praesentationem Domini nostri Regis in anno 1609.

SEQUENTE itaq. curiam Romanam, & in eadem commorante supradicto fratre Francisco Garrido S. T. Doctore ordinis Montesiae, ad effectum prosequendi litem de qua supra, in §. 4. n. 7. huius secundae partis egimus, super prouisione parrochialis Ecclesiae

Ecclesiæ de Albocacer, tam nomine proprio, quã etiã, vti syndico, actore, & procuratore ordinis prædicti: attento quòd fratres capellani ordinis Montesiæ, literis, religione, & virtutibus plurimum fulgentes, in remunerationem laborum, quos sustinebant continèd, in lucubrationibus, & vigilijs quas in literarum studijs, & discendis disciplinis, & facultatibus perpetuò consume-
bant: carebant omninò prærogatiuis, concessionibus, & donationibus apostolicis, quibus ceteri fratres aliarum ordinum militarium in Hispania fruebantur, & quòd hoc vergebat in maximum damnum ordinis Montesiæ, obtinuit in anno 1604. à sancta Sede apostolica, in fauorem fratrum dicti ordinis, bullam concessionis apostolicæ tenoris sequentis.

CLEMENS Papa octauus, ad perpetuam rei memoriam in summa militantis Ecclesiæ dignitate, & Apostolicæ potestatis plenitudine, à domino constituti, in id pro Pastoralis officij nostri debito propentius incumbere, non conuenit vt parrochiales Ecclesiæ illarum vacatione occurrente Rectores fide, moribus, & scientia probatos, non tantùm seculares, sed dum locorum, & personarum qualitas catholicorum Regum vota ita exposcunt, ex militibus ordinibus, ad officia, & ministeria Ecclesiastica, adscriptos nanciscantur. Quorum opera, & doctrina, Ecclesiasticæ ipsæ, cooperantur gratia illius, qui verus Rector, & pastor existens, pro suis cuius reuocandis, vitæ propriæ non pepercit, votinis iugiter ad fidelium spirituales consolationem, animarumque salutem, proficere valeant incrementis. Cum itaque sicut charissimus in Christo filius noster, Philippus Hispaniarum Rex catholicus, qui etiam militiæ Beatæ Mariæ de Montesiæ, & sancti Georgij de Alfama, Cisterciens. ordinis, perpetuus administrator, Apostolica auctoritate deputatus existit, nobis per dilectos filios, Christophorum de Villanova, clericum Paceñ. ac Franciscum Garrido Sacræ Theologiæ Doctorem, & fratrem capellanum eiusdem militiæ, apud nos, & sedem Apostolicam dictæ militiæ procuratores generales, nobis nuper exponi fecit. Inter fratres capellanos eiusdem militiæ, non desint presbiteri, in disciplinis, & functionibus

nibus Ecclesiasticis diu, multumque versati, atque ad curam animarum, ac cætera officia & ministeria parochialia exercenda, plurimū habiles, & idonei. Nec æquum, rationique consonum sit, ut ipsis ad parochiales Ecclesias in oppidis, & locis dictæ militiæ temporali dominio subiectis cōsistentes, præiudicio examine, per concursum, obtinendi eas aditus præcludatur; in Valentinen. & Dertusen. ac Segobriten. diocæses reperiantur nonnulla oppida, & loca, de dominio, & patrimonio dictæ militiæ, illiusque mensæ magistralis; conuentus, prioratum, seu præceptoriarum existentia; videlicet de Perpūchent, de Ares, & de Benicarlo, de Vinaros, de Alcala, Trayguera de Benagal, de Vistabella, de Salzadella, de Arzaneta, de villa de Onda, de Vallancas, de Ademuz, de Cueva, de Moncada, de Carpeza, de Silla, de la Iana, de Rossell, & de Culla, cum eorū annexis, siue suffraganeis, si de parochialibus Ecclesijs eorundem oppidorum, & locorum illarum vacatione pro tempore occurrente fratribus capellanis presentibus eiusdem militiæ, ad id in mutuo concursu desuper habendo, magis idoneis repertis, prouideri contingeret, proculdubio ipsi, ex charitatis, & religionis feruore, egregiam, & fructuosam operam, in regendis Ecclesijs huiusmodi, & curæ animarum exercitio, ac sacramentis Ecclesiasticis administrandis, alijsque spiritualibus functionibus obeundis, ac proximorum salutem, & perfectam, nauarent: ceterique eiusdem militiæ ministri Ecclesiastici, spe affectionis earundem Ecclesiarum, ad literarum, præsertim sacrarum studia, non parum excitarentur. Quatè idem Philippus Rex, nobis humiliter supplicari fecit, ut in præmissis annuere, & de super opportune prouidere, de benignitate Apostolica dignaremur. Nos igitur cupientes animarum curam, quæ cæteras omnes superat, & excellit, ministris idoneis demandari, præmissorum consideratione adducti, per presentes nostras literas præcipimus, & mandamus. Ut quotiescūq. parochiales Ecclesias, seu perpetuas vicarias, oppidorum, & locorum superius specificè, & nominatim expressorum dūtaxat, per cessum vel decessum, seu quamcunque aliam dimissionē, amissionem aut priuationem, vel aliàs, quibuscumque modis, & ex quorumcunque personis, vacare contigerit, & si ad præsens vacent. Tam fratres capellani prædictæ militiæ, quàm alij clerici seculares extrà eam, ad examen per concursum mutuum, super earundem parochialium, vel perpetuarum vicariarum prouisione facienda, admittantur. Primo tamen loco præfati fratres capellani, tribus non pauciores examinentur, et qui idonei fuerint, ab examinatore in synodo diocæ-

sana

sana deputatis, renuntientur, & ex eis magis idoneus ab Episcopo eligatur; quòd si tres fratres capellani ad examen non comparuerint vel si comparuerint, nemo ex ipsis, ad prædictam Ecclesiam regens fuerit idoneus iudicatus, ab ipsidem examinatoribus, quibus liberum omninò sit non idoneos, vel in sufficientes reijcere, & probare tunc ex reliquis clericis, extra militiam ad concursum admissis, seruata in omnibus forma, à Concilio Tridentino tradita; magis idoneus ex approbatis ab examinatoribus, ab eodem Episcopo eligatur, cui de prædicta Ecclesia prouideatur. Liberum tamen sit, tam dictis fratribus capellanis, quàm alijs concurrentibus, in omnibus suprædictis casibus, & si aliquis ex dictis fratribus capellanis electus fuerit, à mala electione iuxta formam constitutionis felicis recordationis Pij quinti, super collatione parochialium æditam ac etiam capellanis, à non admissione, & à declaratione insufficientiæ. si forsan contra eosdem fieri contigeat, ad Metropolitanum, aut si ipse eligens Metropolitanus, aut exemptus fuerit, ad viciniorem ordinariam, vti sedis Apostolicæ delegatam, vel ad sedem Apostolicam appellare. Si tamen Ecclesiæ stantibus reservationibus Apostolicis vacauerint sicut præmittitur, electi à sede Apostolica prouisionem obtinere teneantur, alias verò, à loci ordinario de ipsis prouideantur, prouisiones verò, institutiones, collationes prædictarum parochialium aliter, factæ, nullius roboris, vel momenti existant. Decernentes præsentis literas semper validas, & efficaces fore, & esse. Irritum quoque, & manè, quidquid secus super his, à quoque, quauis auctoritate, scienter, vel ignoranter contigerit attentari; non obstantibus præmissis, ac constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis, necnon dictarum militiarum, & Ecclesiarum statutis, & consuetudinibus; confirmatione Apostolica, aut quauis alià firmitate roboratis, privilegijs quoque, indultis, & literis Apostolicis, in contrarium quomodolibet concessis, iteratis, & innouatis, cæterisque contrarijs quibuscumque, per præsentem autem non intendimus aliquid innouare, vel de nouo concedere, circa beneficia simplicia, quæ in parochialibus Ecclesijs præsentis sunt sita. Quòd circa, cupientes vt huiusmodi literarum facillioris executionis effectum sortiantur dilectis filijs nostris, auditori Camere Apostolicæ; necnon priori Beate Mariæ del Temple, in ciuitate Valentinensi, ac Archidiacono de Xetua, in Ecclesia Valentinensi, per præsentem committimus & mandamus; vt omnes, aut duo, vel vnus vestrum, vbi, & quando opus fuerit, ac pro parte magni magistri prædicti, seu præceptorum, commendatorum, aut fratrum capellanorum

prædictorum, vel cuiusvis alterius personæ eiusdem militiæ, fueritis requisiti, vel aliquis vestrum fuerit requisitus, præsentēs litteras solenniter publicantes, ipsiusque magno magistro, præceptoribus, commendatoribus, fratribus capellanis, ac personis prædictæ militiæ, in præmissis, efficacis defensionis presidio assistentes; faciatis auctoritate nostra, huiusmodi litteras, ac omnia in eis contenta, per eos, ad quos spectat observari; ac ipsos magnum magistrum, præceptores, commendatarios, & fratres earum effectu pacifice fieri & gaudere. Nō permittentes eos desuper à quoque quomodo libet indebitè molestari, contradictores per censuras Ecclesiasticas, aliaque opportuna iuris, & facti remedia, appellatione postposita, compescendo, inuocato etiam ad hoc si opus fuerit, brachij secularis auxilio. Non obstantibus omnibus præmissis, ac piæ memoriæ Bonifacij Papæ octavi, prædecessoris nostri de vñâ, & in consilio generali ædita de duabus dictis, alijsque constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis, cæterisque contrarijs quibuscunque, cæterum volumus, & Apostolica auctoritate decernimus, quòd præsentium transumptis, manu alicuius Notarij publici subscriptis, & alterius personæ, in Ecclesiastica dignitate constitutæ sigillo munitis, eadem prorsus fides adhibeatur, quæ præsentibus adhiberetur, si forent exhibitæ, vel ostensæ, Dat. Romæ apud Sanctum Marcum, sub annullo Piscatoris, die prima Iulij 1604 Pontificatus nostri, anno 13. M. vestrius Barbianus locus ꝑ annulli Piscatoris.

Cuius Bullæ dispositione attenta constar, fratres capellanos Montesiæ, tempore vacationum Ecclesiarum parrochialium, villarum, & locorum de Ares, de Benicarlo, de Alcalá, de Trayguera, de Benaçal, d̄ Vistabella, de Salzadella, de Atzaneta, de Onda, de la Iana, de Rossell, & de Culla: dioecesis Dertusens. admittendos esse ad concursum earundem primo loco, antequam clerici seculares admittantur; et si ex tribus fratribus Montesiæ ad minus, qui in vnoquoque concursu necessariò adesse debent, habilis non inueniatur, ad regimen curæ animarum Ecclesiæ vacantis, tunc temporis, & non aliàs, nec alio modo, data inhabilitate fratrum
concur-

concurrentium clerici seculares admittendi veniant
ad dictum concursum, cum ita dispositum, & statutum
sit à sancta Sede Apostolica per bullam supra adduc-
2 tam. Aduertendum tamen est, quod Rectoria Ecclesiæ
parrochialis villæ Traygariæ, nō vacauit à centum fere
annis, & inde plus, ex quo affectum vnitam esse, & incor-
poratam, ac annexam in perpetuum, cum fructibus, &
emolumentis eiusdem, clero, seu vniuersitati clericorū
eiusdem, & ea propter, ad nutum clericorum prædic-
torum eligitur Vicarius, qui certo stipendio, à dicta vni-
uersitate clericorum eidem assignato, curam animarum
administret, et ea propter licet prædicta parrochialis
sit de contentis in dicta bulla, concursus autem ad ean-
dem fieri non potest, quia nec vacat, nec vacare potuit,
cum in perpetuum sit collata, & assignata prædicto cle-
ro, vigore vnionis supradictæ, & vicarius animarum cu-
ram Regens, sit ad nutum clericorum amobilis. Vtrum
autem prædicta vnio facta fuerit, cum requisitis de-
ductis per Rebus. in reg. 21 de vnion. & per Mandos.
in reg. cancell. 12. & 22. quæ de iure necessariò inter-
uenire debent, & vtrum reuocari possit, ob causas à
iure statutas, & per eundem Rebus. expressas in dicto
loco, tit de vnion. reuocat. aut si irrita, & inanis sit iuxt.
dispositio. c. 6. sessio. 7. æcumenici. consil. Tridentin. mi-
nimè affirmare possum, cū bulla vnionis per me inspec-
ta non fuerit, neq. de eadem transumptum habere po-
tuerim; licet maximo studio, & solertia, illud nancisci
conatus fuerim pluries: suis loco, & casu in augmen-
tum patrimonij dicti ordinis, & iurium eiusdem, vnio-
nis bulla inspecta, (Deo fauente) ius resultans cir-
3 cā dictum concursum Ecclesiæ Traygariæ dicemus.
Cumq. de prædicta gratia cōcessa fratribus capellanis
Montesiæ, notitiam haberent, clerici Dertusē. Epis-

copatus, quia Episcopo eiusdem, pro parte dicti ordinis notificata fuit; & grè ferentes commodum ingens, quod sequebatur in executione eiusdem bullæ apostolicæ fratribus prædictis, & incommodum, & damnum quod eis afficiebatur ea propter, prout asseriebant, eam impugnare studuerunt, cōuocatis adhuc clericis secularibus, in stationibus Episcopatus prædicti, quia ecclesiæ prædictæ seculares erant, & solum clericis secularibus conferri, de iure ordinatio poterant. iuxta text. in cap. cum de beneficio. & cap. cum singula. §. præsentī prohibemus. de præben. lib. 6. cum concordantibus, et quod licet prædicti fratres admitti ad earum concursum possent, mediante dispensatione apostolica. iuxta dispositionem prædicti. §. præsentī prohibemus, at uerò deducebant, dictam gratiam & concessionem, ac eiusdem bullam, vicio subreptionis, & obreptionis, affectam esse; tam ex vi falsitatis narratiuæ, quàm etiam aliàs, qua de causa, missus fuit Romam quidam syndicus, presbiter scilicet, stationis villæ sancti Matthæi, tam ad impugnandam dictam bullam, & eius executionem impediendam, quàm etiam, ob alia negotia suscitanda, & suscitata, contra dictum ordinem, & fratres eiusdem.

4 Et cū tot lites, & controuersiae imminerent, & aduocatus, ac patronus causarum dicti ordinis fuisset, discussa narratiua prædictæ bullæ, & serie dispositionis eiusdem ut melius potui examinata, in iureque fluctuata, præueniendo contradictionem, quæ in prima vacatione alicuius ex ecclesijs, in prædicta bulla contentis, & ex præmissis, quam clerici seculares totis viribus facere minabantur, successit quod Ecclesia de la Iana diocesis Dertusens. altera ex prædictis Ecclesijs, vacauit per obitum Ioānis Villanoua presbiteri, Rectoris eiusdem, in mense Octobris, anni 1604. Et in sequendo

for-

formam ab æcumenico Concilio Tridenti. traditam in c. 17. sessio. 24. fuit ædictū expeditū in curia Eccles. Episcopi Dertusen. die 29. prædicti mensis Octobris, eiusdem anni 1604. ædictoq. reportato, opposuit se vacationi prædictæ, Licentiatas Michael Auño præbiter, Rector Ecclesiæ Castrifortis, etiam diocesis Dertusen. & similiter se opposuerunt, plures alij clerici seculares.

5 Et Dominus noster Rex vti administrator perpetuus ordinis Montesię, cum suis literis regijs elexit, & nominavit ad opponendum se vacationi prædictæ Ecclesiæ, & vt concursus fieret ad eandem, iuxta dispositionem prædictæ, bullæ apostolicæ, Licentiatos Dionysium Pineda presbiterum curam parochialis Ecclesiæ de Perpuxent diocesis Valentinen. regentem, & Ioannem Borja præbiterum, ac Vincentiū Tous Subdiaconum, fratres professos ordinis Montesię, qui factis oppositionibus respectiue in curia Episcopi Dertusen. fuit per me vti aduocatū ordinis prædictæ, præsentibus prædictis fratribus requisitum prædicto Episcopo, & eius Vicario generali, quatenus concursus Ecclesiæ de la Jana vacantis, fieret eo modo, quo in bulla suprædicta exitit à Sede Apostolica dispositum, & quemadmodum dixi in præsentī §. num. 1. confecto instrumento prædicto requisitionis, instantibus etiam prædictis fratribus, fuit processum ad examinandum per Synodales examinatores, prædictos fratres oppositos, quo examine peracto, denuntiarunt habilem ex eis solum prædictū Licentiatū fratrem Vincentium Tous, qui tunc temporis ætatem 25. annorum non attingebat, & ea propter iuxta formā descriptam à Sacro Concilio Tridentino, in c. 12. sessio. 24. ad beneficium curæ animarum promoueri non poterat, neq. admitti, qua denuntiatione examinerum attentavidi oppositionem factam, & concursum prædic-

rum, iuxta formā bullæ apostolicæ, in fauorem ordinis
 & fratrum Montefix, effectum sortiri non potuisse per in-
 directum, in maximum detrimentum, et incommodum
 6 eorundē. Vndē negotio prædicto discussio, & examina-
 to per me nomine procuratoris generalis, & patrimo-
 nialis ordinis Mōtiefi fuit appellatū ad curiam Metro-
 politanam Tarraconeñ, quia grauamen maximum illa-
 tum fuit ordini prædicto, cum prædicta denuntiatio-
 ne examinatorum synodaliū, insequendo dispositio-
 nem constitutionis Pij quinti felicitis recordationis, &
 bullæ prædictæ cuius vigore fratres prædicti, primo
 loco in concursu admitendi erant, quæ sequens est
 (ac etiā capellanis, à non admissione & declaratione in-
 sufficienti. si forsan contra eosdem fieri contigerit, ad
 metropolitanum, aut si ipse eligens metropolitanus,
 aut exemptus fuerit ad viciniorem ordinariū, vti Se-
 dis apostolicæ delegatum, vel ad Sedem apostolicam
 appellare &c.) quæ denuntiatio, per indirectum impe-
 diuit, quominus concessio facta ordini, & fratribus præ-
 dictis, circa cōcursum Ecclesiæ vacantis, et aliarū effec-
 tum non sortiret, ex quo processerunt ad examinandū
 clericos seculares oppositos in dicto cōcursum, et prædic-
 tum Licentiatum Michaelē Auinyò presbiterum ha-
 biliorem declararunt, et ea propter scribendū fore SS.
 Dño N. Papæ, iuxta formam in similibus seruari assue-
 tam. Vndē appellatione prædicta præsentata, tam pro
 parte dicti procuratoris generalis, quam etiam dicti Pi-
 neda, certiorē feci nobilem dominum Franciscum
 Crespi, locumteneñ. generalem de prædictis, ex quo res
 ardua erat, & oportebat maximopere, circa prædicta
 consilium inire, & occasionem commodam non præ-
 termittere, quia si tunc temporis, concessio bullæ
 supradictæ executioni non mandaretur, eodem mo-
 do in

do in similibus vacationibus executionem prædictam impedirent, in maximū detrimentum ordinis prædicti, & fratrum eiusdem, et ideò consilio inito, cum assessoribus ordinis prædicti, rescripsit mihi prædictus generalis locumtenen. quatenus dictam appellationem prosequi oportebat, et causam eiusdem in metropolitano consistorio Tarraconeñ. introducere expediebat maximopere: & ideò quòd omni mora remota, & maxima cum solertia, prædicta fierent. Quapropter, in ciuitatē Tarraconeñ, me contuli, simul cum dicto Licétiato Pineda- & causa prædicta in curia Metropolitana introducta, & citatis fisco Episcopi Dertuseñ. & dicto Licentiaro Michaeli Auño, et Vicario generali prædicti Episcopi inhibito; causa prosequuta fuit cū iniunctione eiusdem, & procuratoris fiscalis Episcopi Dertuseñ. qua disceptata, fuit prædictus Licentiatu Pineda per examinatores Synodales Tarraconeñ. examinatus, et postquam examen prædictum subiuit: fuit denotatus per eosdem habilis, & idoneus ad obtinendum dictam parrochialem Ecclesiā de la lana, et malè pronuntiatum, & declaratum fuisse, in curia Ecclesiastica Dertuseñ. benè autem appellatum pro parte procuratoris generalis ordinis Montefix, & prædicti Licentiaro fratris Dionysij Pineda cuius provisionis, & sententiæ vigore, fuerunt literæ pronissæ per Archiepiscopum Tarraconeñ. directæ Sanctissimo, & Beatissimo in Christo Patri, & Domino nostro Clementi Pontifici maximo, S.S. Romanæ Ecclesiæ, & expeditæ in eius curia: cum quibus certiore reddebat suam Satisfactam de vacatione prædicta Ecclesiæ de la lana, de concursu, & examine peractis in curia Episcopi Dertuseñ. de appellatione prædicta interposita à procedimentis factis in dicta curia Dertuseñ. de examine factò in eius metropolitana curia

9 curia , & de idoneitate prædicti Licentiati fratris Dionysij Pineda , & de omnibus alijs oportunis , et necessarijs actis , & gestis , tam in Dertusen. Episcopi curia, quã etiam in eius curia metropolitana. Cuius litterarum relatione attenta, quae iuxta illud expeditæ fuerunt; Sanctissimus dominus noster Papa , cum suis bullis apostolicis, contulit Ecclesiam prædictam de la Iana , supradicto fratri Dionysio Pineda; et vigore prædictae collationis apostolicae, nactus fuit possessionem pacificam, & quietam, Ecclesiae parochialis prædictae, cuius animarum curam exercuit pacificè etiam, & quietè. Quæ omnia procedimenta, collatio, & possessio prædictæ, fuerunt basis, & fundamentum, tantæ utilitatis, & commodi , procedentium ab executione dispositionis bullæ prædictæ, in fauorem ordinis Montesiæ, & fratrum eiusdem, quae si effectum sortita non esset, cum appellationis remedio , quo uti oportuit , in vacatione supradicta primæ vacationis, alterius ex ecclesijs, quae in dicta Bulla continentur intentio nostra corrueret, & clerici seculares, in vacationibus subsequen-
tibus, impediendo per indirectum, veluti in occurrenti casu vacationis ecclesiae de la Iana, intentionem nostram frustrarentur, & fratres Montesiæ privati omnino manerent tanta utilitate , qua gaudebant , vigore concessionis prædictae bullae, quae aurea nuncupanda est. Huinsmodi causae patrocinium suscepi litemque prosequutus fui , tam in curia Ecclesiastica Dertusen. quam in metropolitano consistorio Tarraconeñ. personaliter, cui finem feliciter imposui modo quo retuli, ad honorem immaculatae, & semper virginis Mariae Montesiæ, & in augmentum cultus eiusdem, ac etiam in obsequium Domini nostri Regis , administratoris perpetui, saepe dicti ordinis. Et ita feliciter successit , namque
tuis

in vacationibus subsequenibus fratres prædicti omni-
 lite, & controuersia remotis, iuxta dispositionem con-
 cessionis apostolicę se opposuerunt, ad omnes Ecclesias
 vacantes, in Dertusē. dioceſē, ex illis scilicet - quę in
 dicta bulla apostolica continentur : quod euidenter
 10 constat ex his. Quia vacauit Ecclesia parrochialis d̄ Vif-
 tabella, dioceſis Dertusē. alterius ex contentis in dic-
 ta bulla apostolica, in mense Septembris, anni 1606.
 per obitum Iacobi Huerta presbiteri. Rectoris eiusdem;
 et expedito ædisto, die decimo nono prædicti mensis
 Septembris, se opposuerunt dictæ vacationi, plures cle-
 rici seculares, in iure canonico, & Sacra pagina periti;
 et præter eos fuerunt electi, & nominati, à S. C. & Re-
 gia Maieſtate, nomine prædicto Licentiari Dionysius
 Pineda presbiter Rector Ecclesię de la Ina, & Vincen-
 tius Tous Diaconus, & Gaspar Requena presbiter, Rec-
 tor Ecclesię de Perpuxent, Valentineſ. dioceſis, fra-
 tres capellani ordinis Montesię, ad opponendum se præ-
 dictę vacationi; qui oppositionibus respectiuè factis, &
 concursu incohato, examinati fuerunt, per Synodales
 examinatores, quo peracto, fuit denuntiaturum per om-
 nes vnanimes, et conformes, fratres prædictos habiles
 fuisse ad obtinendum Ecclesiam prædictam, idoneos, et
 sufficientes, in cuius vacationis concursu, fuit proces-
 sum, iuxta dictę bullę dispositionem, quemadmodum
 constat, ex instrumento denuntiationis factę de dicto
 examine, per Synodales examinatores quod insertum
 est in processu vacationis parrochialis Ecclesię de Vif-
 tabella, fulminato in anno 1606. cuius instrumenti series
 sequens est.

NO S Ferdināus Finalier canonicus sedis Dertusē, Sacrę Theo-
 logiæ Doctor, frater Petrus de la Peña, ordinis Sancti Anguſti-
 ni, Lector eiusdem sedis Dertusē, & Blasius Verdu, ordinis Sancti
 Dominici Sacrę Theologiæ Præfensatus, examinatores, in synodo

diocesana Dertusen. deputati, & ad presens examen, per admodum Illustrem Dominum Ioannem Sentis presbiterum, decretorum doctorem Archidiaconum, & canonicum sedis Illerden. ac pro Illustrissimo, & Reuerendissimo in Christo Patre, & Domino, Domino Petro Manrique, Dei, & Apostolicae sedis gratia Episcopo Dertusen. in spiritualibus, & temporalibus, Officialem, & Vicarium Generalem, electi, nominati, & deputati. Renuntiamus, & fidem facimus nos, in praesentia dicti admodum illustris Domini, Vicarii generalis, & Officialis, dicto Illustrissimo, Domino Episcopo impedito. Primo loco, iuxta Bullam Sanctissimi Domini nostri Papae, Clementis octavi, saelicis recordationis concessam, capellanis Beatae Mariae de Montesia, examinasse Dionysium Pineda presbiterum, Rectorem parochialis Ecclesiae oppidi de la Iana, Vincentium de Tous Diaconum, & Gasparem Requena, Rectorem loci de Perpuxet, dioecesis Valentinen. omnes fratres ordinis Virginis Mariae de Montesia, & Sancti Georgij de Alfama; ad regendum, & gubernandum Ecclesiam parochialem oppidi de Vistabella, dioecesis Dertusen. in praesentiarum vacantem per mortem Iacobi Huerta, quondam illius ultimi, & immediati Rectoris, & possessoris, & inuenisse in sciencia ad dictam parochialem gubernandam, habiles, & idoneos, praefatos Pineda, Tous, & Requena, capellanos dicti ordinis, fratre Petro Exea non comparente. Quoad alios vero oppositores, non fuit processum ad examen quia supradicti fuerunt inuenti habiles, iuxta dictam Bullam. In quorum omnium, & singulorum fidem, & testimonium praemissorum, praesentem, manibus nostris firmatam, per notarium, & scribam infra scriptum, fieri iussimus. Dat. Dertusae, die nono mensis Nouembris, anno a Natiuitate Domini millesimo sexcentesimo sexto.

Ferdinandus Esualler praedictus.

Frater Blasius Verdu.

Fray Pedro de la Peña.

Itaq. concessio in fauorem dictorum fratrum Montesia obtenta, in anno 1604. in bulla desuper adducta effectum sortita fuit, iuxta eius dispositionem, in vacatione huiusmodi Ecclesiae de Vistabella, Dertusen. Diocesis. & patet euidenter, praedictam executionem pacificam habuisse, ex praedicta examinatorum denuntiatione, vbi

ne, vbi referunt tres fratres primo loco examinasse in dicto concursu iuxta dispositionem prædictæ bullæ, & successiuè in eadem denuntiatione dicunt, non processisse ad examinandum alios clericos, qui se opposuerunt prædictæ vacationi, quia prædicti tres fratres, habiles adinuenti fuerunt, ad regimen dictæ Ecclesiæ ministrandum, iuxta dictæ bullæ sanctionem. Et ideò dicto & eodem, die nempe, nono mensis Nouembris, fuit collata prædicta parrochialis de Vistabella, diocesis Dertusen. Licentiato fratri Francisco Pineda, rectori Ecclesiæ villa de la Iana. Successiuè verò, per promotione dicti Licentiati Pineda, ad prædictam parrochialem Ecclesiam de Vistabella, vacauit Ecclesia de la Iana prædictæ Dertusen. diocesis. et die 22. mensis Decēbris. 1606. fuit publicatum ædictum, quo reportato in curia Episcopi Dertusen. opposuit se iuri patronatus eiusdē Ecclesiæ de la Iana, admod. R. Andreas Roig S. T. D. Archidiaconus, canonicus, & præpositus Sedis Dertusæ, vir religione pietate, & literis nitens, qui insequēdo dispositionē iuramenti ab eodē præstiti tēpore quo possessionē dignitatis Archidiaconatus, adeptus fuit & non animo perturbandi, prædictum cōcursum Ecclesiæ de la Iana vacantis, prout pluries affirmavit in iudicio, & extrà, & re ipsa constitit, succintè de iure suo deduxit, & ipse vt aduocatus fouens ius ordinis Mōtesiæ, cōtrarium consuluit, & ius patronatus prædictū, nō Archidiacono ratione dignitatis, sed domino nostro Regi, vti administratori ordinis prædicti spectare debere. Ad cuius facti, & iuris controuersię intelligentiam, scire oportet, quod Ecclesia villæ de la Iana, erat suffraganea Ecclesiæ villæ Traygarix, olim, vallis Traygarix, Diocesis Dertusen. et quia populus de la Iana maximè auctus fuit, & Rector Ecclesiæ vallis Traygarix non poterat commodè administrare

sacramenta fidelibus commorantibus in dicto oppido
 de la Iana, tam ob augmentum eiusdem, quā etiam, ob
 spatium quo distabat dicta suffraganea ab Ecclesia ma-
 trice, fuit in consilio vniuersitatis prædictæ de la Iana,
 per probos homines eiusdem decretum, quatenus syn-
 dicus eiusdem ad Episcopum Dertusen. se conferret,
 & eidem supplicaret, quatenus in augmentum diuini
 cultus, & salutem animarum fidelium parrochiano-
 rum, attentis augmento prædictæ vniuersitatis, &
 spatio quo distabat Ecclesia matrix, & incommoda
 quæ sequebantur parrochianis, tempore discriminoso,
 dignaretur eam, in Ecclesiam parrochiam erigere:
 quod constat cum instrumento syndicatus, actō & fir-
 mato per Petrum Balaguer iustitiam villæ prædictæ
 de la Iana, & Dominicum Balaguer Iuratum eiusdem
 villæ, nomine totius vniuersitatis, & recepto per Guil-
 lermum Mercerij nota. villæ sancti Matthæi in prædic-
 ta villa de la Iana. 5. kalend. Ianuarij, anno. 1312. à
 qua antiquissima, pia, atque maximè deuota stirpe de
 Balaguers, originem duxit, illustris, & admodum Re-
 uerendus dominus, domnus Andreas Balaguer Orio-
 len. Episcopus, qui religionis, & doctrinæ splendore,
 merito superat viri deuoti, & docti nomen, cuius etiam
 animi virtutes, æternitate memoriæ dignæ sunt: vide-
 mus enim eius prædecessores tercentis ab hinc annis,
 animo feruenti, augendi cultum diuinum munus susce-
 pisse, & in eorum posteritate floruisse hunc religiosum,
 feruorem, præsertim, si pietatem erga egenos, & religio-
 nem Dñi Episcopi ingentem inspicimus: quæ laudibus
 extollere dimitto, ne mea oratio extra rē nostrā vehat
 ad quā redeundo cū dicto instrumento nominarunt, in
 syndicos, Guillelmum Boneri Iurisperitum, villæ sancti
 Matthæi, & Arnaldū Balaguer rectorē villæ de Vlldecona,
 dice.

diœcesis Dertuseñ. qui prædicto nomine pridie Kalen. Ianuarij, anni 1312. comparuerunt corâ D. D. Franciscopo Episcopo Dertuseñ. et quæ suprâ diximus, eidem supplicarunt, iuxtà syndicatus tenorem: et prædictus Episcopus de assensu capituli Dertuseñ. & venerabilis Raymundi Andreæ Archidiaconi Sedis Dertuseñ. ac etiam de assensu, & voluntate Bernardi Salcua, Rectoris dictæ Ecclesiæ de Valstraygaria; concessit, statuit, & etiam ordinavit, quòd de ceterò post obitum dicti Bernardi Salcua, in perpetuum Ecclesia prædicta de la Iana, foret & esset distincta, & perse parrochialis, & matrix: & quòd tempore vacationis eiusdem Archidiaconus qui tunc temporis erat Ecclesiæ Dertuseñ. & eius successores in perpetuum, præsentarent ad eam clericos seculares; & præsentati, vigore præsentationum eorundem instituerentur. Quæ erectio suffraganeæ in parrochiale facta fuit iuxtà dispositionem tex. in c. ad audientiam. el primero. de Eccles. ædificand. quia quando parrochia seu suffraganea alicuius Ecclesiæ antiquæ, ita aucta est, quòd tempore discriminoso Rector matricis, nō potest commodè ministrare sacramenta parrochianis. potest iuridicè suffraganea in parrochiale erigi iuxtà dispositionem d. cap. ad audientiam. et ibi Abb. num. 1. & 3. nec indiget consensu Rectoris matricis, quia Episcopus inuito eodem potest suffraganea in parrochiale erigere

14 re iusta exposcente causa. Et licet verum fuerit, quòd Archidiaconus maior erat patronus Ecclesiæ villæ Traygarix iuxta sententiam latam inter Episcopum & Capitulum Dertuseñ ex vna, & fratres Hospitalis ex altera, in anno 1243. desuper adductam in §. 11. n. 1. p. 1. per illa verba, scilicet. *Et Hospitalarij recipiant semper tres partes decimarum, in Ecclesia de Valstrayguera, Ecclesiam verò cum quarta parte decimarum, & cum omnibus primitiis, & alijs iuribus*

ribus pertinentibus, ad ipsam Ecclesiam quoquomodo, adiudicamus Archidiacono Dertuseñ. & eius successoribus in perpetuū &c. Nihilominus tamen, ius patronatus Ecclesiæ suffraganeæ de la Iana, in parrochiale erectæ, solū ad Magistrū

15 Montesiæ pertinere potuit, et constat ex his. Quia ius patronatus, seu præsentandi ad Ecclesiam suffraganeam, in parrochiale erectam, pertinet, & spectat ad rectorem matricis, si illa cōtulerit de suis redditibus, & emolumentis, scilicet de primitiis, obventionibus &c. iuxta doctrinam Abb. in d. cap. ad audientiam. el primero. num. 10. & 11. de Eccles. ædificand. & in cap. cum venerabilis. num. 46. de excep. docet, & benè quidem, non esse patronam de iure Ecclesiam matricem, ex eo solum, quod sit Ecclesia de nouo erecta in districtu parrochiali eiusdem, imò hoc esse communem errorem Hostien. Ioan. Andreæ. & DD. super dict. cap. illud tenentium; namque Ecclesia matrix, siue rector ipsius habere debent ius patronatus, ex titulo iuridico, nempe dotationis, foundationis, aut constructionis: namque si solum ex eo quod in eius districtu constituta erat suffraganea in parrochiale erecta, ius patronatus competeret, non procederet ex titulo iuridico, et ideò dicendū est, quod ex eo solum non acquiritur ius patronatus suffraganeæ in parrochiale erectæ, Ecclesiæ matri, seu Rectori eiusdem. iuxta doctri. Felin. in d. cap. venerabilis. de exceptionibus. n. 17. vers. fallit. 4. ubi concordat cū deductis. per Abb. in d. c. n. 46. docens, quod dictus error DD. procedit ex mala intelligētia prædicti c. ad audientiam. de Eccles. ædificand. & reparand. malè à prædictis DD. intellecti: quia prout refert Abb. ibi tex. predictus exponit matricem Ecclesiam, contulisse de suo ad dotacionem capellæ, seu Ecclesiæ de nouo ædificatæ, nempe obventiones: quod verbum comprehendit omnes redditus

ditus cuiuscunq̃ qualitatis, ità idem Abb. in d.c. ad audientiam, el primero n. 15. de Eccles. ædificand. vel reparan. et ita cum Ecclesia Vallistraygarie contulerit obuentiones, quæ pertinebant ad rectoris eiusdem congruam sustentationem, iuspat. rectoris prædicti et iux. dispositionem dicti. capit. ad audientiam, & doctrinam Abb. & Felin. desuper adductam, & Ecclesiam matricem Traygarie patronam fuisse, & iuspatronatus nouæ parrochialis ad Rectorem matricis prædictæ competere dicendum est. Nec obest dicere, quòd ex eo quia, contentum, continentis naturam sequi debeat. iux. doctrinam Felin. in cap. cum vener. num. 38. vers. tu vide Rotam. de exceptio & decis. Rotæ. 14. mihi vero. 15. de iurepatro. in antiquis, quòd per cõsequens iuspatro. Eccles. parrochialis de la Iana cõtentæ sub districtu Eccles. Traygarie debet sequi naturam Ecclesie matricis villæ Traygarie cõtinentis; quia hoc nõ procedit nã
16
17
18
tex. d.c. ad audientiã. disponit, quod in casu in quo erigenda est noua parrochialis, intrà limites alterius antiquæ Ecclesie, sit adiudicandus iuspatronatus rectori illius, quia Ecclesia antiqua contulit de suo ad dictam erectionem faciendam, & tempore vacationis Ecclesie nouiter erectæ, debet rector matricis præsentare, cum consensu patroni eiusdem. iuxta doctrinam glosæ dicti. c. super verbo, præsentationem rectoris. Vndè regula supradicta locum non habere in præsentis casu dicendum est; tam ex his, quam ex supradictis, quia scilicet patronus Ecclesie Traygarie, hoc est Archidiaconus nihil de suo contulit in erectione Ecclesie de la Iana, neque ex aliquo ex titulis iuridicis, nempe dotationis, foundationis aut constructionis dictum iuspatronatus ei competere potuit, quapropter concludendum est, iuxta prædictæ
glosæ

glosæ doctrinam, ius patronatus Ecclesiæ de la Iana, noniter in parrochialem erect., pertinuisse de iure ad rectorem Ecclesiæ villæ Traygariæ, quia Ecclesia prædicta contulit in erectione Ecclesiæ de la Iana de suis obventionibus, ad sustentationem congruam rectoris eiusdem, et ita iusto, & legitimo titulo, nempe dotationis, illud pertinuisse ad prædictum rectorem Ecclesiæ matricis Traygariæ, cum hoc quod ille tempore vacationis Ecclesiæ de la Iana, præsentaret ad illam, cum consensu patroni Ecclesiæ Traygariæ matricis, nempe Archidiaconi Dertusæ, et hoc tam iuxta dispositionem text. prædicti cap. ad audientiam, quam etiam glosæ eiusdem, super verbo,

19 præsentationem Rectoris. Et etiam licet cum instrumēto erectionis suffraganeæ prædictæ de la Iana, in parrochialem, præsentatio Rectoris eiusdem reservata fuerit Archidiacono Dertusæ, per Episcopum, et cum consensu proborum hominum eiusdem villæ de la Iana, & Rectoris Ecclesiæ matricis villæ Traygariæ, huiusmodi reservatio non potuit tribuere eidem ius, quia neq. Episcopus, neq. probi homines prædicti, disponere poterant de iure patronatus prædicto, quia illud immediatè post dictam erectionem, iuxta iura desuper adducta, acquirebatur Rectori matricis, et ita cum nemo dare possit quod non habet iuxta tex. in cap. quomodo. distinct. 4. de consecratio. cum concordan. et Episcopus & probi homines prædicti ius patronatus prædictum non haberent, nec habere possent, tempore dicte erectionis, illud adiudicare non potuerunt prædicto Archidiacono, nec minus etiam præsentia, taciturnitas, & consensus prædictus per Bernardum Saleua, Rectorem dicte Ecclesiæ Traygariæ, in adiudicatione prædicti ius patronatus facta tempore erectionis prædictæ, in favorem dicti

Archidia-

Archidiaconi nocere potuit rectoribus successoribus suis in dicta matrice, quia huiusmodi ius, & prerogativa, pertinet de iure ad Ecclesiam matricem, et rector Ecclesie parochialis, non potest alienare iura sue Ecclesie, in præiudiciũ successorum, et ita prædictus rector, cum dicta consensus præstatione, non nocuit Ecclesie, & successoribus suis, in dicta rectoria: itaq. iuxta iuris dispositionem, ius patronatus huiusmodi Ecclesie de la Iana, ad rectorem Ecclesie matricis Traygariæ pertinere debebat. Nihilominus tamen cum indubitatum sit, quod ius patronatus omnium Ecclesiarum villæ Ceruariæ, villarum & locorum, termini eiusdem, spectet ad Magistrum Montefiæ, et eius successores in perpetuum in dicto Magistratu, iuxta dispositionem sententiæ latae, per Archiepiscopum Tarraconeñ. adductæ in §. vndecimo. n. i. secundum quod parochiæ limitatæ fuissent subsequenter per Episcopum Dertuseñ. cum constructa non esset tempore prolationis prædictæ sententiæ, parochialis aliqua intra dictum terminum villæ Ceruariæ, prout constitit superius, ex erectionibus parochialium de Calig, de Canet, & aliorum, locorum, quæ constitutæ erant intra dictum terminum, & erectæ fuerunt, eorum parochiales post dictam sententiā latam, præter Ecclesiam Vallistraygariz, quæ iam tunc temporis parochialis erat: constat hæc omnia in veritate, consistere omni dubio remoto, ex verbis dictæ sententiæ sequentibus. *Sententiando dicimus quod Ecclesie Ceruariæ, de Vildecona, & de Orpesa. & terminorum eorum, habeant omnes primitias suarum parochiarum secundum quod, parochiæ fuerint limitatæ per Episcopum Dertuseñ. in quibus Ecclesijs, reservamus Magistro Hospitalis, representationem rectorum &c.* quæ verba evidenter probant, parochiales Ecclesie termini Ceruariæ, tempore prolationis

prædictæ sententiæ, adhuc distinctas, et limitatas non fuisse per Episcopum Dertusē, neq. earum districtus designari, imò potius patronatus omnium Ecclesiarum, quæ successivè, et quocunq. tempore in dictis termino limitatæ & distinctæ fuerint per Episcopum Dertusē, ad Magistrum Hospitalis, & ad eius successores in perpetuum, & per consequens ad Magistrum Montefiac pertinere debere: hanc dispositionem corroborat, et confirmat eadem sententia, per exceptionem illam in eadem contenta ibi sub his verbis. *Dicimus etiam, quod Magister, & Hospitalarij recipiant semper tres partes decimarum, in Ecclesia de Vallistrayguera, Ecclesiam verò, cum quarta parte decimarum, & cum omnibus primitiis, & alijs iuribus pertinentibus ad ipsam Ecclesiam quoquomodo, adiudicamus Archidiacono Dertusē, & eius successoribus &c.* cum quibus ex omnibus Ecclesijs, et parrochijs limitandis successivis temporibus per Episcopos Dertusē, intra terminum villæ Ceruariæ, Ecclesia Traygariæ, ad Archidiaconum Dertusē, adiudicata fuit, cum reliquæ constructæ, et construendæ, hoc est ius patronatus earum, reservatum fuerit Magistro Hospitalis, et per consequens Magistro Montefiac eius successori. Quia exceptio, prout iam in præsentis responso diximus adeò ampliat dictam reservationem factam per Archiepiscopū Tarraconē. in dicta sententia, de Ecclesijs omnibus constructis tempore prolationis, & successivè construendis, in fauorem magistri Hospitalis, ut comprehendere faciat, in non exceptis, quæ aliàs non compræhenderentur. *tex. in. c. Dominus. iuncta glos. 1. 32. q. 7. docent. Mandos. in reg. cācell. reg. 27. q. 11. n. 5. & reg. 32. q. 23. n. 5. Natta. consil. 159. n. 31. et conf. 113. nu. 4. tex. in l. nam quod liquidè. §. fin. de pen. lega. & in l. quaesitum. §. deniq. ff. de fundo instruc. et ita facta tantum modo exceptio-*

ceptione Ecclesiæ villæ Traygariæ, in prædicta sententia Archiepiscopi Tarraconenſis. adiudicando illā prædicto Archidiacono, de illis omnibus Ecclesijs, quæ tempore prolationis eiusdem constructæ erant intrā terminū Ceruariæ, et quæ de cetero cōstruerentur, et adiudicata præsentatione prædictarū Ecclesiarū. quæ cōstructæ erāt et deindē construerentur Magistro Hospitalis; est cōcludendum, quod ius patronatus Ecclesiæ villæ de la Iana, in parrochiale erectæ, ad Magistrum Montesiæ, successorem Magistri Hospitalis pertinuisse, et pertinere, non obstante quod cōstructa erat antè erectionem, intrā districtum Ecclesiæ Traygariæ, & non ad patronum, & rectorem eiusdem. Et quamvis de iure plures possint esse patroni eiusdē Ecclesiæ diuersis titulis causis, et rationibus; ac etiā propter eundē titulū, iuxta relata per Cæsar Lamb. in tract. de iu. pat. in 1. 3. 4. & 5. artic. 3. q. prin. 1. p. 1. lib. & Abb. in rub. de iu. pat. n. 6. & DD. ibi, et ea propter rector matricis, titulo dotationis, quia Ecclesia contulit de obuentionibus suis Ecclesiæ nouiter erectæ in parrochiale. ius patronatus Ecclesiæ villæ de la Iana, in parrochiale erectæ, adeptus fuisse videatur nihilominus tñ dispositio sententiæ prædictæ, latæ per Archiepiscopū Tarraconenſem. ad Magistrū Hospitalis, & non ad alium, dictum ius patronatus pertinere declarauit, & ita ad Magistrum Montesiæ pertinuit, tanquam successorem Magistri Hospitalis, quod ius patronatus Ecclesiæ parrochialis villæ de la Iana, hoc etiam titulo spectat ad Magistrum Montesiæ, scilicet foundationis quia in proprio fundo, et hæreditate, nempe in villa de la Iana, cuius dominiū erat de patrimonio ordinis Hospitalis, et successiue ordinis Montesiæ, Ecclesia nouiter in

22
23

parrochiale erat, & fuit erecta. Quia tribuēs fundum, ad Ecclesiam fundandam, licet non reseruet tempore

foundationis sibi iuspatronatus eiusdem, absque dicta
 expressione, quia necessaria non est, Ecclesia ædificata
 remanet ipso iure patronus eiusdem, quia erat domi-
 nus fundi. ita docet Cæsar. Lamb. in 2. art. 6. q. prin. 1.
 p. 1. lib. n. 11. præsertim cum contentus fuerit magister,
 quod dominium fundi, transiret in Ecclesiam, prout in
 occurrenti casu, in quo non constat de contrario. ita re-
 fert Rochus de Curt. in tract. de iur. pat. in verbo Eccle-
 siam fundavit. nu. 4. & Lamber. in 2. art. 2. q. prin. 1. p. 1.
 lib. nu. 2. & huiusmodi titulus est legitimus, nempe fun-
 dationis, quia fundare dicitur Ecclesiam, ille qui fun-
 dum dedit, idem Lamb. ibi n. 10. Ad hæc pro parte Ar-
 chidiaconi opponitur, quod dictum iuspatronatus, ad
 illum attinebat præscriptione legitima, antiquissima
 scilicet hominum memoriam excedente, acquisita per
 plures præsentationes per Archidiaconos tractu tem-
 poris existentes factas, & effectum sortitas, cui breuiter
 24 satisfacimus ex his. Quia de iure per plures continua-
 tas præsentationes, quis non efficitur patronus, quãdò
 constat de contrario titulo. ita Flam. Paris. in q. 28. n. 240.
 de confiden. prohib. benef. ubi refert. sic per sacram cõ-
 silij congregationem Cardinaliũ resolutum fuisse. 2. Apri-
 lis anni 1573. vnde, cum constet expressè per dispositio-
 nem sententiæ latæ, per Archiepiscopum Tarraconeñ.
 ex Ecclesijs constructis, & cõstruendis, intra terminum
 villæ Ceruariæ, solum Ecclesiam villæ Traygariæ adiu-
 dicatã fuisse Archidiacono Dertusenẽ. et reliquarũ om-
 niũ iuspatronatus reservatũ fuisse Magistro hospitalis,
 & huiusmodi sententia declaraverit, ius eisdem Archi-
 diacono, & Magistro spectans in prædictis Ecclesijs, &
 ipsi, ac eorum successores dispositioni eiusdem stete-
 rint, imò Archidiaconus alium titulum ostendere ne-
 queat, nisi ius declaratum in dicta sententia, & illa in-
 ducat

ducat contrarium titulum, circà præsentationes factas per dictum Archidiaconum ad Ecclesiam de la Iana, & probat legitimum titulum, circà ius patronatus Ecclesiae prædictae, Magistro hospitalis, & Magistro Montefiae successori eiusdem spectans; dicendum est prædictas præsentationes, nullius roboris, & nullius valoris esse, tanquam si factæ non essent. Nec consensus prædictus, per prædictum Archidiaconum, patronum Ecclesiae matricis Traygariae, & per Rectorem eiusdem in erectione Ecclesiae suffraganeae de la Iana in parrochiam, ius aliquod tribuere potest eisdem, de quo consensu constat cum instrumento erectionis, de quo diximus in præcedenti. §. nu. 13.

- 25 Quia in augmentum diuini cultus, & ad commodam sacramentorum administrationem, et propter salutem animarum parrochianorum, suffraganea in parrochiam erigi potest, inuitis patrono, & Rectore matricis Ecclesiae. iuxta text. prædictum in cap. ad audientiam. el primero. de Eccles. ædifican. & reparan. & Abb. in num. 16. imò de iure, casu quo dicta sententia per Archiepiscopum lata non esset, ius patronatus Ecclesiae de la Iana, competere non poterat ad Archidiaconum patronum Ecclesiae matricis, quia erecta fuit in parrochiam, in augmentum cultus diuini, iure patronatus Ecclesiae matricis saluo sibi remanente, sed ad rectorem prædictae matricis, dotantem, & ad Magistrum hospitalis seu comendatorem Cerruarie fundum ad construendam illam tribuentem, iuxta doctrinam Rochi de Cure in tracta. de iure patronatus, super verbo, construxit, num. 11. de quo iure patronatus, iam post erectionem dictae Ecclesiae, controuersia fuit, namque magister Montefiae, ad eum pertinere defendebat, quia cum Raymundus de Ledones

done, prouisus de Ecclesia de la Iana, ad praesentationem Raymundi Andreæ Archidiaconi Dertuseñ. possessionem adipisci intenderet. 6. kalen. Octobris anni 1321. antequam possessio praedicta ei traderetur, pro parte Magistri Montesia, fuit facta expressa protestatio, mediante Iacobo de Angularia, administratore Baiulæ Ceruaræ, pro fratre Arnaldo de Solerio magistro Montesia, pro saluete iuris, in dicta Ecclesia de la Iana ad eum pertinentis, quam possessionem impedire per aliquot tempus conatus fuit praedictus administrator, quia existimabat melle prouissam fuisse dictam Ecclesiam, saltem, quoad praesentationem Archidiaconi cum patronus non esset, & absque praesentatione Magistri Montesia patroni indubitati. De quibus omnibus constat instrumento recepto per Matthæum Ripa not. praedicto die. 6. kalend. Octobris, anni. 1321. nunc verò custodito, in archiuo capituli almæ sedis Dertuseñ. & inserto etiam, in processu actitato, in mense Decembris, anni 1606. in curia Episcopi Dertuseñ. super vacatione parrochialis Ecclesiae de la Iana. Itaque Dominus noster Rex, 27 uti administrator perpetuus, siue Magister ordinis Virginis Mariæ Montesia, fuit, & est, legitimus patronus Ecclesiae parrochialis villæ de la Iana, & non Archidiaconus Dertuseñ. pluribus causis & rationibus 28 desuper adductis. Quibus omnibus non obstantibus, cum sententia lata die 19. Ianuarij 1607. fuit pronuntiatum, in dicta lité, per Officialem, & Vicarium generalem Episcopi Dertuseñ. ius patronatus praedictum, pertinere, & spectare ad Archidiaconum Dertuseñ. iux. text. in cap. ad audientiam. el primero. de Eccles. edifican. & construen. Vtrum autem id procedat, ex supradictis satis euidenter apparet, & cum
per

per dictam sententiam, dictum ius patronatus adiudicatum Archidiacono extiterit, examinatis prius licentiatibus Vincentio Tous presbitero, Gaspare Requena, Rectore parrochialis de Perpuxent, Valentín, dioecel. & Berégario Villa, fratribus capellanis dicti ordinis, per Regiam maiestatem ad concursum electis, & successiue iux. dispositionem apostolicam concessionis Clementis, ad concursum admissis, & omnibus habilibus reperitis, fuit eadem collata, ad præsentationem dicti Archidiaconi, supradicto fratri Vincentio Tous presbitero: à quibus declaratione, & sententia per dictum Vicarium generalem lata, & præsentatione inde sequuta, & collatione vigore eiusdem facta, fuit appellatum pro parte procuratoris generalis ordinis Montefiae, quæ appellationis causa indecissa pender.

- 29 Successiue verò, vacauit Ecclesia parrochialis villæ de Onda, Dertusen. dioecel. in mense Septembris, anni 1608. per obitum Ioannis Cano presbiteri, rectoris eiusdem, & cum dicta Ecclesia sit de contentis in prædicta bulla iuxta eius dispositionem, fuerunt nominati, & electi tres fratres capellani ordinis prædicti, per dñm nostrum Regem, vti administratorem perpetuum prædicti ordinis, qui opposuerunt se vacationi prædictæ, & concursu ad eam facto, examinatisq. prædictis tribus fratribus, & illis habilibus, & idoneis repertis, per examinatores synodales; fuit admissus frater Vincentius Tous, Rector Ecclesiæ parrochialis de la Iana, per Episcopum Dertusen. et eidem collata fuit prædicta Ecclesia de Onda.
- 30 Per promotionem prædicti fratris Vincentij Tous, ad parrochiam Ecclesiam de Onda, vacauit Ecclesia parrochialis de la Iana, ad cuius concursum, & oppositionem fuerunt similiter vocati, & electi tres fratres capellani, per Dominum nostrum Regem, supradicto

dicto nomine, qui concursu et examine peractis iuxta dispositionem bullæ prædictæ, & illis omnibus habilibus, & idoneis repertis, fuit Ecclesia prædicta collata fratri Francisco çahera S. T. Licentiato, alteri ex tribus fratribus, ad dictum concursum electis, & nominatis.

3¹ Ultimò verò vacavit Ecclesia parrochialis villae S. Matthæi, per promotionem factam, de persona Illustriss. & Admodum & Reuerend. domini domni Philippi Marimon, nunc Episcopi Empurien. meritissimi, cuius Rector erat ad prædictum Episcopatû, prout diximus iam, in n. 6. §. 4. huius partis 2. et cum ius patronatus, eiusdem pertineat. & spectet ad Dominum nostrû Regem, administratorem perpetuum, seu Magistrum ordinis Montesia, & ad libitum iuxta deducta in præsentis responso. in §. 3. nu. 2. & §. 4. nu. 3. p. 2. fratres capellanos ordinis Montesia, seu clericos seculares, ad eam sic vacantem præsentare potuisset cum suis literis regijs Dat. Matriti, die 6. Februarij, anni 1609. præsentavit ad prædictam Ecclesiam fratrem Philippum de Arano, iuris Pontificij doctorem, in quo visus est præire viros sapientes, cuius animi integritas, atq. pietas, ab omnibus incessanter laudantur, eiusq. ingenij acies, prudentia, & doctrina, in quibus maximopere pollet, laudibus extollunt, quæ à natura ei indita sunt, namq. ab incunte ætate in omnibus literarum studijs, in quibus literis operam dedit, et præsertim in Salamãticensi academia vbi utrique iuri operam nauabat, prudentia, & virtute maximopere floruit, qui Deo duce, iuxta eius merita ad maximas dignitates, honores, & prælaturas conuolandum fore spero, auxiliante Sacratissima Virgine Maria Montesia, cuius ordinis Religiosissimus frater est quem amore ingenti prosequor, ob excelsas eius animi virtutes. Qui vigore dictæ præsentationis,

tionis, obtinuit prædictam parrochialē, et eidem collata fuit, per Officialem, et Vicarium generalem Episcopi Dertusen. die vigesimo octavo mensis Februarij, anno 1609. eamq. obtinet, et laudabiliter administrat, in hoc anno. 1612. deindè verò vacauerunt Ecclesiae de Xert, de Culla, et aliorum locorum diœcesis Dertusen. & fuerūt prouissę iuxta dispositionem bullae prædictę, nempè admittendo ad concursum fratres Montesiæ primo loco, modo, & forma desuper designatis.

§. VI. & vlt.

ECCLESIAE quarum vacationi se opponere possunt, fratres capellani ordinis Montesiæ, in Episcopatu Dertusen. & de illis provideri possunt, enumerantur, & quibus modis concurrere possunt in earum vacationibus deducitur.

PROBATIVM manet, & in lucem additum per haec omnia, quae in iure et facto deducta, et allegata fuerunt in praesenti responso, potentissimum & inuidiosissimum Regem nostrum PHILIPPVM, vti Coronae Aragonum Regem; Magistrum, seu administratorem perpetuum, ordinis militaris. Virginis Mariae Montehae, & sancti Georgij de Alfama esse, illiq. & successoribus eiusdem in dicta corona in perpetuum, auctoritate apostolica cōcessum fuisse, et vti administratorem, seu Magistrum prædicti ordinis, patronum indubitatum esse, Ecclesiarum villæ Ceruariæ Dertusen. diœcesis, villarum, & locorum, quæ sita sunt, intrâ terminum eiusdem villae, scilicet sancti Matthæi, Xerti, Caneti, Calig, Ianæ, cum suffraganea del Carrascai, Rot-

felli, cum suffraganea de la Senia, ad quas omnes Eccle-
 fias præsentare potest tempore vacationum earundem.
 Et similiter ad eas omnes, quæ successiuè ædificabūtur
 intrā dictum terminum Ceruariæ. Et parimodo, patro-
 num indubitatum esse Ecclesiarum parrochialium, vil-
 læ de Couis de Vinromano, siuè de vicit Roma, villarū,
 & locorum quæ constructa sunt, intrā terminum, et te-
 nentiam eiusdem, scilicet de Albocacer, cum suffraga-
 nea de la Sarratella, de Villanoua, cum suffraganea Tu-
 ris den Diumenge, & Salzadella, cum suffraganea de
 Tirig, eiusdem Dioecesis Dertusē. Necnon etiam pa-
 tronum esse indubitatum, Ecclesiæ Villæ de Xiuert, &
 Ecclesiarum, Villarum, & locorum, existentium intrā
 terminum dictæ villæ, scilicet de Alcala de Xiuert, de
 Pulpiz, de Alcofeuer, & de Castellnou, eiusdem dioece-
 sis Dertusē. quæ duo loca de Alcofeuer, & Castellnou,
 & eorum Ecclesiæ, tēporū iniuria dirutæ, & solo aqua-
 tæ sunt, & absq. incolis, & habitatoribus: et ex prædic-
 tis quindecim Ecclesijs parrochialibus, tempore vaca-
 tionum earundem, posse inclytum Dominum Regem
 nostrum, & eius successores in prædicta Regia Corona
 Aragonum, vti administratores perpetuos ordinis præ-
 dicti præsentare ad Ecclesias villarum, & locorum, Cer-
 uariæ, sancti Matthei, de Xert, de Canet, de Calig, de Co-
 uis, & de Albocacer, ad nutum voluntatis eiusdem, cle-
 ricos seculares, aut regulares ordinis Montefiæ, dum-
 modo habiles fuerint ad illarum regimen. Et vltimò, ad
 Ecclesias villarum, & locorum de la Iana, cum suffraga-
 nea del Carrascai, de Rossell, cum suffraganea de la Se-
 nia, de Culla, de Benicarlo, de Vina: os, de Alcala, de Be-
 nasal, de Vistabella, de Salsadella, de Arzaneta, de On-
 da, & de Trayguera dioecesis Dertusē. posse concur-
 rere tempore vacationum earundem, fratres capella-
 nos.

nos Montefix, ad minus tres in vnoquoq. concursu, & vacatione, qui primo loco sunt examinandi; etsi habiles reperiuntur alteri habiliori ex eis conferenda venit Ecclesia vacans. si verò equalem gradum habilitatis habuerint, est locus gratificationis; et Episcopus Dertusens potest conferre, cui voluerit ex tribus fratribus concurrentibus, et æqualiter habilibus; etsi forsitan ex tribus duo tantum habiles reperiuntur, habiliori conferenda est; etsi æquales sunt in gradu habilitatis prædictus Episcopus poterit vti gratificatione modo supradicta; si autem ex tribus fratribus concurrentibus, vnus solus eorum habilis reperiatur, Ecclesia vacans eidem conferenda est, ad quem concursum adeundem, eliguntur in vnaquaque vacatione per S. C. et Regiam Maiestatem, vti administratorem supradictum, tres fratres capellani, et cū literis Regijs nominati, & electi in eisdem, remittuntur ad Episcopum, qui receptis literis Regijs, visaq. nominatione trium fratrum in eisdem contenta, procedit ad prouisionem Ecclesiæ vacantis faciendam, iuxta stillum, publicando ædictum, examinando fratres nominatos, et ex eis eligendo vnum, modo supradictum, et non aliter, nec aliàs. Aduertendum tamen est, quòd huiusmodi literæ Regiæ, cum quibus prædicti fratres concurrentes ad vacationes supradictas, Ecclesiarum quæ in dicta bulla continentur, eliguntur, clausæ, et sigillatæ traduntur Episcopo; quod vt in euentum lites et controuersia minime suscitari possint, in maximum commodum, et vtilitatem ordinis prædicti, et fratrum eiusdem vrgebit, si tempore similiū vacationum. literæ Regiæ huiusmodi nominationum, et electionum. parentes mittantur, continentes inter alia quòd tres fratres nominati, & contenti in eisdem, mittuntur ad concurrendum in Ecclesia vacante, iuxta dispositionem bullæ

§. VI.

apostolicæ, à Sanct. Dño Clemēte obtentæ, quam adduximus in præcedēti §. 5. n. 1. et sic literis Regijs prædictis expeditis, fratres prædicti in curia Eccles. Episcopi cōparere poterūt, et iudicialiter præsentare literas præfatas, et eis præsentatis, & in processu vacantis Ecclesię insertis, vnusquisq. eorum vigore dictarum literarum, vacationi se opponet, postea concursum, et examen, suo tramite subire poterunt: quòd successiuis temporibus, in prædictis processibus constabit; et lites magnę euitantur, quæ oriri possunt forsā, quia temporum antiquitate, huiusmodi bulla apostolica, obliuioni tradet, et de literis Regijs prædictis in archiuo Dertusē. Episcopi, nec de executione earundem, transumptum, seu copia aliqua fidem faciens, non inuenietur; quod quoti diē cōtingit, maximè in litibus immēsis in quibus bona patrimonij ordinis Montesiæ pars consumpta fuit, quæ nostris tēporib⁹ suscitatz, et agitatæ fuerūt, tā in curia Dertusē. Ecclesiastica, quam etiam in curia Nuntij apostolici, & Legati à latere, in Hispaniarum Regnis, & in Romana curia, cum maximis sumptibus, & expensis, in magnū detrimentum, & damnum patrimonij prædicti, idē quia iura, & instrumenta, ac alia omnia in præfenti responso contenta, præ nimia temporum antiquitate, obliuioni tradita fuerunt. Et etiam notandum est, quòd tempore quo Ecclesiæ de Rossell, de la Iana, de Alcala, de la Salzadella, & de Villanoua, vacare contigerit, dominus noster Rex, debet præsentare vt patronus earundem, ex tribus fratribus concurrentibus, iuxta formam supradictę bullę, habilibus repertis, cui sibi visum fuerit, et pro his literas præsentationis prouidere debet, et expediri mādare, iuxta formam assuetam, continentes, quòd idē quia iuxta dispositionem prædictę bullę apostolicę nominauit, et elexit cum suis literis

literis Regijs, tres fratres ad concursum ecclesię vacan-
tis, et illis examinatis, iuxta stillum, habiles inuenti
fuerunt, vt verus, & indubitatus patronus Ecclesię
vacantis, presentabat ad eam sic vacantem, alterum ex
predictis tribus fratribus, habilem, & idoneum reper-
tum, ad dictam Ecclesiã administrandam, et hoc mo-
do, iussu patronatus predictarum Ecclesiarum ad dominũ
nostrum Regem spectans, vti perpetuum administrato-
rem ordinis Montesię, non peribit, imò in suo antiquo
robore permanebit, quòd maximopere expedit. Finali-
ter autem aduertat obsecro, quòd rectoria Ecclesię vil-
lę Traygarię, multis ab hinc annis, vnitã video vniuer-
sitati, seu collegio clericorum eiusdem Ecclesię, qui
fructus percipiunt, & vicarium eligunt, ad nutum
eorum amobilẽ, qui curam animarum adminis-
tret, mediante certo stipendio eidem pro sus-
tentatione congrua soluendo, per dic-
tos clericos, quemadmodum di-
xi in §. precedenti.
num. 2.

*Laus Deo, & immaculata & semper Virgini
Maria Montesię.*

INDEX RERVM OM- NIVM, ET VERBORVM, quæ in hoc iuris responsi volu- mine continentur.

A

ABR OGATIO Concilij Triden. ædita circà iura patro-
natus competentia ex priuilegio, non comprehendit
Reges, & supremos Principes iura Imperij habentes. §.
5. num. 2. fol. 22.

Acceptatio superueniens, validam reddit donationem nullam ex de-
fectu acceptionis §. 7. num. 1. fol. 32.

Accessorium sequitur naturam sui principalis ibi. n. 19. fol. 58.

Acta processus de iure communi non indigent testibus quia aucto-
ritatem sumunt à præsentia iudicis, præter acta sententiarum, quæ
de consuetudine communi testibus roborantur §. 11. n. 8. fol. 65.

Acta iudicialia ad eorum validitatem, sufficit quòd de mandato iudi-
cis scribantur, licet scribens ea notarius nō sit, nisi consuetudo, aut
statutum contrarium inducant ibi. num. 11. fol. 66.

Ad detrahendum ius alicuius Ecclesiæ per consuetudinem, quantum
tempus requiratur §. 1. num. 19. fol. 126.

Ad inducendam cōsuetudinem in fauorem clericorum secularium,
& contra regulares, tēpus quadraginta annorū requiritur ibi. n. 20

Administrator dicitur vice dominus §. 16. n. 30. fol. 100.

Alexander secundus, concessit Ecclesias Sancio Aragonum Regi §. 1.
num. 2. fol. 2.

Alfonſus sextus regnabat in anno 1094. in Regnis Castellæ, legionis,
& Galleciæ §. 2. n. 3. fol. 6.

Alfonſus Sanchez Rex Aragonum, frater Petri Regis primi, & eius
successor, gauissus fuit prærogatiuis cum priuilegio ab Urbano 2.
concelis in fauorem Regum Aragonum §. 7. num. 2. fol. 32.

Alfonſus Rex Aragonum, filius Principis Raymundi Berengarij, &
Petronillæ, etiam gauissus fuit prærogatiuis in numero præcedenti
contentis ibi. num. 5. fol. 36.

Amicabilis compositor, debet partes reducere ad concordiam absq;
eo quòd pronunciet §. 15. num. 4. fol. 82.

Anno 1094. regnabat in Regnis Aragonum, & Nauarræ, Petrus huius
nominis primus §. 2. num. 3. fol. 6.

Appellatio

INDEX

Appellatio interposita per licenciatum Pineda, fratrem Montefix, in Curia Episcopi Dertusen. à relatione examinerum, & prouisione inde sequuta, in concursu vacationis Ecclesiæ de la Iana, diocesis Dertusen. in anno 1604. §. 5. n. 6. fol. 147.

Arbitrium quid sit §. 15. num. 12. fol. 82.

Arbitrorum species quot sint ibi. num. 3 fol. 82.

Arbiter per laudum debet causam diffinire ibi. num. 4.

Arbiter debet procedere iuris ordine seruato, & arbitrator non ibi. num. 5. & §. 16. num. 6. fol. 91.

Arbitri ad lites componendas eliguntur ibi. num. 7. fol. 83. & §. 16. num. 6. fol. 91.

Arbitri cum pronunciant dicuntur laudare, & eorum sententia dicitur laudum ibi. num. 8. fol. 91.

Arbitrorum compromissum scripto est notandum, non autem arbitratorum ibi. num. 11.

Arbiter non potest cognoscere de alia re quàm sit in compromisso expressa ibi. num. 32. fol. 96.

Arbiter extendere potest manum ad non deducta in compromisso, dummodo illa adhæreant xepiç. tis in eo ibi. n. 33. fol. 96.

Archiepiscopus iudex competens est Episcoporum suæ Metropolis, in causis ciuilibus, & criminalibus non quòd possit eos deponere, sed de minimis criminibus cognoscere §. 7. n. 24. fol. 59.

Archiepiscopus regulariter nullam habet iurisdictionem in subditos sufraganeorum, nisi in certis casibus ibi. n. 28. fol. 60.

Archiepiscopus potest in terris suæ iurisdictionis notarios creare §. 11 num. 12 fol. 66.

Archidiaconus maior Ecclesiæ Dertusen. olim patronus erat Ecclesiæ villæ Traygariæ prædictæ diocesis §. 5. n. 14. fol. 151.

Argumentum de transactione ad compromissum benè procedit §. 15. n. 18. fol. 84.

Aymericus Abbas orator fuit missus per Petrum Aragonum Regem ad legem apostolicam, circa contradictionem factam per prelatos Aragonum, concessionibus Alexandri 7. & Gregorij 7. §. 1. num. 7. fol. 3.

B

BENEFICIUM dignius, minus digno vniri non potest §. 5. n. 24. fol. 26.

Beneficium dignius, minus digno vniri potest in vim Apostolicæ facultatis, ibi.

Beneficia secularia, regularibus conferenda non sunt §. 3. n. 4. f. 31

INDEX.

- Bernardus Despuig** magister Monteliæ, Romam missus fuit à Ferdinando Aragonum Rege in anno 1507. §. 2. n. 2. fol. 114.
- Bona regalia, alia fiscalia, & alia patrimonialia** sunt §. 8. n. 22. fol. 42.
- Bona fiscalia præstantur Regi** ad sustinenda onera Reipublicæ ibi.
- Bona patrimonialia, ad vsum Regis destinata** sunt ibi.
- Bona existentia sub hostium dominio donari possunt** per Reges, sub conditione scilicet, ad illud tempus quo in dominio Christianorum fuerint §. 14. n. 7. fol. 78.
- Bona templariorum fuerunt apprehensa, & administratoribus tradita** in Regno Valentia, anno 1307. & templarij omnes capti §. 16. nu. 25. fol. 68.
- Bona ordinis templariorum existentia in Regnis Coronæ Aragonum, fuerunt excepta** ab applicatione facta de eisdem ordini hospitalis ibi. n. 26.
- Bona quæ ordo hospitalis habebat in Regno Valentia fuerunt vnita** ordini Monteliæ, excepta Ecclesia quam in ciuitate Valentia habebat, & loco de Torrent §. 1. n. 3 fol. 103.
- Bullæ Apostolicæ Gregorij 7. & Alexandri 2. cum quibus conceduntur** Ecclesiæ, decimæ, & primitiæ Regibus, & proceribus Aragonum, sunt custoditæ in Archiuo Regio Barcinonæ §. 1. nu. 8. in fine fol. 5.
- Bulla foundationis ordinis militaris Monteliæ** §. 1. n. 3. fol. 103.
- Bulla incorporationis perpetuæ magistratus Monteliæ, Coronæ Regiæ Aragonum & resignationis magistratus Monteliæ de eodem, factæ in fauorem Domini nostri Regis Philippi secundi** §. 4. num. 1. fol. 36.
- Bulla obtenta à Sanctissimi Domino nostro Clemēte, in fauorem fratrum Monteliæ, circa concursum plurimum Ecclesiarum diocesium** Valentineñ. Dertuseñ. & Segobiceñ. §. 5. A. 1. fol. 144.

C

- C A S T R V M** Ceruariæ Regni Valentia, donatum fuit per Principem Raymundum Berengarium, & Reginam Petronillam ordini Hospitalis sancti Ioannis Hierosolymitanen. §. 7. n. 4. fol. 35. & 36.
- Castrum donauit Ildefonsus Rex Aragonum successor, & filius dictorum Raymundi Berongarij, & Petronillæ coniugum ordini** supradicto ibi. n. 5 fol. 36. & 37.
- Castrum de iure communi, neq. districtum, neq. iurisdictionem** habet, nisi sit de consuetudine, aut statuto. §. 8. n. 13. fol. 51.
- Castrum

INDEX.

- Castrum de Xiuert Regni Valentiz**, antè dicti Regni expugnationem donatum fuit ordini Templi, per Reges Aragonum. §. 14. n. 1. fol. 76.
- Castrum suble continere solet iurisdictionem, districtum, iuspatronatus &c.** §. 15. n. 8. fol. 78. & §. 16. nu. 21. fol. 97.
- Castrum quid sit.** §. 9. nu. 15. fol. 51.
- Castum de Xiuert post captionem illius, Sarracenis in eo commorantibus fuit concessum per fratres Templi ad habitandum in eo.** §. 12. n. 9. fol. 78.
- Casus in quo non procedit argumentum hoc, quòd tantum operatur consuetudo antiquissima, quantum priuilegium.** §. 6. n. 3. f. 28.
- Cernarienses à christicolis qui tempore expugnationis Regni Valentiz ibi interfuerunt descendunt.** §. 9. n. 13. f. 51.
- Cessio seu renunciatio Petri Regis Aragonum in fauorem Romanæ Ecclesiæ, de iuribus, eidè & successoribus eiusdem pertinentibus, in vim concessionum, Gregorij. 7. & Urbani. 2. non periudicauit successoribus in Regno** §. 8. nu. 16. fol. 41.
- Chronica, Annales, & libri historiales probant, & fidem faciunt.** §. 2. n. 4. fol. 7. & §. 12. n. 6. fol. 72. & §. 14. n. 2. fol. 76.
- Clausula hæc (non obstantibus quibuscunq. priuilegijs, et literis, etiam si essent tales, de quibus facienda esset mentio de verbo, ad verbum) quid importet, in rescriptis apostolicis,** §. 2. n. 27. f. 130.
- Clemens. 5. noluit quòd ordo nouus Monteziz institueretur Regno Valentiz, de bonis quæ fuerunt ordinis Templi, in corona Aragonum, licet Rex Iacobus secundus illud studuit** §. 1. num. 1. fol. 102.
- Clemens septimus electus fuit in successorem Gregorij vndecimi, & verus successor sancti Petri iudicatus fuit in Regnis coronæ Aragonum, & pro tali habendus est** §. 2. n. 6. fol. 118.
- Codicillus Regis Petri, & disposita in eo circa declarationem schismatis inter Urbanum 6. et Clementem. 7.** §. 2. n. 8. fol. 120.
- Collationes Ecclesiæ Villæ Ciruariz, ad præsentationem Magistri Hospitalis** §. 1. n. 5. & 7. fol. 75.
- Collatio Ecclesiæ villæ de Canet, termini villæ Ceruariz, ad præsentationem Magistri hospitalis ibi.** n. 8.
- Collatio Ecclesiæ villæ de Albocacer, termini villæ de Couis diocesis Dertusen. ad præsentationem administratorum bonorum quæ fuerunt quondam militiæ Templi** §. 16. n. 27. fol. 98.
- Collatio beneficiorum ex priuilegio apostolico laicis competere potest** §. 4. n. 5. fol. 16.

INDEX

- Collatio beneficiorum, ex priuilegio apostolico laicis competere potest. §. 4. n. 5. fol. 16.
- Comendabile est seruos Dei non litigare. §. 15. n. 27. fol. 85.
- Comites Barcinonæ habuerunt semper, & nunc habent, decimas & primitias, & prouisionem plurium beneficiorum. §. 10. n. 7. f. 56.
- Comites Barcinonæ computando ab Vuifredo huius nominis secundo, cognomento pilloso, sunt & fuerunt supremi Principes, non recognoscentes superiorem. ibi. num. 3 fol. 55.
- Comites Barcinonæ antecessores dicti Vuifredi pillosi, uassalli fuerunt Regum Francorum, & sub eorum dominio militabant. ibi.
- Comites Barcinonæ erant, & sunt patroni plurium beneficiorum, & Ecclesiarum, & omnimoda dispositio aliquarum ex eis spectat ad eos. ibi. num. 8. fol. 56.
- Comites Barcinonæ de decimis, primitijs, & Ecclesijs disposuerunt, cum legitimo titulo. ibi. num. 9.
- Communis loquendi usus attenditur in priuilegiorum interpretationibus. §. 4. n. 2. fol. 115.
- Communis loquendi usus præfertur propriæ significationi in uerborum interpretationibus. §. 8. n. 15 fol. 51.
- Compendium omnium rerum quæ in prima parte huius responsi continentur. fol. 101.
- Compromissum, & laudum, super Ecclesijs, decimis, & primitijs, castri de Xiuert diocesis Dertusen. & locorum termini eiusdem. §. 15. n. 1. fol. 80.
- Compromissum validum est, licet in eo non adsit certum tempus à partibus præfixum, intra quod arbitri, laudum proferre teneantur. ibi. n. 13.
- Compromissum non est completum, & perfectum antè arbitrorum acceptionem, ibi. n. 25. fol. 85.
- Compromissum præsumitur præcessisse in sententia antiqua, licet de eo non constet. §. 16. n. 8. fol. 12.
- Concedere, idem est quod donare. §. 4. n. 7. fol. 92.
- Concessio Ecclesiarum, decimarum, & primitiarum facta per Urbanum. 2. in fauorem Petri Regis Aragonum, & procerum Regni, & successorum eorundem. §. 1. fol. 3. n. 8.
- Confessio facta per Episcopum circa præsentationem, & eius effectum est bona probatio. §. 13. n. 8. fol. 75.
- Confessio non inducit nouum contractum sed probat illum si celebratum iam est. §. 14. n. 4. fol. 77.
- Confinis quid sit. §. 12. n. 5. fol. 71.

I N D E X.

- Concilium Lateranense celebratum fuit anno 1079. §. 10. n. 4. fol. 55.
- Consensus prorogantium iurisdictionem, non est necesse quod sit expressus, sufficit quod sit tacitus. §. 10. nu. 30. fol. 60.
- Concursus, & prouissio Ecclesiae villae de Vistabella Dertusen. dioecesis, iuxta dispositionem bullae Clementis obtentae anno. 1604. §. 5. n. 10. fol. 149.
- Concursus similiter factus in vacatione Ecclesiae de la Iana, dioecesis Dertusen. anno 1606. ibi. n. 11. fol. 150.
- Consuetudo quid sit. §. 2. n. 14. fol. 125.
- Consuetudo per binos actus notorios probatur, & inducitur. ibi. n. 17. fol. 126.
- Consuetudo de iure Canonico, intra quantum tempus inducatur praeter ius. ibi. n. 18.
- Consuetudo dissoluitur per tantum tempus, & per tot actus, per quantum, & per quot, inducta fuit. ibi. n. 22. fol. 127.
- Consuetudo est lex, & ideo debet esse communis. ibi. n. 23. fol. 128.
- Constitutio militum sancti Ioannis Hierosolymitanen. disponens praeceptoriam vacantem antiquiori conferendam fore in praemium laborum, si poterit reuocari per Papam. §. 5. n. 16. fol. 124.
- Contentum continentis naturam sequi debet. §. 5. n. 16. fol. 152.
- Contradictio facta per praelatos Regni Aragonum, concessionibus factis per Alexandrum. 2. & Gregorium septimum, in fauorem Regum Aragonum. §. 1. n. 6. fol. 3.
- Contradictio facta per clericos seculares dioecesis Dertusen. executioni bullae obtentae a S. D. N. Clemente Papa, anno. 1604. in fauorem fratrum Montesi. §. 5. n. 3. fol. 146.
- Controuersia inter Episcopum, & capitulum Dertusen. ex vna, & Magistrum, & fratres hospitalis ex altera, super decimis, primitiis, & Ecclesijs villae Cernuari, & locorum termini eiusdem. §. 10. n. 1. fol. 54.
- Controuersia inter Episcopum, & Capitulum Dertusen. ex vna, & magistrum & fratres Templi ex altera, super decimis, & primitiis castri de Xuert, & eius termini. §. 15. fol. 80. n. 1.
- Controuersia inter fratres Calatrauae ex vna, & Episcopum & Capitulum Dertusen. ex altera, super Ecclesijs, decimis, & primitiis villae de Couis de Vinromano, villarum & locorum termini eiusdem. §. 16. n. 3. fol. 90.
- Culpa & negligentia patris, aut aui, non nocet filio, aut nepoti in his quae competunt eis aliunde, et non ab eis. §. 8. n. 16. fol. 41.
- Custos bonorum debet praesentare, & non praesentando videtur

I N D E X.

- dissipare bona. §. 16. n. 30. fol. 100.
 Curator furiosi præsentare debet ad Ecclesiam cuius ius patronatus pertinet ad furiosum. ibi. n. 31.
 Curator, furiosi, ad bona administrandum eligitur. ibi. n. 32.
 Curator, & tutor pupilli, modo sit maior, modo minor septennio, præsentat, & præsentatio est valida. ibi. n. 31.

D

- D**ECIMÆ in veteri testamento debebantur de præcepto legis §. 3. n. 1. fol. 10.
 Decimæ post legem Euangelicam debentur de iuris diuini præcepto, & de iure naturali ibi. n. 3.
 Decimæ aliæ prædiales, & aliæ personales ibi.
 Decimæ tam prædiales, quam personales ubi reddendæ sint ibi. n. 5.
 Decimæ non debentur de præcepto iuris diuini, & de iure naturali in quantum ad quotam, sed in quantum ad congruam ministrorum sustentationem ibi. n. 7. fol. 12.
 Decimæ sunt res spirituales, & diuinæ, ibi. n. 8.
 Decimæ concedi possunt laicis in perpetuum per Papam rationabili causa exposcente ibi. n. 11.
 Decimæ in Regnis Aragonum, & Valentia, ac Principatu Cathalonix sunt profanæ in vim priuilegij Apostolici, & ideò transferuntur per laicos de vno, in alium absque consensu prælati, ibi. nu. 14. fol. 13.
 Decimæ pertinere possunt ad laicos ex cōcessione feudali antè Concilium Lateranense §. 10. n. 4. fol. 55.
 Decimæ, & primitiæ pertinuerunt semper ex vi priuilegij Apostolici ad Comites Barcinonæ, de quo licet non constet non ideò nocet, sufficit enim illud allegare, & immemoriam possessionem probare ibi. n. 5. fol. 56.
 Decor, & status Regius consistit in conseruatione iurium regalium §. 8. n. 27. fol. 43.
 Derogationes iuris patronatus sunt odiosæ in Hispania, & ideò Papa non concedit eas nisi vrgentissimis de causis §. 4. n. 17. fol. 20.
 Derogatio iuris patronatus fieri potest à Papa, etsi proueniat illud ex dotatione, fundatione vel constructione ibi.
 Derogatio iurium patronatus procedit ex priuilegio, & dicitur per Concilium Tridentinum cap. 9. cess. 25. comprehendit, Comites, Marchiones, & Duces iura Imperij non habentes §. 5. n. 6. fol. 23.
 Derogationes strictè interpretandæ sunt, quia sunt stricti iuris §. 5. n. 21. fol. 25.

INDEX.

- Dictio, vel, aduersatur, quando est posita inter diuersas species, & sufficit alteram partem verificari §.4.n.19. fol.19.
 Dictiones, ita, et, tamen, iunctae sunt restrictivae, & modificativae precedentium. §.11 n.27. fol.70.
 Dictio, infra, est inclusiva §.12.n.7. fol.72.
 Dictio, in, inclusiva etiam est. ibi. n.8.
 Dictio, quidquid, idem importat quod dictiones, illud, quod §.1.n.9. fol.107.
 Dictio, quaecumq. importat omnimodam generalitatem ibi. n.10.
 Dictio, omnia, est vniuersalis, & nihil dimittit ibi. n.15. fol.108.
 Dictio, alia, includit omnia omissa in precedentibus. ibi. n.16.
 Dicitio, & potestas idem sunt, §.5.n.22. fol.26.
 Diffinitio rei naturam, & essentiam explicat §.4.n.7. fol.17.
 Diffinitio aequipolens naturae rei diffinitae, in iure utilis est. ibi.
 Diuissio animum incitat, mentem praeparat, memoriam reformat, et illustrat, ac totam rationem perspicuam reddit. ibi. n.8.
 Dominium ex contractu acquisitum est de iure naturali, & ideo Princeps contrahens cum forma a iure inducta cum priuato, contractum reuocare nequit §.5.n.14. fol.24.
 Donationes remuneratae per Principem factae, non censentur derogatae nisi nominatim fuerint expellae in derogatione ibi. num. 17.
 Donatio propter nuptias facta per Ramirum Aragonum Regem, in fauorem Petronillae eius filiae, & Comitis Raymundi Berengarii §.7.n.3. fol.33.
 Donatio, seu priuilegium remuneratorium cedit in contractum, & ideo est irreuocabile §.8.n.20. fol.42.
 Donatio ex qua sequatur magna diminutio dominijs Regijs, est nulla ibi. n.24. fol.43.
 Donatio ex qua sequatur magna diminutio dominijs Regni, est nulla etsi iurata fuerit ibi n.25. & 26.
 Donationes per Reges factae ut valeant, requirunt quod cum eis Regna enormiter non laedantur ibi. n.27.
 Donatio ardua a Rege facta, ab eodem reuocari potest, quia nunquam est intentionis Regiae, similes donationes facere ibi.
 Donatio ardua facta per Regem, et si in curijs generalibus confirmata sit, si diminuitur cum ea Regium patrimonium non valet ibi. n.29. fol.44.
 Donatio facta absenti non valet, si pro absente aliquis non acceptet, seu nuntius, aut epistola non interueniat §.10.n.14. fol.57.

INDEX.

Donatio facta Ecclesijs, & pijs locis, nō valet nisi sit ab aliquo acceptata ibi. n. 16.

Donatio absenti facta, reuocari potest antè donatarij acceptationē ibi. n. 17.

Donatio villæ, & castri de Ceruariæ facta per Principem Raymundum Berengarium, in fauorem ordinis Hospitalis valuit, et sitèpore donationis esset in posse hostium §. 10. n. 20. fol. 58.

Donatio iurispatronatus in fauorem Ecclesiæ, seu monasterij facta, vt valeat non indiget Episcopi consensu §. 11. n. 22. fol. 69.

Donatio Ecclesiæ Dertusē. facta per Iacobum Regem Aragonum, huius nominis primum. §. 9. n. 2. fol. 46.

Duo instrumenta collationum diuerso tempore acta, inducunt cōsuetudinem præsentandi §. 2. n. 17. fol. 126.

E

EA quæ Princeps habet ex concessione apostolica, appellantur Regalia. §. 8. n. 23. fol. 43.

Ea quæ sunt concessibilia non sunt præscriptibilia. ibi. n. 27.

Ecclesia quid significat. §. 4. num. 1. fol. 14.

Ecclesia sumitur pro beneficio, et iure patronatus, ibi, & n. 7. fol. 17. & §. 11. n. 22. fol. 69.

Ecclesia cui sit vnio, est superior, & principalis, vnita verò, est inferior. §. 5. n. 23. f. 26.

Ecclesiæ, decimæ, & primitiæ Episcopatus Dertusē. donatæ fuerunt per Regem Iacobum primum Ecclesiæ Dertusæ. §. 1. nu. 2. fol. 46.

Ecclesiastici non possunt prorogare iurisdictionem alterius iudicis quam proprii, nisi sit personæ ecclesiasticæ, & cum licentia prælati. §. 15. n. 27. fol. 6.

Ecclesia villæ de Calig, termini villæ Ceruariæ, suffraganea erat Ecclesiæ prædictæ villæ Ceruariæ & in parrochiale in fuit erecta. §. 10. n. 27. fol. 60.

Ecclesiæ, decimæ, & primitiæ, villæ, & castri de Cobis, Regni Valentiniæ post eius expugnationem, ad fratres Calatrauæ pertinebant. §. 16. n. 2. fol. 90.

Ecclesia villæ sancti Matthæi fuit collata ad præsentationē D. N. Regis Doctori fratri Balthazari Primo ordinis Montefiæ in anno 1594 & post illum Doctori Fr. Philippo Marimon. §. 4. n. 5. & 6 fol. 140.

Ecclesia villæ de la Lana, diocesis Dertusē. collata fuit fratri Dionysio Pineda ordinis Montefiæ, iuxta rescriptum Clementis ob-

tentum

INDEX.

rentum anno 1604. §. 5. n. 7. 8. & 9. fol. 148.

Ecclesia de la Iana, suffraganea erat Ecclesie villae Traygariae dioecesis Dertuseñ. et in parrochiam erecta fuit. ibi. n. 13. fol. 151.

Ecclesia antiqua cõferens de suis redditibus Ecclesiae suffraganeæ, nouiter in parrochiam erectæ intra eius districtum, acquirit ius patronatus praelato, aut Rectori eiusdem. §. 5 n. 15. fol. 151.

Ecclesia suffraganea, in parrochiam erigi potest, inuitis Rectore, & patrono Ecclesiae matricis, ob augmentum cultus diuini. ibi. nu. 25. fol. 155.

Ecclesiae villarum de Onda, & de la Iana, dioecesis Dertuseñ. conferuntur iuxta indultum obrentum in fauorem fratrum Montefiae anno 1604. ibi n. 29. & 30. fol. 156.

Ecclesia parrochialis villae S. Matthei confertur in anno. 1609. ad ad praesentationem Domini nostri Regis, vti administratoris per petui ordinis Montefiae. §. 5. n. 31. fol. 156.

Ecclesiae quarum vacationi se opponere possunt fratres Montefie, in Episcopatu Dertuseñ. et quibus modis se opponere possint. §. 6. & vlt.

Episcopus Ecclesias dicitur distribuere, cum confert eas diuersis. §. 4. n. 4. fol. 14.

Episcopus habet fundatam intentionem in sua dioecesi, quoad potestatem instituendi, & destituendi in causa proprietatis §. 10. n. 1. fol. 14.

Episcopus non potest esse iudex in his quae pertinent ad eius mensam, quia tunc agitur de causa propria. §. 10. n. 23 fol. 59.

Episcopus transigere potest super rebus Ecclesiae cum consensu capituli, & super rebus nondum vnitis Ecclesie, non obstante iuramento per eum praestito. ibi. n. 25 & §. 15. n. 26. fol. 85.

Episcopus non potest alienare ecclesiasticas res. §. 5. n. 15 fol. 83.

Episcopus & capitulum simul res Ecclesie alienare possunt, & compromissum facere, & transigere super eis. ibi. n. 16 & §. 16. nu. 13. fol. 93.

Episcopus & Capitulum Dertuseñ. fatentur consuetudinem conferendi clericis secularibus Ecclesias Ceruariae, sancti Matthei, de Xert, de Canet, de Calig, de Couis, & de Albocacer ad praesentationem Magistri Montefiae. §. 3. n. 26. fol. 192.

Erectio parrochialis Ecclesiae villae de Canet, termini villae Ceruariae dioecesis Dertuseñ. cum licentia comendatoris dictae villae Ceruariae §. 13. n. 3. fol. 74.

Ex modo procedendi colligitur, vtrum pronuncians fuerit arbiter,

INDEX.

an verò amicabile compositor §.15 n.5 fol.83.

Ex pressio rationabilis causæ licet sit necessaria de iure in priuilegio apostolico, licet non ad sit præsumitur cum ea expeditum fuisse. §.3.n.12.fol.12.

Ex vnica, generica, & vniuersali concessione plures factę intelliguntur §.8.n.14.fol.41.

F

FALSE asserunt aliqui, priuilegia Gregorij 7. et Vrbanij 2. super ecclesijs, decimis, & primitijs, concessa in fauorem Regis Petri, nõ expedita fuisse in fauorẽ Regum Aragonum. §.2.n.1.fol.7.

Factum antiquum magnam habet pro se presumptionem. §.10.n.32.fol.61.

Fines, quid sint §.12.n.5.fol.71.

Finis, terminus, et limes, idem sunt, ibi.

Fœmina ptebendas, et beneficia conferre potest ex priuilegio apostolico §.6.n.2.fol.26.

Fœmina de genere dicitur ibi.n.5.fol.29.

Fœmina de iure communi, in Regno succedere non potest ibi.n.2.

Fœminis interdictũ est officia publica gerere. ibi.

Fœminæ de consuetudine diutina, et vsitata in Regnis coronæ Aragonum, & Castellæ succedere possunt in Regno. ibi.n.13.fol.31.

Fœminæ quæ successerũt in Regnis Aragonũ & Castellæ. ibi.n.14.

Fœmina de iure deficientibus masculis succedit in dignitate Regia. ibi.

Fœminæ quæ successerunt in Regnis coronæ Aragonum, gauisse fuerunt prærogatiuis cum priuilegio Vrbanij.2. concessis Aragonum Regibus, & eorum successoribus ibi. n.15.

Fœminæ quæ successerunt in dominijs procerum coronæ Aragonum, gaudere potuerunt prærogatiuis concessis dictis proceribus cum priuilegio Vrbanij.12. ibi.n.16.

Fœmina capax est iuris patronatus. ibi.n.1.fol.26.

Fratres hospitalis in concessionibus factis per eos in Regno Valentia, retinuerunt sibi decimas, & primitias. §.9.n.14.fol.51.

Fratres ordinis hospitalis sancti Ioannis Hierosolymitanen. personę ecclesiasticæ sunt. §.10.n.32.fol.61.

Fratres Templi, & Hospitalis verè religiosi erant, & personæ ecclesiasticæ. §.15.n.34.fol.87.

Fratres Templi eorum ordine vigente, patroni erant Ecclesię castri de Xiuert, et villatum, et locorum termini eiusdem, ibi.n.4.f.88.

Fratres Templi in anno 1294. adepti fuerunt dominium villæ de Couis

INDEX.

- Couis villarum et locorum termini eiusdem §. 16. n. 19. fol. 97.
 Frater Pineda errauit in sua Monarchia Ecclesiastica circa institutionem ordinis militaris Montesiæ ibi. n. 4. fol. 106.
 Fundare Ecclesiam quid sit. §. 4. n. 13. fol. 19.
 Fundatio, constructio, vel dotatio sunt causæ æquales creandi iuspatro. & æqualem producunt effectum. ibi.

G

GEMINATIO verbi inducit maiorem, & magis determinationem intentionem, & exuberantibus illam profert §. 11. n. 29. fol. 70. et 71.

- Gesta in antiquis solenniter gesta præsumuntur §. 15. n. 22 f. 84. et 85.
 Gratiæ, indulta, et priuilegia apostolica concessa per Benedictum in sua obedientia 13. nuncupatum Principibus suæ obedientiæ, et eorum, vassallis vsq. in diem primæ monitionis eidem factæ ad dimittendum Papatum, valida, et firma fuerunt §. 2 n. 24. fol. 128.
 Gregorius septimus concedit distributionem Ecclesiarum Regni Aragonum, Sancio Regi. §. 1. n. 3. fol. 2.

H

HISPANIÆ descriptio, §. 2. n. 2 fol. 5. et 6. p. 1.
 Hospitalarij recipere non possunt decimas, et primitias à laicis, sine Episcopi licentia. §. 10. n. 11. fol. 57.

I.

IACOBVS Rex Aragonum, huius nominis primus, successit in Regno defuncto Rege Petro secundo, eius legitimo patre. §. 9 num. 1. fol. 45.

- Iacobus Rex huius nominis Primus, donauit Ecclesiæ Dertusæ. decimas, primitias, & Ecclesias Episcopatus Dertusæ. ibi. n. 2.
 Id quod Regibus, & successoribus datur, pro successoribus in Regno conseruatur, & in quolibet eorum est ius. §. 8. n. 12. fol. 41.
 Id quod apud hostes est, donari, aut legari non potest. §. 10. nu. 10. fol. 56.
 Id quod apud hostes est & donari, & legari potest, iure postliminij. ibi.
 Ille cuius iurisdictio prorogatur debet esse iudex, et iurisditionem habere antè prorogationem, aliàs non valet prorogatio. ibi n. 33. fol. 61.

- In actis valde antiquis, solennitas extrinseca interuenisse præsumendum est, et si sit in periudicium tertij. §. 15 n. 24. fol. 85.
 In alienatione rerum ecclesiasticarum, quæ requisita interuenire debeant. ibi n. 19. fol. 84.

INDEX.

- Instantia de iure canonico non perit coram arbitro per lapsum triē
nij, licet de iure ciuili intrā dictum tempus pereat. ibi. n. 14. fol. 83.
- Instrumentum permutationis villae de Couis de Vintomano, vil-
larum et locorum termini eiusdem, et aliarum villarum, et loco-
rum, factum per Iacobum Regem, secundum huius nominis, cū
fratribus Templi, pro certis iuribus quae ipsi habebant in ciuita-
te Dertusae. §. 16. n. 18. fol. 95.
- Instrumentum cum quo villa de Alcala de Xiuert, termini de Xi-
uert, concessa fuit ad habitandum in ea, & eius terminus ad exco-
lendum. §. 14. n. 10. fol. 78.
- Instrumentum cum quo magister hospitalis cōcessit facultatem de-
gendi in villa S. Matthæi, & eius terminum excolendi. §. 12. nu. 6.
fol. 72.
- Instrumenta, vt verba eius enuntiatiua ad alium finem concepta, vt
fines, & terminos probent, debent esse antiqua, & acta inter per-
sonas quarum terminatio intererat. ibi.
- Instrumentum licet non sit authenticum, probat, dummodo sit an-
tiquum, & custoditum in archiuo inter authenticas scripturas. §.
2. n. 8. fol. 8.
- Instrumentum fidem facit quandò reconditum est in archiuo, &
sub custode. ibi. n. 7.
- Instrumentum praesumitur verum, validum, & solenne, si adsintia
eo dies, annus, & substantia facti. ibi.
- Interpretatio privilegiorum, sumi potest secundum propriam ver-
borum significationem. §. 4. n. 1. fol. 15.
- Intrā quantum tempus de iure canonico inducatur consuetudo
praeterius. §. 2. n. 18. fol. 126.
- Ioannes Rex Aragonum, filius, & successor Regis Petri, fecit sopiri
dubium super schismate Urbani. 6. & Clementis. 7. cui illorum
obedientia praestanda erat. ibi. n. 10. fol. 121.
- Is, ea, id, pronomen demonstratiuum, & praecedentium repetitiuū
est. §. 11. n. 14. fol. 67.
- Iudex ordinarius alicuius, in arbitrum eligi potest ab eo, de iure ca-
nonico. §. 16. n. 14. fol. 93. & 94.
- Iura regalia instituta per Regem, & curiam, rescindi, & tolli possunt
ab eisdem. §. 8. n. 29. fol. 44.
- Iura regalia alienari non possunt per Reges, in prauiudicium succes-
sorum. ibi. n. 21. fol. 42.
- Ius quod est de toto, est de parte. §. 2. n. 5. fol. 7.
- Ius commune recipit interpretationem à consuetudine. §. 4. n. 7. f. 16

I N D E X.

Ius patronatus triplex est, ecclesiasticum, seculare, & mixtum, ibi. nn.
9. fol. 17.

Ius patronatus definitio, ibi. n. 8. fol. 17.

Ius patronatus Ecclesiasticum quid sit. ibi.

Ius patronatus seculare quid sit, ibi. fol. 18.

Ius patronatus mixtum quid sit ibi.

Ius patronatus Ecclesiasticum, & seculare, differunt specie, ibi.

Ius patronatus deducitur in esse, dotatione, fundatione, vel cōstructione, §. 4. n. 10. fol. 18.

Ius patronatus vt in esse deducatur præter dotationem, constructionem, & fundationem, requiritur consensus Episcopi, ibi. n. 11.

Ius patronatus vt acquiratur alicui, sufficit quod altera ex his causis concurrat, dotationis, fundationis, vel constructionis, ibi. n. 12.

Ius patronatus præscriptione acquiri potest, iuxta ius antiquum canonicum, & modernum Concilij Tridentini, ibi. n. 14. fol. 19.

Ius patronatus ex priuilegio Summi Pontificis acquirerebatur ibi. n. 15.

Ius patronatus competens laicis ex priuilegio, laicale est. ibi. n. 16.

Ius patronatus ex dotatione, fundatione, vel constructione, non censetur derogatum per literas apostolicas, non facientes expressam mentionem de eodem, ibi. n. 17. fol. 20.

Ius patronatus acquisitum ex priuilegio, & quasi possessio inde sequuta, derogauit Concilium Tridentinum. §. 5. n. 1. fol. 22.

Ius patronatus quatuor modis potest transferri de vno, ad alium. ibi. n. 4. & §. 16. n. 20. fol. 97.

Ius patronatus dicitur etiam ius repræsentationis. §. 11. n. 16. fol. 67.

Ius patronatus transit simul cum vniuersitate donata. ibi. n. 23. fol. 69 & §. 1. n. 12. fol. 108.

Ius patronatus Ecclesiarum villæ de Couis de Vinromano, villarum, & locorum termini eiusdem, ad magistrum, & fratres Calatranae pertinuit. §. 16. n. 15. fol. 94. & n. 34. fol. 107.

Ius patronatus est annexum spiritualitati, & ita si vendatur, aut permutetur cum re profana, committitur simonia, ibi. n. 23. fol. 97.

Ius patronatus Ecclesiarum villæ Ceruariæ & villarum termini eiusdem, ante institutionem ordinis Montefiæ, pertinuit ad Magistrum hospitalis, & post dictam institutionem immediatè ad Magistrum Montefiæ. §. 1. n. 7. fol. 107. & §. 3. n. 20. fol. 153.

Ius patronatus si transfertur cum vniuersitate, aut per se in locum religiosum non indiget Episcopi consensu, & valet translatio. §. 1. n. 13. fol. 108.

Ius patronatus Ecclesiarum villæ de Couis, villarum & locorum

INDEX.

termini eiusdem post fratres Templi, pertinuit ad Magistrum Montefiae, ibi. n. 17.

Ius ex consuetudine extenditur ad alios actus, & personas, quæ in similitudine versantur. §. 2. n. 21. fol. 127.

L

LAICI incapaces sunt rerum spiritualium, & diuinarum §. 3. nu. 9. fol. 12.

Laicis decimæ concedi possunt per Papam, & fieri profanæ. ibi. n. 10.

Laici decimas possidentes, nō possunt de vno, ad alium eas transferre absq. Episcopi consensu. ibi. n. 13. fol. 13.

Laici habent ius patronatus ex mera gratia Papæ. ibi. n. 17. fol. 10.

Laici Ecclesias, seu beneficia, sinē apostolica dispensatione vnire nō possunt. §. 5. n. 23. fol. 26.

Laici Ecclesias nouiter ædificare facere non possunt, absq. Episcopi in cuius diocesi ædificandæ sunt licentia. ibi. n. 25.

Laici protrogate possunt iurisdictionem cuiuscunq. iudicis. §. 10. n. 26 fol. 60.

Laudum à partibus emologatum, executionem habet, tam de iure canonico, quam ciuili. §. 15. n. 28. fol. 84.

Laudum per partes subscriptum, emologatum ab eisdem censetur. ibi. n. 28.

Laudum latum inter fratres Calatrauæ, & Episcopum, & Capitulum Dertusen. ex vna, & fratres Calatrauæ ex altera, super Ecclesijs decimis, & primitijs villæ de Couis de Vintomano, & locorum termini eiusdem. §. 16. n. 4. fol. 90.

Liberalitas Regiam Maiestatem decorat. §. 8. n. 28. fol. 44.

Libri historiales, & chronica, terminos probant si à maioribus fides adhibita fuit. §. 12. n. 6. fol. 7.

Licentia, seu consensus Episcopi, in acquisitione iuris patronatus, vtrum debeat præcedere antè eius creationē, seu sufficiat quòd sequatur. §. 4. n. 12. fol. 18.

Limites quid sint. §. 12. n. 9. fol. 71.

Lis inter Episcopum, & Capitulum Dertusen. ex vna, & Magistrum Montefiae ex altera, super presentando fratres Montefiae ad septem parrochiales Ecclesias Magistratus Montefiae, & præceptione maioris eiusdem. §. 2. n. 1. fol. 114.

Lis super patronatu Ecclesiæ de la Iana diocesis Dertusen. in anno 1606. §. 5. n. 12. fol. 150.

Lis suscitata in anno 1601. super prouisione & præsentatione Ecclesiæ de Albocacer, diocesis Dertusen. §. 4. n. 7. fol. 140.

INDEX

- Literæ Regiæ expeditæ in Regnis coronæ Aragonum circa declarationem schismatis Urbani 6. & Clementis 7. §. 2. n. 10. fol. 125.
 Literę conuocationum per Regem Petrum prouissę circa decidendum dubium schismatis supradicti. ibi. n. 7. fol. 119.
 Literis Episcopi attestantibus de presentatione creditur. §. 13. nu. 2. fol. 74. & §. 16. n. 33. fol. 100.
 Literę apostolicę, non facientes mentionem iuris patronatus prouenientis ex priuilegio, consuetudine, seu præscriptione, & collatio in illarum vim facta valent, & tenent. §. 4. n. 17. fol. 20.
 Literæ collationum Episcopi, probant præsentationes si in illis narrantur. §. 13. n. 1. fol. 74.

M

- M**AGISTRI Montesię potuerunt & possunt præsentare ad Ecclesias villę Ceruarię, sancti Matthei, de Xert, de Canet, de Calig, de Couis, & de Albocacer, licet seculares, fratres regulares Montasię. §. 3. n. 2. fol. 131.
 Magistri Montesię in anno 1393. erant in consuetudine præsentandi clericos seculares ad Ecclesias villarum, Ceruarię, sancti Matthei, de Xert, de Canet, de Calig, de Couis, & de Albocacer, §. 2. n. 16 fol. 125.
 Magister & fratres Calatrauę in expugnatione Regni Valentię, adfuerunt §. 16. n. 1. fol. 90.
 Magistri ordinum sancti Ioannis Hierosolymitanę. Templariorum, Calatrauę, & diui Iacobi de la Spata, interfuerunt in supradicta expugnatione. §. 9. n. 5. fol. 47.
 Maiestas Regia, de iure priuata manere non debet omni liberalitate. §. 8. n. 28. fol. 44.
 Mandatum instantis sententiam, sollemnitas extrinseca est. §. 10. nu. 36. fol. 62.
 Mandatum non præsumitur in sententia, aut processu, si de eo non constet, quia sollemnitas extrinseca est. ibi.
 Mandatum in actis valdè antiquis, licet sit sollemnitas extrinseca, pro eo præsumitur. ibi. n. 37. & 40.
 Mandatum & compromissum, præsumuntur in actis valdè antiquis, licet de eisdem non constet. ibi. n. 38. & §. 16. n. 8. & 9. fol. 37. & 41.
 Mare Oceanum, & Mediterraneum, ac Pyrenęi montes, Hispaniam claudunt, & terminant. §. 2. n. 2. fol. 6.
 Masculinum cõtinet sub se fœmininum, in his quę fœminis adaptari possunt. §. 6. n. 4. fol. 28.
 Masculinum continet sub se fœmininum, præcipuè autem si à lege
 vel

I N D E X.

vel à Papa proferatur. ibi.
 Masculinum continet sub se foemininum cum profertur in priuilegijs, & rescriptis in fauorem foeminarum, non tamen in odium earum. ibi.

N

NARRATIVA priuilegij Papæ fidem facit, & plenè probat, §. 2. n. 6. fol. 8.
 Narratiua sententiæ arbitralis probat, quandò est antiquissima. §. 15. n. 6. fol. 83.
 Natura dictionis, cum, est coniungere, & facere rem accessoriè venire. §. 16. n. 24. fol. 97.
 Nemo cedere potest iuri sibi non pertinenti. §. 8. n. 6. fol. 40.
 Non soluentes decimas personales excusantur, quia de consuetudine obseruata non redduntur. §. 3. n. 6. fol. 11.
 Non procedit argumentum, est castrum, ergò habet territorium. §. 9. n. 15. fol. 52.
 Nominatio facta trium fratrum per dominum nostrum Regem, ut administratorem perpetuum ordinis Montesiæ, ad opponendum se vacationi Ecclesiæ de la Iana iuxta rescriptum Clementis obtentum in anno 1604. & concursus inde sequutus. §. 5. n. 5. fol. 147.
 Nouem requisita interuenire debent in legitimo prorogationis iurisdictionis actu. §. 10. n. 29. fol. 60.

O

OMNIS diffinitio in iure periculosa. §. 4. n. 7. fol. 17.
 Omnia bona quæ ordo quondam Templi habebat in Regno Valentia, fuerunt vnita, et incorporata ordini nouo Montesiæ. ibi. n. 14. fol. 108.
 Ordo Templi abolitus fuit in anno. 1312. §. 16. n. 26. fol. 98
 Ordo militaris Montesiæ fuit institutus per Ioannem Papam 22. ad instantiam Iacobi Regis Aragonum, huius nominis secundi. §. 1. num. 2. fol. 103.

P

PAPA in dubio præsumendum est, concessisse priuilegia rationabili causa exposcente. §. 3. n. 7. fol. 12.
 Papa potest constitutiones consiliorum de fide non tractantes, & disponentes derogare. §. 5. n. 19. fol. 25.
 Papa est supra Concilium, & contra illud potest dispensare, ibi. n. 10
 Papam non est præsumendum voluisse præiudicare priuilegijs, in fauorem vniuersalis Ecclesiæ concessis, ibi. n. 22.
 Pater non potest nocere filio, in his quæ per eum filio non acqui-
 runtur.

INDEX.

- runtur. §. 3. num. 17. fol. 41.
- Patronus non efficitur quis per plures præsentationes, quando constat de contrario titulo. §. 5. nu. 24.
- Patronus cum pluries præsentat ad Ecclesias, dicitur eas distribuere. §. 4. n. 3. fol. 15.
- Patroni laici variare possunt. d. §. 4. in fi. fol. 20.
- Petrus huius nominis primus, filius Sancij regis Aragonum, successit in dicto regno in anno 1094. §. 1. nu. 6. fol. 3.
- Petrus Rex Aragonum huius nominis primus gauissus fuit prærogatiuis eidem concessis cum priuilegio Viban. 2. §. 7. n. 1. fol. 32.
- Petronilla filia Regis Ramiri succedens in Aragonum Regno, & vxor Comitis Raymundi Berengarij, gauissa fuit prærogatiuis concessis Regibus Aragonum, & eorum successoribus cum priuilegio Viban. 2. ibid. n. 4. fol. 31.
- Petrus Aragonum Rex filius Regis Alfonsi, & Sancix Reginae, & successor eorum, cessit in fauorem sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ, prærogatiuas, & iura eidem, & Regibus Aragonum concessa cum priuilegio Viban. 2. ibid. n. 6. fol. 37.
- Petrus Rex Aragonum obiit anno. 1387. durante eius indifferentia circa præstandam obedientiam Vbano. 6. aut Clementi. 7. contententibus super Papatu. §. 2. n. 9. fol. 121.
- Petrus Archiepiscopus Tarraconzæ fuit vetus arbiter inter fratres Calatrane, Episcopum, & Capitulum Dertusen super Ecclesijs, decimis, & primitijs villæ de Couis, villarum, & locorum termini eiusdem. §. 16. n. 5. fol. 91.
- Plures actus præsentationum exercuit Magister montesie in vacationibus Ecclesiarum villarum, Ceruariæ, de Couis de Vinromano, & castri de Xiuert, villarum, & locorum termini earundem, ab anno 1328. vsq. ad annum 1505. qui referuntur. §. 1. n. 8. à folio. 109. vsq. ad fol. 112. inclusiue.
- Plures patroni esse possunt eiusdem Ecclesiæ, diuersis, causis aut vna & eadem causa §. 5. n. 21. fol. 154.
- Potestas notarij qui sententiam scripsit, licet non appareat pro ea præsumitur. §. 1. n. 12. fol. 67.
- Pœna in compromisso solem apponi solet cum compromittitur in arbitrum. §. 15. n. 9. fol. 83.
- Pœna in compromisso non est simpliciter necessaria, ita vt corruat compromissum absq. ea, quia valet, etsi in eo pœna deficiat, ibi. num. 10.
- Potestas compromissi si in eo non adest tempus præfixum inter-

I N D E X.

- quod laudum proferri teneantur arbitri, tanto tempore durat de iure canonico, quanto durat actio, *ibid.* n. 13.
- Post laudi emologationem datur actio cuiq. ex partibus, contra eā, quæ noluerit obseruare contenta in eo, *ibid.* n. 30. fol. 86.
- Præceptum de decimis soluendis in veteri testamento, partim morale, partim cerimoniale, & iudiciale erat. §. 3. n. 2. fol. 2.
- Præcepta veteris testamenti alia moralia, alia ceremonialia, & alia iudicialia erant. §. 3. n. 1. fol. 10.
- Præceptum de decimis soluendis est dispensabile per Papam. §. 3. num. 7. fol. 12.
- Prælati, & capitulum vnum corpus, vnum concilium, & vna vniuersitas dicuntur. §. 15. n. 37. fol. 88.
- Prærogatiua cum priuilegio concessa alicui, potest competere ei mediata, aut immediata §. 5. n. 3. fol. 22.
- Præsentatio per patronum facta, certo modo dicitur donatio §. 4. num. 4. fol. 15.
- Præscriptio temporis immemorialis non reddit laicum capace rerum spiritualium. §. 10. nu. 5. fol. 55.
- Præsentia & taciturnitas donatarij tempore quo donatio fit, inducit tacitam acceptionem. §. 10. n. 20. fol. 58.
- Præsentare ad Ecclesias propriè ad patronos spectat. §. 11. n. 20. fol. 68. & §. 15. n. 39. fol. 88.
- Præsentatio dicitur effectus, & fructus iuris patronatus. d. §. 11. n. 21. & §. 15. d. n. 39.
- Præsentationes factæ per Magistrum Montesiæ in fauorem tam clericorum secularium, quàm regularium Mōtesiq. ad Ecclesias Ceuariæ, sancti Matthæi, de Xert, de Canet, de Calig, d. Couis, & de Albocacer anno 1526. vsq. ad annum 1542. §. 2. n. 3. à fol. 132. vsq. ad fol. 133.
- Præsentationes factæ per Magistrum Montesiæ ad Ecclesias supradictas ab anno. 1544. vsq. ad annum. 1594. tam in fauorem clericorū seculariū quàm etiam regulariū Montesiæ. §. 3. n. 6. à fol. 133. vsq. ad fol. 135. inclusiue.
- Præsentatio prima facta per dominum nostrū Philippum Regem, huius nominis secundum, vti administratorem perpetuum ordinis Montesiæ, ad Ecclesiam sancti Matthæi in fauorem fratris Balthazaris Primo ordinis prædicti ibi n. 2. fol. 138.
- Præsentatio Ecclesiæ iustaganeæ in parrochialem erectæ, pertinet ad rectorem matricis, cum consensu patroni eiusdem §. 5. n. 7. fol. 152.

INDEX.

- Prima collatio Ecclesiae villae de Calig , termini villae Ceruariae, ad praesentationis Magistri Hospitalis. §. 13. num. 4. fol. 75.
- Princeps in dubio semper praesumitur motus ex causa rationabili, etiam si ab eo non exprimatur. §. 3. n. 12.
- Princeps reuocare non potest priuilegium remuneratorium, quia transit in contractum. ibi. n. 10.
- Princeps reuocare potest priuilegium sine causa. ibi. n. 11. fol. 24.
- Princeps reuocando priuilegium concessum ob commodum ei lucratum, committit dolum. ibi. n. 12.
- Princeps secularis potest se intromittere ad declarandum schisma, si schisma corrigi non potest, & partes sunt potentes, & nolunt congregare concilium. §. 2. n. 11. fol. 124.
- Priuilegia Gregorij, & Urbani 2. cum quibus Ecclesiae, decimae, & primitiae concessae fuerunt Regibus Aragonum, ut veri tituli custodita sunt in sua originali forma in regio Archivio Barcinonae, §. 2. n. 9. fol. 8. & 9.
- Priuilegium admittit interpretationem à consuetudine, §. 4. n. 7. fol. 16.
- Priuilegia, alia realia, alia personalia. §. 5. n. 8. fol. 23.
- Priuilegia personalia, alia gratiosa, alia remuneratoria sunt, ibid. num. 9.
- Priuilegium concessum ob aliquod factum, non potest renocari, quia non pendet ex sola concedentis autoritate, sed ex iure alteri quaesito, ibid. n. 13.
- Priuilegium dignitatis concessum alicui, & successoribus ex genere propter honores, non comprehendit descendentes ex feminis, sed ex masculis, & eodem modo circa poenas legales. §. 6. num. 5. fol. 29.
- Priuilegium concessum alicui, & eius successoribus, ius immediate successoribus tribuit ex propria persona eorum. §. 8. num. 10. fol. 40.
- Priuilegia ob benemerita concessa sunt perpetua, & durant existentibus illis quibus concessae fuerunt. ibid. n. 19. fol. 42.
- Priuilegia Gregorij. 9. & Urbani. 2. in fauorem Regum Aragonum, uti indubitati, & veri tituli, recondita sunt in regio archiuo Barcinonae, ibid. n. 31. fol. 44.
- Probatio non indiget acceptatione, sed sufficit à parte induci ad id quod pro ea faciat, §. 14. n. 5. fol. 77.
- Proceres Regnorum Aragonum, Valentiae, & Maioricarum possunt

INDEX.

- de nouo Ecclesias ædificare facere in terris dominij eorum vigore priuilegij Urbani. 2. ibid. n. 26. fol. 27.
- Proceres Aragonum, Valentix, & Maioricarum possunt Ecclesias vnire monasterijs seu capellis vigore priuilegij Urbani. 2. ibid.
- Procurator habens generale mandatum potest iurisdictionem nomine principalis prorogare, & prorogatio valet. §. 10. nu. 39.
- Promissio Regis Iacobi primi de doranda Cathedrali Ecclesia Valentinen. & remunerandi milites, qui pugnant in acquisitione Regni Valentix. §. 9. n. 4. fol. 47.
- Pronomen, is, ea, id, est demonstratiuum, & præcedentium repetituum. §. 4. n. 4. fol. 15.
- Prorogare alicuius iudicis iurisdictionem, idem est, quod cam extendere. §. 10. n. 34. fol. 61.

Q

- Q**UANDO sententia est valde antiqua, pro ea præsumendum est etsi deficiat sollemnitas extrinseca. §. 16. n. 8. fol. 92.
- Quando plures contendunt de Papatu, & quilibet prætendit habere melius ius, neuter dicitur schismaticus, & gesta per vtrumque tenent in locis in quibus tollerantur. §. 2. n. 12. fol. 124.
- Quælibet priuilegio, præscriptione non semper acquiri possunt. §. 10. n. 5. fol. 55.
- Quæ requisita interuenire debent in legitima iurisdictionis prorogatione. ibi. n. 30. fol. 60.
- Quæ villæ, & loca constituta sint intra terminum villæ de Couis de Vinromano. §. 16. n. 16. fol. 94.
- Quæ requirantur ad inducendam consuetudinem. ibi. num. 15. fol. 125.
- Qui prior est tempore, potior est iure. §. 10. n. 11. f. 57.
- Quidquid Princeps refert, vel declarat verum omnino est, & contra illum non admittitur probatio. §. 14. n. 6. fol. 78.
- Quid sit protestatio declarat oria voluntatis. §. 8. n. 8. f. 40.
- Qui donat Ecclesiam laico, ius patronatus videtur donare. §. 11. nu. 22. fol. 69.
- Quomodo fieri debeant acta processus. §. 11. n. 9. fol. 65.
- Quod acquiritur priuato, seu collegio, non dicitur de consuetudine competere. §. 2. n. 23. fo. 128.
- Quot actus requirantur ad inducendam consuetudinem. §. 2. nu. 17. fol. 126.

I N D E X.

Quot domini successerunt à Regno Valentia capto, vsq. ad annum
1294. in dominio villæ de Couis de Vinromano, villarum & lo-
corum termini eiusdem. §. 16. n. 17. f. 95.
Quotuplex sit protestatio. §. 8. n. 7. fol. 40.

R

R A M I R V S fuit primus Aragonum Rex. §. 1. n. 1. fol. 1.
Ramirus huius nominis secundus, Aragonum Rex, vsus fuit
prærogatiuis concessis Regibus Aragonum cum priuilegio Vrba-
ni. 2. §. 7. n. 3. fol. 33.
Ratificatio superueniens, nil de nouo agit, sed rei iam existenti fir-
mitatem tribuit. §. 10. n. 18. fol. 58.
Raymundus Berengarius in anno. 1094. imperabat in Cathalonia.
§. 2. n. 3. fol. 6.
Raymundus Berengarius Comes Barcinonæ, & Aragoniæ Princeps,
vsus fuit priuilegio ab Urbano. 2. concessio Regibus Aragonum.
§. 7. n. 4. fol. 34. & 35.
Raymundus Berengarius Comes Barcinonæ, & Aragoniæ Prin-
ceps, & Petronilla Regina, eius vxor, simul gauissi fuerunt priui-
legio Urbani. 2. Regibus Aragonum concessio. ibi.
Raymundus Berengarius Comes Barcinonæ, antequam contraxis-
set matrimonium cum Petronilla Regina Aragonum, iam erat
supremus princeps non recognocens superiorem. §. 10. num. 3.
fol. 55.
Rectoria Ecclesiæ villæ Traygariz asserunt vnitam esse clero eius-
dem. §. 5. n. 2. fol. 146. & §. 6. et vltimo.
Reges Aragonum, & Castellæ, ac Comites Barcinonæ, licet solum
erant domini priuatæ partis Hispaniæ, Reges & Comites Hispa-
niarum appellabantur. §. 2. n. 15. fol. 7.
Reges, ac etiam Imperatores laici sunt, & cōpræhenduntur sub iu-
ribus de laicis tractantibus. §. 3. n. 15. fol. 13.
Reges, & Imperatores licet inungantur laici sunt. ibi.
Reges, & Principes licet sint patroni laici, variare non possunt. §. 4.
in fin. fol. 20.
Reges possunt transferre in alium ius patronatus, quod in vim priui-
legij habent, & illi qui in vim dictæ translationis illud habuerint
erunt veri patroni, non obstante derogatione. c. 9. sessio. 25. Con-
cilij Trident. §. 5. n. 5. fol. 22.

INDEX.

- Reges** oportet, beneficis, & liberales esse. §. 8. n. 28. fol. 44.
- Reges** Aragonum, & Comites Barcinonæ potuerunt, & possunt in alios transferre decimas, & primitias absq. Episcopi consensu. §. 10. n. 11. fol. 57.
- Regnum** in Hispania antiquitus plurimis modis deferebatur. §. n. 6. 10. fol. 30.
- Regnum** Hispaniæ hodie, diuidi non potest, & succeditur in eo iure hæreditario. ibi. n. 11.
- Regnum**, & dignitas, non debetur filio, vt filio, sed vt primogenito & ea propter hæres antecessorum. §. 8. n. 15. fol. 41.
- Regulariter** si villa & castrum reperiuntur simul, castrum dicitur, villæ, & non e contra. §. 9. n. 15. fol. 52.
- Regularibus** beneficia secularia, conferri possunt cum dispensatione apostolica. §. 3. n. 5 fol. 134.
- Relatiuum** quis, vel qui, repetit præterita cum omnibus suis qualitatibus, & ea restringit ad sequentem dispositionem. §. 11. num. 16 fol. 67.
- Renuncians** iuri sibi, & tertio competenti, non periudicat tertio absenti §. 9. n. 5. fol. 40.
- Renuncians** priuilegio sibi, & successoribus concessio, non periudicat dicta renuntiatio successoribus, ibi n. 11.
- Representatio** solum ad paternos spectat, §. 11. n. 17. fol. 67.
- Reseruatio** ius nouum non confert ei in cui fauorem fit, si rem seruatum non habet, §. 11. n. 26 fol. 70.
- Reseruatio**, seu constitutio generalis, non compræhendit Reges seu Principes, §. 5. n. 5. fol. 22.
- Res vnita** retinet sua priuilegia, & statum quem habebat tempore vnionis, §. 1. n. 8 fol. 107.
- Rescriptum** Clementis, septimi nuncupati, cum quo facultas concessa fuit, magistro Montefiæ ad præsentandum ad Ecclesias Ceruatix, sancti Matthæi, de Xert, de Canet, de Calig, de Couis, & de Albocacer, clericos seculares, aut fratres regulares Montefiæ. §. 2. n. 3. fol. 114.
- Rescriptum** obtentum ab Episcopo, & Capitulo Dertusen. à Benedicto in sua obedientia. 13. nuncupato ad annullandum rescriptum supradictum. §. 2. n. 4. fol. 115.
- Rescriptum** commissionis obtentum pro parte magistri Montefiæ à Iulio. 2. ad declarandum validitatem rescriptorum Clementis 7. & Benedicti, ibi. n. 5. fol. 116.

INDEX

- Rescripta, concessiones, & alia indulta concessa per Clementem in Aragonia. 7. nuncupatum, quæ concessa fuerunt ab anno. 1387. in antea, valuerunt in dicta corona, ibi. n. 13. fol. 124.
- Rescriptum impetratum per Episcopum, & capitulum Dertuseñ. à Benedicto. 13. in sua obedientia nuncupato, validum est, & fuit, ibi. n. 23. fol. 126.
- Rescriptum obtentum per Bernarnardum Despuig magistrum Mōtelix à Clemente. 7. nuncupato in Aragonia, non fuit derogatū per rescriptum Benedicti. 13. nuncupati in sua obedientia, obtentum ab Episcopo, & capitulo, ibi. n. 28. fol. 130.
- Reuocatio dispositionis cuiusdam sententiæ latæ per nuntium apostolicum, in iudicio possessorio, super patronatu Ecclesiæ de Alcacar, per Vicarium generalem Dertuseñ. §. 4. n. 9. fol. 141.

S.

- S**ANCIVS Ramirez Aragonum Rex, virtute concessionum Alexandri 2. & Gregorij 7. disposuit de Ecclesijs, ac decimis. §. 1. n. 4. fol. 3.
- Sancius Rex Aragonum obiit anno. 1094. ibi. n. 5.
- Sarraceni qui in suburbio villæ Ceruariæ remanserunt tempore expugnationis, expulsi fuerunt ab eodem, & terminus specialis Ceruariæ concessus fuit christicolis in villa, & castro degentibus. §. 9. n. 12. fol. 49.
- Scripturis, & libris custoditis in archiuis publicis, si les danda est. §. 14. n. 3. fol. 77.
- Sententia inter Episcopum, & Capitulum Dertuseñ. ex vna, & fratres Hospitalis ex altera, super decimis, primitijs & Ecclesijs villæ Ceruariæ, villarum, & locorum termini eiusdem. §. 11. num. 1. fol. 63.
- Sententia sinè processu regulariter non probat. ibi. n. 2. fol. 64.
- Sententia antiquo tempore lata probat absq. processu. ibi. n. 3. & §. 16. nu. 10. fol. 93.
- Sententia est de actis processus. §. 11. nu. 6. fol. 65.
- Sententia diffinitiva ad eius validitatem sex requisita habere debet ibi. n. 9 & 10. & §. 16. n. 7. fol. 92.
- Sententia Regia, cum qua constat villam sancti Matthæi constitutam esse intra terminum villæ Ceruariæ. §. 12. nu. 6. fol. 72.
- Sententia quantumcunq. nulla potest ratificari à partibus, non vt.

habeat vim sententiæ, sed vim pacti ex nouo contractu. §. 15. nu. 31. fol. 86.

Sententia non inducit nouum ius, sed quod est declarat. ibi. & §. 4. nu. 4. fol. 140.

Sententia commissarij apostolici super validitate rescripti Benedicti, & Clementis, quę obtenta fuerunt ab Episcopo, & Capitulo Dertulensi. & Magistro Montesiæ respectiuè. §. 3. n. 1. fol. 131.

Sententia cum qua fuit pronunciatum, dominum nostrum Regem, vti perpetuum administratorem ordinis Montesię, potuisse presentare clericos regulares dicti ordinis ad Ecclesias, villarū Ceruaciæ, sancti Matthæi, de Xert, de Canet, de Calig, de Couis, & de Albocacer. §. 4. n. 3. fol. 139.

Sententia lata, per nuntium Apostolicum, & legatum à latere super prouisione Ecclesiæ de Albocacer in fauorē domini nostri Regis patroni eiusdem. §. 5. n. 8. fol. 141.

Sequester est custos, & administrator rei sequestratæ. §. 16. n. 28. f. 99.

Sequester potest presentare, & presentatio per eum facta valet. ibi. num. 29.

Si donator disponit de rebus donatis inter viuos, antè acceptationem donatarij, donatio reuocata censetur. §. 10. n. 17. fol. 57.

Significatio verborum, in dubio accipi debet in potentiori significatione. §. 6. n. 9. fol. 30.

Si ius patronatus spectat ad collegium fratrum, ipsi presentare non possunt nisi cum consensu prælati. §. 4. n. 38. fol. 88.

Si laudum latum antiquis temporibus inueniatur absq. compromisso, pro eo præsumendum est, §. 15. n. 21. fol. 87.

Si partes tacent per spatium decem dierum post laudum latum, censetur tacitè emologatum, quæ tacita emologatio sufficit de iure canonico. §. 15. n. 29. fol. 85 & 86.

Si Papa fundet intentionem concessionis in narratiua, licet sit de facto alieno, illa fidem facit & plenè probat. §. 2. n. 6.

Solennitas extrinseca, non præsumitur in actis si de ea non constet. §. 10. n. 35. fol. 62.

Solum compromittere possunt super rebus Ecclesiæ, qui possunt alienare eas. §. 15. n. 15. fol. 84.

Substituere sumptum in specie, significat secundo loco heredem instituere. §. 6. n. 8. fol. 29.

Substitutio in genere significat quamlibet subrogationem in locum alterius. ibi.

INDEX.

- Subscribens scripturam, videtur virtualiter scribere contenta in ea
§. 7. n. 4. in fine, fol. 36. & §. 10. n. 20. fol. 58.
- Subscriptio solennitas extrinseca est, consensum demonstrans. §.
15. n. 20. fol. 84.
- Subscriptiones litigantium, ad laudem emologationem, necessariae non
sunt de iure canonico, ibi. n. 29. fol. 85. & 86.
- Subscriptiones partium in laudum consensum earum demonstrant.
ibi. n. 20. fol. 84. & §. 16. n. 11. fol. 93.
- Subrogatio collitigantis iuxta regulam Cancellariae de subrogandis
collitigantibus, §. 4. n. 11. fol. 142.
- Succedere quid significet, §. 6. n. 6. fol. 29.
- Successor pro haerede usurpatur, ibid. n. 7.
- Successor secundum propriam significationem, sumitur pro haere-
de vniuersali. ibi.
- Successores rescindere possunt alienationem factam de re prohibi-
ta alienari praedecessoribus. §. 8. n. 13. fol. 41.
- Successor in Regno potest reuocare donationes, si factae fuerint co-
tra vniuersum statum Regni, ibi n. 27. fol. 43.
- Suffraganea in parrochiam erigi potest, cum consensu Rectoris
Ecclesiae matricis, & etiam absq. eo. §. 13. n. 6. fol. 75.
- Summus Pontifex est dominus absolutus beneficiorum, & supre-
mus dispensator, §. 4. num. 17. fol. 20. & §. 5. n. 7. fol. 23.
- Summus Pontif. in Hispania non solet vti derogationibus iurispa-
tronatus seu praesentandi, pertinentis ad Reges, tam ex priuile-
gio, quam alias seu, ad Duces, Marchiones, seu Comites. ibi.
- Summus Pontifex etiam Princeps dicitur §. 5. n. 7. fol. 23.
- Summus Pontifex dominus est beneficiorum, & in illis habet om-
nimodam potestatem, ibi. n. 18. fol. 25.
- Summus Pontifex est summum ius, & aequitas ipsa. ibi.

T.

- T**ACITA acceptatio donatarij sufficit ad validitatem donatio-
nis. §. 10. n. 20. fol. 58.
- Taciturnitas decem dierum post sententiam arbitralem, inducit
partium consensum, §. 10. n. 31. fol. 61.
- Transumpto abstracto a scriptura matrice in archiuo recondita fi-
des danda est. §. 14 n. 3. fol. 77.
- Transigere, & compromittere aequiparantur, & modus requisitus in
yno.

INDEX.

- ¶ **U**no similiter requiritur in alio. §. 15. nu. 18. fol. 84. & §. 16. num. 13. fol. 93.
- T**empus centum annorum antiquissimum dicitur. §. 2. num. 9. fol. 8. & §. 15. nu. 23. fol. 85.
- T**empus antiquum dicitur spatium centum annorum. §. 11. num. 4. fol. 64.
- T**empus 34. annorum facit sententiam antiquam, computando à die quo lata fuerit. ibi. n. 5. fol. 65.
- T**emporis diuturnitas inducit præsumptionem, quod in sententia solennitates necessariae interfuerunt licet de eis non constet, ibi. num. 7.
- T**empus antiquum in terminorum probatione, dicitur tempus centum annorum. §. 11. n. 6. fol. 72.
- T**erminus generalis villæ Cernarias, conceditur per hospitalarios quibusdam ad construendum in illo, & excellendum. §. 9. nu. 10. fol. 49.
- T**erminus de iure quid sit. §. 12. n. 1. fol. 71.
- T**erminus alius est terminans & alius terminatus. ibi. n. 2.
- T**erminus terminans, cedit termino limitato, ibi. n. 3.
- T**ermini, & fines territoriorum sunt de ipsa terra terminata. ibi. n. 4.
- T**ermini, & fines territoriorum quomodo probentur. n. 5.
- T**erritorium quid sit. ibi.
- T**ot requisita requiruntur infirmando compromissum, seu transactionem super rebus Ecclesiæ, quot in earum alienationem. §. 17. n. 18 & 19. fol. 84.
- T**ribuens fundum ad fundandam Ecclesiā, acquirit ius patronatus absq. eo quod illud sibi referuet. §. 5. n. 23 fol. 154.

V

- V**bi eadem ratio, idem ius militare debet. §. 15. n. 35. fol. 87.
- V**bi reperitur actus qui præsumitur ritè, & rectè factus, præsumendum est præcessisse solennitates necessarias. §. 10. num. 38. fol. 62.
- V**erba quæ in specie, aut in genere sumi possunt, in dubio in specie sumi debent. §. 6. n. 9. fol. 30.
- V**erba in dubio in potentiori significatione sumenda sunt. ibi.
- V**erba in dubio in significatione potentiori sumenda sunt, si materia subiecta aliud non suadeat. ibi.

Verba

INDEX.

- Verba,cedere,renuntiare,& donare,quid importent,& in quo differant. §. 8. n. 1. fol. 39.
- Verba,cedere,& renuntiare,confunduntur,& vnum pro alio sumitur. ibi. n. 2.
- Verba latina sunt interpretanda secundum artem literarum, & iuxta iuris intelligentia,& mentē loquentis. §. 9. n. 15. fol. 52.
- Verba sequentia,præcedentia declarant. §. 11. n. 19. fol. 68.
- Verbum,teneatur, præceptum,& necessitatem inducit. ibi. n. 18. fol. 70.
- Verba narratiua ad alium finem prolata in instrumentis valdè antiquis,probant fines,& terminos, §. 12. n. 6. fol. 72.
- Verba prolata ab illo qui disponere potuit, inter personas quarum intererat maximè si dispositiua sint,terminos probant. ibi.
- Vendens rem annexam spiritualibus simoniam committit. §. 16. num. 22. fol. 97.
- Viciana errauit, circa litem motam per Abatem monasterij de Beneficiæ diocesis Derrusen. super dominio villæ de Rossell, termini Ceruariæ. §. 1. n. 5. fol. 106.
- Villam, & castrum Ceruariæ, donauit Rex Iacobus huius nominis primus in Regno Aragonum, ordini Hospitalis Hierosolymitanen. §. 9. num. 3. fol. 47.
- Villæ de Ares, Morellæ, & Borrianæ, Regni Valentie tempore expugnationis eiusdem, fuerunt ad dominium Christianorum reductæ per inuictissimū Iacobum Regem primum, & eius milites. ibi. n. 6. fol. 47.
- Villa, & castrum Ceruariæ Regni Valentie, fuerunt capta à Magistro Hospitalis tempore expugnationis Regni Valentie. ibi. num. 7. fol. 48.
- Villa seu Castrum de Xiuert, tempore expugnationis Regni Valentie, fuerunt capta à Magistro, & militibus Templi. ibi.
- Villa, & castrum Ceruariæ Regni Valentie post expugnationem illorum, conceduntur christianicis ad degendum in eis, suburbium verò mauris in eo tunc remanentibus, ibid. num. 8. fol. 48.
- Villa de Calig termini Ceruariæ conceditur ad habitandum in ea, & terminus eius ad colendum, ibi. n. 9. fol. 49.
- Villa sancti Matthæi termini villæ Ceruariæ, Regni Valentie, fuit concessa per magistrum, & fratres hospitalis, ad degendum in ea, & eius terminus ad excolendum, ibi. n. 11. fol. 50.

INDEX.

Villa de Rosell, termini villæ Ceruariz similiter conceditur, ibi. nu. 12.

Villa quid sit, ibi. n. 15. fol. 51.

Villa, Hispano sermone, & iuxta communem loquendi usum, est locus cum territorio, iurisdictione &c. ibi. fol. 52.

Villa sancti Matthæi constituta est intra terminum villæ Ceruariz, ibi. & §. 12. nu. 6. fol. 72.

Villa, vel castrum, continent sub se iurisdictionem, districtum, & ius pat. §. 11. n. 24. fol. 68.

Villæ, & loca omnia mensæ magistralis Montefiæ, constituta sunt intra terminum villæ Ceruariz. §. 12. n. 8. & 9. fol. 73.

Villa de Alcala de Xiuert dioecesis Dertuseñ. constituta est in termino villæ de Xiuert, §. 14. n. 9. & 10. fol. 78.

Villæ, & loca, quæ sunt constituta in termino villæ, & castri de Xiuert, enumerantur. ibi. n. 10. & 11. fol. 79.

Vitium, ingratitude, aut socordia vnius, non nocet alijs, quando privilegium alicui, & successoribus est concessum, §. 8. num. 18. fol. 42.

Vnio quid sit, §. 5. n. 23. fol. 26.

Vnio Ecclesiarum, & beneficiorum, ad Episcopos pertinet. ibi.

Vocabulorum diuersitas, diuersum non semper significat. §. 8. nu. fol. 39.

FINIS.